

II. ЕКОНОМСКИ КРИТЕРИУМИ

I. МАКРОЕКОНОМСКИ ПОДАТОЦИ	2
II. СОЦИО-ЕКОНОМСКИ ПОДАТОЦИ	3
III. СТРУКТУРНИ ПОКАЗАТЕЛИ	7
IV. ПРОЦЕС НА УТВРДУВАЊЕ (ПО ПАТ НА ПРЕГОВОРИ) НА ПЛАТИ И СИСТЕМ НА СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА.....	22
V. ЕКОНОМСКИ И СТРУКТУРЕН РАЗВОЈ И РЕФОРМИ	29
VI. ФИНАНСИСКИ ПАЗАРИ	165
A. Општо	165
B. БАНКАРСКИ СЕКТОР (ВИДИ ИСТО ТАКА ПОГЛАВЈЕ 3 – СЛОБОДНО ДВИЖЕЊЕ НА УСЛУГИ).....	171
C. ПАЗАР НА КАПИТАЛ (ВИДИ ИСТО ТАКА ПОГЛАВЈЕ 3 – СЛОБОДНО ДВИЖЕЊЕ НА УСЛУГИ).....	189
D. ПАЗАР НА ПАРИ.....	202
E. НЕБАНКАРСКИ ФИНАНСИСКИ ИНСТИТУЦИИ (ВИДИ ИСТО ТАКА ПОГЛАВЈЕ 3 – СЛОБОДНО ДВИЖЕЊЕ НА УСЛУГИ)	204

I. МАКРОЕКОНОМСКИ ПОДАТОЦИ

1. Ве молиме да ги наведете клучните податоци кои се бараат во приложените табели 1-7 за назначениот период. (Табелите се однесуваат на периодот 1996-2004. Ве молиме да обезбедите конзистентност на податоците во табелите со податоците користени во текстот.) Табелите содржат податоци за:

- a) просечниот реален пораст на БДП и неговата распределба според расходите;
- b) инфлацијата (вклучувајќи ја базичната (трајна) инфлација)
- c) општиот владин дефицит и долг и негова распределба според нивоа на власт (категории)
- d) општите владини расходи и приходи и нивна распределба по категории
- e) селекција на монетарни и финансиски показатели
- f) девизниот курс (спрема УСД и ЕКУ/ЕУР)
- g) биланс на плаќање, вклучително и трговска и тековна сметка, капитална и финансиска сметка и финансирање на билансот на плаќања

Бараните информации се дадени во приложените табели од оваа прашање.

II. СОЦИО-ЕКОНОМСКИ ПОДАТОЦИ

1. Ве молиме да ги наведете следните податоци:

- а) БДП по глава на жител според стандардот на куповна моќ (ППС, во % од просекот на ЕУ) вклучувајќи ја и регионалната распределба**
- б) населението според пол, старост и регионална распределба**
- с) индикатори на пазарот на трудот: стапки на економска активност, стапки на вработеност и невработеност, обука вклучително и по пол, возраст и регионални дивергенции.**

- а) Пресметката на БДП по глава на жител според стандардот на куповна моќ, ППС, се изработува секоја трета година, која детална пресметка се изработува согласно методологијата на ОЕЦД и Еуростат. Спрема последните расположливи податоци кои за 1999 година ги изработи Државниот завод за статистика во соработка со ОЕЦД БДП по глава на жител според паритетот на куповна моќ за Република Македонија изнесуваше 6137 УСД што е 26,7% од просекот на Европската унија (за 15 земји членки просекот во 1999 година бил 23005 УСД). Регионална нееднаквост на БДП по глава на жител не можеме да дадеме затоа што Државниот завод за статистика сеуште не пресметува регионален БДП.
- б) Одворот е во приложената табела подолу во текстот:

Поглавје II

Економски критериуми

Население според возраст и пол, на НТЕС 3 нив (состојба од 03.06.2003)

	Вкупно во Република Македонија			Пелагониски регион			Вардарски регион			Северо-источен регион			Југо-западен регион			Скопски регион			Југо-источен регион				Полошки регион			Источен регион	
Возраст	Вкупно	Мажи	Жени	Вкупно	Мажи	Жени	Вкупно	Мажи	Жени	Вкупно	Мажи	Жени	Вкупно	Мажи	Жени	Вкупно	Мажи	Жени	Вкупно	Мажи	Жени	Вкупно	Мажи	Жени	Вкупно	Мажи	Жени
Вкупно	2.026.773	1.017.274	1.009.499	237.653	119.114	118.539	133.177	67.506	65.671	172.925	87.770	85.155	220.114	110.437	109.677	580.498	287.624	292.874	171.603	87.083	84.520	307.451	154.467	152.984	203.352	103.273	100.079
0-4	121.513	62.754	58.759	12.018	6.163	5.855	7.163	3.721	3.442	11.408	5.987	5.421	13.488	6.965	6.523	36.092	18.528	17.564	9.723	4.906	4.817	21.173	11.156	10.017	10.448	5.328	5.120
5-9	140.128	72.247	67.881	13.721	7.030	6.691	8.098	4.172	3.926	12.990	6.742	6.248	17.019	8.748	8.271	38.592	19.837	18.755	11.054	5.641	5.413	26.887	14.043	12.844	11.767	6.034	5.733
10-14	158.288	81.420	76.868	15.983	8.268	7.715	9.424	4.900	4.524	14.186	7.311	6.875	19.598	10.083	9.515	41.722	21.450	20.272	12.611	6.389	6.222	30.338	15.710	14.628	14.426	7.309	7.117
15-19	165.648	84.987	80.661	17.849	9.194	8.655	10.586	5.469	5.117	14.232	7.286	6.946	19.791	10.118	9.673	44.070	22.486	21.584	13.966	7.169	6.787	29.125	14.919	14.206	16.039	8.346	7.693
20-24	163.141	84.142	78.999	17.579	9.027	8.552	10.629	5.461	5.168	13.902	7.215	6.687	18.452	9.553	8.899	46.387	23.548	22.839	13.725	7.213	6.512	26.554	13.876	12.678	15.913	8.249	7.664
25-29	154.565	79.065	75.500	16.114	8.243	7.871	9.608	5.024	4.584	13.372	6.950	6.422	16.707	8.514	8.193	46.250	23.182	23.068	12.875	6.773	6.102	24.737	12.534	12.203	14.902	7.845	7.057
30-34	148.291	75.257	73.034	15.235	7.817	7.418	9.457	4.946	4.511	12.457	6.391	6.066	16.011	7.999	8.012	44.422	22.154	22.268	12.283	6.511	5.772	24.397	12.057	12.340	14.029	7.382	6.647
35-39	150.520	76.515	74.005	16.790	8.625	8.165	9.904	5.162	4.742	12.770	6.548	6.222	16.153	8.203	7.950	42.464	21.202	21.262	13.112	6.935	6.177	24.063	11.852	12.211	15.264	7.988	7.276
40-44	146.666	74.728	71.938	17.463	9.040	8.423	10.188	5.271	4.917	12.330	6.456	5.874	16.133	8.218	7.915	39.451	19.566	19.885	13.112	6.846	6.266	21.872	10.934	10.938	16.117	8.397	7.720
45-49	143.306	73.287	70.019	18.530	9.871	8.659	10.151	5.254	4.897	11.977	6.209	5.768	14.630	7.650	6.980	41.045	20.105	20.940	13.060	6.836	6.224	17.807	8.861	8.946	16.106	8.501	7.605
50-54	128.995	64.003	64.992	16.272	8.252	8.020	9.254	4.755	4.499	10.326	5.231	5.095	12.227	6.006	6.221	40.938	19.758	21.180	11.152	5.662	5.490	14.276	6.898	7.378	14.550	7.441	7.109
55-59	99.308	48.400	50.908	12.230	6.061	6.169	6.945	3.466	3.479	7.917	3.952	3.965	8.948	4.305	4.643	32.034	15.451	16.583	8.673	4.251	4.422	11.379	5.349	6.030	11.182	5.565	5.617
60-64	89.667	43.146	46.521	12.062	5.769	6.293	6.603	3.140	3.463	7.298	3.524	3.774	8.634	4.091	4.543	27.257	13.338	13.919	7.820	3.770	4.050	10.492	5.026	5.466	9.501	4.488	5.013
65-69	83.402	39.144	44.258	12.734	5.797	6.937	6.169	2.869	3.300	6.844	3.255	3.589	8.067	3.734	4.333	24.008	11.464	12.544	6.934	3.187	3.747	9.551	4.601	4.950	9.095	4.237	4.858
70-74	63.761	28.763	34.998	10.621	4.810	5.811	4.492	1.986	2.506	5.202	2.318	2.884	6.704	3.004	3.700	17.123	7.620	9.503	5.540	2.504	3.036	7.391	3.489	3.902	6.688	3.032	3.656
75-79	40.643	17.415	23.228	7.383	3.067	4.316	2.713	1.145	1.568	3.203	1.357	1.846	4.437	1.930	2.507	10.986	4.727	6.259	3.580	1.488	2.092	4.190	1.909	2.281	4.151	1.792	2.359
80-84	20.128	8.472	11.656	3.763	1.551	2.212	1.311	553	758	1.721	734	987	2.210	917	1.293	5.273	2.257	3.016	1.686	698	988	1.987	846	1.141	2.177	916	1.261
85-89	5.304	2.285	3.019	795	337	458	341	150	191	454	209	245	536	249	287	1.466	599	867	440	196	244	587	244	343	685	301	384
Над 90	2.362	950	1.412	406	168	238	125	60	65	195	62	133	283	129	154	610	255	355	187	82	105	298	87	211	258	107	151
Непозната возраст	1.137	294	843	105	24	81	16	2	14	141	33	108	86	21	65	308	97	211	80	26	54	347	76	271	54	15	39

Извор: Државен завод за статистика, Попис на населението одржан на 30.06.2003

с) Податоците за индикаторите на пазарот на трудот од Анкетата за работната сила се следните:

Стапки на активност на населението на возраст над 15 години, по пол

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Вкупно	54,9	53,7	54,8	53,1	52,9	55,5	52,6	54,5
Мажи	67,0	66,5	67,4	65,5	64,4	65,6	63,7	65,6
Жени	42,9	41,2	42,2	40,8	41,7	45,5	41,5	43,4
Извор: Државен завод за статистика								

Стапки на вработеност на населението на возраст над 15 години, по пол

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Вкупно	37,4	34,4	35,9	35,9	35,8	38,6	35,8	34,5
Мажи	47,5	44,6	45,4	44,6	44,7	46,3	43,5	41,3
Жени	27,4	24,4	26,3	27,2	27,1	30,9	28,1	27,7
Извор: Државен завод за статистика								

Стапки на невработеност на населението на возраст над 15 години, по пол

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Вкупно	31,9	36,0	34,5	32,4	32,2	30,5	31,9	36,7
Мажи	29,1	33,0	32,5	31,9	30,5	29,5	31,7	37,0
Жени	36,2	40,8	37,6	33,3	34,9	32,0	32,3	36,3
Извор: Државен завод за статистика								

Вработени кои посетуваат обука, по возраст и пол

Возраст	Пол	2001	2002	2003
	Вкупно	5895	9327	5594
	Мажи	2537	4459	2985
	Жени	3358	4868	2609
15-19	Вкупно	136	71	-
	Мажи	136	71	-
	Жени	-	-	-
20-24	Вкупно	882	841	164
	Мажи	399	372	164
	Жени	484	469	-
25-29	Вкупно	1118	1538	1140
	Мажи	483	685	753
	Жени	635	854	387
30-34	Вкупно	792	1317	1114
	Мажи	91	420	699
	Жени	702	897	415
35-39	Вкупно	918	1663	885
	Мажи	529	907	79
	Жени	388	756	806
40-44	Вкупно	793	1487	770
	Мажи	457	867	380
	Жени	337	620	390
45-49	Вкупно	560	1042	603
	Мажи	273	595	367

	Жени	287	447	237
50-54	Вкупно	223	823	397
	Мажи	77	82	323
	Жени	146	741	74
55-59	Вкупно	473	318	369
	Мажи	93	234	67
	Жени	380	85	301
60-64	Вкупно	-	226	152
	Мажи	-	226	152
	Жени	-	-	-
Извор: Анкета за работната сила, Државен завод за статистика на Република Македонија				

Обуката вклучува посета на професионални курсеви и преквалификации.

III. СТРУКТУРНИ ПОКАЗАТЕЛИ

1. Ве молиме да дадете податоци за следново (од 1996 година до последната година за која постојат проценки за податоците):

a) секторска економска структура (учеството во БДП и вработеноста)

b) структура на сопственоста вклучувајќи проценка на основниот капитал, со поделба на јавен и приватен капитал;

c) поединечни трошоци за работна сила

d) процент од работната сила којашто има средношколско образование

e) број на ученици во основните, пониските (тригодишни) и повисоките (четиригодишни) средни училишта, како и во високо образование

f) процент на вработените лица кои посетуваат обука

g) поранешен и сегашен број на студенти во странство

a) Секторска економска структура

НКД Сектори	Опис	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
A	Земјоделство, лов и шумарство	10,9	11,4	11,0	10,0	9,8	10,0	11,7
B	Рибарство	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
B	Вадење на руди и камен	1,0	0,8	0,8	0,8	0,6	0,4	0,4
Г	Преработувачка индустрија	18,9	18,1	17,6	17,3	16,9	15,5	15,6
Д	Снабдување со електрична енергија, гас и вода	4,5	4,5	4,4	4,4	4,3	3,7	4,6
Г	Градежништво	5,3	5,8	5,2	5,7	5,0	4,9	5,3
Е	Трговија	11,4	11,2	10,7	10,7	11,2	11,2	11,5
Ж	Хотели и ресторани	1,5	1,6	1,9	1,5	1,5	1,7	1,8
З	Сообраќај, складирање и врски	6,1	7,3	8,2	9,0	9,3	8,4	8,3
С	Финансиски услуги	3,4	3,7	3,3	3,1	3,2	3,0	2,4
И	Активности во врска со недвижен имот, изнајмување и деловни активности	3,0	2,7	2,8	3,2	3,6	3,3	3,3
Ј	Јавна управа и одбрана; задолжителна социјална заштита	6,1	6,2	6,9	6,1	6,2	6,6	6,7
К	Образование	4,2	4,1	4,2	3,5	3,4	3,6	3,7
Л	Здравство и социјална работа	4,3	4,3	4,1	3,8	3,7	3,8	3,9
Љ	Други комунални, културни, општи и лични услужни активности	2,8	2,5	2,4	2,2	2,4	2,3	2,2
М	Приватни домаќинства со вработени лица	-	-	-	-	-	-	-
Н	Вон-територијални организации и тела	-	-	0	0,0	0,0	-	-
	Пресметан закуп	4,8	4,6	4,6	4,4	4,5	4,4	5,4
	Минус: Пресметани банкарски услуги	2,4	2,6	2,4	2,2	2,0	1,7	1,5
	Други нето даноци на производство	-	-	-	-	-	-	-
	А. Додадена вредност	85,9	86,3	85,8	83,5	83,5	81,4	85,6
	Б. Данок на промет	11,2	10,2	10,2	13,2	13,9	15,9	11,9
	В. Увозна царина	3,0	3,5	4,0	3,3	2,6	2,7	2,5
	Г. Минус: Субвекции на производи	0,1	0,0	-	-	-	-	0
	Бруто домашен производ (А+Б+В-Г)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Извор: Државен завод за статистика								

Структура на вработеност

НКД Сектори	Опис	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
A	Земјоделство, лов и шумарство	11,5	11,7	10,6	11,6	11,3	12,1	10,4
B	Рибарство	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
B	Вадење на руди и камен	1,5	1,5	1,4	1,4	1,2	1,0	0,5
Г	Преработувачка индустрија	27,9	28,9	29,5	28,3	27,7	26,3	25
Д	Снабдување со електрична енергија, гас и вода	3,1	3,0	3,0	3,0	3,2	3,3	3,3

Ѓ	Градежништво	7,8	6,9	6,7	6,7	6,4	6,6	7,4
Е	Трговија	12,9	13,0	12,9	12,7	13,5	13,9	14,7
Ж	Хотели и ресторани	2,6	2,8	2,9	3,0	3,0	2,9	3,0
З	Сообраќај, складирање и врски	6,5	6,6	6,8	7,0	7,3	6,7	6,8
С	Финансиски услуги	1,1	1,1	1,1	1,1	1,2	1,4	1,4
И	Активности во врска со недвижен имот, изнајмување и деловни активности	2,2	2,2	2,3	2,4	2,6	2,6	2,8
Ј	Јавна управа и одбрана; задолжителна социјална заштита	6,6	6,4	6,7	6,8	6,8	7,2	8,1
К	Образование	7,0	6,9	7,0	6,9	6,6	6,8	7,1
Л	Здравство и социјална работа	6,1	5,9	5,9	5,8	5,7	5,9	6,1
Љ	Други комунални, културни, општи и лични услужни активности	3,1	3,0	3,1	3,2	3,4	3,2	3,4
	Вкупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Извор: Државен завод за статистика

б) структура на сопственоста вклучувајќи проценка на основниот капитал, со поделба на јавен и приватен капитал

Табела 1б. Додадена вредност 1997-2002 според вид на капитал

НКД Сектори	Вид капитал	1997	1998	1999	2000	2001	2002
A	1	20.359.477	22.220.196	23.092.875	23.692.720	22.795.505	24.330.222
A	2	-1.799	-2.492	810	21.153	79.495	106.624
A	3	3.771	6.549	44	42.049	57.922	72.261
B	1	50.728	51.932	29.082	14.125	24.114	44.704
B	2						3.186
C	1	1.889.526	1.579.257	1.613.365	1.845.300	1.008.357	401.454
C	2	619	3.468		1.475	1.426	4.518
C	3	2.412	1.520	6.713	9.051	302.201	554.496
D	1	33.158.915	32.289.583	34.036.762	36.806.532	34.655.980	33.419.689
D	2	271.646	463.787	382.647	432.505	686.727	885.324
D	3	1.648.374	2.448.195	2.344.535	3.686.623	4.244.080	3.620.176
E	1	8.345.717	8.868.157	9.203.167	10.381.213	10.041.427	9.146.367
F	1	9.817.165	11.161.090	9.852.589	11.654.904	11.633.878	11.483.856
F	2	11.393	57.156	996.168	1.645.017	89.347	327.478
F	3	38.248	49.000	30.983	60.768	77.631	81.716
G	1	19.347.434	19.799.422	19.911.183	22.228.239	21.396.130	22.402.712
G	2	826.303	1.064.360	1.393.637	1.809.010	2.835.005	2.914.325
G	3	1.123.588	1.050.096	1.078.582	1.364.480	1.844.376	2.120.538
H	1	2.680.876	2.893.429	3.539.244	3.108.645	3.262.206	3.818.315
H	2	13.115	9.109	21.640	136.035	65.616	128.237
H	3	124.615	160.812	423.231	218.431	82.386	141.396
I	1	11.015.045	13.706.674	16.356.572	20.800.225	9.815.332	7.935.552
I	2	63.459	53.360	-28.789	206.692	282.127	189.101
I	3	293.145	549.019	904.837	254.001	11.596.665	12.485.168
J	1	6.255.660	7.233.181	6.200.073	6.502.344	5.760.672	6.131.547
J	2		-9.690	47.486	118.275	146.309	272.616
J	3	3.600	5.102	729.206	721.584	1.512.904	1.022.794
K	1	5.350.438	5.036.823	5.677.415	6.647.203	7.097.151	7.151.254
K	2	80.900	99.433	118.139	682.657	968.618	506.483
K	3	58.966	69.942	94.715	136.136	238.073	510.534
L	0		1.594				
L	1	11.325.997	12.065.422	14.350.824	14.332.999	14.444.593	16.145.105
M	1	7.737.908	8.029.022	8.767.880	8.264.113	8.045.653	8.687.270

M	2	662	787	956	1.557	1.522	1.181
M	3	268	456	388	276	337	-150
N	1	7.998.480	8.303.067	8.581.356	8.980.663	8.661.630	9.351.711
N	2	604	2.982	6.445	453	699	2.305
N	3	3.458	4.049	4.559	6.000	27.956	7.217
O	0		135				
O	1	4.772.039	4.451.194	4.629.176	4.857.071	5.212.626	5.162.529
O	2	37.961	22.929	44.093	72.550	47.569	95.037
O	3	485.405	412.754	293.810	287.076	287.930	295.526
Q	2			35	1.750	3.863	
Извор: Министерство за економија							

Табела 1b. Број на вработени 1997-2002 според вид на капитал

НКД Сектори	Вид на капитал	1997	1998	1999	2000	2001	2002
A	1	54.523	57.750	51.893	56.653	54.103	57.596
A	2	2	4	2	279	307	373
A	3	22	25	29	138	263	263
B	1	490	469	439	395	312	260
C	1	7.109	7.376	6.982	6.767	5.153	4.321
C	2	0	9	1		1	2
C	3	17	20	21	26	643	642
D	1	124.544	130.731	131.860	124.552	116.739	109.713
D	2	986	2.085	2.291	2.496	3.399	4.132
D	3	7.315	9.277	9.946	11.821	13.568	12.356
E	1	14.646	14.610	14.892	14.929	15.316	15.849
F	1	37.184	33.591	31.527	31.191	30.655	31.358
F	2	19	282	1.315	1.298	71	60
F	3	163	163	176	159	229	224
G	1	58.885	61.236	60.224	59.519	60.270	61.017
G	2	1.084	1.199	1.361	1.522	3.302	3.479
G	3	1.327	1.333	1.290	1.326	1.652	2.031
H	1	11.922	13.294	13.327	13.956	13.654	13.331
H	2	59	59	51	236	280	375
H	3	546	472	572	473	328	359
I	1	29.803	31.166	31.757	33.373	30.363	27.201
I	2	158	166	242	309	314	375
I	3	1.222	1.051	1.070	687	4.572	4.513
J	1	5.208	5.227	4.755	4.863	3.396	3.939
J	2		4	17	18	96	176
J	3	13	11	540	522	2.252	2.481
K	1	10.278	10.718	10.797	11.381	11.433	11.134
K	2	170	142	156	238	352	371
K	3	157	177	238	277	576	1.172
L	0		5				
L	1	31.221	31.549	32.986	33.492	32.722	34.747
M	1	33.500	34.212	34.412	34.001	32.021	32.400
M	2	5	2	5	9	12	18
M	3	4	3	3	3	2	
N	1	28.813	28.944	28.653	28.423	27.662	28.081
N	2	2	22	22	2	3	9
N	3	13	16	18	20	77	23
O	1	14.273	14.507	14.950	15.083	16.117	15.152

O	2	71	50	88	53	59	85
O	3	389	393	361	349	322	328
Q	2			0	0	3	

Извор: Министерство за економија

Табела 1b. Додадена вредност 1997-2002 според вид на сопственост

НКД Сектори	Вид на сопственост	1997	1998	1999	2000	2001	2002
A	1	17.721.246	18.346.322	19.762.316	19.727.299	19.992.101	21.754.044
A	2	181.140	216.890	277.260	398.179	591.267	599.271
A	3	158.712	187.657	119.829	152.389	123.644	71.503
A	4	2.289.440	2.643.883	2.035.224	2.259.758	1.594.112	1.486.138
A	5	1.169	814.956	892.375	1.197.792	622.538	580.683
A	9	9.742	14.545	6.724	20.505	9.260	17.468
B	2	8.217	10.327	105	11.737	12.443	36.319
B	3	184	532	902	185	516	718
B	4	42.326	41.073	28.074	2.203	11.155	10.853
C	1	194.764	193.445	93.891	102.538	-4.631	421
C	2	460.629	231.208	259.722	264.668	228.012	167.614
C	4	1.235.556	1.155.389	1.256.106	1.474.948	1.067.924	767.271
C	5	1.609	3.693	10.114	13.446	20.678	25.163
C	9		509	246	226		
D	1	1.428.074	517.052	1.475.593	958.003	517.870	696.480
D	2	12.407.946	13.673.748	15.280.353	18.617.146	21.834.063	24.173.642
D	3	70.494	41.866	55.069	70.000	59.559	66.551
D	4	19.977.403	19.975.555	19.049.807	20.179.037	16.361.215	12.753.887
D	5	89.978	144.086	149.524	197.671	466.908	217.475
D	9	1.105.039	849.258	753.599	903.803	347.172	17.153
E	1	1.478.556	1.571.442	1.515.663	1.714.095	884.644	746.115
E	2	5.338	2.476	726	-1.527	544	1.381
E	3	-381	-134	-2.200	-1.640	-317	
E	4	365.174	440.116	401.720	279.413	386.349	401.079
E	5	6.355.158	6.705.158	6.993.943	8.080.719	7.796.936	6.945.416
E	9	141.872	149.099	293.315	310.154	973.272	1.052.375
F	1	2.628.148	2.747.819	2.713.090	2.792.319	2.851.004	3.175.177
F	2	2.227.507	1.967.698	2.966.743	5.075.006	3.783.932	3.684.497
F	3	120.077	102.124	-16.043	59.625	52.291	12.275
F	4	4.154.424	5.859.167	4.638.949	4.768.786	4.359.631	3.807.692
F	5	436.231	506.853	488.517	578.297	636.294	1.093.034
F	9	300.420	83.585	88.484	86.658	117.704	120.375
G	1	98.786	365.202	487.979	269.337	212.808	206.676
G	2	15.670.922	16.845.275	18.695.837	22.588.811	24.447.219	26.215.190
G	3	26.595	47.691	67.995	38.511	24.400	5.671
G	4	2.874.285	2.619.775	1.850.390	1.766.917	1.021.487	726.179
G	5	3.330	2.486	7.238	4.667	5.510	6.296
G	9	2.623.409	2.033.450	1.273.965	733.486	364.088	277.563
H	1	232.309	282.978	342.096	238.086	89.786	127.419
H	2	756.619	936.319	1.823.813	2.333.982	2.866.724	3.462.131
H	3	438	2.223	4.891	2.510	1.906	1.916
H	4	691.278	895.247	1.254.455	661.197	352.799	456.215
H	5				75.481	27.176	37.379
H	9	1.137.963	946.583	558.860	151.855	71.817	2.889

I	1	6.117.444	2.897.081	3.475.459	3.993.381	1.817.562	1.358.962
I	2	2.099.889	2.594.077	3.356.082	4.979.082	4.655.014	4.155.880
I	3	11.233	11.563	19.478	46.853	12.475	24.984
I	4	1.466.672	1.570.523	1.537.593	1.564.938	12.335.202	12.873.626
I	5		6.437.388	8.635.099	10.607.261	2.228.296	1.614.344
I	9	1.676.412	798.420	208.910	69.403	645.575	582.026
J	1			2.013.715	26.717	3.923	2.132
J	2	10.747	5.932	173.516	294.284	387.592	415.612
J	3			0	-48		
J	4	1.297.506	1.346.201	4.191.769	6.098.107	6.322.599	6.284.637
J	5		-1.815	594.805	920.443	667.354	589.899
J	9	4.951.007	5.878.275	2.961	2.700	38.416	134.677
K	1	1.687.489	1.725.315	1.721.927	1.717.007	2.000.463	1.975.686
K	2	1.419.070	1.525.206	2.323.867	2.854.002	4.256.673	5.039.581
K	3	2.557	4.945	3.170	50.465	102.544	49.346
K	4	695.782	577.256	604.760	1.149.430	1.002.037	713.352
K	5	412.280	458.341	531.878	627.168	561.794	267.024
K	9	1.273.125	915.136	704.667	1.067.923	380.332	123.281
L	0		1.594				
L	1	162.536	207.847	260.395	175.856	56.390	49.797
L	2		7	4.721	6.607		
L	5	10.483.214	11.104.087	13.257.431	12.267.340	13.351.216	15.029.293
L	9	680.247	753.481	828.276	1.883.196	1.036.987	1.066.015
M	1	6.007.637	6.248.559	6.746.859	5.930.905	5.523.544	5.361.928
M	2	85.015	90.645	133.029	140.393	155.542	179.065
M	4	4.398	4.514	5.820	2.725	3.025	7.605
M	5	1.563.926	1.632.031	1.793.715	1.755.252	2.282.804	3.080.765
M	9	77.863	54.516	89.801	436.670	82.597	58.939
N	1	2.795.281	2.955.353	2.973.385	2.560.466	2.103.737	2.206.144
N	2	260.406	282.210	331.628	369.249	654.084	581.289
N	4	16.642	20.502	10.625	51.845	48.520	96.411
N	5	484.094	506.938	531.972	1.027.871	1.185.940	1.287.959
N	9	4.446.119	4.545.097	4.744.751	4.977.686	4.698.004	5.189.429
O	0		135				
O	1	3.127.310	3.025.882	2.943.309	2.346.184	2.117.302	2.046.199
O	2	172.204	195.906	334.888	693.468	1.315.202	1.334.013
O	3	104.272	109.562	115.849	33.819	21.114	6.254
O	4	542.027	468.201	351.836	355.812	363.788	383.478
O	5	24.559	55.596	152.028	349.042	334.494	372.949
O	9	1.325.034	1.031.731	1.069.169	1.438.371	1.396.225	1.410.200
Q	9			35	1.750	3.863	
Извор: Министерство за економија							

Table 1b. Број на вработени 1997-2002 според вид на сопственост

НКД Сектори	Вид на сопственост	1997	1998	1999	2000	2001	2002
A	1	39.718	39.545	33.448	39.896	37.891	44.510
A	2	1.452	1.591	1.834	2.130	2.860	2.797
A	3	1.608	1.435	1.364	1.315	896	703
A	4	11.728	11.591	11.502	10.412	9.468	6.506
A	5	4	3.563	3.731	3.280	3.091	3.230
A	9	37	54	45	37	467	486

B	2	50	53	50	49	60	40
B	3	0	4	5	4	6	6
B	4	440	412	384	342	246	214
C	1	788	1.040	845	664	583	5
C	2	1.836	1.848	1.640	1.632	841	614
C	4	4.491	4.504	4.495	4.434	4.278	4.248
C	5	11	11	22	63	95	98
C	9		2	1	1		
D	1	8.472	8.289	8.656	5.828	2.939	2.933
D	2	36.457	45.942	49.313	51.359	61.847	67.785
D	3	359	200	217	328	294	249
D	4	84.054	83.957	82.779	77.823	66.202	54.286
D	5	294	335	349	368	1.418	877
D	9	3.210	3.369	2.782	3.162	1.006	72
E	1	5.192	4.968	4.714	4.462	3.168	2.847
E	2	19	13	4	3	2	2
E	3	2	2	2	2	2	
E	4	686	652	648	613	493	489
E	5	8.073	8.320	8.459	8.498	9.079	9.744
E	9	674	655	1.065	1.351	2.572	2.767
F	1	2.346	3.257	3.267	3.461	1.968	3.280
F	2	7.675	7.502	9.145	9.926	9.902	10.578
F	3	596	507	373	331	258	256
F	4	24.204	21.051	18.469	17.093	16.608	15.392
F	5	1.356	1.406	1.487	1.583	1.818	1.801
F	9	1.190	312	277	254	400	335
G	1	731	2.044	2.618	1.909	1.583	1.418
G	2	38.080	41.101	46.563	51.443	57.789	61.780
G	3	261	441	413	312	237	152
G	4	8.562	6.988	6.070	5.019	4.221	2.802
G	5	24	23	23	69	32	32
G	9	13.640	13.171	7.187	3.617	1.363	343
H	1	959	851	1.001	559	86	12
H	2	3.976	4.757	6.994	9.922	11.333	11.730
H	3	5	22	34	17	14	10
H	4	3.579	3.979	3.541	2.909	2.314	2.043
H	5				391	226	204
H	9	4.008	4.216	2.378	868	289	66
I	1	13.014	9.965	10.432	10.342	5.644	4.303
I	2	7.585	8.383	10.554	11.943	12.724	12.475
I	3	59	53	90	71	47	118
I	4	5.528	5.758	5.136	5.526	8.488	7.100
I	5		5.659	6.125	6.211	6.577	6.402
I	9	4.998	2.564	732	276	1.770	1.691
J	1			1.535	46	4	4
J	2	17	26	158	177	224	297
J	3			1	1		
J	4	1.071	1.103	3.317	4.825	5.115	5.652
J	5		6	296	348	350	520
J	9	4.133	4.107	5	6	51	123
K	1	1.944	1.851	1.897	1.868	1.732	1.761
K	2	3.634	3.834	4.450	4.700	6.192	8.332
K	3	9	11	10	20	104	30
K	4	2.242	2.335	2.120	2.102	2.390	1.860

K	5	1.233	1.374	1.374	1.600	1.349	491
K	9	1.544	1.634	1.340	1.606	595	202
L	0		5				
L	1	387	291	282	270	146	109
L	2		1	10	13		
L	5	29.832	30.069	31.419	31.637	30.758	32.824
L	9	1.002	1.188	1.275	1.572	1.818	1.814
M	1	25.461	25.982	25.828	24.969	20.728	19.166
M	2	587	636	752	721	802	854
M	4	30	29	30	17	19	19
M	5	7.152	7.258	7.498	8.017	10.229	12.199
M	9	279	312	312	289	257	180
N	1	10.236	10.221	9.995	8.004	7.424	7.073
N	2	1.079	1.281	1.470	1.578	2.327	2.103
N	4	84	87	88	196	187	381
N	5	1.641	1.637	1.662	3.387	3.544	3.727
N	9	15.788	15.756	15.478	15.280	14.261	14.829
O	1	8.774	9.916	10.152	8.168	7.426	6.158
O	2	828	970	1.282	1.584	3.570	4.033
O	3	56	48	47	44	10	7
O	4	627	632	605	583	577	567
O	5	101	118	164	1.787	1.953	1.869
O	9	4.346	3.267	3.150	3.320	2.960	2.932
Q	9			0	0	3	
		476.145	492.346	489.266	490.839	482.599	479.944
Извор: Министерство за економија							

Табела 1b. Бруто додадена вредност 1997-2002 според институционални под-сектори

НКД Сектори	Институционални под-сектори	1997	1998	1999	2000	2001	2002
A	S.11001	195.223	975.895	1.046.437	1.336.916	707.500	716.196
A	S.11002	3.767.722	3.482.463	2.933.931	3.203.081	2.260.423	2.056.972
A	S.11003	-1.799	-1.641	1.212	9.716	79.495	106.624
A	S.1311	33.752	36.762	4.242			
A	S.140	16.366.551	17.730.775	19.107.908	19.206.208	19.885.504	21.629.315
B	S.11002	50.728	51.932	29.082	14.125	24.114	44.704
B	S.11003						3.186
C	S.11001	1.609	3.693	10.114	13.446	20.678	25.163
C	S.11002	1.890.329	1.576.574	1.609.718	1.840.679	1.289.880	930.366
C	S.11003	619	3.468		1.475	1.426	4.518
C	S.140		509	246	226		421
D	S.11001	82.150	133.085	145.965	270.687	233.798	210.841
D	S.11002	33.172.126	33.056.369	34.086.430	33.399.576	31.088.110	28.144.771
D	S.11003	697.360	924.625	1.317.422	5.801.865	6.013.826	5.931.985
D	S.1311	21.039	22.585	22.687	21.166	19.713	19.524
D	S.140	1.105.039	1.064.358	1.190.929	1.431.881	2.231.047	3.618.068
D	S.150	1.221	544	511	486	291	
E	S.11001	7.972.562	8.421.155	8.799.740	10.104.968	9.661.688	8.749.189
E	S.11002	373.156	447.003	403.427	276.246	379.739	396.486
E	S.140						692
F	S.11001	691.177	743.380	722.946	802.302	753.804	1.194.736
F	S.11002	6.715.655	8.121.015	6.808.359	8.500.586	8.098.204	7.110.271
F	S.11003	12.628	67.246	1.000.173	1.645.017	89.347	327.478
F	S.1311				2.408		
F	S.140	2.447.347	2.335.604	2.348.262	2.410.376	2.859.501	3.260.565
G	S.11001	96.465	115.764	121.271	122.189	126.816	210.466
G	S.11002	17.769.346	18.453.820	18.506.692	21.462.938	20.818.773	22.040.007
G	S.11003	894.073	1.163.226	1.367.686	1.790.703	2.835.876	2.919.166
G	S.140	2.537.442	2.181.068	2.387.754	2.025.900	2.292.514	2.264.814
G	S.150			0	0	1.531	3.121
H	S.11001		453	14.003	1.202	12.528	-2.643
H	S.11002	1.652.645	1.989.284	2.792.518	2.276.116	1.818.774	2.342.203

Поглавје II

Економски критериуми

H	S.11003	27.999	22.529	55.323	136.035	65.616	128.237
H	S.140	1.137.963	1.051.083	1.122.271	1.049.758	1.513.289	1.620.151
I	S.11001	5.882.757	8.354.026	11.054.399	13.817.681	3.454.627	2.685.583
I	S.11002	3.684.212	4.229.805	4.365.140	5.563.293	6.222.209	8.952.815
I	S.11003	128.269	128.605	45.285	225.762	9.709.705	7.495.263
I	S.140	1.676.412	1.596.617	1.767.796	1.654.182	2.307.584	1.476.159
J	S.11001		-1.815	3.628	5.305	1.008	1.676
J	S.11002	1.159	2.295	3.382	14.228	33.067	25.983
J	S.11003		-9.690	451	-1.441	633	-1.814
J	S.121	773.927	775.828	566.790	814.813	670.378	485.220
J	S.122	4.145.116	5.075.691	5.062.608	4.816.644	3.989.714	3.124.021
J	S.12203						1.081.439
J	S.124	7.142	23.396	20.947	41.332	72.459	164.559
J	S.125	1.331.916	1.359.528	1.312.125	1.648.606	2.635.693	2.371.744
J	S.1311		0	0		1.345	78.091
J	S.140		3.360	6.416	2.479	1.417	1.695
J	S.150			419	238	14.171	94.345
K	S.11001	765.407	647.197	692.360	508.011	270.429	578.907
K	S.11002	2.088.823	2.107.602	2.694.971	3.099.685	3.036.195	3.445.640
K	S.11003	80.485	99.536	144.285	702.238	1.040.533	552.089
K	S.12301	382.562	390.944	440.304	481.095	483.279	
K	S.1311	350.610	349.976	372.175	353.003	379.739	511.384
K	S.1314	120.997	124.914	136.568	162.312	149.319	175.236
K	S.140	1.700.323	1.485.392	1.406.578	2.105.407	2.923.079	2.884.443
K	S.150	1.097	636	3.028	54.245	21.270	20.571
L	S.11002		7	-13	-3		
L	S.1311	10.054.743	10.641.816	12.875.530	12.891.428	12.930.545	13.056.868
L	S.1313	791.001	920.869	960.824	917.057	949.718	2.465.623
L	S.1314	480.212	504.267	514.483	521.120	561.447	620.766
L	S.150	41	57	0	3.397	2.884	1.848
M	S.11002	134.876	125.690	145.553	173.497	227.121	241.109
M	S.11003	-73	173	10.296	1.557	1.522	1.181
M	S.1311	7.584.924	7.846.326	8.588.555	8.060.926	7.790.230	8.412.228
M	S.1313		0		1.830		
M	S.140		4.178	6.507	8.522	13.041	12.283
M	S.150	19.112	53.899	18.313	19.613	15.597	21.501
N	S.11001	83.365	84.921	96.160	86.344	90.402	75.638

N	S.11002	345.784	380.533	361.321	429.670	405.200	527.698
N	S.11003	604	2.982	6.445	453	699	764
N	S.1311	515.151	568.892	480.644	676.107	475.577	540.761
N	S.1314	6.720.301	6.990.189	7.344.524	7.453.038	7.280.524	8.033.100
N	S.140	287.286	231.809	243.601	270.710	338.132	90.253
N	S.150	50.052	50.773	59.665	70.795	99.750	93.018
O	S.11001	1.798.539	1.165.713	1.372.045	1.190.469	1.201.421	1.319.341
O	S.11002	1.167.337	1.463.304	1.050.567	1.266.712	1.225.053	1.248.710
O	S.11003	37.901	22.945	39.125	62.956	36.119	74.560
O	S.1311	779.771	719.582	899.005	839.140	736.713	809.003
O	S.1313			305		4.920	9.661
O	S.140	851.661	752.333	788.266	940.199	1.309.819	1.015.836
O	S.150	660.196	763.136	817.767	917.220	1.034.080	1.075.982
Q	S.150			35	1.750	3.863	

Извор: Министерство за економија

Табела 1б. Број на вработени во 1997-2002 спред институционални подсектори

НКД Сектори	Институционални под-сектори	1997	1998	1999	2000	2001	2002
A	S.11001	1.156	4.764	4.691	4.262	4.080	4.369
A	S.11002	21.233	16.599	16.905	15.065	13.200	9.802
A	S.11003	2	5	3	214	307	373
A	S.1311	151	153	33			
A	S.140	32.005	36.258	30.292	37.529	37.086	43.688
B	S.11002	490	469	439	395	312	260
C	S.11001	11	11	22	63	95	98
C	S.11002	7.115	7.383	6.980	6.729	5.701	4.864
C	S.11003	0	9	1		1	2
C	S.140		2	1	1		1
D	S.11001	271	278	317	655	695	762
D	S.11002	126.286	133.255	134.039	125.614	118.768	106.029
D	S.11003	2.980	4.371	5.403	7.385	8.037	8.864
D	S.1311	92	88	91	79	73	53
D	S.140	3.210	4.097	4.243	5.131	6.133	10.493
D	S.150	7	2	3	3	0	
E	S.11001	13.928	13.931	14.226	14.311	14.866	15.409
E	S.11002	718	679	666	618	450	438
E	S.140						2
F	S.11001	2.510	2.571	2.651	2.729	2.596	2.424
F	S.11002	33.668	29.936	27.778	27.134	26.885	26.154
F	S.11003	22	290	1.319	1.298	71	60
F	S.140	1.166	1.238	1.270	1.487	1.403	3.004
G	S.11001	385	384	368	379	334	322
G	S.11002	46.477	47.953	46.511	45.429	44.681	44.786
G	S.11003	1.118	1.273	1.475	1.522	3.323	3.512
G	S.140	13.316	14.157	14.521	15.038	16.881	17.901
G	S.150			0	0	6	6
H	S.11001		5	52	51	78	52
H	S.11002	8.346	9.407	9.356	9.540	8.683	8.128
H	S.11003	173	169	189	236	280	375
H	S.140	4.008	4.244	4.351	4.838	5.220	5.510
I	S.11001	12.099	12.092	13.103	13.380	8.993	8.799
I	S.11002	13.488	14.595	14.090	15.149	14.813	14.190
I	S.11003	599	387	430	334	3.892	3.739
I	S.140	4.998	5.308	5.446	5.505	7.552	5.361
J	S.11001		6	8	8	8	10
J	S.11002	9	13	17	27	28	42
J	S.11003		4	8	1	2	1
J	S.121	200	229	252	270	288	386
J	S.122	3.918	3.851	3.867	3.918	4.109	2.816
J	S.12203						1.873
J	S.124	9	20	26	31	92	117
J	S.125	1.085	1.112	1.126	1.143	1.161	1.157
J	S.1311		0	0	8		78
J	S.140		7	7	5	2	2
J	S.150			1	0	46	114
K	S.11001	893	914	902	980	879	911
K	S.11002	5.912	6.311	6.337	6.395	6.757	7.540
K	S.11003	172	144	180	279	425	446

K	S.12301	1.122	1.128	1.120	1.122	1.050	
K	S.1311	715	634	682	602	586	706
K	S.1314	425	427	442	483	490	508
K	S.140	1.362	1.476	1.512	1.951	2.144	2.541
K	S.150	4	3	16	84	31	24
L	S.11002		1	1	1		
L	S.1311	28.886	29.050	30.390	30.825	29.930	31.672
L	S.1313	1.204	1.372	1.439	1.468	1.588	1.815
L	S.1314	1.131	1.131	1.156	1.182	1.189	1.250
L	S.150	0	0	0	16	15	10
M	S.11002	735	686	749	796	938	966
M	S.11003	7	27	54	9	12	18
M	S.1311	32.697	33.307	33.548	33.095	30.992	31.321
M	S.1313		0	31			
M	S.140		11	17	28	34	41
M	S.150	70	186	52	54	59	72
N	S.11001	337	336	316	284	393	341
N	S.11002	1.441	1.654	1.671	1.828	1.799	2.026
N	S.11003	2	22	22	2	3	3
N	S.1311	1.401	1.352	1.378	1.364	1.343	1.663
N	S.1314	24.835	24.780	24.454	24.013	23.153	23.646
N	S.140	653	693	712	815	879	249
N	S.150	159	145	140	139	172	185
O	S.11001	4.458	3.630	4.195	4.174	4.367	4.323
O	S.11002	2.295	3.282	2.587	2.728	2.678	3.172
O	S.11003	73	52	62	25	23	25
O	S.1311	3.188	2.560	3.204	3.064	2.599	2.451
O	S.1313			2		8	17
O	S.140	3.170	3.311	3.401	3.439	4.645	3.515
O	S.150	1.550	2.116	1.949	2.055	2.177	2.062
Q	S.150			0	0	3	

Извор: Министерство за економија

с) поединечни трошоци за работна сила

Трошоци по единица производ							
Опис	1997	1998	1999	2000	2001	2002	
А. Земјоделство, лов и шумарство	0,21	0,20	0,20	0,19	0,17	0,13	
Б. Рибарство	1,33	1,21	2,03	5,14	2,25	1,00	
В. Вадење на руди и камен	0,75	1,03	0,98	0,88	1,10	1,24	
Г. Преработувачка индустрија	0,82	0,90	0,87	0,78	0,77	0,77	
Д. Снабдување со електрична енергија, гас и вода	0,48	0,48	0,51	0,47	0,49	0,60	
Ѓ. Градежништво	0,65	0,55	0,66	0,61	0,59	0,61	
Е. Трговија	0,46	0,47	0,48	0,44	0,43	0,40	
Ж. Хотели и ресторани	0,72	0,75	0,67	0,73	0,74	0,61	
З. Сообраќај, складирање и врски	0,64	0,51	0,44	0,41	0,43	0,43	
С. Финансиски услуги	0,35	0,34	0,35	0,38	0,41	0,48	
И. Активности во врска со недвижен имот, изнајмување и деловни активности	0,51	0,58	0,59	0,53	0,54	0,52	
Ј. Јавна управа и одбрана; задолжителна социјална заштита	0,82	0,82	0,84	0,81	0,77	0,77	
К Образование	0,93	0,93	0,93	0,91	0,90	0,91	
Л. Здравство и социјална работа	0,84	0,84	0,84	0,81	0,79	0,80	

Љ. Други комунални, културни, општи и лични услужни активности	0,58	0,67	0,72	0,73	0,64	0,68
Извор: Министерство за економија						

Трошоци по единица производ во проценти

Опис	1998	1999	2000	2001	2002
А. Земјоделство, лов и шумарство	-6,9	3,1	-7,6	-6,7	-24,2
Б. Рибарство	-9,1	67,9	152,8	-56,3	-55,6
В. Вадење на руди и камен	36,4	-4,9	-9,7	24,2	13,2
Г. Преработувачка индустрија	10,5	-3,6	-10,5	-1,5	0,6
Д. Снабдување со електрична енергија, гас и вода	0,3	6,4	-6,9	4,1	21,0
Ѓ. Градежништво	-14,9	20,4	-8,2	-3,2	3,3
Е. Трговија	2,9	2,9	-9,3	-1,4	-6,5
Ж. Хотели и ресторани	4,3	-9,8	8,6	1,6	-18,2
З. Сообраќај, складирање и врски	-20,6	-12,7	-6,4	4,8	-0,6
С. Финансиски услуги	-3,2	1,2	8,0	9,5	15,6
И. Активности во врска со недвижен имот, изнајмување и деловни активности	13,8	1,8	-10,3	1,8	-2,8
Ј. Јавна управа и одбрана; задолжителна социјална заштита	-0,1	2,1	-3,3	-4,6	-0,4
К. Образование	-0,2	-0,2	-1,8	-0,6	0,3
Л. Здравство и социјална работа	0,1	-0,8	-3,7	-1,8	1,0
Љ. Други комунални, културни, општи и лични услужни активности	14,9	6,8	1,5	-11,3	5,2
Извор: Министерство за економија					

д) процент од работната сила којашто има средношколско образование

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Вкупна работна сила	789.081	800.513	823.826	806.674	811.557	862.504	824.824	860.976
Работна сила со средношколско образование	358.851	368.840	400.260	399.553	405.398	434.215	409.315	435.370
Тхе перцентаге оф Вкупно лабоур форце	45,5	46,1	48,6	49,5	50,0	50,3	49,6	50,6
Извор: Државен завод за статистика								

е) број на ученици во основните, пониските (тригодишни) и повисоките (четиригодишни) средни училишта, како и во високо образование

School/Academic year ¹	Primary (ISCED 1)	Lower secondary (ISCED 2)	Upper secondary (ISCED 3)			Tertiary education (ISCED 5)
	Total	Total	Total	General/ Vocational on 4 year programme	Vocational on 3 year programme	Total
1999/2000	126.606	129.674	92.287	78.729	13.558	36.922
2000/2001	123.661	128.283	93.798	81.575	12.223	40.246
2001/2002	121.109	125.664	93.170	82.214	10.956	44.710
2002/2003	116.635	122.699	95.950	85.535	10.415	45.624
2003/2004	113.521	119.919	96.230	86.659	9.571	46.637

¹) Situation at the beginning of the scholl year

Notes:

ISCED 1 included students in the regular primary education, special primary and primary education for adult, 1-4 grades

ISCED 2 included students in the regular primary education, special primary and primary education for adult, 5-8 grades

ISCED 3 included students in the regular upper secondary education, special upper secondary schools and religious upper secondary schools

ISCED 5 included all enrolled students in tertiary education at undergraduate studies at higher schools and faculties

Извор: Државен завод за статистика

f) процент на вработените лица кои посетуваат обука

Распределеност %			
	2001	2002	2003
Вкупно	1,0	1,7	1,0
Мажи	0,7	1,3	0,9
Жени	1,4	2,2	1,2
Извор: Анкета за работната сила, Државен завод за статистика			

Пресметан е % на вработените лица кои се обучуваат од вкупно вработените лица
Обуката вклучува посета на професионални курсеви и преквалификации

g) поранешен и сегашен број на студенти во странство

Нема официјален податок за бројот на студенти кои своето образование го стекнуваат во целост или делумно надвор од Република Македонија. Истото се должи на немањето законска обврска за пријавување на овие лица при нивното заминување од Република Македонија. Оттаму, за оваа намена се користат податоци од различни (неофицијални) извори.

Единствени податоци кои имаат официјален карактер се оние кои се однесуваат на бројот на лица што користат стипендии за образование во странство, а кои се дел од билатерални програми за соработка на Република Македонија со други земји.

Преглед за размена на студенти за додипломски и последипломски (магистратури и докторати) студии според потпишани билатерални Програми или други Програми за образовна соработка за доделување на стипендии, за периодот од 1996 - 2004 година

Ред. бр.	Држава	Спогодба	Број на лица
1	Република Албанија	Спогодба помеѓу Владата на Р. Македонија и Владата на Р. Албанија во областа на образованието и науката	5
2	Република Бугарија	Спогодба помеѓу Министерството за образование и наука на Р. Македонија и Министерството за образование и наука на Р. Бугарија во областа на науката, технологиите и иновациите за 2002-2005 г.	4
3	Република Германија	Спогодба помеѓу Владата на Р. Македонија и Владата на Р. Германија за културна соработка	27
4	Египет	Спогодба меѓу Македонската влада и Египетската влада за научно-технолошка соработка	2
5	Држава Израел	Спогодба меѓу Владата на Р. Македонија и Владата на Државата Израел за соработка во областа на културата, образованието и науката	1
6	Република Италија	Спогодба за соработка во областа на културата, образованието и науката помеѓу Македонската влада и Владата на Италијанската република	6
7	Народна Република Кина	Спогодба за научна и технолошка соработка помеѓу Владата на Р. Македонија и Владата на Народна Република Кина	4
8	Словенија	Спогодба за меѓународна научно-технолошка соработка помеѓу Владата на Р. Македонија и Владата на Р. Словенија	2
9	Руска Федерација	Спогодба меѓу Владата на Р. Македонија и Владата на Руската федерација за соработка во областа на културата, образованието и науката	15

10	Република Турција	Усогласен записник меѓу Република Македонија и Република Турција	1
11	Република Словачка	Нема потпишано спогодба	3
12	Чешка Република	Нема потпишано спогодба	7
13	Швајцарија	Нема потпишано спогодба	12
14	Други земји членки на ЕУ	Програма за стипендирање на студенти од Република Македонија за 2003-2004 година	20
Вкупно 1996-2004 година			109
Извор: Министерство за образование и наука			

Преглед на користени стипендии на студенти на додипломски студии во странство доделени од Министерството за образование и наука од интерес на Републиката, за периодот од 1996 - 2004 година (студенти на дефицитарни струки)

Година	Вкупно
1996/97	64
1997/98	43
1998/99	39
1999/2000	120
2000/2001	271
2001/2002	305
2002/2003	134
2003/2004	58
Вкупно	1.034
Извор: Министерство за образование и наука	

Преглед на корисници на стипендија за последипломски студии во странство доделени од Министерството за образование и наука, за периодот од 1996-2003 година (студенти на дефицитарни области).

Ред. бр.	Земја	Година на реализација (број на лица)							
		1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
1	Австрија	-	-	-	-	1	-	-	-
2	Англија	-	1	-	-	-	-	-	1
3	Бугарија	-	1	1	2	-	2	5	8
4	Босна и Херцеговина	-	-	-	-	-	-	1	-
5	Германија	-	1	-	1	1	-	-	-
6	Грција	-	-	-	-	-	-	2	-
7	Данска	-	-	-	-	-	-	-	3
8	Италија	-	1	-	-	-	1	-	-
9	Канада	-	-	-	-	-	-	1	-
10	Полска	-	1	-	-	-	-	-	-
11	Романија	-	-	-	-	-	-	-	1
12	Русија	-	-	-	-	-	1	-	-
13	САД	-	1	1	1	-	1	5	1
14	СиЦГ	-	4	-	-	-	3	3	8
15	Словенија	-	-	-	-	-	-	1	-
16	Франција	-	-	-	-	-	1	1	-
17	Холандија	-	-	-	-	1	-	-	-
18	Хрватска	-	1	-	-	-	-	-	-
19	Шведска	-	-	-	-	-	-	2	-
Вкупно		-	11	2	4	3	9	21	22
Извор: Министерство за образование и наука									

Дополнителен преглед на бројот на студенти надвор од Република Македонија на додипломски, магистарски и докторски студии, според базата на податоци на програмата Brainrain на Фондацијата Институт Отворено Општество-Македонија.

Ред. бр.	Земја	Број на студенти
1	Австралија	14
2	Австрија	15
3	Белгија	3
4	Босна и Херцеговина	4

5	Бугарија	62
6	Велика Британија	28
7	Германија	19
8	Грција	19
9	Данска	4
10	Исланд	2
11	Италија	15
12	Јамајка	1
13	Јапонија	5
14	Канада	5
15	Нов Зеланд	2
16	Норвешка	1
17	Полска	5
18	Португалија	2
19	Романија	7
20	Русија	6
21	САД	72
22	Словенија	4
23	Србија и Црна Гора	4
24	Турција	2
25	Тајван	1
26	Унгарија	12
27	Франција	7
28	Холандија	21
29	Хрватска	2
30	Чешка	4
31	Швајцарија	3
32	Шведска	4
33	Шпанија	3
ВКУПНО		358
Извор: Фондација- Институт отворено општество -Македонија		

IV. ПРОЦЕС НА УТВРДУВАЊЕ (ПО ПАТ НА ПРЕГОВОРИ) НА ПЛАТИ И СИСТЕМ НА СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

1. Ве молиме да ги наведете соодветните квантитативни и/или квалитативни информации за следното:

- a) развој на просечните бруто и нето плати;
- b) утврдување на платите и вработувањето во владините институции;
- c) учество на давачките во вкупните плати, вклучително и социјалните придонеси платени од работодавецот и вработените и брекет структура на пресоналните даноци;
- d) влијанието на зголемувањето на продуктивноста на трудот врз надоместоците на вработените.

a) развој на просечните бруто и нето плати

Државниот завод за статистика ги објавува податоците за просечната плата по вработен во Републиката. До 1999 година се објавуваа податоци само за нето платите, а од 1999 година Државниот завод за статистика ги објавува и податоците за бруто платите. Така, според податоците на Државниот завод за статистика состојбата е следна:

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	VIII/2004	I-VIII/2004
Просечна месечна бруто (во денари)	/	/	/	16,939	17,952	17,886	19,025	19,950	21,036	20,645
Просечна месечна нето плата (во денари)	8,817	9,063	9,394	9,664	10,193	10,552	11,279	11,824	12,443	12,222
Извор: Државен завод за статистика										

б) утврдување на платите и вработувањето во владините институции

Со Уставот на Република Македонија е предвидено остварувањето на правата на вработените и нивната положба да се уредува со закон и колективен договор. Покрај тоа и со членот 69 од Законот за работните односи ("Службен весник на РМ" бр. 80/93) е предвидено платите да се исплатуваат во согласност со критериуми утврдени во закон и колективен договори. Дел од вработените од владините институции имаат статус на државни службеници за кои и исплатата на платите се врши согласно Законот за државни службеници.

Со Законот за државни службеници ("Службен весник на РМ" бр. 59/00, 112/00, 34/201, 103/201, 43/02, 98/02, 17/03, 40/03, 85/03 и 17/04) се уредува статусот, правата, должностите и одговорностите на државните службеници, како и системот на плати и надоместоци на плати за државните службеници.

Вработувањето на државните службеници се врши врз основа на јавен оглас согласно Законот за државни службеници. Останатите вработени во владините органи се вработуваат согласно Законот за работните односи исто така со јавен оглас, доколку со овој или друг закон не е поинаку предвидено.

Исплатата на платите согласно Законот за државни службеници отпочна со платата за месец април 2004 година според кој усогласување ќе се врши во период од 24 месеци.

Државни службеници согласно овој закон се лицата вработени во органите на државната управа и стручните служби на: Собранието на Република Македонија, претседателот на Република Македонија, Владата на Република Македонија, Уставниот суд на Република Македонија, Врховниот суд на Република Македонија, судовите, Републичкиот судски совет, Народниот правобранител и Јавното обвинителство.

Одредбите од Законот за државни службеници не се однесуваат на воените и граѓанските лица на служба во Армијата на Република Македонија, на униформираниите лица во Министерството за внатрешни работи, казнено- поправните и воспитно поправните установи, шумската полиција, судската полиција, финансиската полиција и Царинската управа, лицата со посебни должности и овластувања вработени во Министерството за внатрешни работи, Агенцијата за разузнавање, Царинската управа, овластените државни ревизори и лицата кои вршат работи и работни задачи на државна ревизија во Државниот завод за ревизија, како и вработените во Управата за цивилна и воздушна пловидба кои вршат работи и задачи на воздухопловен и стручен персонал од значење на безбедноста на воздушната пловидба.

Со Законот е дефинирана содржината на платата која се состои од:

- основна компонента и
- исклучителна компонента.

Основната компонента ја сочинуваат :

- основна плата и со истата се вреднува степенот на образование врз основа на утврдени бодови;
- додаток на плата за завање (за секое звање се утврдени бодови);
- додаток на плата за кариера. Овој додаток зависи од секој поединец кој треба да исполни одредени услови како што се минимален стаж во државната служба и позитивни оценки на работењето, согласно критериуми утврдени во Законот.

Исклучителната компонента ја сочинуваат :

- додаток на плата за посебни услови за работа (ноќна работа, работа во смени, односно турнуси, работа изложена на висок ризик, работа за време на неделен одмор и работа за време на празници утврдени со закон; и
- вонреден работен додаток на плата (прекувремена работа).

Со Законот е предвидено вреднување и на работното искуство на државниот службеник во износ од 0.5% од делот на основната плата со која се вреднува степенот на образование, за секоја започната година на работен стаж, а најмногу до 20%.

Така, согласно Законот за државни службеници, во зависност од звањето на работното место на кое е распореден државниот службеник и вредноста на бодот, се утврдува износот на нето плата. Вредноста на бодот ја утврдува Владата на Република Македонија.

Платите на воените и цивилните лица на служба во Армијата на Република Македонија е уредена со Законот за служба во армијата на Република Македонија ("Службен весник на РМ" бр. 62/02). Исто така и согласно овој закон платата се состои од основна плата и додатоци на основната плата. Основната плата на професионалните војници и воените старешини се определува според чинот и должноста со определен број на бодови. Основната плата за цивилните лица се определува според степени за образование на работното место на кое е распореден работникот, должноста, работното искуство, армиски додаток и додаток за кариера. Така, со Законот е предвидено армискиот додаток да се исплатува во висина од 30% од основната плата според чинот и должноста, а за цивилните лица овој додаток изнесува 20% и се пресметува на основната плата по основ на образование. Работното искуство се вреднува во висина од 0.5% од делот на основната плата според чинот и должноста за секоја започната година на работен стаж до навршување на 25 години на работен стаж, односно 0.75% по 25 -тата година, а најмногу до 20%. Додатокот на плата за работен стаж за цивилни лица во армијата исто така се пресметува во износ од 0.5% за секоја година на работен стаж, а најмногу 20%.

Вредноста на бодот согласно Законот за служба во армијата се утврдува во зависност од обезбедените средства за плати во Буџетот на Република Македонија и бројот на бодовите за плата и надоместоци на плата.

Исплатата на платата на избраните и именуваните лица во органите на Владата на Република Македонија се врши согласно Законот за платите и другите надоместоци на пратениците во Собранието на Република Македонија ("Службен весник на РМ" бр.36/90 и 23/97). Така, висината на платата се утврдува кога основицата за пресметување на платата ќе се помножи со коефициентот кој е утврден за секоја функција и се зголемува за процентот за работното искуство (0.5% за секоја година работен стаж, а најмногу 20%). Основица за пресметување на платата е просечната плата по вработен во Републиката. Меѓутоа, поради примената на Законот за исплата на платите во Република Македонија (Службен весник на РМ бр. 70/94, 62/95, 33/97, 50/2001, 26/2002) и вредноста на основицата повеќе години наназад е пониска од просечната плата по вработен во Републиката и не е променета, односно платите на избраните и именуваните лица, се замрзнати.

Во органите на Владата на кои не се однесува Законот за државни службеници и Законот за служба во армијата, платите ги исплатуваат во рамките на правото кое се утврдува со Законот за исплата на платите во Република Македонија, според кој се ограничува правото на пораст на просечна плата по вработен. Имено, со овој закон платите во изминатите 10 години немаат

право на пораст, со исклучок на одредена корекција која се направи во 2002 година. Утврденото максимално можно право согласно Законот за плати по одделен работник во зависност од сложеноста на работите и работните задачи на кои е распореден работникот, се распределува согласно колективни договори на ниво на дејност или пак со внатрешни акти за распределба. Обезбедувањето на средствата од Буџетот на Република Македонија за сите вработени кои немаат статус на државни службеници се врши врз основа на единствени критериуми во зависност од степенот на образованието. Распределбата на обезбедените средствата секој субјект ја врши врз основа на колективни договори или акти на ниво на работодавец.

Покрај правото на плата вработените во органите на Владата (државни службеници, воените и цивилните лица на служба во Армијата и сите останати вработени кои немаат статус на државни службеници), во овој момент имаат право и на:

- регрес за исхрана
- право на регрес за користење на годишен одмор;
- право на отпремнина при заминување во пензија;
- право на помош во случај на смрт на работникот или член на потесното семејно домаќинство, за потешки елементарни непогоди;
- трошоци за доаѓање и враќање од работа;
- дневници за службени патувања во земјата и странство;
- право на теренски додаток и трошоци за одвоен живот од семејството;
- трошоци за користење на сопствен автомобил.

Поради ограничените можности при планирање на Буџетот на Република Македонија регресот за годишен одмор не е предвиден поради што во последните години и не се исплатува.

Во текот на преговорите со Сојузот на синдикати на Македонија (CCM), се предлага горенаведените права од плата на вработените, веќе да не претставуваат обврска на Буџетот на Република Македонија.

Средствата за плати секоја година се планираат со Буџетот на Република Македонија при што се имаат предвид законските решенија според кои се регулирани платите, како и економската состојба во земјата. Така, при проекциите на Буџетот за 2004 година, поради рационализација на бројот на вработените кои се финансираат од Буџетот на Републиката, е предвидено намалување на масата на средства за бруто плати за 4% во однос на 2003 година.

Проекцијата на бруто платите во Република Македонија за вработените корисници на Буџетот на Република Македонија се темели на проекциите на макроекономските показатели утврдени во Макроекономската политика и Фискалната стратегија кои ги носи Владата на Република Македонија. Фискалната стратегија на Република Македонија за 2005-2007 година ги содржи тековните економски движења и извршување на Буџетот за 2004 година; макроекономската политика и макроекономски индикатори за 2005 година; проекција на макроекономските индикатори за 2005, 2006 и 2007 година; буџетските приходи; буџетските расходи, како и буџетскиот дефицит.

Масата на средства за бруто платите на вработените во владините институции во 2003 година бележат пораст заради спроведување на определбите од Рамковниот договор за вработувања на околу 1890 лица во Министерството за одбрана и Министерството за внатрешни работи.

Вкупниот број на вработени во владините институции и останатите буџетски корисници (законодавна власт, судска власт, образование, детска заштита, социјална заштита, науката и културата), а без вработените кои се финансираат од Фондот за ПИО, Заводот за вработување и Фондот за здравство, на почетокот на 2004 година изнесуваше 71.624 лица, а како резултат на спроведената реформа во август 2004 година бројот е намален на 70.138 лица. До крајот на 2004 година, согласно правичната застапеност на етничките заедници, се планира да се вработат 887 вработени во сите буџетски корисници.

Од вкупните планирани расходи во ребалансот на Буџетот на Република Македонија за 2004 година (65.708.297.000 денари), за нето плати за сите буџетски корисници се предвидени 10,501,857,000 денари, за придонеси 7.887.318,000 денари, за надоместоци и други примања (храна, превоз, одвоен живот, паушал, теренски) 2.351.241,000 денари и за додатоци на плата (ноќна, прекувремена, празнична) 538.633.000 денари, односно вкупно 21.279.049.000 денари.

При проекцијата на бруто плати и надоместоци за периодот 2004-2006 година не е планиран пораст на платите освен кај државните службеници поради ефектите од целосното имплементирање на декомпресијата на платите на државните службеници како и спроведената реформа во јавната администрација во 2004 година. За отпочнатиот процес на декомпресија на платите за државните службеници е предвиден дополнителен износ на средства од:

Година	Износ (во денари)
2004	81.213.000
2005	392.530.000
2006	203.033.000
ВКУПНО:	676.776.000
Извор: Министерство за финансии	

с) учество на давачките во вкупните плати, вклучително и социјалните придонеси платени од работодавецот и вработените и брекет структура на пресоналните даноци;

Данокот на доход на платите се пресметува и плаќа според одредбите на Законот за персоналниот данок на доход ("Службен весник на РМ", бр. 80/93, 3/94, 70/94, 71/96, 28/97, 8/2001, 50/01, 52/01, 2/02, 44/02, и 95/04). За пресметување на данокот во примена е даночна прогресија од две даночни стапки (15%, 18% и 24%) кои се применуваат на утврдена даночна основа.

Месечната даночна основа се утврдува кога бруто платата ќе се намали за задолжителните социјални придонеси (за пензиско и инвалидско осигурување 21,2%, за здравствено осигурување 9,2%, за придонес за вработување 1,6%) и за лично даночно ослободување, кое пред почетокот на секоја година се валоризира со планираниот пораст за нето платите на вработените во Република Македонија (за 2003 година личното ослободување изнесуваше 2.680 денари).

На така утврдената месечна даночна основа се применуваат даночните стапки:

На месечна основа	По стапка
до 30.000 денари	15%
од 30.000 до 60.000 денари	4.500 денари + 18% на делот на доходот од 30.000 до 60.000 денари
над 60.000 денари	9.900 денари + 24% за делот над 60.000 денари
Извор: Министерство за финансии	

Во структурата на една просечна месечна плата, исплатена во Република Македонија во 2003 година, давачките на плата изнесуваат:

Структура на давачките на плата пресметани на исплатена просечна нето плата во РМ во 2003 година	во денари	во %
Бруто плата	19.762	
придонес за пензиско и инвалидско осигурување		21,2%

-за 1 столб, 65%од вкупниот износ	2.723	
-за 2 столб, 35% од вкупниот износ	1.467	
Придонес за задолжително здравствено осигурување	1.818	9,2%
Придонес за вработување	316	1,6%
Месечно лично ослободување	2.680	
Персонален данок на плата	1.614	
Нето плата	11.824	
Нето плата / трошоци на работодавецот		59,8
Придонеси и данок / трошоци на работодавецот		40,2
Извор: Министерство за финансии		

Покрај овие давачки на бруто платата се пресметуваат и следните придонеси кои се трошок на работодавачот по основ на плата, а тоа се: придонесот за водостопанство (овој придонес го пресметуваат само исплатувачите на плати во органи и институции кои се финансирани од Буџетот на Република Македонија), по стапка од 0,20% и дополнителниот придонес за повреда на работа и професионално заболување кој го пресметуваат сите исплатувачи на плата по стапка од 0,50%.

Данокот и сите придонеси ги пресметува исплатувачот на платата при нејзината исплата. Приходите од персоналниот данок на платите се приходи на Буџетот на Република Македонија, заклучно со 2004 година, а почнувајќи од 01.01.2005 година 3% од овие приходи се приход на локалната самоуправа во која вработеното лице има постојано живеалиште и престојувалиште. Приходите од социјалните придонеси платени од платите се приходи на соодветните социјални фондови.

Во 2003 година по основ на данок на плати, според податоците од буџетските уплатни сметки, наплатени се вкупно 6.059.706.140 денари, од кои:

Опис	износ во денари	структура
Данок на плати на вработени во органи- корисници на Буџет на РМ, единици на локална самоуправа и фондови основани со закон	1.903.609.207	31,4
Данок на плати на вработени во трговски друштва, јавни претпријатија и други правни и физички лица	4.105.605.513	67,8
Данок на плати остварени со работа во странство	49.779.422	0,8
Вкупно остварен данок на плати	6.058.994.142	100,0
Извор: Министерство за финансии		

д) влијанието на зголемувањето на продуктивноста на трудот врз надоместоците на вработените.

Додадена вредност по вработен								
НКД Сектори	Опис	Во милиони денари						
		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
А	Земјоделство, лов и шумарство	0,37	0,36	0,41	0,37	0,35	0,32	0,40
Б	Рибарство	0,10	0,15	0,21	0,23	0,46	0,60	0,64
В	Вадење на руди и камен	0,27	0,27	0,29	0,35	0,40	0,41	0,93
Г	Преработувачка индустрија	0,26	0,25	0,25	0,29	0,28	0,30	0,35
Д	Снабдување со електрична енергија, гас и вода	0,57	0,60	0,58	0,60	0,55	0,51	0,59

Ѓ	Градежништво	0,26	0,31	0,36	0,37	0,33	0,33	0,34
Е	Трговија	0,35	0,34	0,35	0,36	0,35	0,36	0,36
Ж	Хотели и ресторани	0,23	0,22	0,27	0,23	0,22	0,26	0,28
З	Сообраќај, складирање и врски	0,36	0,44	0,51	0,53	0,48	0,51	0,52
С	Финансиски услуги	1,20	1,35	1,27	1,21	1,10	0,92	0,89
И	Активности во врска со недвижен имот, изнајмување и деловни активности	0,52	0,46	0,52	0,58	0,60	0,56	0,55
Ј	Јавна управа и одбрана; задолжителна социјална заштита	0,36	0,36	0,38	0,38	0,38	0,38	0,38
К	Образование	0,23	0,23	0,23	0,23	0,23	0,23	0,23
Л	Здравство и социјална работа	0,28	0,28	0,28	0,28	0,29	0,29	0,29
Љ+Н	Други комунални, културни, општи и лични услужни активности + Вон-територијални организации и тела	0,36	0,32	0,32	0,31	0,30	0,31	0,29
	Вкупно	0,33	0,33	0,34	0,36	0,35	0,35	0,38
Извор: Министерство за економија								

V. ЕКОНОМСКИ И СТРУКТУРЕН РАЗВОЈ И РЕФОРМИ

1. Како се обезбедува домашниот консензус околу основите на економската политика? До кој степен се вклучени социјалните партнери во процесот на одлучување? Дали постојат консултативни тела кои се вклучени во координацијата на економските политики?

Во Република Македонија, консензусот околу основите на економската политика се обезбедува на повеќе нивоа, при што неопходен предуслов претставува постоењето на политички консензус меѓу партиципиентите во власта, како и постоење на социјален консензус на трипартитно ниво меѓу Владата на Република Македонија, Сојузот на синдикатите и Стопанската комора.

Во процесот на формулирање на основите на економска политика, Владата на Република Македонија обезбедува консензус и преку посебниот Економско-социјален совет.

Економско-социјалниот совет е формиран од страна на Владата на Република Македонија, Сојузот на синдикатите на Македонија и Стопанската комора на Македонија, со цел остварување на темелните вредности на Уставот за демократска и социјална држава, за похармоничен развој на општествените процеси, за унапредување на социјалниот дијалог, трипартизмот и примената на меѓународните конвенции и препораки.

Советот има советодавно-консултативна функција преку која се одвива социјалниот дијалог, како и преговарачка функција за економско-социјалните прашања кои се од интерес за Република Македонија. Покрај ова, Советот разгледува прашања и дава мислења, предлози и препораки за одредени прашања од областа на:

- економската политика и мерките за економска и социјална стабилност и развој;
- политиката на цените и платите;
- трудот и социјалната сигурност;
- колективното договарање и колективните договори;
- животниот стандард;
- вработувањето;
- работните услови и заштитата на работа;
- образованието, културата и стручното оспособување;
- финансиско-кредитната и даночната политика;
- пензиското и инвалидското осигурување и друго.

Во Советот, покрај членовите од Владата, Сојузот на синдикатите и Стопанската комора, членуваат и неколку експерти кои ги избира Советот. На седниците на Советот може да бидат повикувани и стручни и научни работници и претставници на други организации и институции, во зависност од проблематиката. За одделни прашања, Советот може да формира постојани или повремени работни тела.

Покрај Економско-социјалниот совет, врз основа на член 28 од Деловникот за работа ("Службен весник на РМ" бр. 38/01, 98/02, 9/03, 47/03, 64/03 и 67/03), Владата на Република Македонија формира и посебен Економски совет, како консултативно тело кое по барање на Владата, или пак самоиницијативно, разгледува прашања од доменот на економската политика. Во ова тело, покрај членови од Владата, членуваат и експерти од научната сфера, како и бизнисмени од поголемите деловни субјекти во земјата. На ниво на ова тело се усогласуваат основите на економската политика, со што се обезбедува поголем консензус во нејзиното креирање, а особено во нејзината реализација.

2. Како се спроведува координацијата помеѓу ресорните министерства, Министерството за финансии и/или Централната банка во формулирањето на економската политика (вклучително и макроекономската комбинација на политики - полиси микс)?

Координацијата на активностите меѓу одделните министерства се врши во Владата на Република Македонија, односно во рамките на Колегиумот на државни секретари (Генерален колегиум), во кој членуваат државните секретари од сите министерства. Сите материјали и документи кои треба да бидат разгледани и усвоени на седниците на Владата, а кои се изработени од страна на надлежните министерства, се реагледуваат и координираат на нивото на стручните служби во Владата, по што следи и финална координација во рамките на Генералниот колегиум, како последна инстанца во процесот на усогласување.

Исто така, соработката меѓу министерствата се одвива и во рамките на процесот на изработување на макроекономската политика на Владата на Република Македонија, како документ кој претставува краткорочна економска програма на Владата, во која таа ги изнесува основните приоритети на нејзино делување во областа на економијата. Подготовката на макроекономската политика во себе вклучува изработка на конзистентна макроекономска рамка и утврдување на макроекономските политики. За таа цел, надлежните министерства се задолжени, до почетокот на месец октомври од тековната година, до Министерството за финансии да достават преглед со планираните активности, политики и мерки во рамките на своите ресори. Во следните два месеца, процесот тече во насока на усогласување и координација на активностите и приоритетите меѓу министерствата, по што до крајот на годината следува и изработката на финалниот документ.

Координацијата меѓу Владата на Република Македонија (поточно, Министерството за финансии) и Народната банка на Република Македонија се врши во рамките на Комитетот за координација на фискалната и монетарната политика. Овој комитет е формиран со цел ефикасна имплементација на макроекономската политика на Владата и Одлуката за целите на монетарната и девизната политика на НБРМ. Во него членуваат 6 члена, односно три претставника од Министерството за финансии (заменик министер, државен секретар и раководител на сектор за трезор), како и тројцата вицегувернери од НБРМ. Комитетот се состанува најмалку еднаш месечно, при што се анализираат и дискутираат главните економски движења во земјата.

Освен ова, координацијата меѓу Министерството за финансии и НБРМ се врши и на пониско ниво, во рамките на формираната Комисија за ликвидност на буџетот на Република Македонија (формирана во рамките на Министерството за финансии) во која покрај МФ, членуваат и претставници од НБРМ, Управата за јавни приходи и Царинската управа, како и во рамките на Комисијата за денарско ликвидносно планирање и Комисијата за девизно ликвидносно планирање при Народната банка, во кои членуваат и претставници од Министерството за финансии.

3. Како се спроведува координацијата помеѓу главните креатори на статистички податоци (Завод за статистика, Централна банка, Министерство за финансии)? Кои се плановите за подобрување на сигурноста (кавалитетот) и меѓусебната усогласеност на статистичките податоци? (види Поглавје 12 – Статистика)

СЕГАШНА СОСТОЈБА

Во согласност со Законот за државната статистика („Службен весник на РМ" бр. 54/97) имплементацијата на статистичкиот систем на Република Македонија се вклучени:

- Државниот завод за статистика како координатор во продукција на официјалните статистики во РМ;
- Овластените носители кои во рамките на своите надлежности ги спроведуваат статистичките истражувања утврдени во Програмата за статистички истражувања;

- Советот за статистика на РМ е основано како стручно советодавно тело за државната статистика.

Државниот завод за статистика е координатор на официјалната статистика во Република Македонија и имплементира најголем дел од истражувањата утврдени во Програмата. Програмата за статистички истражувања што е во сила се однесува за периодот 2003-2007 година и е објавена во „Службен весник на РМ“ бр. 69/2003).

Овластени носители во статистичкиот систем на РМ се наведуваат и ги спроведуваат статистичките истражувања во петтогодишната Програма за статистички истражувања.

Овластени носители во согласност со Програмата за статистички истражувања се:

- Народната банка на Република Македонија;
- Републичкиот завод за здравствена заштита;
- Министерството за внатрешни работи;
- Управата за хидрометеоролошки работи;
- Фондот за пензиско и инвалидско осигурување на Република Македонија;
- Агенцијата за вработување на Република Македонија; и
- Министерството за правда.

Соработка за обезбедување на единствен и уогласен статистички продукционен систем, ДЗС и овластените носители се остварува при:

- Подготовката на петтогодишната Програмата за статистички истражувања и годишните измени;
- подготовката на Годишниот извештај за имплементација на Програмата;
- подготовката на статистичките стандарди од заеднички интерес;
- подготовката на прописите од областа на статистиката;

Оваа соработка во својство на носител на дејноста ја координира ДЗС,

Воедно при креирањето на Програмата се одржуваат тркалезни маси на кои се повикуваат и давателите и корисниците на податоци и посебно се расправа со надлежните министерства (најмногу МФ и МЕ по однос на макроекономските и финансиски показатели),

По одредени прашања кои се од интерес на повеќе институции во областа на статистиката се формираат заеднички меѓуинституционални групи за размена на идеи и утврдување на ставови и надминување на определени отворени прашања или се организираат меѓуинституционални средби. Ова особено се покажа како корисно околу прашањата на примената на единствени стандарди во областа на увозот-извозот, секторизацијата и макроекономските показатели помеѓу Државниот завод за статистика, МФ и НБ на РМ, но и со други институции како МЕ, МТСП и тн.

Зависно од потребата, а во определени случаи и финансиските можности се инсталираат и заеднички проекти во кои се вклучени ДЗС и повеќе институции (пр. За миграциите ДЗС, МВР и МТСП; за подобрување во следењето, мерењето и анализата на сиромаштијата ДЗС и МТСП каде е вклучена и СБ итн.) Конкретните проекти се во имплементација а досегашните резултати се според планирањата.

Заради намалување на оптовареноста на извештајните единици и рационален пристап во реализацијата на официјалната статистика ДЗС и овластените носители меѓусебно ги разменуваат и обезбедуваат пристап до податоците прибрани за статистички цели утврдени во Програмата за статистички истражувања. ДЗС за размена на податоците со овластените носители склучува писмени договори со кои се утврдени податоците кои се разменуваат или даваат, намените за кои ќе се користат податоците и обврските за заштита (склучени договори

со Народната банка на РМ, Фондот за пензиско и инвалидско осигурување на Република Македонија, МВР)

Надлежните органи - иматели на административни збирки на податоци на ДЗС за имплементација на Програмата и водењето на статистичките регистри му обезбедуваат пристап до податоците кои по основ на други прописи ги водат. ДЗС за користењето на податоците со давателите склучува писмени договори со кои се утврдени податоците кои даваат, намените за кои се користат податоците и обврските за заштита. ДЗС овие податоци може да ги компилира со другите податоци прибрани за статистички цели и складира во одделни збирки на податоци.

За обезбедување на интегриран пристап во продуцирањето на резултатите овластените носители ги доставуваат резултатите до ДЗС за нивно објавување во интегралните публикации како Статистичкиот годишник и други.

Совет за статистика на Република Македонија

Советот за статистика на Република Македонија е стручно советодавно тело во областа на државната статистика

Советот е составен од претседател и 12 члена кои ги именува и разрешува Собранието на Република Македонија. За членови на Советот се именуваат истакнати научни и стручни работници од областа на статистиката, економијата, општествените дејности и политичкиот систем, а се именуваат за период од четири години. Директорот на Државниот завод за статистика присуствува на седниците на Советот но не е член.

Советот поднесува годишен извештај за својата работа до Собранието на Република Македонија,

Искуствата од работата на Советот како стручно советодавно тело на државната статистика се позитивни. Преку расправите на седниците по Програматите за стаистички истражувања и нејзините измени, како и стратешките документите што ДЗС ги подготвува вклучувајќи ги и оние за упатување во Влдата и другите тела, и дадените предлози, насоки и мислења Советот даде суштествен придонес во развојот и унапредувањето на официјалната статистика на Република Македонија.

Работни групи/комисии

За давање на стручни мислења во областа на статистичкиот систем Директорот на Државниот завод за статистика формира работни групи во кои се ангажираат и надворешни експерти (пр. при подготовка на законски проекти, обезбедување стручна помош во развојот на статистичките методологии номенклатури, стандарди).

ЧЕКОРИТЕ КОИ СЕ ПРЕЗЕМААТ ЗА УСОГЛАСУВАЊЕ СО БАРАЊАТА

Меѓуинституционалната соработка да се интензивира преку формирање на заеднички комитети и други форми на соработка во функција на обезбедување на транспарентен и квалитетен статистички продукционен систем и негова целосна усогласеност со барањата на ЕУ.

Види поопширен опис Поглавје 12 - Статистика

4. Јавни финасии: Како се развивал системот за јавни финансии, вклучително и вон-буџетските фондови? Како се развивале јавните приходи и расходи по одделни категории и вкупно? Кои биле главните извори за зголемување на расходите и следствените буџетски дефицити?

Системот на јавни финансии во првите години по осамостојувањето на земјата

Од осамостојувањето на Република Македонија, од денес, системот на јавни финансии претрпе значителни промени кои имаа за цел да ги одразат политичките и економските промени кои настанаа – сувереноста на земјата и изградбата на пазарен систем на стопанисување. Контурите на системот на јавни финансии првично беа поставени со Законот за системот на финасирање на општите општествени и заедничките потреби од 1991 година ("Службен весник на РМ" бр.36/91, 55/91, 21/92, 1/93 и 19/93), беше уреден системот на финансирање на т.н. општи општествени потреби што се задоволуваат во Република Македонија и на заедничките потреби што се задоволуваат во општината и во градската заедница. Системот на финансирањето на фондовите (Фондот за пензиско и инвалидско осигурување, Фондот за здравство на Република Македонија, Заводот за вработување на Република Македонија и Фондот за патишта) беа регулирани со одделни закони од соодветната област.

Со законот беше утврдено дека под општи општествени потреби што се остваруваат на ниво на Републиката се подразбира: функционирањето на Собранието на Република Македонија и на републичките органи; работите на полето на одбраната; финансирањето на воспитувањето и образованието, научно-истражувачката дејност, културата, физичката и техничката култура, здравствената заштита, социјалната заштита, заштитата на природата и човековата средина; инвестициите во инфраструктурата и развојот и сл.

Заедничките потреби кои биле задоволувани на ниво на општините односно градската заедница во основа биле: финасирање на функционирањето на собранието и на другите органи на општината односно на градската заедница како и други обврски на општината односно градската заедница утврдени со закон.

За извршување на наведените функции на Републиката и општината приходите, биле обезбедувани од:

А. Даноци: Данок на доход односно од добивка, Данок од личен доход на работниците, Данок на приход од меѓународна превозничка дејност, Данок на добивка и игра на среќа, Данок на промет на производи и услуги, Данок на приход од земјоделска дејност, Данок на приход од авторски права, патенти и технички унапредувања, Данок на наследство и подарок и Данок на заштита на природата.

Б. Такси: Административни такси и Судски такси.

В. Други приходи утврдени со закон.

Г. Царини и други увозни давачки

На општината и припаѓале приходите од: Данок на промет на недвижност и права, Данок на имот, Данок на приходи од имот и Комунални такси.

Со Законот за системот на финасирање на општите општествени и заедничките потреби меѓу другото беа регулирани и прашањата во врска со изготвувањето, донесувањето и извршувањето на Буџетот на Република Македонија и на буџетите на општините.

Реформите на системот на јавни финансии од 1994 година до денес
Како резултат на согледаната потреба од приближување и приспособување на системот на јавни финансии кон системите на земјите од Европската Унија, во текот на 1993 година Министерството за финансии во соработка со техничката мисија на Меѓународен Монетарен Фонд пристапи кон подготвување на нов Закон за буџетите, кој што се донесе во месец декември, кој стапи на сила од 01.01.1994 година.

Законот за буџетите ("Службен весник на РМ" бр. 79/90, 3/94, 71/96, 46/00, 11/01, 35/01, 93/01, 46/02, 61/02, 24/03, 85/03 и 96/04) ја уредува постапката за изготвување, донесување и

извршување на Буџетот на Република Македонија, буџетите на единиците на локалната самоуправа и на буџетите на фондовите. Според овој закон буџетот претставува годишен план за финасирање на функциите и обврските на Република Македонија, единиците на локалната самоуправа и фондовите, а се состои од годишна проценка на приходите и расходите по намена.

Под годишна проценка се подразбира фискална година од 12 месеци, која почнува на 1 јануари, а завршува на 31 декември од секоја календарска година и важи само за фискалната година за која е донесена.

Буџетот на Република Македонија го сочинуваат средствата на корисниците, како и буџетите на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување; Фондот за здравствено осигурување; Фондот за патишта; и Заводот за вработување на Република Македонија.

Под буџетски корисници во смисла на овој закон се подразбираат корисниците на средства од Буџетот на Република Македонија од областа на законодавната, извршната и судската власт. Под единки корисници на средства од Буџетот на Република Македонија се подразбираат институциите од областа на образованието и науката, културата, детската заштита, социјалната заштита, судството и обвинителството, кои се финасираат преку корисникот на Буџетот на Република Македонија од соодветната област.

Според одредбите од законот сите приходи на корисниците и нивните единки корисници на средства од Буџетот на Република Македонија, на единиците на локалната самоуправа и фондовите се искажуваат во нивните буџети. Обврските и расходите се извршуваат во согласност со прописите за ниво извршување, а во рамките на проценетите расходи во нивните буџети.

Буџетите на единиците на локалната самоуправа и на фондовите не можат да искажуваат буџетски дефицит.

Според овој закон под буџетски документ се подразбира: Билансот на приходите и расходите; Функционалната класификација на расходите; Билансот по раздели по организациона класификација. Во посебниот дел на буџетите се искажани одделните корисници и намени на користење на расходите (економската и програмската класификација), образложение кон буџетите и изворите за покривање на буџетскиот дефицит, потребните средства за наредните 2 години и прописите за извршување на буџетите.

За финансиските средства на Буџетот на Република Македонија, за финансиските средства на корисниците и единките корисници на средства од Буџетот на Република Македонија (приходи наплатени од органи, приходи остварени од самофинансирачки активности од донации и кредити) и сите други финансиски средства, Министерството за финансии отвора и води трезорска сметка кај носител на платниот промет во Републиката.

Приходите на Буџетот на Република Македонијасе обезбедуваат од :

А. Даноци (Данок на добивка, персонален данок на доход, данок на додадена вредност и акцизи и други даноци утврдени со закон)

Б. Царини и други давачки (Даноци во меѓународната размена и трансакциите)

В. Такси (Административни такси и судски такси)

Г. Приходи кои не потекнуваат од даноци (Приходи од дивиденди на претпријатија, парични казни, приходи од камати по основа на дадени заеми, приходи од камати врз снова на депонирани средства, приходи врз основа на вишоци над расходите на Народната банка на Република Македонија и други јавни давачки утврдени со закон)

Д. Приходи од донации примени од земјата и странство (во стока и пари)

Ѓ. Други приходи отстапени на Буџетот на Република Македонија по разни основи во согласност со закон.

Како клучни промени воведени со реформата од 1994 година и по неа, би ги издвоиле:

1. Радикална реформа во делот на директните даноци, преку донесувањето на Законот за персоналниот данок на доход ("Службен весник на РМ" бр. 80/93, 9/94, 70/94, 71/96, 28/97, 8/01, 50/01, 2/02, 44/02, 96/04) и Законот за данокот на добивка ("Службен весник на РМ" бр. 80/93, 33/95, 43/95, 71/96, 5/97, 28/98, 11/01, 2/02, 44/02 и 51/03).

Крупен реформски зафат кај овие два вида на даноци се направи во 2001 кога преку рedefинирањето на овие даночни облици, целосно се изврши разграничување на данокот на добивка од персоналниот данок на доход. Со овие измени се дефинираа даночните обврзници по двата основа и на тој начин, се воведо данок на добивка на сите правни лица кои се основани или имаат седиште на територијата на Република Македонија, за добивката што ја остваруваат во земјата и во странство.

2. Република Македонија на 1.04.2000 година го воведо данокот на додадена вредност, на тој начин изградувајќи даночна структура по моделот на европското право. Законот за данокот на додадена вредност ("Службен весник на РМ" бр.44/99, 59/99, 86/99, 11/00, 8/01, 21/03 и 19/04) е во согласност со Шесттата директива на Европската унија и е компатибилен со европскиот модел на овој закон.
3. Новиот Закон за акцизи ("Службен весник на РМ" бр.32/01, 50/01, 52/01, 45/02, 95/02, 98/02, 24/03 и 96/04) кој се применува од 1.07.2001 година е хармонизиран со Директивата на акцизи на Европската Унија број 92/12/ЕЕЦ, како и нејзините придружни структурни директиви поодделно за секој вид на добро кое подлежи на оданочување со акцизи и тоа на минерални масла, тутунски добра, моторни возила, алкохол и алкохолни пијалоци.

4. Битен елемент во уредувањето на целокупниот систем на јавни приходи е и воведувањето на новата царинска тарифа во 1996 година. Со тоа, овој систем може да се смета за компатибилен со системите за јавни приходи на развиените пазарни економии

Почнувајќи од 2000 година, Министерството за финансии започна со спроведување на значајни реформи во насока на подобрување на процесот на извршување на државниот буџет, зајакнување на контролата во користењето на буџетските средства и зголемување на транспарентноста во користењето на јавните приходи преку воведување на т.н. Трезорски систем на јавните финансии.

Реформите спроведени до сега, се одвиваа во две фази.

Првите чекори се направени во 2000 година, кога беше формиран секторот Трезор во рамките на Министерството за финансии. Втората фаза во спроведување на реформите се одвиваше во текот на 2001 и 2002 година, во чии рамки дојде до целосно имплементирање на концептот на "Единствена Трезорска Сметка" по моделот на трезорските системи во високо развиените земји.

Во 2002 година Секторот за Трезор целосно ја презема функцијата на носител на платниот промет за Буџетот и буџетските корисници.

Со реформите во трезорското работење се продолжи во 2003 и 2004 година, а главните промени се следниве:

- Воведување на сметководство за преземени обврски
- Издавање на државни записи;

- Натамошно подобрување на управувањето со паричните средства

Во текот на 2004 година извршено е целосно интегрирање на вон-буџетските фондови во рамките на единствениот трезорски ситем. Исто така, почнувајќи од втората половина на 2005 година се планира и единиците на локалната самоуправа да имаат свои сметки во рамки на ЕТС.

Вонбуџетски фондови

До крајот на 2003 година во Република Македонија функционираа седум вонбуџетски фондови: Фондот за пензиско и инвалидско осигурување, Заводот за вработување (подоцна Агенција за вработување), Фондот за здравствено осигурување, Фондот за магистрални и регионални патишта, Фондот за водите, Фондот за животна средина и Фондот за земјоделство.

Со измените и дополнувањата на Законот за буџетите од 2000 година ("Службен весник на РМ" бр.46/00), воведена е одредба согласно која Буџетот на Република Македонија сочинуваат средствата на корисниците, како и буџетите на фондовите воспоставени со Закон. Почнувајќи од 2001 година, како составни делови на Буџетот на Република Македонија беа содржани и буџетите на горенаведените фондови.

Врз основа на законски прописи (донесени во 2003 и 2004 година) Фондот за земјоделство, Фондот за водите и Фондот за животна средина престанаа да функционираат, при што нивните приходи прераснаа во приходи на Буџетот на Република Македонија, а нивните активности се вклопија во постојните програми на Министерството за животна средина и во Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство.

Фондот за земјоделство беше основан во 2002 година, со цел да го поддржува развојот на земјоделството со давање на финансиска помош, да овозможува развој и усовршување на производствената структура во земјоделството, да предлага нови технологии, да го подобрува квалитетот на земјоделските производи, да се грижи за развој на внатрешниот пазар на земјоделски производи и изнаоѓање на надворешни пазари за истите.

Во 2003 година беше извршено ограничување во користењето на изворите на финансирање на фондот, во функција на рационално и наменско користење на средствата, со што тие стануваат приход на Буџетот на Републиката, а Фондот се финансираше со трансфер од Буџетот на Републиката. Фондот престана да функционира на 31.12.2003 година.

Фондот за животна средина започна со работа во 1997 година, како орган во состав на Министерството за животна средина, со својство на правно лице, а заради обезбедување на финансиски средства за поттикнување на превентивни и преземање на санациони мерки за заштита и унапредување на животната средина и природата.

Во 2000 година, Фондот го изгуби статусот на орган во состав на Министерството за животна средина и просторно планирање и продолжи да работи како самостоен Фонд за животна средина, чија организација и работа требаше да се уредат со посебен закон.

Поради негативните импликации врз финансиското работење на Фондот што произлегуваа од нерешениот статус на Фондот (финансиски трансфери со Министерството за животна средина), со законските измени од 2004 година приходите на Фондот се вклопуваат во Буџетот на РМ, Фондот престанува да постои како самостоен субјект, а програмските активности на Фондот се вклопија во постојните програми на Министерството за животна средина.

Во 2003 година, според завршната сметка на Фондот беа остварени вкупни приходи во износ од 67,3 милиони денари и вкупни расходи од 51,4 милиони денари.

Фондот за водите беше основан во 1998 година, поради извршување на активности во доменот на заштитата на водите, учество во изградбата и одржувањето на водостопанските

објекти, усовршување на кадри од областа на водостопанството, изработка на студии и планови и сл.

Заради рационално и наменско користење на средствата, со Буџетот на РМ за 2004 година, приходите на Фондот беа вклучени како приходи на Буџетот на РМ, а активностите на Фондот се вклопени во постојните програми на Министерството за животна средина.

Агенцијата за вработување на Република Македонија (поранешен Завод за вработување) е јавна установа основана со Законот за вработувањето и осигурувањето во случај на невработеност ("Службен весник на РМ" на бр. 37/97). Со овој Закон се уредуваат прашањата за размена на трудот, правата и обврските на работодавците, невработените лица и државата, во врска со вработувањето и осигурувањето во случај на невработеност и други прашања од значење на вработувањето.

Во последнава деценија, Агенцијата пристапи кон целосна модернизација на службата за вработување и реорганизација на секторите, со цел да се обезбеди промовирање на активностите за посредување при вработувањето, активностите за обука и преквалификација на невработените, како и активности врзани за истражувања, статистичко следење и информативна поддршка на активните политики на пазарот на трудот.

Основен извор за финансирањето на дејноста на Агенцијата за вработување на Република Македонија е придонесот за вработување кој изнесува 1,6% од бруто платата на вработените лица. Буџетот на Агенцијата за вработување на Република Македонија го донесува Собранието на Република Македонија, како составен дел на Буџетот на Република Македонија.

Вкупните приходи на Агенцијата на Република Македонија за 2004 година се позиционирани на 7.806.879.000 денари, од кои 16,26% се приходи од придонесот за вработување, 80,93% трансфери од Буџетот, 2,48% пренесен вишок на приходи од предходната година и 0,32% други приходи. Средствата за обезбедување на правата за време на невработеност, вклучувајќи го и финансирањето на активните политики за вработување за 2004 година се позиционирани на 7.566.494.000 денари и учествуваат со 96,92% во структурата на вкупните расходи.

Досегашниот систем на пензиско и инвалидско осигурување на Македонија е заснован на Законот за пензиско и инвалидско осигурување од 1994 година ("Службен весник на РМ" бр. 80/93, 3/94, 14/95, 71/96, 32/97, 49/97, 24/00, 96/00, 50/01, 85/03, 50/04 и 4/05). Според овој закон, пензиското и инвалидското осигурување се задолжителни и со нив се опфатени сите работници во работен однос и физички лица што вршат дејност. Тоа е систем со дефинирани пензии кои се исплаќаат по принципот на тековно финансирање (Pay-as-you-go) според кој тековните пензии се финансирани од тековните придонеси издвоени од платите на вработените лица. Работите поврзани со пензиското и инвалидското осигурување ги врши Фонд за пензиско и инвалидско осигурување на Македонија, основан со истиот закон.

Како резултат на транзициониот период и реформите низ кои минуваше Република Македонија во последната деценија, дојде до драстично влошување на односот помеѓу бројот на активните осигуреници и корисниците на пензии. Тоа придонесе да се појави дефицит во финансирањето на Фондот, разлика која се надополнува со трансфер на средства од Буџетот на Републиката.

Иако со извршените параметрички реформи на пензискиот систем, односно со неговата рационализација како и со сите други преземени мерки во периодот 1993 -2002 година се постигнати позитивни ефекти во однос на финансиската консолидација на Фондот, сепак, учеството на буџетскиот трансфер во неговото финансирање континуирано растеше, и тоа од 17,5% во 1997 година, на 27,9% во 2003 година.

Со цел да се обезбеди подолгорочна одржливост на пензискиот систем во земјата, во Република Македонија во тек е реформа која треба да донесе до создавање на нов пензиски систем заснован на три столба и тоа:

- задолжително пензиско и инвалидско осигурување врз основа на генерациска солидарност - прв столб;
- задолжително капитално финансирано пензиско осигурување - втор столб и
- доброволно капитално финансирано пензиско осигурување - трет столб

Согласно Законот за здравственото осигурување, ("Службен весник на РМ", број 25/00, 34/00, 96/00, 50/201, 11/02 и 31/03) задолжителното здравствено осигурување во Република Македонија го спроведува Фондот за здравствено осигурување на Македонија. Средствата од кои се финансира задолжителното здравствено осигурување се обезбедуваат од придонеси од бруто-платите на вработените, пензиите и останатите лични примања од работен однос, учество на осигурениците, од Буџетот на Републиката, дивиденди, донации и други извори.

Индивидуалното учество на осигурените лица во цената на здравствените услуги и лековите (партиципација) учествува со 3% до 4% од вкупните средства во финансирањето на здравствената заштита.

Во здравствената заштита се обезбедуваат приходи од Буџетот на Република Македонија за спроведување на посебните програми за превентивна здравствена заштита, заштита од посебни заболувања кои во исто време претставуваат социјален проблем, лекувањето на лицата кои не се опфатени со задолжителното здравствено осигурување и здравствената заштита на посебните групи на население. Учесството на овие средства во вкупните приходи на здравствената заштита е помало од 1%.

Во здравствените установи се остваруваат дополнителни приходи непосредно од граѓаните како корисници на здравствени услуги кои не се здравствено осигурени, од осигурените лица кога користат здравствени услуги кои не припаѓаат во основниот пакет на услуги или кога користат повисок стандард на здравствени услуги, од склучени договори со претпријатија за давање посебни здравствени услуги на нивните вработени, како и други здравствени услуги кои не се покриени од страна на Фондот.

На страната на расходите, очигледно е дека најголем дел од трошоците на Фондот за здравствено осигурување се прават за болничка здравствена заштита, потоа за специјалистичко-консултативна заштита, примарна здравствена заштита, лекови и сл.

Фондот за магистрални и регионални патишта е основан во 1996 година со цел да извршува активности во врска со планирањето, финансирањето, изградбата, реконструкцијата, одржувањето и заштитата на магистралните и регионалните патишта во Република Македонија. За извршување на работите Фондот за патишта изготвува Програми, со кои се определува развојот и одржувањето на магистралните и регионалните патишта. Финансиските средства за изградба, реконструкција, одржување и заштита на јавните патишта се обезбедуваат од трансфери од Буџетот на Република Македонија (дел од акцизата на нафтените деривати), надоместоци за употреба на јавните патишта, заеми и кредити и други приходи.

Заклучно со 1993 година, т.н. надомест за патишта, кој беше составен дел на малопродажната цена на горивата, се уплаќаше директно на сметката на Фондот. Од 01.01.1994 година, воведена е акциза на нафтените деривати, која претставува буџетски приход, а од Буџетот се префрла на Фондот.

Остварените средства Фондот ги распределува за финансирање на Програмата за изградба, реконструкција, одржување и заштита на патиштата, за отплата на странски кредити, студии и проектирање, дел се распределува за локални патишта и улици.

Почнувајќи од 2001 година, Фондот за магистрални и регионални патишта изготвува свој буџет кој се донесува со донесувањето на Буџетот на Република Македонија како негов составен дел. Од 05.07.2004 година, Фондот за патишта ја пренесе својата жиро сметка од деловната банка, во рамките на единствената трезорска сметка.

Движење на буџетските приходи и расходи по години

Во периодот 1997-2003 година, номинално, вкупните приходи во буџетот пораснале за 34%, додека расходите пораснале за околу 35%. Изразено во евра, нивниот износ во овој период пораснал за околу 23%. Сепак, во однос на БДП, нивното учество е речиси непроменето и е на нивото од околу 34%, а истото се однесува и на нивната вредност изразена во долари.

А. Буџетски приходи по категории

Индиректните даноци, по правило, се најзначаен извор на буџетски приходи. Нивното учество во текот на целиот набљудуван период се движи на нивото од околу 40-45% од вкупните буџетски приходи во консолидираниот буџет. Во тие рамки, пак, се позначајно е местото на Данокот на додадена вредност. Приходите од овој данок, речиси двојно се зголемени во годината на неговото воведување (2000 година), во однос на приходите остварувани претходно од данокот на промет и во 2003 неговото учество во вкупните буџетски приходи изнесува 24,4%.

Од друга страна, учеството на приходите по основ на акцизи и царини бележи континуирано намалување, од 26,7% вкупно за двата извора на 20%, како резултат на укинувањето и намалувањето на некои од овие давачки, особено по влегувањето на Република Македонија во Светската трговска организација.

Директните даноци традиционално се сиромашен извор на приходи во буџетот на Република Македонија. Кај данокот на добивка, тоа е резултат на, од една страна, ниската стапка од 15%, а од друга страна, на ниската профитабилност на македонските претпријатија. Поради тоа, овој данок учествува со само околу 3,77% во вкупните буџетски приходи.

Приходите по основ на персонален данок на доход се намалија во 2001 година за дури 33% во однос на претходната година, како резултат на намалувањето на стапките кај овој данок. Во натамошниот период, тие се движат на речиси константно ниво, така што очекувањето дека со намалувањето на даночните стапки ќе се намали евазијата кај овој данок и ќе дојде до праст на вкупните приходи од него, сеуште не се остварени.

Учеството на придонесите за социјално осигурување бележи континуиран пад и од 35% во 1997, тоа паѓа на 31,4% во 2003 година.

Од останатите приходи, би го издвоиле данокот на финансиски трансакции кој се воведе во годината на воениот конфликт, а беше наменет да се покрие дел од буџетскиот дефицит во годините 2001 и 2002. За неговата обилност говори податокот дека од овој данок во 2001 година се собрани средства во висина еднаква на остварените приходи од данокот на добивка, додека следната година остварени се приходи еднакви на вкупно прибраните приходи од царини и други увозни давачки, а речиси трипати повеќе откулку од данокот на добивка.

Во 1999 и 2000 година се среќава и позначајно учество на странски донации, пред се од Европската Унија, наменети за покривање на дел од трошоците предизвикани со бегалската криза од војната во СР Југославија.

Неданочните приходи, по правило, се движат на нивото од околу 7% од вкупните приходи, додека капиталните приходи се со занемарливо значење.

Б. Буџетски расходи по категории

На страната на расходите, вкупните буџетски расходи, по еден стабилен тренд, доживеаа значаен пораст во 2001 и во годината по неа, како резултат на санацијата на последиците од конфликтот. По ова, веќе во 2003 година се забележува стабилизација на ова поле.

По категории, доминантни се тековните трошоци на државната администрација (плати, набавки и резерви), кои претставуваат околу 1/3 од вкупните буџетски расходи.

Агрегатно земено, тековните трансфери од буџетот (за вонбуџетските фондови, структурни реформи, реформа на јавната администрација и трошоците за бегалци) претставуваат и поголема ставка од претходната. Нивниот износ е речиси двојно зголемен во 2003 година во однос на 1997.

По 2000 година, како резултат на спроведените реформи и воведувањето на трезорскиот систем, зголемена е прецизноста на евиденцијата, поради што ставката неklasифицирани тековни издатоци целосно исчезнува од буџетот.

Во 1999 и 2000 година, на страната на расходите, свој придонес дава и ставката трошоци за бегалците, што е резултат на воената интервенција на НАТО во СР Југославија и консеквентната бегалска криза.

Во последниве години, износот на капиталните издатоци во буџетот е во постојано опаѓање и тоа е намалено за 30% во 2003 година во однос на 2001.

Подетални податоци во врска со Буџетот на Република Македонија се опфатени во табелата Макроекономски податоци, во прилог на II_I_1.

Фискалната политика во набљудуваниот период

Република Македонија доследно ги почитува склучените аранжмани со ММФ и Светската банка, кои, всушност, ја дефинираат рамката за водење на монетарната и фискалната политика во земјата веќе подолг временски период. Ваквата дисциплина резултира со ниски стапки на буџетски дефицит, како и појава на суфицит (1999 и 2000, кога е регистриран 1,8 % од БДП). Исклучок претставува периодот на воената криза, 2001 година, кога е остварен буџетски дефицит од 7 % од БДП, што е резултат на зголемените трошења кои се последица на воениот конфликт. При тоа, ставка која бележи најизразено зголемување претставуваат тековните издатоци за набавки извршени од буџетот, чијшто пораст е речиси еднаков на вкупниот пораст на буџетските расходи во овие години. Исто така, токму во оваа година доаѓа до пад на приходите по основ на персонален данок на доход, што дополнително придонесува за појавата на буџетскиот дефицит. Следната година е година на фискална стабилизација, со дефицит од 5,5 % од БДП, за во 2003 година повторно да се оствари буџетска рамнотежа.

Покривањето на дефицитот во почетокот се врши претежно од позајмување во земјата и странство. Во 2001 година (за време на внатрешната криза), за оваа намена се користи значаен дел од приходите остварени со приватизацијата на АД МАкедонски Телекомуникации, како и поинтензивно домашно задолжување кое приодолжува и во текот на следните неколку години. Во годините на најизразен буџетски дефицит (2001 и 2002) како средство за негово намалување беше воведен и веќе споменатиот данок на финансиски трансакции.

Почнувајќи од 2003 година, а се очекува така и да продолжи и во иднина, се остварува фискалната рамнотежа, поради што проблемот на покривање на дефицитите нема да се појавува во изразена мера.

5. Фискална децентрализација (постоечка): Каков е односот меѓу централната влада и локалната самоуправа (општини)? Каква е моменталната состојба во однос на приходите и расходите на локалната самоуправа (општините)?

Единиците на локалната самоуправа во рамките на Уставот на Република Македонија и Законот за локална самоуправа ("Службен весник на РМ" бр. 5/02) имаат право на локална самоуправа и учество на граѓаните во управувањето со јавните работи. Единиците на локалната самоуправа се самостојни во вршењето на надлежностите утврдени со Уставот и со закон. За вршењето на своите надлежности единиците на локалната самоуправа имаат право да обезбедуваат средства од сопствени извори на приходи определени со закон и средства обезбедени од Буџетот на Република Македонија.

Приходите на единиците на локалната самоуправа се обезбедуваат од:

- а) даноци
 - данок на имот,
 - данок на наследство и подарок;
 - данок на промет на недвижности и права;
- б) такси
 - комунални такси
- в) дополнителни приходи од Буџетот на Република Македонија, во согласност со посебен закон;
- г) приходи од донации примени од земјата и странство (во стока и пари);
- д) други приходи отстапени на буџетите на единиците на локалната самоуправа по разни основи, во согласност со закон;
- ѓ) приходи на буџетите на единиците на локалната самоуправа претставуваат и приходите по основ на земање заеми од Буџетот на Република Македонија.

Приходите се администрираат и наплатуваат од страна на Управата за јавни приходи.

Приходите од даноци и такси, се алоцират по општини, во процент, согласно следните критериуми:

- 80% според нивното учество во вкупниот број жители на ниво на општините од кои произлегле;
- 10% според нивното учество во вкупниот број населени места на ниво на општините од кои произлегле и
- 10% според нивното учество во вкупната површина на ниво на општините од кои произлегле.

Исклучок од претходните критериуми е распределбата на приходите на градот Скопје и единиците на локалната самоуправа на подрачјето на Градот: истите се алоцираат на следниот начин:

- Изворните приходи на градот Скопје како посебна единица на локалната самоуправа се обезбедуваат во висина од 38,5% од приходите од даноци и такси остварени на подрачјето на градот.
- Изворните приходи на единиците на локалната самоуправа на подрачјето на град Скопје се утврдуваат врз основа на нивното учество во вкупниот број на жители на ниво на општините од кои произлегле.

Трошоците на буџетите на единиците на локалната самоуправа ги сочинуваат:

- Тековни трошоци (плати и надоместоци, трошоци за набавка на стоки и услуги, тековни трансфери и каматни плаќања);
- Капитални трошоци (купување на капитални средства и капитални трансфери);
- Отплата на главнина за земени заеми.

Со буџетскиот циркулар министерот за финансии секоја година дава насоки за изготвување на буџетот на општината, со главните параметри за движењето на приходите и законските ограничувања на трошоците. Единиците на локалната самоуправа изготвуваат единствен буџет кој ги содржи средствата на советот, градоначалникот и управните и административните органи, програмата за комунално уредување, програмата за улично осветлување, програмата за патишта, програмата за зелени површини, програмата за пошумување и други програми. Со единствениот буџет и програмското планирање се обезбедува подобро следење на приходите и расходите на општините.

Со Закон за ограничување на изворните приходи за финансирање на јавните потреби (“Службен весник на РМ“ бр. 85/03) за секоја година се утврдуваат одделно лимити на износи на изворните приходи (даноци и такси) на секоја општина и вишокот на приходи се насочуваат на посебна сметка во рамките на трезорската сметка на Република Македонија.

Средствата собрани на оваа сметка се распределуваат на општините со одлука на Владата на Република Македонија (најчесто два пати во годината), врз основа на Методологијата на распределба на вишоците на приходите над дозволеното ниво на потрошувачката во единиците на локалната самоуправа и средствата повторно се враќаат во секторот на локална самоуправа.

Движењето на приходите и расходите на општините по години е следно:

Година	2001	2002	2003
ПРИХОДИ	2.594.945.000	3.396.585.000	4.254.457.000
Даночни приходи	2.152.378.000	2.454.440.000	2.888.337.000
-Даноци на имот	540.295.000	625.445.000	651.546.000
-Комунални такси	123.473.000	126.468.800	504.898.000
- Надоместоци	1.488.610.000	1.702.527.000	1.731.893.000
Неданочни приходи	442.567.000	942.145.000	366.120.000
-Неданочни приходи	183.849.000	751.945.000	1.156.189.000
-Вишок на приходи	258.718.000	190.200.000	209.931.000
РАСХОДИ	2.533.898.000	3.321.300.000	4.100.559.000
Тековни расходи	1.890.190.000	2.125.500.000	2.284.532.000
-Плати и надоместоци	455.824.000	499.600.000	545.235.000
-Стоки и услуги	1.214.595.000	1.266.000.000	1.459.991.000
-Тековни трансфери	219.771.000	359.900.000	279.306.000
Капитални расходи	643.708.000	1.195.800.000	1.816.027.000
-Купување на капитални средства	575.290.000	1.157.800.000	1.787.879.000
-Капитални трансфери	68.418.000	30.000.000	28.148.000
Извор: Министерство за финансии			

Учество на приходите на општините во БДП е следно:

2001 г.		Буџет на РМ (денари)	Општини (денари)	% на учество
	Централен буџет и фонд	83.025.162.000	4.042.297.556	4,87
	Вкупни приходи од ЦБ	71.231.074.000	4.042.297.556	5,67
	Изворни приходи од ЦБ	64.334.443.000	4.042.297.556	6,28
		233.841.000.000	83.025.162.000	35,50
	БДП (коригиран)	233.841.000.000	4.042.297.556	1,73
2002 г	Централен буџет и фонд	86.747.093.000	4.696.317.000	5,41
	Вкупни приходи од ЦБ	57.314.374.000	4.696.317.000	8,19
	Изворни приходи од ЦБ	56.854.374.000	4.696.317.000	8,26
		238.764.000.000	86.747.093.000	36,33
	БДП (коригиран)	238.764.000.000	4.696.317.006	1,97
2003 г.	Централен буџет и фонд	83.916.494.000	6.716.333.175	8,00
	Вкупни приходи од ЦБ	55.146.067.000	6.716.333.175	12,18
	Изворни приходи од ЦБ	54.546.067.000	6.716.333.175	12,31

		252.242.000.000	83.916.494.000	33,27
	БДП (коригиран)	252.242.000.000	6.716.333.175	2,66
Извор: Министерство за финансии				

Согласно член 46 од Законот за финансирање на единиците на локална самоуправа во Република Македонија (“Службен весник на РМ“ бр.61/04 и 96/04), Министерството за финансии, во соработка со ЗЕЛС и ЕАР, изготви прелиминарна проценка на заостанатите долгови на општините. Врз основа на анкетите кои беа испратени до општините и добавувачите на добра и услуги проценката е дека долговите во овој сектор изнесуваат околу 2,6 милијарди денари.

Дополнително, врз основа на јавен повик до сите доверителите (октомври 2004 година – Проект Mac Decentralization Work/USAID), пријавени се побарувања во износ од околу 3,2 милијарди денари.

Со цел решавање на долгот, во тек е подготовка на План за разрешување на долговите, како предуслов за фискалната децентрализација.

6. Фискална децентрализација (реформа): Кој е статусот на реформата во областа на фискалната децентрализација? Ве молиме да обезбедите кратко резиме на главните карактеристики на реформата. Кои фискални надлежности и права се очекува да бидат пренесени од централната на локалната власт? Постои ли проценка на вкупните приходи и расходи на општините по целосното спроведување на реформата? Дали претстојната реформа обезбедува соодветен тек на приходи за општините, со цел финансирање на нивните надлежности? Дали постои механизам за редистрибуција на ресурсите меѓу општините? Дали е предвидено централниот буџет да ги финансира општините? Доколку да, врз основа на кои критериуми?

Реформата на фискалната децентрализација, од правен аспект, е заокружена со донесувањето на сите закони со кои се обезбедуваат промени во системот на финансирање на општините. Собранието на Република Македонија ги донесе Законот за финансирање на единиците на локалната самоуправа (“Службен весник на РМ“, бр.61/04 и 96/04) (види II_Прилог_02), Законот за даноците на имот (“Службен весник на РМ“ бр.61/04), Законот за комуналните такси (“Службен весник на РМ“ бр.61/04), Законот за измена и дополнување на Законот за административни такси (“Службен весник на РМ бр.61/04), Законот за градот Скопје (Службен весник на РМ бр.55/04) во кој се уредува финансирањето на градот Скопје и општините во градот Скопје, како и поголем број на посебни закони кои се однесуваат на пренесување на надлежностите на општините. За реализација на пакетот на закони поврзани со финансирањето треба да се донесат подзаконски акти кои произлегуваат и се во функција на утврдување на процедурите за реализација на законите. Овие акти треба да се донесат до отпочнување на примена на законите, односно до конституирањето на советите на општините и изборот на градоначалниците на наредните локални избори (13.03.2005). Министерството за финансии ќе и предложи на Владата на Република Македонија да донесе седум подзаконски акти кои се во фаза на изготвување. Министерството за култура, Министерството за труд и социјална политика и Министерството за образование и наука ќе и предложат на Владата на Република Македонија - Уредба за методологија за распределба на средствата за наменски дотации. Министерството за транспорт и врски, Министерството за животна средина и просторно планирање, Бирото за стопански недоволно развиени подрачја и Фондот за магистрални и регионални патишта ќе и предложат на Владата на Република Македонија - Уредба за методологија за распределба на средствата за капитални дотации.

Главни карактеристики на реформата на локалната самоуправа :

1. Сопствена сфера на надлежности, разграничени од оние на државата и нов тип на взаемни односи помеѓу локалните власти и државните органи;
2. Нов систем на финансирање со кој се гарантира финансиска самостојност и квалитетно извршување на надлежностите на единиците на локалната самоуправа;

3. Правни гаранции за немешање од страна на други власти при извршувањето на надлежностите;
4. Јасно определување на статусот, имотот и односите на единицата на локалната самоуправа и јавните установи;
5. Изградба на нов систем на локална јавна сопственост, соодветен на новите надлежности и одговорности на единиците на локалната самоуправа;
6. Слободно здружување на локалните власти;
7. Изградба на механизми за вршење на надзор и контрола над работата на органите на единицата на локалната самоуправа;
8. Мала, стручна и ефикасна локална администрација.

Општината се финансира од сопствени извори на приходи определени со закон во кои спаѓаат локалните даноци, локалните такси и локалните надоместоци. Новите фискални надлежности на општината се состојат во донесувањето на одлуки за висината на стапките на даноците на имот и висината на износот на комуналните такси. На овој начин, локалната власт се стекнува со значително повисок степен независност од централната власт, во финансиска смисла, со прецизно утврдени сопствени извори на финансирање и нивно раководење. Со закон се утврдуваат рамките на стапките, односно износите, а висината на стапките, односно износите, со одлука ја утврдува Советот на општината, Советот на општините во Градот Скопје односно Советот на Градот Скопје. Рамките определени со закон имаат нов квалитет во однос на повиски оданочувања, при што досегашните стапки се замени како долно ниво. Самостојноста на општините е дефинирана и низ можноста за утврдување на повисоко ниво на стапките, односно износите за поделните приходи, а во рамки определени со закон. На овој начин општината ја определува висината на сопствените приходи.

Работите на утврдување и наплата на сопствените приходи на општините ги врши општинската администрација. Пренесувањето на надлежноста од органот за јавни приходи на општинската администрација, администрацијата на општините во Градот Скопје односно администрацијата на Градот Скопје, се однесува за наплата на даноци или такси на подрачјето на општината каде што се наоѓа имотот или обврзникот за такса, а ако имотот се наоѓа на подрачјето на две или повеќе општини, данокот или таксата ќе го утврдува општинската администрација за вредноста на имотот или такса што се наоѓа или наплаќа на подрачјето на односната општина. За наследениот, односно подарениот движен имот, данокот ќе го утврдува општинската администрација каде што е живеалиштето на даночниот обврзник.

Решение за утврдување на даночната обврска донесува градоначалникот на општината, градоначалникот на општините во Градот Скопје односно градоначалникот на Градот Скопје.

Заради целосно следење на состојбите на недвижниот имот, општинската администрација, администрацијата на општините во Градот Скопје односно администрацијата на Градот Скопје води регистар на недвижности и редовно ја усогласува состојбата на својот регистар со регистарот на недвижности кој го води Државниот завод за геодетски работи.

Во функција на спроведувањето и примената на прописите за даноците на имот и комуналните такси од страна на даночните обврзници, општината врши инспекциски надзор, кој опфаќа проверка на состојбата и вредноста на недвижниот и подвижниот имот кој е предмет на оданочување.

Општината ја врши постапката за присилна наплата, постапката и начин за обезбедување на плаќање на даночен долг, жалбената постапка, наплатата на каматата за ненавремено платен данок, враќање на повеќе или погрешно уплатен данок, институтите застареност и гаранција и казнените одредби.

На барање на даночниот обврзник градоначалникот може да дозволи одложено плаќање на обврските или плаќање на рати, до донесување на решение по жалба, кое ќе се одобри доколку даночниот обврзник го обезбеди плаќањето на даночниот долг со банкарска гаранција која треба да одговара на висината на даночниот долг, односно на даночната

обврска или со готовински депозит чија вредност треба да одговара на 1/2 на даночниот долг, односно на даночната обврска.

Против решението на градоначалникот може да се поднесе жалба во рок од 15 дена од денот на приемот на решението, до Министерството за финансии.

За даночниот должник кој пристигнатиот даночен долг, паричните казни и каматите не ги платил доброволно во пропишаниот рок, наплатата ќе се изврши по присилен пат, со процена и продажба на неговиот имот по пат на јавно наддавање.

Во поглед на утврдувањето и наплатата на комуналните такси, инспекцискиот надзор, одлагање на извршувањето, жалбената постапка, каматата, присилната наплата и враќањето на повеќе или погрешно уплатената такса се применуваат одредбите од Законот за даноците на имот.

Заради обезбедување на редовно плаќање на даноците на имот и комуналните такси пропишани се рокови на плаќање, како и соодветни парични казни за правно или физичко лице кое го одбегнува плаќањето на утврдениот износ на таксата, не поднело пријава за настанатата таксена обврска и сл.

Проценката на вкупните приходи и расходи е изготвена согласно извршувањето на расходите кои се пренесуваат во надлежност на општината во 2002 година.

Проценката на вкупните приходи и расходи е дадена во табела 1 како прилог на одговорот.

Табела 1

ПРОЦЕНКА НА ПРИХОДИ И РАСХОДИ СПОРЕД ЗАКОНОТ ЗА ФИНАНСИРАЊЕ НА ОПШТИНИТЕ											
					ИЗВРШУВАЊЕ 2002		ПРОЦЕНКА – ФИСКАЛНА (СТАР ЗАКОН)		НАЧИН НА ФИНАНСИРАЊЕ	ФИНАНСИРАЊЕ СПОРЕД НОВ ЗАКОН	
				Даноци	милиони ден.	%	милиони ден.	%			
ПРИХОДИ					3.619,4	100,0	5.359,0	100,0		13.471,4	100,0
1Сопствени приходи на општината					2.483,1	68,6	3.525,7	65,8		3.550,0	26,4
	1.1.	Локални даноци			2.257,4		1.600,0			1.600,0	
	1.2.	Локални такси			225,7		225,7			250,0	
		1.2.1.	Комунални такси								
		1.2.2.	Административни такси								
	1.3.	Локални надоместоци					1.700,0			1.700,0	
	1.4.	Приходи од сопственост									
	1.5.	Приходи од самопридонес									
	1.6.	Приходи од казни утврдени со закон									
	1.7.	Приходи од донации									
	1.8.	Други приходи утврдени со закон									
2Приходи од даноци					0,0	0,0	918,0	17,1		918,0	6,8
	2.1.	Приходи од персонален данок на доход		3,00%	0,0		198,0			198,0	
	2.3.	Приходи од данок на додадена вредност		3,00%	0,0		720,0			720,0	
3Дотации					931,7	25,7	915,3	17,1		8.953,4	66,5
	3.1.	Блок дотација								7.984,0	

3.2.	Наменска дотација							939,4	
3.3.	Капитална дотација							30,0	
3.4.	Дотација за делегирана надлежност								
	Актуални дотации		931,7		915,3				
	1Буџет		314,0		305,3				
	2Фондови		617,7		610,0				
	Донации		23,1		0,0				
4	Задолжување		157,6	4,4	0,0	0,0		0,0	0,0
4.1.	Во земјата		157,6		0,0				
4.2.	Во странство								
5	Други извори на приходи		47,0	1,3	0,0	0,0		50,0	0,4
	РАСХОДИ		3.358,7	100,0	12.974,7			13.261,4	100,0
1	Тековни расходи		2.125,5	63,3	2.125,5			2.160,0	16,3
1.1.	Плати и наемнини		499,6		499,6	СП*		500,0	
1.2.	Стоки и услуги		1.266,0		1.266,0	СП		1.300,0	
1.3.	Тековни трансфери и субвенции		359,9		359,9	СП		360,0	
2	Капитални расходи		1.195,8	35,6	1.195,8			1.188,0	9,0
2.1.	Купување на капитални средства		1.157,8		1.157,8	СП		1.150,0	
2.2.	Капитални трансфери		38,0		38,0	СП		38,0	
3	Отплата на долг		34,2	1,0	0,0			0,0	0,0
3.1.	Главница		24,2		0,0			0,0	
3.2.	Камата		10,0		0,0			0,0	
4	Други расходи		3,2	0,1	0,0			0,0	0,0
5	Нови надлежности со децентрализација				9.653,4			9.913,4	74,8
5.1.	Урбанистичко (урбано и рурално) планирање				100,0	СП		100,0	
5.2.	Заштита на животната средина и природата				30,0	КД*** и СП		60,0	
5.3.	Локалниот економски развој				30,0	НД**		30,0	
5.4.	Комунални дејности				760,0	НД и СП		960,0	
5.5.	Култура				185,0	БД****		185,0	
5.6.	Спорт и рекреација				30,0	НД и СП		60,0	
5.7.	Социјална заштита и заштита на децата				910,0	БД		910,0	
5.7a.	Социјални програми (соц. загрозени семејства) и детски додаток				0,0				
5.8.	Образование				6.889,0	БД		6.889,0	
5.9.	Здравствена заштита				0,0				
5.9a.	Примарно здравство				0,0				
5.10.	Заштита и спасување на граѓаните од природни непогоди и други несреќи				119,4	НД		119,4	
5.11.	Противпожарна заштита				270,0	СП		270,0	
5.12.	Надзор на вршење на работите од нејзина надлежност				100,0	СП		100,0	

5.13.	Префрлување на персоналот на Мин. финансии во подрачните единици на УЈП				230,0		СП	230,0
Суфицит (Дефицит)			260,7	-7.615,7				210,0

СП* - сопствени приходи; НД** - наменски дотации; КД*** - капитални дотации; БД**** - блок дотации;

Извор: Министерство за финансии

Реформите кои се утврдени со Законот за финансирање на единиците на локалната самоуправа обезбедува соодветен тек на приходите на општините. Општините се финансираат од сопствени извори на приходи и од дотации од државата и други извори на приходи во согласност со закон.

Дрги видови приходи: (1) локални даноци, (2) локални такси, (3) локални надоместоци, (4) приходи од сопственост (од закупнина, од камати, од продажба на имот со чија продажба не се нарушуваат јавните функции и надлежности на општините), (5) приходи од донации, (6) приходи од парични казни утврдени со закон, (7) приходи од самопридонес и (8) други приходи утврдени со закон.

Приходи од персонален данок на доход:

- 3.0% од персоналниот данок на доход на лични примања од плати од физички лица наплатен во општината во која се пријавени со постојано живеалиште и престојувалиште и
- 100% од персоналниот данок на доход од физички лица кои се занимаваат со занаетчиска дејност, регистрирани согласно со Законот за занаетчиска дејност ("Службен весник на РМ" бр.62/04), на чие подрачје се регистрирани за вршење на дејност;) со кои општините самостојно ќе располагаат.

Системот на финансирање на општините освен сопствените приходи на општините предвидува и **дотации** од Буџетот на Република Македонија и од буџетите на фондовите.

Од Буџетот на Република Македонија и од буџетите на фондовите се распределуваат следните видови на дотации:

- приходи од данок на додадена вредност;
- наменска дотација;
- капитална дотација;
- блок дотација и
- дотација за делегирана надлежност.

Видот, износот и распределбата на дотациите по општини се составен дел на Буџетот на Република Македонија и на буџетите на фондовите. Надлежните министерства и фондовите најдоцна до 30 април во тековната година, ги објавуваат утврдените критериуми, процедури и рокови за распределба на наменски и капитални дотации.

Приходите од данок на додадена вредност (во вид на општа дотација) се обезбедуваат во висина од 3% од вкупно наплатениот данок на додадена вредност остварен во претходната фискална година.

Распределбата на приходите од данок на додадена вредност се врши најмалку 50% според критериумот по жител и други критериуми утврдени со Уредбата за методологија за распределба на приходите од данок на додадена вредност што ја донесува Владата на Република Македонија. Владата на Република Македонија ја донесува Уредбата на предлог на министерот за финансии, со претходна согласност на Комисијата за следење на развојот на системот за финансирање на општините, најдоцна до 30 јуни во тековната година за наредната година.

Со Методологијата, за Градот Скопје се утврдуваат посебни критериуми со кои се нивелираат значителните разлики на Градот Скопје во однос на општините во Република Македонија. За користењето на приходите од данок на додадена вредност општината одлучува самостојно.

Блок дотацијата се користи за финансирање на надлежности од областа на културата, социјалната заштита и заштитата на децата, образованието и здравствената заштита преку конкретни програми. Надлежните министерства и фондовите изготвуваат методологија за утврдување на критериумите за распределба на блок дотациите која се базира на формула со користење на соодветни показатели на потребите за секоја програма. Владата на Република Македонија, на предлог на надлежното министерство по претходна согласност на Министерството за финансии и Комисијата за следење на развојот на системот за финансирање на општините, донесува Уредба за методологијата за утврдување на критериуми за распределба на блок дотациите.

Наменската дотација се користи за финансирање на конкретна активност. Надлежните министерства и фондовите му предлагаат на Министерството за финансии распределба на наменските дотации по општини, по проект и институција и/или програми со буџетската пресметка за следната буџетска година, во согласност со Уредба за методологија за распределба на наменски дотации, која ја донесува Владата на Република Македонија. Надлежните министерства и фондовите го следат користењето на наменската дотација. При констатирање на неправилности во користењето на дотацијата, надлежните министерства и фондовите ја запираат исплатата на средствата и за тоа го известуваат Министерството за финансии.

Капиталната дотација се користи за финансирање на инвестициони проекти врз основа на програма утврдена од Владата на Република Македонија. При распределбата на капиталните дотации, надлежните министерства и фондовите приоритет даваат на проектите со целосно заокружена финансиска конструкција. Надлежните министерства и фондовите распределбата ја вршат согласно Уредба за методологија за распределба на капитални дотации, која ја донесува Владата на Република Македонија и го следат користењето на капиталната дотација. При констатирање на неправилности во користењето на дотацијата, надлежните министерства и фондови ја запираат исплатата на средствата и за тоа го известуваат Министерството за финансии. Кај општините каде ќе се констатира ненаменско трошење на средствата, може да се стопира финансирањето на капитални инвестиции.

Дотацијата за делегирана надлежност се користи за финансирање на делегираната надлежност од орган на државната управа на градоначалникот на општината. Средствата за делегираната надлежност се обезбедуваат од утврдениот износ за надлежниот орган на државната управа во Буџетот на Република Македонија. Дотацијата за делегираната надлежност се трансферира на начин кој овозможува навремено извршување на делегираните работи. Министерот кој раководи со органот на државната управа и градоначалникот на општината склучуваат договор за регулирање на меѓусебните односи сврзани со дотацијата за делегирана надлежност. Доколку градоначалникот на општината не ја изврши делегираната надлежност, средствата примени за финансирање на делегираната надлежност е должен да ги врати во Буџетот на Република Македонија, во рок од 30 дена од денот на кој требало да отпочне со вршење на делегираната надлежност, согласно со договорот, освен во случај на постоење на објективни пречки.

Механизам за редистрибуција на ресурсите меѓу општините на ниво на државата не постои. За градот Скопје постои механизам за редистрибуција на ресурсите меѓу општините на градот Скопје за што се формира Заеднички фонд на градот Скопје и на општините во градот Скопје за обезбедување на рамноправни услови за функционирање на општините во градот Скопје. Фондот се формира од средствата од персоналниот данок на доход, комуналната такса за фирма и комуналната такса за користење на улиците со патнички, товарни и приклучни возила. Распределбата се врши согласно Методологијата за распределба на средствата од Заедничкиот фонд (донесена на 17.11.2004 година) ("Службен Весник на РМ" бр.83/04).

7. Буџетска политика: Ве молиме да ги опишете карактеристиките на планирањето, програмирањето и извршувањето на државниот буџет. Ве молиме да ги наведете главните политички цели, развојот и постигнатите резултати во врска со буџетската политика.

Планирање, програмирање и донесување на државниот буџет

Методологијата за подготовка, донесување и извршување на Буџетот на РМ (вклучувајќи ги буџетите на фондовите) и буџетите на единиците на локална самоуправа се регулирани со Законот за буџетите (“Службен весник на РМ“ бр.79/93, 3/94, 71/96, 46/00, 11/01, 93/01, 46/02, 24/03, 85/03 и 96/04).

Согласно Законот, буџетскиот процес започнува со подготвување на *среднорочна фискална стратегија*, која се заснова на планираната Макроекономска политика и утврдените стратешки приоритети на Владата на Република Македонија за наредната година. Фискалната стратегија како среднорочен документ ја дефинира фискалната рамка за наредните три години, односно прелиминарните проекции на буџетските приходи и расходи, како и претпоставките и ризиците кои ги детерминираат истите.

Врз основа на усвоената фискална стратегија, Министерството за финансии подготвува насоки за изработка на Предлог буџетска пресметка – *Циркулар*. Во него се содржани главните насоки и методологијата за подготовка на Предлог буџетот (вклучително и основните параметри, постапката и рокот за подготовка) и истиот го доставува до буџетските корисници, фондовите и единиците на локална самоуправа.

Министерството за финансии ги утврдува максималните износи на расходите за наредната година. Почнувајќи од 2004 максималните износи на расходите се утврдуваат по функционален принцип, со цел обезбедување на поголема самостојност на буџетските корисници при утврдување на средствата за остварување на планираните активности. Тоа во суштина значи дека министерството односно носителот на соодветната функција е надлежно за процесот на усогласување на планираните износи на одделните буџетски корисници во рамки на утврдената функција.

Буџетскиот корисник, во рамките на утврдените максимални износи на расходи изготвува своја предлог буџетска пресметка, која ја доставува до Министерството за финансии. Предлог буџетската пресметка за 2005 година содржи:

- интегрирани стратешки планови на буџетските корисници во рамките на функционалната анализа на корисникот;
- воведување на тековни владини програми како одраз на владината политика;
- тековни активности кои буџетскиот корисник ќе ги извршува во текот на фискалната година прикажани по програми и потпрограми;
- проценка на расходите за фискалната (по расходни ставки и потставки) и наредните две години (по категории и ставки) според нова економска класификација во согласност со меѓународните стандарди;
- проценка на капиталните расходи прикажано по поединечни проекти и;
- дефинирање на индикатори за успех и вреднување на резултатите на програмите.

Добиените предлог буџетски пресметки Министерството за финансии ги оценува од аспект на нивната ефикасност, приоритетност и рационалност и согласно тоа врши усогласување со корисниците.

Врз основа на извршените усогласувања со корисниците, Министерството за финансии го подготвува Предлогот на Буџетот на Р.М. и го доставува до Владата на Република Македонија.

Владата го утврдува Предлогот на Буџетот и го доставува до Собранието на Р.М. за усвојување.

Роковите за подготовка и донесување на Буџетот на Република Македонија се пропишани со Законот за буџети и тоа:

Активност	Краен рок
Подготовка на фискална стратегија на Р.М за наредниот средноречен период	Април
Насоки за подготовка на Предлог буџетска пресметка – буџетски циркулар, кој се доставува до корисниците на буџетот	Крај на април
Предлог буџетска пресметка, која ја подготвува буџетскиот корисник и ја доставува до Министерството за финансии	15 јуни
Министерството за финансии го доставува предлог-буџетот до Владата на Република Македонија	Почеток на октомври
Владата го утврдува Предлогот на Буџетот и го доставува до Собранието на Р.М. за усвојување	Средина на ноември
Собранието го разгледува предлогот на буџетот	Не пред истекот на 20 дена од денот на доставување

Реформи на полето на извршувањето на Буџетот на Република Македонија

Почнувајќи од 2000 година, Министерството за финансии започна со спроведување на значајни реформи во насока на подобрување на процесот на извршување на Буџетот на РМ, зајакнување на контролата во користењето на буџетските средства, зголемување на транспарентноста во користењето на јавните приходи, што резултираше во поефикасно управување со финансиските средства на државата.

За оваа цел, во Министерството за финансии во 2000 година се формираше сектор Трезор, чија мисија беше да ги имплементира и извршува овие функции.

Во организациона смисла, Трезорот го сочинуваат 7 одделенија:

- Извршување на Буџетот
- Следење на наплатата на приходите
- Буџетско сметководство
- Извештаи и анализа
- Управување со јавен долг
- Планирање и ликвидност
- Регионално трезорско работење

Реформите спроведени до сега, се одвиваа во две фази.

Првите чекори се направени во 2000 година, кога се донесе одлуката за формирање на Трезорот во рамките на Министерството за финансии, по што следеше донесување на стратешки план за развој на Трезорот, вработување на кадар и негова обука.

Главните промени во 2001 година беа:

- Менување на структурата на сметките на буџетските корисници со цел да се обезбеди поголема транспарентност и контрола врз сите видови приходи што овие единки ги остваруваат
- Вклучување на донациите и заемите во трезорскиот систем
- Поаналитичко следење на приходите и расходите на Буџетот на РМ
- Промени во процедурите за извршување на плаќањата

- Поголема флексибилност на буџетските корисници во располагањето со одобриениот буџет (три цифрено konto)
- Елиминирање на неискористените парични салда на сметките за редовно работење
- Обезбедување на евиденција за вистинските трошоци

Законска рамка за сите реформи претставуваат неколку закони, како Законот за буџетите, Законот за извршување на Буџетот на РМ за 2001 и 2002 година, Законот за трансформација на ЗПП, Законот за платниот промет, како и поголем број на упатства и правилници во доменот на трезорското работење.

Втората фаза во спроведување на реформите започна на почетокот на 2001 година, кои целосно беа имплементирани на 01.01.2002 година. Основната цел на натамошните промени беше целосно имплементирање на концептот на "Единствена Трезорска Сметка" по моделот на трезорските системи во високо развиените земји.

Во 2002 година Секторот за Трезор целосно ја презема функцијата на носител на платниот промет за Буџетот и буџетските корисници од ЗПП. За таа цел се отвори Единствена Трезорска сметка (ЕТС) во НБРМ, се затворија сите поранешни сметки на буџетските корисници, како и сите други посебни сметки на државата и уплатните сметки за прибирање на јавните приходи. Поради затворањето на дел од уплатните сметки, на кои се уплатуваа и некои од изворните приходи на Единиците на локална самоуправа, Трезорот ја презема и функцијата на прибирање, евидентирање и дистрибуција на приходите на истите. Трезорот всушност претставува "квази банка" со близу 3000 сметки (во Главната книга на Трезорот) на буџетските корисници, сметки за наплата на јавните приходи и други наменски сметки на државата, што подразбира директна наплата на јавните приходи и централизирано извршување на расходите.

Со реформите во трезорското работење се продолжи во 2003 и 2004 година, а главните промени се следниве:

- Воведување на сметководство за преземени обврски
- Издавање на државни записи;
- Натамошно подобрување на управувањето со паричните средства

Проекти кои се во тек во Министерството за финансии се вклучувањето на вон-буџетските фондови во рамки на ЕТС, кој заврши со крајот на 2004 година. Исто така, почнувајќи од втората половина на 2005 година се планира и единиците на локалната самоуправа да имаат свои сметки во рамки на ЕТС. Се работи и на електронско поврзување на буџетските корисници со Трезорот, односно се подготвува проект за ВЕБ Трезор, т.е. овозможување на пристап до Трезорот преку интернет.

Процес на извршување на Буџетот на Република Македонија (по реформите)

Извршувањето на Буџетот на Република Македонија се врши согласно со Законот за буџети, Законот за извршување на буџетот за тековната фискална година ("Службен весник на РМ" бр.96/04), (види II_Прилог_01), и подзаконските акти за извршување на буџетот.

Процесот за извршување на Буџетот ги опфаќа следниве чекори:

1. По донесување на Буџетот на Република Македонија за тековната година, буџетските корисници во рок од 25 дена до Министерството за финансии доставуваат годишен финансиски план по квартали, за користење на средствата по сметки, по програми и по расходни ставки, освен за ставките кои се однесуваат на плати и надоместоци.

Корисниците на средствата од Буџетот кои имаат единки корисници до секоја единка корисник, во рок од 5 дена од денот на донесувањето на Буџетот, доставуваат извод од годишниот финансиски план во кој се содржани средствата наменети за одделните единки корисници.

Врз основа на изводот, единките корисници изготвуваат свој годишен финансиски план и го доставуваат до надлежното министерство, а надлежното министерство консолидираниот годишен финансиски план го доставува до Министерството за финансии во рок од 25 дена од денот на донесувањето на Буџетот.

Износот на планирани средства за тековни потреби, за одреден квартал во рамките на годишниот финансиски план треба да биде во висина од 1/4 од годишниот Буџет, освен во исклучителни случаи.

2. Врз основа на годишниот финансиски план, во текот на годината, буџетските корисници изготвуваат предлог на квартален финансиски план по месеци, за користење на средствата по сметки, по програми и по ставки (освен за ставките за плати и надоместоци), кој го доставуваат до Министерството за финансии, најдоцна 5 дена пред почетокот на кварталот за кој се однесува планот, заради негово одобрување.

Кварталниот финансиски план поделен по месеци, претставува процена на трошоците на корисниците на Буџетот за дадениот период и неговото одобрување претставува одобрување право на трошење на средствата за дадени месеци во рамките на кварталот, односно последователниот период доколку правото остане не искористено.

3. Министерството за финансии по одобрување на финансиските планови ги известува буџетските корисници, а корисниците кои имаат единки корисници ги известуваат своите единки корисници.

Во текот на годината и во текот на дадениот квартал, буџетскиот корисник може да достави барање за измена на годишниот или кварталниот финансиски план, само доколку се работи за расходи кои не можеле да бидат навремено планирани и за истото е потребно буџетскиот корисник да достави образложение и соодветно ревидиран годишен финансиски план и квартален финансиски план.

Доколку се изврши прераспределба на средства меѓу буџетските корисници, односно прераспределба на средства меѓу ставки и програми во рамките на буџетот на буџетскиот корисник, потребно е да се достави барање за измена на годишниот финансиски план и на кварталниот финансиски план.

Во одредени случаи кога планираната динамика на расходи од Централниот буџет значително отстапува од динамиката на наплата на буџетски приходи, Министерството за финансии може да ги ревидира и одобри годишните и кварталните финансиски планови на буџетските корисници на тој начин што ќе ја следат планираната динамика на наплата на буџетски приходи.

4. Буџетските корисници ги пријавуваат преземените обврски.

Буџетските корисници ги пријавуваат преземените обврски за склучен договор, порачка, решение за службено патување и други документи кои можат да предизвикаат обврска за плаќање во некој иден период, за износ поголем од 3.000 евра во денарска противвредност и тоа за точно утврдени видови на расходи.

Пријавувањето на преземените обврски се врши во рок од 10 работни дена од денот на нивното настанување, со поднесување на пропишаниот образец - О1 во трезорските канцеларии, при што се доделува број на обврската.

Согласно територијалната распределеност на буџетските корисници, во Република Македонија функционираат 16 трезорски канцеларии кои ги примаат и од формален аспект (вносување на сите потребни елементи) ги обработуваат барањата за плаќање.

5. Буџетските корисници поднесуваат барања за плаќање.

Буџетските корисници ги доставуваат барањата за плаќање еден ден пред денот на извршување на плаќањето поради вршењето на контролата од страна на Трезорот, освен во случаите на девизните плаќања кои се поднесуваат и извршуваат во истиот ден, поради запазување на девизниот курс.

6. По извршувањето на сите контроли од страна на Трезорот барањето за плаќање се извршува.

При одобрување на барањето за плаќање Трезорот ги контролира: одобриениот годишен буџет (апропријацијата), преостанатото право за трошење (месечен финансиски план), дали обврската е претходно пријавена, како и салдото на соодветната сметка (доколку се работи за сметки за сопствени приходи). Доколку сите услови се исполнети, барањето за плаќање се извршува.

Плаќањата се извршуваат преку МИПС, односно РТГС системот управуван од страна на Народната банка на Република Македонија.

7. По извршување на плаќањето, трансакцијата се книжи во Главната книга на трезорот.

Циклусот се завршува со извршување на плаќањето и книжење на расходот во Главната книга на Трезорот, односно негово евидентирање во сите прегледи како што се спецификациите на расходите, аналитичките картици, прегледите за извршени трансакции и слично.

За извршувањето на Буџетот, од сите сметки се изготвуваат извештаи на дневна месечна, полугодишна и годишна основа.

Правото на корисниците на трошење средства од буџетот престанува на 31 декември во тековната календарска година. Тие се должни неискористените средства да ги вратат во Буџетот на Републиката најдоцна до 5 јануари следната година.

Цели, резултати и иден развој на буџетската политика

Основна карактеристика на фискалната политика во изминатиот периодот е рестриктивната буџетска потрошувачка, во функција на одржување на макроекономската стабилност и поттикнување на економскиот раст на среден рок.

Вака дефинираната фискална политика ќе продолжи и во наредниот среднорочен период и има за цел обезбедување на:

- фискална консолидација на среден рок, релаксирање на монетарната политика и намалување на каматните стапки на банките;
- одржување на ниско ниво на буџетски дефицит и обезбедување на целосно, навремено и неинфлаторно финансирање на јавните расходи и сервисирање на обврските по домашно и странско задолжување.
- поддршка на развојот и развојните програми
- транспарентност на потрошувачката по програмски целини
- поврзаност меѓу трошењето на буџетските средства и следењето на резултатите од поставените задачи на буџетските корисници согласно приоритетите на Владата на Република Македонија.
- рационализација на расходите и наменско користење и конзистентно планирање во согласност со определбата за намалување јавната потрошувачката
- ефикасно и одговорно управување со јавниот долг, односно постигнување на одржливо ниво на задолженост и стабилизирање на ниво од 37% од БДП.

Буџетот на централната власт, во основа беше стабилизационен, социјален и реформски, како поддршка на целите на монетарната политика за одржување на стабилноста на девизниот курс и цените во услови на висок трговски дефицит.

Како резултат определбата за следење на современите текови во фискалната област, во тек е подготовка на нов Закон за буџети кој се планира да биде донесен во 2005 година, со кој ќе се обезбеди програмско планирање на јавните расходи. Ваквиот начин на планирање обезбедува запознавање на законодавната и извршната власт како и јавноста, за тоа што пооделните државни институции планираат да работат, како ги употребуваат буџетските средства и како ги реализираат планираните програми. Новиот закон за буџети пропишува конкретни правила, постапки и контрола на целокупните буџетски односи помеѓу централната власт, вонбуџетските фондови локалната самоуправа и јавниот сектор. Овој Закон за буџети целосно го уредува буџетскиот процес согласно меѓународните стандарди во сферата на јавните финансии и меѓународните статистички стандарди.

8. Управување со буџетот: Каков е развојот на односите и интеракцијата помеѓу централното и суб-централното ниво (подрачни единици) на државната управа? До која мерка е интегрирано фискалното управување (пример: состојбата на единствена трезорска сметка)?

Во 2002 година, со укинување на Заводот за платен промет, согласно Законот за трансформација на ЗПП, се отвори Единствена Трезорска Сметка во НБРМ, со што целосно се имплементираше моделот на трезорските системи во високо развиените земји.

На овој начин, во процесот на извршување на Буџетот на Република Македонија постигнат е напредок во делот на наплата на приходите, извршување на плаќањата, како и зголемен степен на контрола над средствата на буџетските корисници.

Во структурата на трезорската сметка, опфатени се сметката на Буџетот на РМ, сметки на буџетските корисници, уплатни сметки за евидентирање и наплата на јавните приходи на Буџетот и на изворните приходи на единиците на локалната самоуправа, и други наменски сметки на државата.

Приливот на средствата кои се јавни приходи на Буџетот и на изворните приходи на единиците на локалната самоуправа, на единствената трезорска сметка се врши согласно Упатството за начинот на евидентирање и распоредување на јавните приходи (“Службен весник на РМ“ бр. 3/04 и 74/04), (види II_Прилог_03), со што се обезбеди наплатата на наведените приходи да биде целосно централизирана.

Централизираната наплата на јавните приходи преку трезорската сметка значеше надминување на временскиот јаз кој што постоеше во претходниот период, помеѓу моментот на уплата на јавните приходи и моментот на нивно трансферирање на сметката на Буџетот.

Со воведување на овој концепт, наплатата на изворните приходи на единиците на локална самоуправа е централизирана и сите нивни приходи остварени по тој основ од трезорската сметка се дистрибуираат на сметките на единиците на локалната самоуправа кој согласно законските прописи се отворени во деловни банки.

Дистрибуцијата на наплатените изворни приходи по единици на локална самоуправа се врши врз основа на утврдени критериуми за распоред согласно законските прописи (Закон за ограничување на изворните приходи за финансирање на јавните потреби “Службен весник на РМ“ бр.96/04). За поопширно – види II_V_5.

Исто така, со наведениот закон утврдени се ограничувањата на изворните приходи на единиците на локалната самоуправа, односно приходите со кои секоја единица на локална самоуправа може да располага во тековната година. За остварените приходи над тие лимити се врши насочување на посебна сметка, од која се распределуваат на единиците на локалната самоуправа врз основа на Одлука на Владата на Република Македонија.

Покрај сопствените приходи, според Законот за финансирање на единиците на локалната самоуправа ("Службен весник на РМ" бр.61/04 и 96/04), од Буџетот на Република Македонија се обезбедуваат и следниве дотации во буџетите на општините:

- приходи од данок на додадена вредност;
- наменска дотација;
- капитална дотација;
- блок дотација;
- дотација за делегирана надлежност.

Извршувањето на плаќањата од сметките на буџетските корисници спрема крајните корисници, исто така е централизирано, и сите плаќања се вршат преку единствената трезорска сметка согласно видот на расходот.

Со самиот факт што финансиските средства на сите буџетски институции вклучувајќи ги и буџетските институции од втора линија, се во рамките на трезорската сметка, а не на посебни сметки во деловни банки, како и со оглед на фактот што преку трезорската сметка целосно се извршува платниот промет за потребите на буџетските институции, создадени се сите предуслови и е имплементирана зајакната контрола на јавната потрошувачка.

Во централниот трезор се вршат сите контроли од аспект на буџетското и трезорското работење на сите институции, и тоа за сите средства кои истите ги остваруваат независно дали изворот е Буџетот, самофинансирачки активности, донации, кредити и сл.

На овој начин, исто така се обезбеди и повисоко ниво на транспарентност во однос на користењето на сите средства на буџетските институции.

Владата на Република Македонија формира и Комисија за следење на развојот на системот на финансирање на општините, која ги има следниве надлежности:

- ја следи примената на критериумите за распределба на донациите;
- предлага мерки за подобрување на системот;
- ја следи транспарентноста на процедурите, итн.

Градоначалникот на општината доставува до министерот за финансии квартални извештаи за извршување на Буџетот на општината, а на крајот на фискалната година и годишна сметка.

Исто така, при задолжување во странство, општината треба да обезбеди согласност од Владата на Република Македонија. Владата може и да гарантира за обврски по долгорочни заеми што ги користи општината.

9. Вон-буџетски фондови: Ве молиме да наведете податоци за вон-буџетските фондови. Каква е врската меѓу Буџетот и вон-буџетските фондови? Кои чекори се преземаат за интеграција на вон-буџетските фондови во владиниот буџет? Ве молиме да ги опишете главните активности за подобрување на управувањето со вон-буџетските фондови, посебно на Фондот за здравствено осигурување.

Во Република Македонија, во моментот функционираат четири вонбуџетски фондови: Фондот на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија, Фондот за здравствено осигурување на Македонија, Агенцијата за вработување на Република Македонија и Фондот за магистрални и регионални патишта. Овие фондови се основани како институции кои вршат дејност од јавен интерес и јавни овластувања утврдени со закон. Главна причина за постоењето на првите три фонда е поврзаноста на надоместоците кои корисниците на нивните услуги ги уплатуваат на сметките на фондовите со користите кои ги остваруваат, т.е. јасното издвојување на социјалната функција кои тие фондови ја вршат, додека причината за постоење на Фондот за магистрални и регионални патишта е потребата за обезбедување средства за финансирање на расходите за изградба и одржување на патишта кои

претставуваат добра во општа употреба и кои не би можеле да се обезбедат според пазарни принципи.

Покрај споменатите, во текот на последнава деценија беа формирани и функционираа извесен период уште и Фондот за животна средина, Фондот за земјоделство и Фондот за води. Со реформите, од 2004 година овие фондови се укинуваат како вонбуџетски и нивните буџети станаа дел од државниот буџет.

Приходите на буџетите на фондовите се обезбедуваат од повеќе извори: придонеси, надоместоци, трансфери од буџетите (Централниот и другите вонбуџетски фондови), приходи од донации, други приходи по разни основи во согласност со закон, а Фондот за магистрални и регионални патишта користи и странски заеми. Вкупните приходи на фондовите се детерминирани од економските состојби во земјата, утврдената макроекономска политика на земјата и нејзините приоритети, ефикасната наплата на изворните приходи како и обврските кои произлегуваат од законските прописи за соодветните области. Финансирањето на фондовите со трансфер од Централниот буџет е насочено кон покривање на законските обврски кои ги презела државата, вклучително и покривање на тековниот дефицит, со цел одржување на финансиска рамнотежа помеѓу приходите кои тие ги остваруваат и средствата потребни за покривање на законски преземените обврски. Со Законот за ограничување на изворните приходи за финансирање на јавните потреби (кој се донесува како задолжителен документ заедно со годишниот буџет на Републиката) се врши димензионирање на јавната потрошувачка, а во тие рамки и на фондовите, и нејзино сведување во рамки на расположивите материјални можности.

Фонд за пензиско и инвалидско осигурување на Македонија

По осамостојувањето, во јануари 1994 година, започна примената на новиот Закон за пензиско и инвалидско осигурување ("Службен весник на РМ", бр. 80/93, 3/94, 14/95, 71/96, 32/97, 49/97, 24/00, 96/00, 50/01, 85/03, 50/04 и 4/05) со кој за прв пат автономно се уредуваат односите и правата од пензиското и инвалидското осигурување. Според законот, пензиското и инвалидското осигурување е задолжително и со него се опфатени сите работници во работен однос и физички лица што вршат дејност. Тоа е систем со дефинирани пензии кои се исплаќаат по принципот на тековно финансирање (pay-as-you-go) според кој тековните пензии се финансирани, односно обезбедени од тековните придонеси. Работите поврзани со пензиското и инвалидското осигурување ги врши Фонд за пензиско и инвалидско осигурување на Македонија, основан со истиот закон.

Изминатите десет години Република Македонија се наоѓа во процес на општествени, економски и структурни реформи. Неповолните движења во стопанството и транзиционите промени кон пазарната економија предизвикаа зголемување на бројот на претпријатијата кои работат со загуба, стечајни постапки, прогласување на технолошки вишоци на работната сила. Ваквите состојби влијааа на намалувањето на бројот на активните осигуреници од една страна и зголемување бројот на корисници на пензија од друга страна, што доведе до намалување на соодносот помеѓу осигуреници и корисници на пензија, што е многу значаен фактор за одржување на солвентноста на пензискиот систем базиран на тековно финансирање, односно на генерациска солидарност. Имено, во 1991 година бројот на вработените на еден корисник на пензија изнесуваше 3:1, додека тој однос на крајот на 2003 година изнесува 1,3 вработени на еден корисник на пензија.

Со извршените параметрички реформи на пензискиот систем, односно со неговата рационализација како и со сите други преземени мерки во периодот 1993 -2002 година постигнати се позитивни ефекти во однос на финансиската консолидација на Фондот.

Бројот на корисници на пензија во 1991 година изнесуваше 180.794, а на крајот на 2003 година изнесува 254.267 корисници што претставува зголемување за 40,6%.

Во последните десет години постигнат е воедначен прилив на нови корисници на пензија, како резултат на низа рестриктивни мерки што беа преземени во изминатиот период, со што стапката на пораст од 7,5% пред 1993 година е намалена на околу 2% годишно.

Стапката на придонесот за пензиско и инвалидско осигурување е непроменета од 1994 година. Зголемувањето од 20% на 21,2% што се изврши во 2001 година беше извршено само пресметковно, поради намалувањето на персоналниот данок, односно бруто основицата и истото немаше влијание на зголемување на обврските на обврзниците.

Вкупните приходи на Фондот во 2003 година изнесуваа 28.191 милиони денари и во однос на вкупните приходи од 1996 година се зголемени за 51,3%, а вкупните расходи (27.740 милиони во 2003) се зголемени за 46,7%, односно во периодот од 1996 до 2003 година постигнат е баланс помеѓу вкупните приходи и вкупните расходи. Учеството на вкупните расходи на Фондот во однос на бруто домашниот производ во 2003 година изнесува 10,9% и истиот е скоро непроменет во однос на 1996 година.

Најголем дел од приходите на Фондот ги сочинуваат приходите од придонесот од плата. Во апсолутен износ, овие приходи пораснаа од 12.877 милиони денари во 1996 година на 16.879 милиони во 2003 година, меѓутоа, процентуално, нивното учество во вкупните приходи на Фондот се намалило од 70,3 на 60,9%. Ова намалување е, пред се, резултат на намалувањето на бројот на вработените за кои се плаќа придонес, тешката финансиска положба на обврзниците, плаќање на придонесите најчесто на најниска основица, која изнесува 65% од просечната плата во Републиката, како и недициплина во плаќањето на придонесите.

Намалувањето на учеството на придонесот од плати во вкупните приходи беше компензирано со зголемување на учеството на Буџетот на Републиката во финансирањето на пензиското и инвалидското осигурување. Имено, учеството на Буџетот на Републиката во 1997 година изнесуваше 3.516 милиони денари или 17,5%, а истиот во 2003 година изнесува 7.741 милиони денари или 27,9%.

Поголемиот дел на средствата од Буџетот на Републиката, што се трансферираат во пензискиот фонд, односно 87,8% се однесуваат за покривање на расходите за поповолни права (боречки пензии, пензии од МВР, воени пензии, земјоделски пензии, усогласување од 8% согласно Одлуката на Уставниот суд на Република Македонија, два закони за предвремено пензионирање на вработените од јавната администрација), а дел од приходите, односно 12,5% во 2003 година се наменети за покривање на дефицитот на Фондот.

Во 2003 година извршено е изменување и дополнување на Законот за пензиското и инвалидското осигурување во делот на усогласувањето на пензиите. Со најновите измени, усогласувањето на пензиите се врши комбинирано и тоа, земајќи ги предвид движењето на индексот на трошоците на животот и движењето на просечно исплатената нето плата на сите вработени во Републиката. Ова усогласување започна да се применува од 1 јули 2004 година и истото придонесе за рационализација во трошоците за исплата на пензиите за повеќе од 70% во однос на претходното решение.

Буџетот на Фондот, го утврдува Управниот одбор на Фондот, а го донесува Собранието на Република Македонија, како составен дел на Буџетот на Републиката.

Поради согледаните состојби за неодржливоста на пензискиот систем на долг рок со помош на актуарски проекции за идните приходи и расходи на Фондот базирани на движењето на демографијата и економијата донесена е законска регулатива за нов пензиски систем на три столба. За поопширно види II_VI_E_4.

Фонд за здравствено осигурување на Македонија

Согласно Законот за здравственото осигурување ("Службен весник на РМ" бр. 25/00, 34/00, 96/00, 50/01, 11/02 и 31/03), задолжителното здравствено осигурување во Република

Македонија го спроведува Фондот за здравствено осигурување на Македонија. Средствата од кои се финансира задолжителното здравствено осигурување се обезбедуваат од:

1. придонеси од:
 - бруто платите и надоместоците на платите на вработените,
 - пензиите и надоместоците од пензиското и инвалидското осигурување,
 - приходите на лицата кои самостојно вршат дејност;
 - средства за невработените лица и
 - средствата на другите обврзници на придонес;
2. дополнителен придонес за случај на повреда на работа и професионално заболување;
3. учество на осигурениците;
4. буџетот на Републиката;
5. камати и дивиденди;
6. подароци, легати и
7. други приходи.

Стапките на придонесот по категории на осигуреници се утврдени со Одлуката за стапките, основите и висината на придонесите за задолжително здравствено осигурување ("Службен весник на РМ" број 4/01 и 50/01). При тоа, вообичаената стапка од 9,2% од бруто-платата се применува за лицата во работен однос, лицата именувани на јавни функции, лицата кои самостојно вршат дејност, додека кај лицата што се занимаваат со земјоделство истата стапка се применува на нето-платата. За корисниците на пензии, стапката изнесува 14,694% од износот на пензијата, додека за останатите категории корисници, се применуваат различни стапки на придонес.

Учеството на осигурените лица во цената на здравствените услуги и лековите (партиципација) во финансирањето на здравствената заштита во Република Македонија учествува со 3% до 4% од вкупните средства.

Во здравствената заштита се обезбедуваат приходи од Буџетот на Републиката за спроведување на посебните програми за превентивна здравствена заштита, заштита од посебни заболувања кои во исто време претставуваат социјален проблем, лекувањето на лицата кои не се опфатени со задолжителното здравствено осигурување и здравствената заштита на посебните групи на население. Учеството на овие средства во вкупните приходи на здравствената заштита е помало од 1%.

Приходи во здравствената заштита се и средствата што ги плаќаат претпријатијата и другите организации врз основа на договор со здравствените установи за здравствени услуги на нивните работници кои не спаѓаат во основната здравствена заштита, за здравствени услуги кои претставуваат специфична здравствена заштита на работниците кои работат во посебни услови, на потешки работи и задачи или за услуги за кои од здравствените установи е барано пружање на здравствена заштита под поволни услови на нивните работници.

Во здравствените установи се остваруваат дополнителни приходи непосредно од граѓаните како корисници на здравствени услуги кои не се здравствено осигурени, од осигурените лица кога користат здравствени услуги кои не припаѓаат во основниот пакет на услуги или кога користат повисок стандард на здравствени услуги. Освен тоа, дел од здравствените услуги во приватните здравствени установи граѓаните ги плаќаат во полна цена. Тоа особено се однесува на стоматолошката здравствена заштита, како и на дел од услугите во приватните поликлиники и специјалните приватни болници кои немаат склучено договор со Фондот. Покрај тоа, некои здравствени услуги болните ги плаќаат директно, на пример, лековите кои не се издаваат на рецепт на товар на здравственото осигурување. За овој дел не постојат прецизни податоци за финансиските износи што ги плаќаат болните.

Дополнителни приходи во здравствените установи се остваруваат од меѓународната помош, донациите на хуманитарните организации, донациите и прилозите на организации и поединци

од земјата и странство. За висината на овие приходи, исто така, не постојат прецизни податоци.

Вкупните приходи на Фондот за здравствено осигурување во 2003 година изнесувале 14.698 мил. денари.

Приходите од придонеси за здравствено осигурување од вработените лица изнесувале 8.418 мил. денари, или 57,27% од вкупните приходи.

Приходите за здравствено осигурување на пензионерите и на невработените лица (кои се обезбедуваат како трансфери од Агенцијата за вработување и Фондот за пензиско и инвалидско осигурување) изнесувале 5.033 мил. денари, или 34,2% од вкупните приходи.

Со трансфер од Министерството за труд и социјална политика се обезбедува здравствено осигурување на лицата кои примаат парична помош, а со трансфер од Министерството за финансии се обезбедуваат средства по основ на задолжителни здравствени програми. Приходите од партиципација која ја плаќаат корисниците на здравствени услуги претставуваат околу 4% од вкупните приходи. Фондот остварува и други приходи (од камати, по конвенции и др.) кои во вкупните приходи учествуваат со помалку од 1%.

Вкупните расходи на Фондот за здравствено осигурување во 2003 година изнесувале 14.678 милиони денари и се остварени за следните намени:

- амбулантни трошоци - примарна и специјалистичко-консултативна здравствена заштита (5.132 милиони денари);
- болничка здравствена заштита (5.038 милиони денари);
- лекови кои паѓаат на товар на Фондот (1.868 милиони денари);
- ортопедски помагала (150 милиони денари);
- лекување во странство (221 милиони денари);
- надоместоци за боледување на товар на Фондот (968 милиони денари);
- трошоци за администрација (309 милиони денари) и
- други трошоци (992 милиони денари).

Фонд за магистрални и регионални патишта

Основната функција на Фондот за магистрални и регионални патишта е управувањето со јавните патишта, односно извршување активности во врска со планирањето, финансирањето, изградбата, реконструкцијата, одржувањето и заштитата на магистралните и регионалните патишта во Република Македонија. Фондот за патишта, доби својство на правно лице со Законот за јавни патишта ("Службен весник на РМ" бр. 26/96, 40/99, 96/00, 29/02 и 68/04). За извршување на работите Фондот за патишта изготвува Програми, со кои се определува развојот и одржувањето на магистралните и регионалните патишта.

Финансиските средства за изградба, реконструкција, одржување и заштита на јавните патишта се обезбедуваат од:

1. Трансфери од Буџетот на Република Македонија (делот од акцизата од деривати од нафта);
2. Надоместок за употреба на јавните патишта (патна такса) за моторни и приклучни возила кој се плаќа при регистрација на возилата;
3. Надоместок за употреба на јавните патишта (патна такса) за моторни и приклучни возила кој го плаќаат странските превозници на граничните премини;
4. Надоместок за употреба на автопат или магистрален пат и нивен дел или објект на патот (автопатска такса);
5. Заеми и кредити;
6. Други приходи.

Делот од акцизата од нафтените деривати, кој Фондот за патишта го добива како трансфер од Буџетот на РМ, до 01.01.1994 година беше изворен приход на Фондот за патишта и се

уплаќаше директно на сметка на Фондот. Со донесувањето на Законот за акцизите, сите надоместоци и даноци, меѓу кои и надоместот за патишта, кои со магацинската цена ја формираа малопродажната цена на горивата, беа укинати, а беше воведена акцизата. Со воведувањето на акцизата, надоместот за патишта, како дел од акцизата на нафтените деривати, почна да се трансферира преку Буџетот на РМ.

Согласно законската регулатива Фондот за патишта е заемопримач, а државата гарант на заеми за финансирање на патната инфраструктура подолг временски период.

Остварените средства Фондот ги распределува за финансирање на Програмата за изградба, реконструкција, одржување и заштита на патиштата, за отплата на странски кредити, студии и проектирање, дел се распределува за локални патишта и улици.

Вкупните приходи на Фондот за магистрални и регионални патишта во 2003 година изнесувале 3.668 милиони денари. Најголемиот дел од овие приходи, или 1.603 милиони денари (43,7%), претставуваат трансфери од државниот буџет, потоа следуваат годишниот надоместок за патни моторни возила при регистрација со 797 милиони денари, патарините со 728 милиони денари, странски кредити во износ од 418 милиони, итн.

Вкупните расходи од 3.661 милиони денари претежно биле употребени за инвестиции (1.107 милиони денари или 30,23%), потоа за одржување на патиштата (1.063 мил. денари), средства наменети за локалните патишта (666 милиони), итн.

Гледано динамички, вкупните приходи на Фондот бележат пораст од 2.660 милиони денари во 1998 година, на 3.668 милиони во 2003, додека расходите се движат речиси паралелно со приходите, во истите износи. Во структурата на приходите, од 1998 до денес, најмногу е зголемено учеството на Буџетот, а од 2001 се намалило учеството на кредитите. На страната на расходите, инвестициите бележат еден стабилен износ, а најголем пораст има кај ставката одржување на патиштата.

Фондот за магистрални и регионални патишта од 2001 година изготвува свој буџет кој се донесува со донесувањето на Буџетот на Република Македонија како негов составен дел. Од 05.07.2004 година, Фондот за патишта ја пренесе својата жиро сметка од деловната банка, во рамките на единствената трезорска сметка.

Агенција за вработување на Република Македонија

Агенцијата за вработување на Република Македонија (поранешниот Завод за вработување - преименуван во јуни 2004 година) е јавна установа основана со Законот за вработување и осигурување во случај на невработеност ("Службен весник на РМ" бр.37/97, 25/00, 101/00, 50/01, 25/03, 37/04 и 4/05).

Со овој Закон се уредуваат прашањата за размена на трудот, правата и обврските на работодавците, невработените лица и државата во врска со вработувањето и осигурувањето во случај на невработеност и други прашања од значење на вработувањето.

Иако примарен извор за финансирањето на дејноста на Агенцијата за вработување на Република е придонесот за вработување кој изнесува 1,6% од бруто платата, сепак, најголем дел од средствата за извршување на сопствената дејност оваа институција ги добива како трансфер од буџетот.

Буџетот на Агенцијата за вработување на Република Македонија го донесува Собранието на Република Македонија, како составен дел на Буџетот на Република Македонија.

Вкупните приходи на Агенцијата на Република Македонија во 2003 година изнесувале од 6.241 милиони денари.

Приходите од придонесот за вработување изнесувале 1.224 милиони денари и истите учествуваат со 19,6% во структурата на вкупните приходи. Трансферите од Буџетот изнесувале 5.002 милиони денари и учествуваат со 80,1% во структурата на вкупните приходи.

Вкупните расходи на Агенцијата за вработување на Република Македонија во 2003 година изнесувале 6.214 милиони денари.

Најголема ставка во расходите на Агенцијата претставуваат исплатите на паричен надоместок за невработени лица, во износ од 2.377 милиони денари или 38,25% од вкупните расходи, потоа исплатата на придонеси за здравствено, пензиско и инвалидско осигурување за невработените, со вкупно околу 3.406 милиони денари, итн.

Набљудувајќи го периодот 1998-2003 година, може да се утврди дека годишните приходи и расходи на Агенцијата пораснале за речиси 50%. Од овој пораст, на страната на приходите, доминантно е учеството на дотациите од Буџетот на Републиката, кои пораснале за 53%. На страната на расходите, најголем е порастот кај придонесите за здравствено, пензиско и инвалидско осигурување на невработените лица, кои пораснале за 41%

Интеграција на вонбуџетските фондови во државниот буџет

Според Законот за буџетите (“Службен весник на РМ“ бр. 79/93, 3/94, 71/96, 46/00, 11/01, 35/01, 93/01, 46/02, 61/02, 24/03, 85/03 и 96/04) и неговите измени и дополнувања, почнувајќи од 2001 година Буџетот на Републиката го сочинуваат средствата на корисниците, како и буџетите на Фондот на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија, Фондот за здравствено осигурување на Македонија, Агенцијата за вработување на Република Македонија и Фондот за магистрални и регионални патишта. Со овие дополнувања е зајакната контролата и одговорноста во донесувањето и извршувањето на вонбуџетските фондови, така што истите се подготвуваат во рокови и постапка која е уредено со Законот за буџетите и ги донесува Собранието на Република Македонија, на предлог на Владата на Република Македонија, како составен дел на Буџетот на Републиката.

Фондовите имаат својство на правно лице со кое раководи Управен Одбор и Директор. Согласно законите со кои се основани, надзор над законитоста во работењето врши надлежното министерство, а еднаш годишно фондовите се должни да достават до Владата на Република Македонија извештај за своето работење. Фондовите подлежат под ревизија на Државниот завод за ревизија, како и на Централната внатрешна ревизија на Министерството за финансии. Во текот на 2004 година во рамките на фондовите се формирани посебни внатрешни ревизорски служби. Фондовите имаат месечна обврска да го известуваат Министерството за финансии за извршувањето на приходите и расходите, неизмирените обврски и да доставуваат други информации по барање на Министерството.

До неодамна фондовите имаа посебна жиро-сметка во некоја од деловните банки, но во текот на 2004 година започна процесот на нивно трансферирање како потсметки во рамките на Трезорската сметка. Истото произлегува од измените и дополнувањата на Законот за буџети, согласно кои во рамки на трезорската сметка се водат и сметките на вонбуџетските фондови (со одредба дека ова ќе се применува по мигрирање на нивните сметки во главната книга на трезорот најдоцна до 31.12.2004 година).

Префрлувањето на сметките се одвиваше со следната динамика:

- во јули 2004 година префрлена е сметката на Фондот за магистрални и регионални патишта
- во октомври 2004 година на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување
- од ноември 2004 година на Фондот за здравствено осигурување,
- на крајот на 2004 година се префрли и сметката на Агенцијата за вработување.

Целта на трансферирањето на сметките на фондовите од банките во рамките на Трезорската сметка е постигнување на поефикасно управување со целокупните јавни финансии, зголемување на транспарентноста во работењето, користење на салдата на сметките на фондовите за ликвидносни цели, подобрување на процесот на планирање на наплатата на приходите и извршување на расходите, намалување на ризикот од чување на средствата на овие сметки во банкарскиот систем и друго.

Фондовите се обврзани водењето на сметководството, деловните книги, признавањето на приходите и расходите, обработката на податоците, финансиските извештаи и други прашања да ги вршат согласно со Законот за сметководство за буџетите и буџетските корисници донесен 2002 година.

Активности за подобрување на управувањето со вонбуџетските фондови

Посебни активности се преземени за подобрување на управувањето на Фондот за здравствено осигурување. Завршена е системската ревизија на Фондот од страна на Ernest & Young од Луксембург (во соработка со Светската банка). Извештајот од ревизијата беше усвоен од Управниот Одбор на Фондот во октомври 2004 година. Врз основа на препораките од Извештајот, во тек е подготовка на Акционен план (повторно со помош на странскиот ревизор) кој ќе вклучи мерки за подобрување на процедурите на Фондот, Министерството за здравство и другите здравствени институции. По неговото изготвување истиот ќе биде доставен до Владата на усвојување.

Истотака, од септември 2004 година стартуваше Проект за управување со здравствениот сектор за чија реализација во јули 2004 година е потпишан Договор за заем со Светската банка. Проектот ќе трае до јуни 2009 година. Во подготвителната фаза на Проектот беше извршена Социјална процена на здравствениот сектор во земјата, која овозможи адекватно насочување и моделирање на проектните активности според потребите на корисниците и давателите на услугите. Во таа смисла, беше формирана и Единица за анализа на политики при Министерството за здравство како предуслов за ефектуирање на Проектот. Проектот е насочен главно кон зајакнување на капацитетот на Министерството за здравство и Фондот за здравствено осигурување, како и реструктурирање на болничките услуги, со акцент на дневната нега и примарната здравствена заштита.

Агенцијата за вработување на Република Македонија е корисник на средства во рамките на Програмата CARDS (2002 – 1.5 мил. Евра и 2003 – 1 мил. Евра) насочени кон трансформација и зајакнување на капацитетите на на Агенцијата за вработување и на мрежата на центрите за вработување. Тоа ќе се обезбеди преку промоција на целокупното реструктурирање и модернизацијата на институционалниот статус и обезбедувањето на услуги на Агенцијата за вработување, која треба да се прилагоди на новите услови наметнати од транзицијата од пасивни кон активни политики за вработување.

Реструктурирањето на Агенцијата за вработување вклучува целосна модернизација и реорганизација на секторите со цел за активно промовирање на три вида услуги:

- Услуги за посредување при вработувањето преку работата на работни те клубови и развојот на функционалните и хармонизирани инструменти за помош при интеграцијата и реинтеграцијата на невработените лица (интервју и индивидуален акционен план);
- Проширување на обуката и преквалификацијата и мерките за посредување при истата за различни видови на целни групи (вклучувајќи и обука за самовработување и претприемништво и основна обука за невработените, отпуштени работници и долгогодишно невработените);
- Развој на услуги за истражување, статистички мониторинг и информативна поддршка за активните политики на пазарот на трудот.

10. Даночна политика: Кои државни органи, на различни нивоа на власт, генерираат приходи? На кој начин се менувал даночниот режим (измена на даночните стапки, воведување на нови даноци и придонеси и сл.)? (За подетални прашања во врска со даночниот систем види Поглавје 10 – Оданочување)

Нивоа на власта што остваруваат приходи

Покрај централната власт, согласно принципите на децентрализацијата, како субјекти што имаат надлежност да остваруваат фискални приходи се јавуваат и единиците на локалната самоуправа. Во овој поглед, земјата бележи одреден еволутивен пат.

Иако административната децентрализација во Република Македонија беше спроведена во средината на деведесеттите години, речиси ништо не беше сторено на планот на фискалната децентрализација. Имено, иако на општините им беа префрлени одредени ингеренции, од аспект на финансирањето ним им припаѓале само приходите од данок на промет на недвижност и права, данок на имот, данок на приходи од имот и комунални такси. Во Република Македонија овие ставки не претставуваат позначаен извор на приходи, поради што, финансирањето на единиците на локалната самоуправа е вршено претежно преку трансфери од државниот буџет.

Поради тоа, со новиот концепт на децентрализација на земјата, донесен е и нов Закон за финансирање на единиците на локалната самоуправа ("Службен весник на РМ" бр. 61/04 и 96/04) Според овој закон, општината се финансира од сопствени извори на приходи, дотации на средства од Буџетот на Република Македонија и од буџетите на фондовите и задолжувањето.

За целосна реализација на процесот на фискална децентрализација, утврдувањето и наплатата на даноците на имот, на комуналните такси и дел од административните такси ќе премине во надлежност на органите на општинската администрација, кои во рамките определени со овие закони, ќе ја утврдуваат висината на стапките на даноците и висината на таксите.

Еволуција на даночниот систем

Основите на системот на јавни финансии првично беа поставени со Законот за системот на финансирање на општите општествени и заеднички потреби од 1991 година.

За извршување на функциите на Републиката и општините приходите биле обезбедувани од:

А. Даноци: Данок на доход односно од добивка, Данок од личен доход на работниците, Данок на приход од меѓународна превозничка дејност, Данок на добивка и игра на среќа, Данок на промет на производи и услуги, Данок на приход од земјоделска дејност, Данок на приход од авторски права, патенти и технички унапредувања, Данок на наследство и подарок и Данок на заштита на природата.

Б. Такси: Административн такси и Судски такси.

В. Други приходи утврдени со закон.

Г. Царини и други увозни давачки

На општината и припаѓале приходите од: Данок на промет на недвижност и права, Данок на имот, Данок на приходи од имот и Комунални такси.

Во текот на 1993 година, извршена е радикална реформа на даночниот систем во Република Македонија бидејќи дотогашниот даночен систем се оцени дека не одговара на моделот на даночен систем застапен во развиените земји со пазарна економија, не е ефикасен, не е стабилен, и не е привлечен за странски вложувања.

Со реформата на даночниот систем беа донесени нови закони и тоа Законот за персоналниот данок на доход, Законот за данокот на добивка, Законот за даноците на имот и Законот за акцизите а постојниот Закон за данокот на промет на производи и услуги целосно се уреди како републички пропис.

1. Законот за персоналниот данок на доход (“Службен весник на РМ” бр. 80/93, 3/94, 70/94, 71/96, 28/97, 8/01, 50/01, 2/02, 44/02 и 96/04), го замени дотогашниот систем на оданочување (пресметување и плаќање на данок на секој поделен вид на приход) со данок на доход кој се плаќа годишно на збирот на нето приходите од сите извори кои ќе ги оствари физичкото лице во земјата и во странство.

Персоналниот данок на доход се плаќаше по прогресивни стапки од 23%, 27% и 35% кои во текот на 2001 година се намалени и сега изнесуваат 15% и 18%.

Со Законот за изменување и дополнување на Законот за персонален данок на доход (“Службен весник на РМ” бр. 96/2004), покрај постојните две, воведена е нова стапка на данокот од 24%.

2. Со Законот за данокот на добивка (“Службен весник на РМ”, бр. 80/93, 33/95, 43/95, 71/96, 5/97, 28/98, 11/01, 2/02, 44/02, 51/03), како обврзници беа дефинирани сите правни лица кои остваруваат добивка во земјата и во странство како и физичките лица кои вршат регистрирана дејност. Во текот на неговата примена се извршија поголем број на изменувања и дополнувања а најзначајните настанаа во текот на 1997 година кога се намали даночната стапка од 30% на 15%.

Но, исто така голем реформски зафат кај овие два вида на даноци се направи во 2001 кога преку рedefинирањето на овие даночни облици, целосно се изврши разграничување на данокот на добивка од персоналниот данок на доход. Со овие измени се дефинираа даночните обврзници по двата основа и на тој начин, се воведе данок на добивка на сите правни лица кои се основани или имаат седиште на територијата на Република Македонија, за добивката што ја остваруваат во земјата и во странство.

Иако со изменувањата и дополнувањата на овие закони се изврши прилагодување со одредбите од современите даночни системи на земјите со развиена пазарна економија, останува определбата за целосно следење на современото европско законодавство и хармонизирање на правниот поредок на Република Македонија со правниот поредок на Европската Унија во оваа област.

3. Во Република Македонија оданочувањето на прометот на производи и услуги до воведувањето на данокот на додадена вредност беше уредено со Законот за данокот на промет на производи и услуги (“Службен весник на РМ”, бр. 34/92, 62/92, 63/92, 3/93, 4/93, 80/93, 42/95, 4/96, 71/96, 5/97, 10/97, 28/97, 13/98 и 39/99) кој се плаќаше по пропорционални стапки, определувани во процент на даночната основица, а согласно тарифата на данокот на промет. Данокот на промет на производи се плаќаше според три тарифни броеви - по општа стапка од 25%, намалена даночна стапка од 5% и даночна стапка од 0%, а данокот на услуги според еден тарифен број по општа стапка од 13%.

Република Македонија на 1.04.2000 година го воведе данокот на додадена вредност (“Службен весник на РМ”, бр. 44/99, 59/99, 86/99, 11/2000, 8/2001, 31/2001, 21/2003 и 19/2004), на тој начин изградувајќи даночна структура по моделот на европското право. Законот за данокот на додадена вредност е во согласност со Шесттата директива на Европската унија и е компатибилен со европскиот модел на овој закон.

Данокот на додадена вредност се пресметува со примена на пропорционални даночни стапки и тоа - по општа даночна стапка од 19% (сега - 18%) и по повластена даночна стапка од 5%.

4. Акцизите претставуваат посебен вид на данок на промет на производи и до 2001 во Република Македонија согласно Законот за акцизите ("Службен весник на РМ" бр.32/01, 50/01, 52/01, 45/02, 95/02, 98/02, 24/03 и 96/04) истите се плаќаат на следните производи: деривати на нафта, преработки од тутун, алкохолни пијалаци, пиво, патнички автомобили и луксузни производи. Претходно, акцизата се плаќаше и на кафето - на сурово кафе по 70 денари по килограм, на пржено кафе по 85 денари по килограм и на мелено и екстракт од кафе по 90 денари по килограм.

Акцизите се плаќаа на прометот (увозот) на производите, според следниот тарифник:

- Тарифен број 1 - при прометот на нафтени деривати, стапката се движи од 0% до 20%, и од 3,136 ден/лит до 24,396 ден/лит.
- Тарифен број 2 - на прометот на преработки од тутун на сите видови увозни: цигари, режан тутун за лично виткање од сите видови и квалитети, цигарилоси, црни цигари, тутун за лулиња, тутун за цвакање и бурмут се плаќа акциза од 1.350 денари по килограм, а на сите видови домашни преработки од тутун по стапка од 40%.
- Тарифен број 3 - на промет на алкохолни пијалаци - 3 денари од % вол алкохол по литар и на пиво -15 денари по литар.
- Тарифен број 4 - на промет на патнички автомобили, на работна зафатнина на моторот до 2,0 литри стапката изнесува 25%, а на работната зафатнина над 2,0 стапката изнесува 55%.
- Тарифен број 5 - промет на луксузни производи, стапката изнесува од 5% до 50%.

4.1. Законот за акцизи е хармонизиран со Директивата за акцизи на Европската Унија број 92/12/ЕЕЦ, како и нејзините придружни структурни директиви поодделно за секој вид на добро кое подлежи на оданочување со акцизи и тоа на минерални масла, тутунски добра и алкохол и алкохолни пијалаци.

Акцизните стапки по кои се пресметува акцизата за минерални масла, за алкохол и алкохолни пијалаци и за тутунски добра се поместени во Поглавје 10 – Оданочување.

Една од основните цели на идниот развој на акцизната политика претставува изедначувањето на акцизата на домашните и увозните тутунски добра. За да не се предизвикаат негативни последици во домашната тутунска индустрија со радикално изедначување на акцизната давачка, прифатено е фазно намалување на акцизата до нејзино конечно изедначување на 01.01.2007 година.

Со Законот за изменување и дополнување на Законот за акцизи ("Службен весник на РМ" бр. 96/2004), повторно се воведува акцизна давачка за патничките автомобили. Дополнително, направени се корекции и во делот на тутунските добра. За поопширно види 10_II_C_2 и 10_II_C_3.

5. Во Република Македонија се плаќаат и административни такси за списите и дејствата во управните работи кај органите на државната управа и другите државни органи, како и кај дипломатските и конзуларните претставништва на Република Македонија во странство. Оваа материја е уредена со Законот за административни такси ("Службен весник на РМ", бр. 17/93, 20/96, 7/98, 13/01, 24/03, 19/04 и 61/04), а висината на таксата по тарифни броеви е содржана во тарифата за административните такси која е составен дел на законот.

6. Со Законот за даноците на имот ("Службен весник на РМ" 61/04), се регулирани сите даноци на имот кои се плаќаат по основ на сопственост на имот и по основ на промет на имотот - купопродажба, замена на недвижен имот, наследување, подарок и сл.

Во категоријата на овие даноци спаѓаат: данок на имот; данок на наследство и подарок и данок на промет на недвижности и права.

а) Данок на имот се плаќа по основ на сопственост на недвижен и подвижен имот, со пропорционална стапка од 0,10%.

б) Данок на наследство и подарок се плаќа на недвижен и подвижен имот, кои наследниците односно примателите на подароци ги наследуваат, односно примаат на подарок, по стапка од 3%, односно 5%.

в) Данок на промет на недвижности и права се плаќа на прометот на недвижности и права на утврдена пазарна вредност, по стапка од 3%.

7. Од останатите приходи, би го издвоиле данокот на финансиски трансакции кој се воведе во 2001 година и се плаќаше во висина од 0,5% од вредноста на сите финансиски плаќања меѓу стопанските и нестопанските субјекти, а беше наменет за покривање на дел од буџетскиот дефицит во 2001 и 2002. Со надминувањето на потребата од зголемени буџетски издатоци поврзани со внатрешната криза во 2001 година, од 01.01.2003 год., престана да важи обврската за плаќање на данокот на финансиски трансакции.

11. Состојба на јавниот долг: На кој начин е финансиран буџетскиот дефицит по независноста (главни инструменти и сл.)? Ве молиме да наведете детални информации за моменталната состојба на јавниот долг (странски/домашни кредитори, валути, инструменти и сл.), гаранции и заостанати долгови неплатени достасани обврски.

Политиката на задолжување на Република Македонија во изминатава деценија беше детерминирана од состојбите во буџетот и платниот биланс, аранжманите со меѓународните финансиски институции, ограничувањата на домашниот и меѓународниот пазар на капитал, режимот на девизен курс, девизната политика, квалитетот на макроекономските политики, ризикот на земјата, квалитетот на структурните реформи и сл.

Јавниот долг во периодот 1990-2004 година имаше тенденција на постојан пораст, како во апсолутен износ, така и во релативни големини. Нивото и порастот на долгот на Република Македонија е последица на следниве фактори:

- преземање на дел од надворешниот долг на поранешна СФРЈ во процесот на сукцесија на обрските, без тоа да биде проследено со истовремена сукцесија на средствата;
- издавање на државни обврзници за санација на банкарскиот систем;
- издавање на државни обврзници за решавање на проблемот на "старото девизно штедење", наследен од СФРЈ;
- негативните екстерни шокови: воените дејствија во државите на поранешна СФРЈ, санкциите кон СР Југославија (1991-1995 година), грчкото ембарго врз Република Македонија (1992-1995 година), косовската криза (1999 година);
- внатрешната безбедносна криза во Република Македонија (2001 година);
- финансирање на буџетските и платнобилансните дефицити; и
- промени на нивото на долгот заради курсни разлики и интервалутарни односи.¹

Во релативни големини, порастот на учеството на јавниот долг во БДП, покрај на наведените фактори, се должи и на длабоката рецесија во која се наоѓаше македонската економија во периодот 1991-1995 година, кога кумулативно БДП се намали за преку 25%. Во периодот 1996-2000 година беа регистрирани позитивни стапки на пораст на економската активност. Но, просечниот пораст на БДП во овој период беше понизок од нивото на реалните каматни стапки, што во услови на константен буџетски дефицит, влијаеше во правец на дополнителен пораст на учеството на долгот во БДП.²

¹ Тоа ја опфаќа загубата на вредноста на денарот во однос на светските валути во изминативе десет години, вклучувајќи ја еднократната девалвација од 16% во 1997 година.

² Исклучок од ова е 2000 година, кога беше остварена висока стапка на пораст на БДП од 4,5% при буџетски суфицит од 1,8 % и умерен пораст на задолженоста.

Табела 1: Состојба на долгот на Република Македонија по категорија на долг

		во милиони САД долари					
		1999	2000	2001	2002	2003	30/06/04
Внатрешен долг	1. Државни хартии од вредност и кредити	80	664	607	647	729	702
	Долгорочен кредит од Народна Банка на РМ	0.6	0.4	0.3	0.2	0.1	0.0
	Обврзници за санација на Стопанска банка а.д. Скопје	59	50	42	44	45	39
	Мала обврзница	4	2	0	0	0	0
	Обврзница за селективни кредити	17	16	15	17	20	20
	Обврзница за приватизација на Стопанска банка а.д. Скопје	0	112	98	106	115	109
	Обврзници за старо девизно штедење	0	484	452	478	500	464
	Обврзници за денационализација (I, II и III емисија)	0	0	0	2	49	70
Вкупен домашен долг		80	664	607	647	729	702
Надворешен долг	2. Јавен сектор	1.295	1.342	1.229	1.321	1.486	1.461
	Општа Влада	1.029	1.073	1.050	1.135	1.256	1.248
	Централна Влада	976	1.024	1.008	1.095	1.215	1.208
	Јавни фондови	53	49	42	40	41	40
	Народна банка на Република Македонија	102	96	71	67	68	55
	Јавни претпријатија	164	173	108	119	162	158
	3. Приватен сектор	206	205	265	314	326	339
	Приватни банки	101	83	87	110	86	64
Небанкарски приватен сектор		105	122	178	204	240	275
Вкупен надворешен долг		1.501	1.547	1.494	1.635	1.812	1.800
Јавен долг (1+2)		1.375	2.006	1.836	1.968	2.215	2.163
Вкупен долг (1+2+3)		1.581	2.211	2.101	2.282	2.541	2.502
Домашен долг како % од БДП		2,2	18,5	17,7	17,2	15,7	14,1
Надворешен долг на јавен сектор како % од БДП		35,2	37,4	35,8	35,0	32,1	29,4
Надворешен долг на приватен сектор како % од БДП		5,6	5,7	7,7	8,3	7,0	6,8
Вкупен надворешен долг како % од БДП		40,9	43,1	43,5	43,4	39,1	36,3
Јавен долг како % од БДП		37,4	55,9	53,4	52,2	47,8	43,6
Вкупен долг како % од БДП		43,0	61,6	61,1	60,5	54,8	50,4

Извор: Министерство за финансии

Најголем дел од долгот на Република Македонија е последица на преземениот долг од поранешна СФРЈ. Со преземање на обврските кон билатералните кредитори (т.н. Париски клуб), кое се одвиваше во континуитет од 1993 година, и преземањето на дел од долгот кон комерцијалните кредитори (т.н. Лондонски клуб) во 1997 година, процесот на регулирање на надворешните обврски е практично завршен и Република Македонија нема нерегулирани обврски кон странските кредитори.

Вториот фактор кој влијаеше врз нивото на јавниот долг, се макроекономските состојби во текот на изминатава деценија. Тие се карактеризираат со успешно постигнување и одржување на ценовна стабилност, но и одржување на буџетски дефицит кој беше посебно висок во првите години од економското осамостојување. Буџетскиот дефицит, како и политиката на задолжување во странство за зголемување на нивото на девизни резерви во услови на неповолни движења во тековната сметка на платниот биланс, условија акумулирање на значителен износ на јавен долг.³

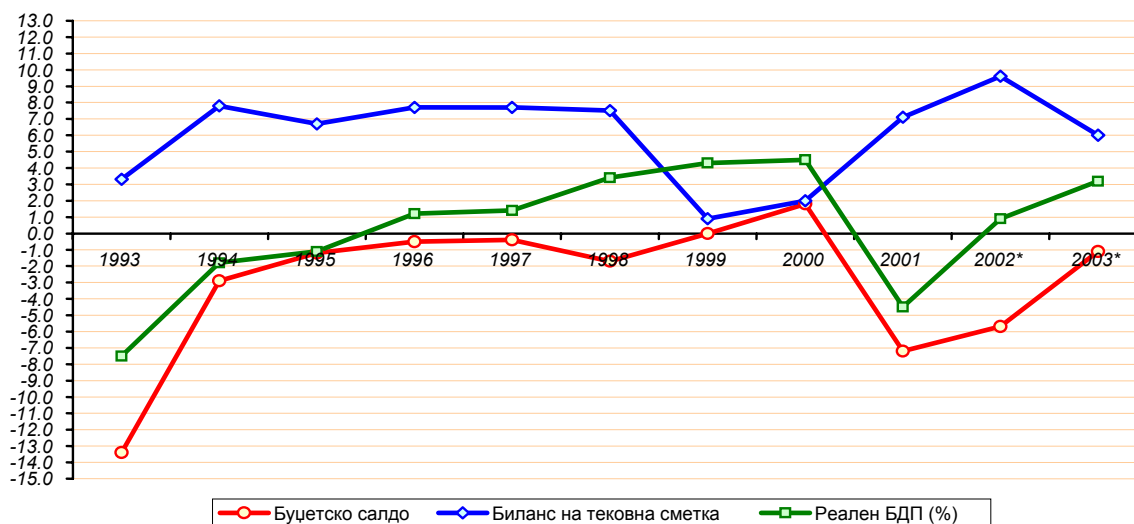
Така, дефицитот во тековната сметка на платниот биланс во целиот транзиционен период се одржуваше на високо ниво од 7 до скоро 8% од БДП. Дефицитот во тековната сметка на

³ Дополнителна неповолност беше што двојните дефицити се остваруваа во услови на пад на домашното штедење, со исклучок на 2000 година.

платниот биланс бележеше ниско ниво само во 1993 година - 3.3% од БДП, во 1999 - 0.9% и во 2000 - 2% од БДП.

Фискалниот дефицит од почетното ниво од 13% од БДП (1992-1993 година), набрзо беше редуциран, за да во следните пет години се сведе на годишно ниво од 0% - 2% од БДП. Исклучок од ова претставуваат 2000 и 2001 година, кога се остварени дијаметрално спротивни резултати во оваа сфера: во 2000 година, забрзувањето на даночните реформи и мерките за штедење на државата резултираа во остварување на позитивно буџетско салдо од 1,8% од БДП. Меѓутоа, внатрешниот конфликт во 2001 драстично ја промени фискалната позиција, како заради намалените приходи во услови на опаѓање на економската активност, така и заради високите трошоци за финансирање на одбраната и безбедноста на земјата. Од тие причини, буџетскиот дефицит во 2001 година достигна ниво од 7% од БДП. Воедно, влошената безбедносна состојба, високите буџетски трошоци и неможноста да се одговори на обврските кон странските партнери, предизвикаа и повторно зголемување на дефицитот на тековната сметка на платниот биланс на 7,1% од БДП во 2001, односно, 9,6% во 2002 година. Истиот, веќе во 2003 година, бележи пад на 6% од БДП, а исто така и фискалниот дефицит е сведен на 1% од БДП, што сè должи на преземените мерки за повторно заживување на економската активност, истата година.

Буџетско салдо и салдо на тековната сметка на платниот биланс

ФИНАНСИРАЊЕ НА БУЏЕТСКИОТ ДЕФИЦИТ

Финансирање на буџетскиот дефицит

Иако буџетските дефицити во Република Македонија во последниве десетина години не се особено изразени, нивното финансирањето во различни временски интервали во изминатиов период се реализираше на неколку начини.

Монетизација и финансиска репресија (одредување на ниски каматни стапки на државните обврзници, висока стапка на задолжителна резерва за банките, лимитирање на каматните стапки и сл.), како мерки беа главно применувани во почетните фази од транзициониот период, заклучно со 1995 година.

Основен и најприменуван начин на финансирање на дефицитите во изминатиот период беше позајмување од странство, кое за Република Македонија беше принудна опција, имајќи ја

предвид неразвиеноста на домашните финансиски пазари, оскудноста на домашниот капитал и слабиот прилив на странски инвестиции.⁴

Издавањето на државни хартии од вредност, поточно државни обврзници, како облик на финансирање на внатрешниот долг, се применуваше при процесот на санација на банкарскиот систем во 1995 и 2000 година, како и при решавањето на проблемот на старото девизно штедење во 2000 година. Веќе од 2004 година се отпочна и со континуирана емисија на државни записи, со што се очекува овој метод на покривање на буџетските дефицити да го супституира задолжувањето во странство.

Приходите од приватизацијата, кои не беа мошне обилни, сепак, во извесна мера се користеа за финансирање на буџетскиот дефицит. Ова е особено изразено во 2001 година, кога буџетскиот дефицит е и највисок, а приходите од приватизацијата на Телекомот беа искористени за негово покривање.

ВНАТРЕШЕН ДОЛГ

Во структурата на внатрешниот долг на Република Македонија, најголемо учество има долгот по основа на заробени девизни депозити 60,7%, мерено сопред иницијалните износи на издавање на обврзниците. Потоа следува преземениот долг во врска со приватизацијата на Стопанска банка а.д. Скопје со 13,4%, како и долгот по основ на санација, исто така на Стопанска банка а.д. Скопје, со 8,3%.

Табела 2: Домашен долг - инструменти и услови под кои се издадени

во милиони ЕУР									
Намена за која се издадени обврзниците	Година на издавање	Износ ⁵	Година на исплата на првата рата	Година на исплата на последната рата	Рок на отплата во години	Каматна стапка	Датум на кој се исплатува главнината	Датум на кој се исплатува каматата	Состојба на долг 30.06.2004 година
Долгорочен кредит од НБРМ	1993	1.07	1994	2004	10	5%	01.01 и 01.07	01.01 и 01.07	-
Обврзници за санација на Стопанска банка	1996	75	1996	2010	15	во висина на есконтна стапка	01.04	секој месец	39
Мала обврзница	1996	52	1997	2000	5	без камата	01.01 и 01.07	-	-
Обврзница за селективни кредити	1996	17.03	-	2020	25	без камата	-	-	20
Обврзници за старо девизно штедење	2000	546.5	01.04.2002	01.10. 2011	10	2% годишно	01.04 и 01.10	01.04 и 01.10	464
Обврзница за приватизација на Стопанска банка	2001	120.1	31.03.2002	31.12.2014	14	Еурибор + 1 процентен поен	31.03, 30.06, 30.09 и 31.12	31.03, 30.06, 30.09 и 31.12	109
Прва емисија на обврзници за денационализација	2002	2.5	1.06.2003	01.06.2012	10	2% годишно	01.06	01.06	1.1
Втора емисија на	2003	39	01.06.2004	01.06.2013	10	2% годишно	01.06	01.06	28.6

⁴ По исклучок, во одделни години (1998, 2000 и 2001 година), постоеја високи приливи на капитал во форма на странски директни инвестиции, како поквалитетен облик на финансирање на тековнобилансниот дефицит.

⁵ Износите на кои се издадени одделните инструменти на домашниот долг, за годините пред воведувањето на еврото, се изразени според средниот курс на еврото од курсната листа на НБРМ на 01.01.2002 година.

обврзници за денационализација									
Трета емисија на обврзници за денационализација	2004	47	01.06.2005	01.06.2014	10	2% годишно	01.06	01.06	40.2
ВКУПНО		900.2							701.9
Извор: Министерство за финансии									

Во текот на 1992 година, Република Македонија се задолжи со **долгорочен кредит** во износ од 64,3 милиони денари кај Народната банка на Република Македонија, заради регулирање на обврските спрема банките настанати по основа на исплати од девизните штедни влогови на граѓаните. Кредитот е одобрен со каматна стапка од 5% и рок на враќање од 10 години, почнувајќи од 01.01.1994 година. Последната исплата по кредитот е извршена во јануари 2004 година, со што, во целост се намирени сите обврски по истиот.

Санацијата на банките во Република Македонија се одвиваше преку преземање на повеќе мерки. Една од нив беше, отстранување од книговодството на банките, на страната на активата и пасивата, на износот на девизните штедни влогови и девизните сметки на граѓаните по кои гарант беше Република Македонија. Втората мерка беше, утврдување на законитоста на извршените исплати на девизните штедни влогови што банките ги искнижија од своето книговодство од сопствените средства. Во врска со втората мерка, за утврдување на побарувањата на банките од Република Македонија по основа на преостанатите девизни депонирани влогови што се водат во билансите на банките, Република Македонија издаде бескаматни обврзници (**Мала обврзница**), на износ од 52 милиони Евра. Рокот на отплата на обврзниците беше 5 години, но заради предвремениот откуп на Малата обврзница, отплатата во целост се изврши во 2000 година.

Што се однесува до **Стопанска банка а.д. Скопје**, истата во периодот до '95 година, како државна банка, имаше пазарна доминација од близу 70% од вкупниот финансиски пазар на Македонија, а со оглед на нејзината сè полоша финансиска состојба и слаба ликвидност, таа почна да претставува пречка за развивање на целокупниот банкарски систем. Од таа причина, државата ја санираше Стопанска банка а.д. Скопје во 1995 и во 2000 година. При првата санација направена во рамките на процесот на санирање на претпријатијата-загубари, беа преземени лошите денарски пласмани на Банката во износ од 75 милиони Евра. Пет години подоцна, државата по втор пат ја рекапитализираше Стопанска банка а.д. Скопје при продажбата на странските инвеститори во 2000 година. Тогаш беа издадени ЕВРО-обврзници во замена на лошите пласмани на Банката кај четирите најголеми претпријатија-загубари, во вкупен износ од 120,1 милиони Евра.

Карактеристично за **обврзниците за денационализација** е што со законот врз основа на кој се издадени (Закон за издавање на обврзници на Република Македонија за денационализација, "Службен весник на РМ" бр. 37/2002), Република Македонија во наредните 6 години треба да изврши 6 емисии на обврзниците за денационализација. До 30.06.2004 година, се извршени 3 емисии на обврзниците за денационализација, при што за секоја емисија, Владата на Република Македонија носи посебна одлука.

Сите домашни обврзници се издадени заради намирување на одредени обврски на државата, односно, нивното издавање е детерминирано од потребата за решавање на структурни проблеми. Со оглед на ова, нивните карактеристики не соодветствуваат на потребите на потенцијалните инвеститори (пред сè долги рокови).

Мал дел од овие хартии од вредност се релативно ликвидни на секундарниот пазар (на Македонската Берза) и нивното тргување е стимулирано од страна на државата преку давање на одредени поволности. На пример, согласно со законот врз основа на кој се издадени, обврзниците за исплатување на депонираните девизни влогови и обврзниците за

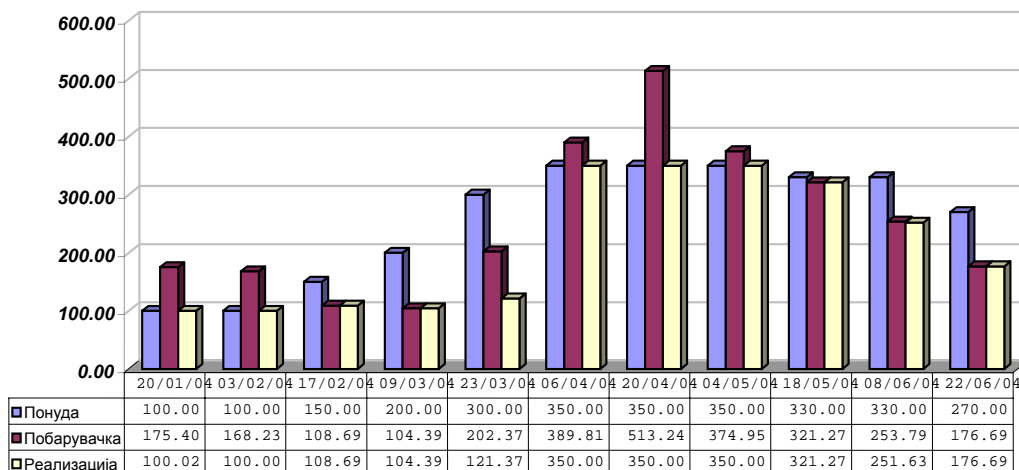
денационализација, граѓаните можат да ги користат за купување и отплата на државен имот, за откуп на побарувања на Агенцијата за управување со средства, за плаќање на надомест за концесија и за купување и закуп на државен имот.

Државни записи - Министерството за финансии во име на Република Македонија, врз основа на одлука донесена од Владата на Република Македонија на 29.12.2003 година, во месец јануари 2004 година започна со континуирано издавање на краткорочни државни хартии од вредност, односно, државни записи.

Државните записи се безризичен финансиски инструмент чија исплата ја гарантира државата. Агент на државата во врска со емисијата на државните записи е Народната банка на Република Македонија. Временскиот распоред на издавањето на државните записи е утврден во Календар на аукции, кој покрива период од два квартала. Во Календарот се прецизирани датумите на одржување на секоја аукција, а износот за секоја аукција се објавува 4 работни дена пред денот на одржување на аукцијата во Проспект за аукција на државни записи. Календарот и Проспектот се објавуваат на web страницата на Министерството за финансии.

Државните записи се продаваат по пат на аукција, на која директни учесници се банките во Република Македонија. Останатите заинтересирани лица остваруваат индиректно учество на аукцијата по пат на доставување на понуди преку банките. Следниот графикон овозможува компаративно согледување на понудата, побарувачката и остварената реализација за секоја од аукциите на државни записи, одржани заклучно со месец јуни 2004 година.

Понуда, побарувачка и реализација по аукции

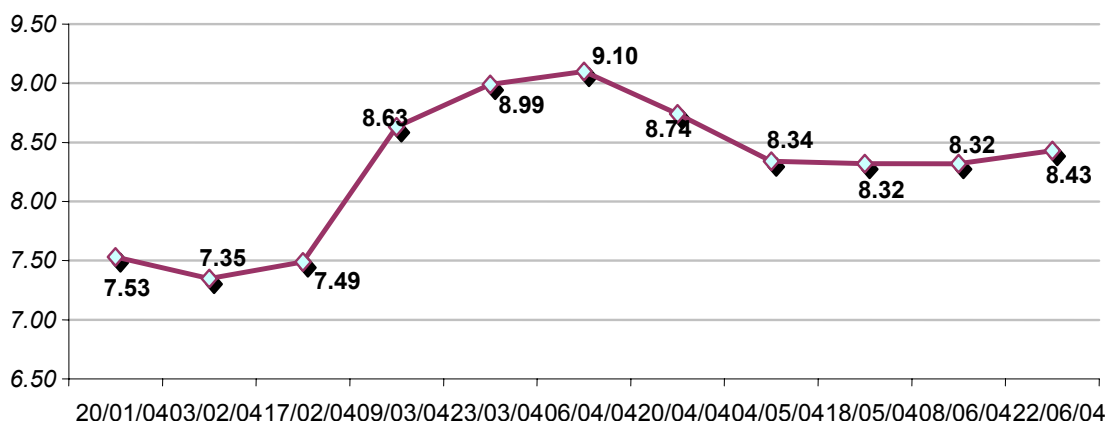
* Во овој графикон користен е англиски формат за прикажување броевите

Извор: Министерство за финансии

Номиналната вредност на еден државен запис е 10.000,00 денари. Рокот на доспевање на државните записи е три месеци. Државните записи се издаваат и исплатуваат по номинална вредност, а се уплатуваат по дисконтирана вредност. Купувачи на државни записи можат да бидат сите домашни и странски физички и правни лица. Со состојба на 30.06.2004 година, сопственичката структура на државни записи е следна - 49% се во сопственост на банките, а 51% ги поседуваат клиенти (правни и физички лица).

Каматната стапка на државните записи се одредува пазарно, во зависност од понудата и побарувачката. Трендот на каматните стапки што се постигнаа на досега одржаните аукции на државни записи, упатува на фактот дека државните записи, освен безризичен се и многу атрактивен финансиски инструмент, од аспект на висината на приносот што го носат за период од три месеци.

Пондерирана каматна стапка

Извор: Министерство за финансии

Имајќи го предвид досегашниот успех остварен со емисиите на тримесечните државни записи, како и големата заинтересираност на инвеститорите своите слободни парични средства да ги инвестираат во овој безризичен финансиски инструмент, чија исплата ја гарантира државата, интенцијата е наскоро да се воведат шестмесечни и едногодишни државни записи.

Гаранции кон домашни кредитори - Издавањето на гаранции е регулирано со Законот за буџетите. Со Правилник за начинот и постапката за издавање на гаранции, донесен од министерот за финансии, поблиску се уредени начинот и постапката за издавање на гаранции за обврските на јавните претпријатија и трговските друштва со доминантен капитал на државата по основа на земени заеми од земјата и од странство.

Согласно со Законот за буџетите ("Службен весник на РМ" бр. 79/93, 3/94, 71/96, 46/00, 11/01, 93/01, 46/02, 24/03, 85/03 и 96/04), Владата на Република Македонија во изминатите години има издавано гаранции во корист на правните субјекти, главно тутунски комбинати (2000 година), кои имаат користено кредити од домашните деловни банки.

Вкупните побарувања на државата по основа на реализирани гаранции кон домашни кредитори изнесуваат 913.392.791,50 денари. Со цел наплата на истите, покрената е судска постапка против секој од должниците, односно, побарувањата се пријавени во стечајната маса на претпријатијата должници кои се во стечај.

Определба е, во иднина, да не се издаваат гаранции во корист на правни субјекти за користење на домашни кредити, а корисниците на кредити истите да ги обезбедуваат со други инструменти за обезбедување (на пример: хипотека, рачен залог, меница, и сл.).

Сервисирање на внатрешниот долг

Во периодот од 01.01.2001 година до 30.06.2004 година, за намирување на обврските по **внатрешниот долг, по основа на издадени државни обврзници**, од Буџетот на Република Македонија се исплатени средства во вкупен износ од 12,519 милиони денари, од кои 8.870,3 милиони денари за намирување на обврските по основа на главнина, и 3.648,9 милиони денари за намирување на обврските по камата. Во Табела 3 е прикажана досегашната динамика на сервисирање на внатрешниот долг по основа на издадените државни обврзници, по години.

Табела 3: Динамика на отплата на обврски по внатрешниот долг во периодот 2001-2004

во милиони денари

внатрешен долг	2001		2002		2003		до 30.06.2004		вкупно	
	главница	камата	главница	камата	главница	камата	главница	камата	главница	камата
Голема обврзница	0,0	257,9	325,6	277,0	325,6	180,1	325,6	68,6	976,9	783,5
Нова обврзница	0,0	340,5	523,5	293,7	525,6	211,0	263,1	87,6	1.312,2	932,8
Обврзница за старо девизно штедење	0,0	468,8	1.627,7	606,4	3.141,9	549,8	1.566,4	250,6	6.336,0	1.875,7
Обврзница за денационализација	0,0	0,0	0,0	0,0	9,6	1,8	209,4	41,7	219,0	43,5
Државни записи	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	10,6	0,0	10,6
Долгорочен кредит од НБРМ	7,0	1,2	7,4	0,9	7,8	0,5	4,0	0,1	26,2	2,7
ВКУПНО	7,0	1.068,4	2.484,2	1.178,0	4.010,5	943,3	2.368,5	459,2	8.870,3	3.648,9

Извор: Министерство за финансии

Средствата за намирување на обврските по внатрешниот долг по основа на издадените државни обврзници се обезбедуваат главно од Буџетот на Републиката, а во еден дел се обезбедуваат и од приватизацијата на претпријатијата со општествен капитал.

Собранието на Република Македонија, на предлог на Владата на Република Македонија, на годишна основа, донесува Програма за користење на средствата остварени од приватизацијата на претпријатијата со општествен капитал. Во Програмите за 2001, 2002, 2003 и 2004 година, е предвидено, дел од средствата од приватизацијата на претпријатијата со општествен капитал, што се планирани да се остварат во тековната година, да бидат наменети за отплата на долгот по основа на обврзниците за старо девизно штедење. Износите издвоени за оваа намена, по години, се следниве: 2001 година – 840.000.000 денари, 2002 година – 488.097.122,5 денари и 2003 година – 827.000.000 денари.

За 2004 година, согласно со Програмата е предвидено од приватизацијата на претпријатијата со општествен капитал во Буџетот на Република Македонија беше предвидено да се уплатат средства во вкупен износ од 300.000.000 денари. До 30.06.2004 година, на сметката на Буџетот по оваа основа се уплатени вкупно 20 милиони денари.

Во Табела 4 е прикажан амортизациониот план за внатрешниот долг по основа на издадените државни обврзници, до крајниот рок на доспевање на обврзниците.

Табела 4: План на отплата на обврски по внатрешниот долг

во милиони Евра

Намена за која се издадени обврзниците	Износ	Состојба на долг на 30.06.04	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Обврзници за санација на Стопанска банка	75	39	7,04	6,74	6,44	6,09	5,76	5,42	0,00	0,00	0,00	0,00
Обврзница за селективни кредити	17,03	20	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Обврзници за старо девизно штедење	546,5	464	57,90	56,90	55,90	54,90	53,90	52,80	51,86	0,00	0,00	0,00
Обврзница за приватизација на Стопанска банка	120,1	109	12,10	11,70	11,40	11,00	10,60	10,20	9,90	9,50	9,10	8,70
Прва емисија на обврзници за денационализација	2,5	1,1	0,15	0,14	0,14	0,14	0,14	0,14	0,14	0,13	0,00	0,00

Втора емисија на обврзници за денационализација	39	28,6	3,79	3,72	3,65	3,59	3,52	3,46	3,39	3,33	3,26	0,00
Трета емисија на обврзници за денационализација	47	40,2	4,45	4,37	4,30	4,22	4,15	4,07	4,00	3,93	3,85	3,77
ВКУПНО	847,13	701,9	85,43	83,57	81,83	79,94	78,07	76,09	69,29	16,89	16,21	12,47
Извор: Министерство за финансии												

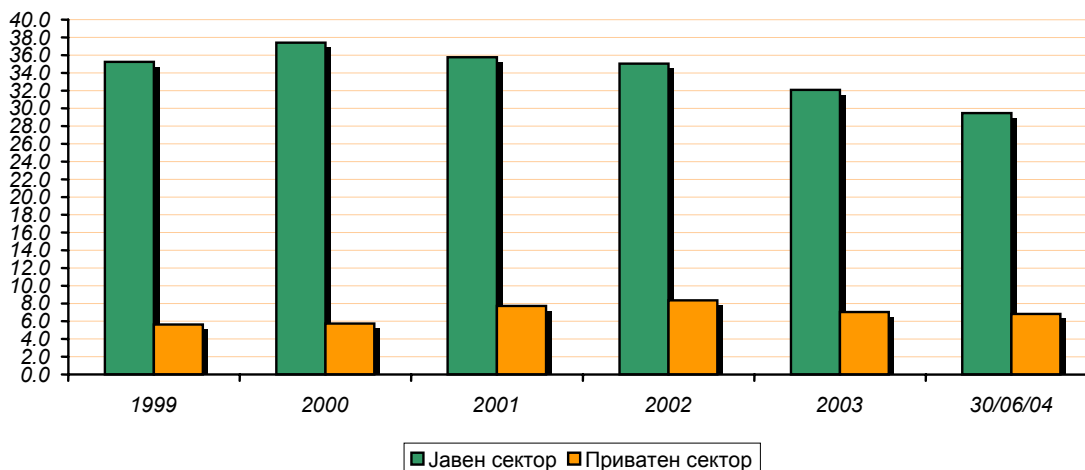
Во поглед на **внатрешниот долг по основа на издадени државни записи**, заклучно со 30.06.2004 година, се издадени државни записи во вкупен номинален износ од 2.334.060.000 денари. Од нив, исто така заклучно со месец јуни, по доспевање се исплатени вкупно 534.470.000 денари, од кои 523.832.246 денари отпаѓаат на главнина, а 10.637.754 денари отпаѓаат на камата. Со состојба на 30.06.2004 година, за исплата по основа на издадени државни записи остануваат уште 1.799.590.000 денари, од кои 1.761.380.779 денари - главнина и 38.209.221 денари - камата. Износот на каматата, како нето трошок за Буџетот, се планира при подготовка на истиот. Во Буџетот за 2004 година, на име камата по државни записи е алоциран износ од 120 милиони денари.

Потенцијалниот **внатрешен долг на државата по основа на издадени гаранции кон домашни кредитори**, со состојба на 30.06.2004 година, изнесува 70 милиони денари и истиот се однесува на само една гаранција издадена на домашна деловна банка, а во корист на тутунски комбинат. Во Буџетот на Републиката, секоја година се алоцира и износ на средства што се оценува како потребен за покривање на ризиците од реализирање на гаранциите кон домашни кредитори. Во Буџетот на Република Македонија за 2004 година, за оваа намена е алоциран износ од 130 милиони денари.

НАДВОРЕШЕН ДОЛГ

Вкупниот надворешен долг на Република Македонија претставува консолидиран долг кон странство на јавниот сектор (централната државна власт, фондовите, јавните претпријатија и централната банка), и на приватниот сектор (банкарски и небанкарски приватен сектор). Со состојба на 30.06.2004 година, тој изнесува 1,801 милион САД долари, или 36.5% од проектираниот БДП за 2004 година (види Табела 1).

Надворешен долг на јавниот и на приватниот сектор како % од БДП

Извор: Министерство за финансии

Во вкупниот надворешен долг на Република Македонија влегуваат обврските на резидентите по склучени долгорочни и краткорочни кредитни работи со мултилатерални, билатерални и приватни кредитори.

Табела 5. Надворешен долг по рочност и кредитори, 1999-30.06.2004

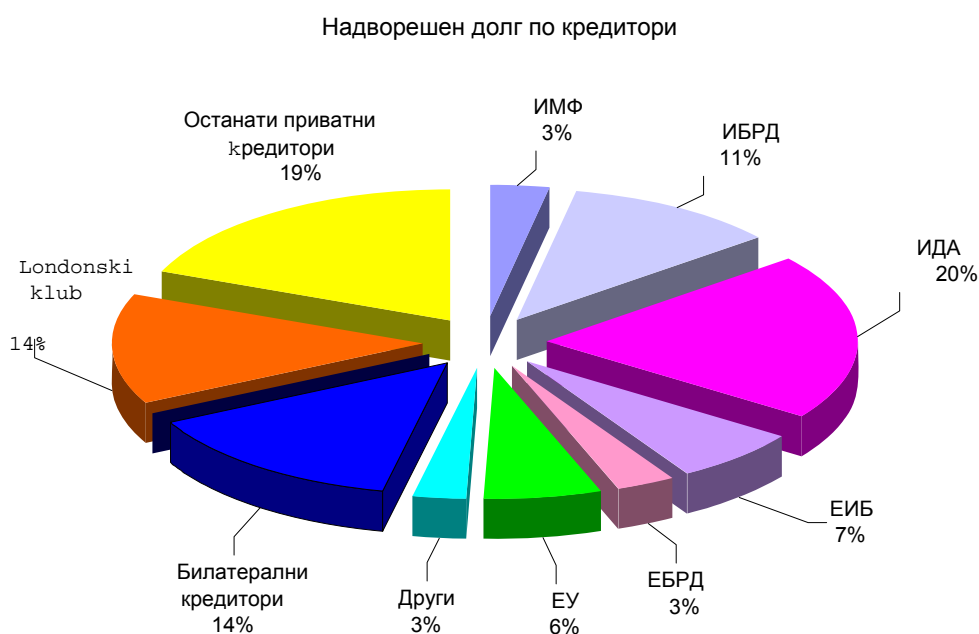
(Во милиони САД долари)	1999	2000	2001	2002	2003	30.06.2004
Долгорочен долг	1.447	1.495	1.429	1.571	1.771	1.763
Мултилатерални кредитори	702	720	689	757	921	941
ИМФ	102	82	71	67	68	55
ИБРД	116	123	124	145	181	193
ИДА	222	250	255	296	358	363
ИФЦ	57	57	33	18	17	15
ЕИБ	68	69	75	102	116	120
ЕБРД	72	74	62	32	34	51
ЕУРОФИМА	17	17	14	12	8	7
ЦЕДБ	5	7	6	14	17	17
ЕУ	41	37	44	65	112	110
ИФАД	2	3	4	5	7	9
ЕАР	0	1	1	1	2	1
Билатерални кредитори	320	332	284	277	273	248
Приватни кредитори	425	443	456	537	577	573
Лондонски клуб	245	253	262	254	243	238
Останати	180	191	194	283	334	335
Краткорочен долг	55	53	65	64	42	38
Вкупен надворешен долг	1.502	1.548	1.494	1.635	1.813	1.801
Долгорочен долг- структура по вид на кредитор - во проценти						
Мултилатерални кредитори	48,5	48,1	48,2	48,2	52,0	53,4
Билатерални кредитори	22,1	22,2	19,9	17,6	15,4	14,1
Комерцијални кредитори	29,4	29,7	31,9	34,2	32,6	32,5

Извор: Народна банка на Република Македонија

Од аспект на рочноста, со состојба на 30.06.2004 година, во структурата на надворешниот долг со 98% доминира долгорочниот долг. Краткорочниот надворешен долг има незначително учество од 2% во вкупниот надворешен долг и во целост претставува долг на приватниот сектор во економијата, односно, долг на приватните деловни банки и претпријатија, со оглед на тоа што јавниот сектор нема краткорочни задолжувања кон нерезиденти.

Според кредитори, најголем дел од долгорочниот долг на Република Македонија кон странство се обврски кон мултилатералните кредитори (51,9%, со состојба на 30.06.2004 година) и кон билатералните кредитори (13,7%), додека обврските кон приватните (комерцијалните) кредитори сочинуваат (32,4%) од вкупниот долгорочен долг кон странство.

Во рамките на мултилатералните кредитори, доминираат обврските кон Меѓународната асоцијација за развој-ИДА, Меѓународната банка за обнова и развој-ИБРД, Европската инвестициона банка-ЕИБ, Европската Унија, Европската банка за обнова и развој-ЕБРД и Меѓународниот монетарен фонд-ИМФ.

Големото учество на мултилатералните кредитори може да се објасни со анализа на долгот на јавниот сектор според намената на задолжување. Имено, со состојба на 30.06.2004 година, долгот на јавниот сектор во најголем дел потекнува од кредити и заеми користени за поддршка на платниот биланс и на структурните реформи – 604,91 милиони САД долари или 41,4%; заемите и кредитите користени за инфраструктурни проекти формираат долг на јавниот сектор во износ од 331,65 милиони САД долари или 22,7%; заемите и кредитите користени за поттикнување на стопанскиот развој во долгот на јавниот сектор учествуваат со износ од 97,45 милиони САД долари или 6,67%; долгот по кредити наменети за јавна потрошувачка изнесува 11,24 милиони УС долари или 0,77% од јавниот долг; остатокот од долгот произлегува од реорганизираните обврски на Република Македонија кон Парискиот клуб на доверители (билатерални кредитори) и кон Лондонскиот клуб на кредитори (приватни или комерцијални кредитори), во износ од 415,97 милиони САД долари или 28,47%.

Во однос на Парискиот клуб на доверители, Република Македонија презеде вкупен долг од 396.88 милиони САД долари, од кои 324,5 милиони САД долари беа репрограмирани во 1995 година, а со датум на пресек 02.12.1982 година. Притоа, заостанатите неплатени обврски кои датираа од пред датумот на пресек, беа репрограмирани на 15,5 години, со четиригодишен грејс период. Долгот настанат по датумот на пресек 02.12.1982 година, беше репрограмиран со рок на отплата од 6,5 години. Остатокот од долгот од 72,38 милиони САД долари не беше

опфатен со репрограмот т.е. беше договорено овој долг да се отплаќа по постојните услови. Во 1999 година, заради влијанието на косовската криза врз македонската економија, Парискиот клуб на доверители прифати мораториум на обврските кои доспеваа за плаќање во периодот 31.03.1999-31.03.2000 година.

Со кредиторите од Лондонскиот клуб во 1997 година беше договорено плаќањето на преземениот долг во износ од 228,73 милиони САД долари да се изврши во текот на 15 години, со 4 години грејс период. За оваа намена, Република Македонија издаде обврзница Ц, деноминирана во американски долари, која се котира на Луксембуршката берза. Обврзницата е со номинална вредност на главнината од 228.727.000 САД долари и е издадена без купон за камата. Плаќањата се вршат на полугодишна основа. Ратите на отплата на главнината на долгот имаат прогресивен процент на отплата, точно утврден со планот на отплата на ратите, кој пак е дефиниран во закон. Согласно со планот, отплатата на главнината ќе се врши во период од 11 години, односно во 22 полугодишни рати и тоа со следнава прогресивна стапка на отплата: 1-2 рата 1.50%, 3-8 рата 2%, 9-12 рата 3%, 13-14 рата 4.5%, 15-18 рата 7%, 19-22 рата 9%. Последната рата од обврзницата доспева на 02.07.2012 година. Разликата помеѓу каматната стапка која се пресметувала на вкупниот долг (ЛИБОР, зголемен за 13/16 на годишно ниво) и стапките по кои се плаќала каматата во грејс периодот (3,5% во периодот од 1998 до 2000 година и 3,75% во периодот од 2000 до 2002 година), се капитализирала и за тој износ е зголемена главнината на долгот. По извршената капитализација на камати во периодот 1998-2000 година, номиналната вредност на обврзниците достигна износ од 261.62 милиони САД долари со што првобитната номинална вредност од 228,73 милиони САД долари, во моментот на издавањето, се зголеми за 32,89 милиони САД долари, врз основа на капитализација на камата. Првата отплата на главнината е извршена во јануари 2002 година и оттогаш редовно се сревисираат обврските по оваа основа.

Табела 6: Валутна структура на надворешниот долг 1999-30.06.2004

(Во % од вкупен долг)	1999	2000	2001	2002	2003	30.06.2004
Вкупен надворешен долг	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
САД долари	48.0	49.1	48.3	41.3	35.7	34.5
СДР	21.7	22.6	22.7	22.8	24.2	24.1
ЕУР	6.7	11.9	17.1	33.6	38.7	39.3
Останати валути	23.6	16.4	11.9	2.2	1.4	2.1
ДЕМ	16.4	10.8	7.3	0.0	0.0	0.0
ЦХФ	2.3	2.2	1.8	1.6	1.0	1.7
ГБП	0.3	0.3	0.3	0.1	0.1	0.1
ЈПС	0.5	0.5	0.4	0.4	0.2	0.2
Останато	4.1	2.7	2.1	0.2	0.1	0.1

Извор: Народна банка на Република Македонија

Од аспект на застапеноста на валутите на задолжување, како најзначајни во надворешниот долг се диференцираат три валути, при што најзастапено е Еврото со учество од 39,3%, потоа следи американскиот долар со учество од 34,5% и Специјалните права на влечење (СДР) со учество од 24.1%. Учеството на останатите валути е минорно. Токму во ова лежи причината за евидентниот пораст на надворешниот долг во 2002 и во 2003 година. Имено, порастот на надворешниот долг, во најголем дел произлегува од позитивните курсни разлики во разгледуваните години, остварени поради интервалутарни промени на курсот на американскиот долар во однос на вредноста на останатите валути во кои е деноминиран долгот.

Блок 1

За 2003 година, по методологија на ИБРД се утврдени следниве показатели за степенот на задолженост на Република Македонија:

- вкупниот надворешен долг во однос на просечниот остварен БДП од последните три години изнесува **45.8%**, по кој критериум Република Македонија спаѓа во групата на умерено задолжени земји;
- вкупниот надворешен долг спрема просекот на извозот на стоки и услуги од последните три години изнесува **122.18%**, по кој критериум Република Македонија спаѓа во групата на помалку задолжени земји;
- вкупното сервисирање на долгот спрема просекот на извозот на стоки и услуги од последните три години изнесува **16.12%**, по кој критериум Република Македонија спаѓа во групата на помалку задолжени земји; и
- вкупните отплати на камата спрема просекот на извозот на стоки и услуги од последните три години изнесува **3.55%**, по кој критериум Република Македонија спаѓа во групата на помалку задолжени земји.

Врз основа на утврдените показатели може да се констатира дека Република Македонија во 2003 година влегува во групата на помалку задолжени земји со средна висина на доход, со оглед дека три од четирите показатели ја класифицираат во оваа категорија.

Сервисирање на надворешниот долг

Средствата за сервисирање на обврските по јавниот надворешен долг - долгот на централната Влада, се обезбедуваат од Буџетот на Република Македонија, во најголем дел по пат на странско задолжување и донации, наменети за макро-финансиска помош. Домашни извори, пак, се фискалните приходи на Буџетот на Републиката, како и средствата остварени од приватизацијата на претпријатијата со општествен капитал (кои, врз основа на годишна програма која ја донесува Владата на Република Македонија, во еден дел се распределуваат и за отплата на странски долг на Републиката). Во Буџетот на Република Македонија, секоја година, на расходната страна, прецизно се планираат средствата за отплата на обврските.

Владата планира во наредниот период да се финансира по пат на издавање на обврзници со рок на доспевање подолг од 2 години, а пократок од 10 години, во почеток само на домашниот пазар, што најверојатно ќе се случи во втората половина на 2005 година. Во наредниот период, по 2006 година, доколку има потреба, Владата ќе пристапи кон подготовки за издавање на долгорочни обврзници на меѓународниот пазар.

Табела 7: План на отплата на главнина по надворешен долг по должници

(Во милиони УСД)	Состојба на 30.06.2004	До крај на 2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Останати години
Вкупен надворешен долг	1.801	102	141	129	138	139	155	138	787
Јавен сектор	1.461	43	81	93	100	112	125	125	781
Општа Влада	1.248	32	65	64	66	83	106	108	724
Централна Влада	1.208	30	60	60	61	77	103	105	713
Јавни фондови	40	2	4	5	5	6	4	3	12
НБРМ	55	8	10	10	16	9	1	1	0
Јавни претпријатија	158	3	7	19	18	19	18	17	57
Приватен сектор	340	59	59	36	38	27	30	13	5
Приватни банки	64	11	16	9	5	8	5	0	0
Небанкарски приватен сектор	276	48	43	27	33	19	26	13	5
Извор: Народна банка на Република Македонија									

Гаранции кон странски кредитори

Состојбата во поглед на јавногарантираниот надворешен долг е дадена во Табела 8.

Табела 8: Долг на јавни претпријатија, фондови и приватен долг - јавногарантиран

(во САД долари)

Рб.	Должник	Сосостојба на долг на 30.06.2004		
		Главнина	Камата	Вкупно
I	Долг на јавни претпријатија-јавногарантиран	142.833.336	0	142.833.336
1	ЕСМ-Проект за сектор енергетика	9.138.415	0	9.138.415
2	ЕСМ-Проект Козјак	3.507.662	0	3.507.662
3	ЕСМ-Проект Козјак	23.450.003	0	23.450.003
4	ЕСМ-Проект Козјак	59.885.372	0	59.885.372
5	ЕСМ-Проект за подобрување на енергетскиот систем	30.236.538	0	30.236.538
6	Централен регистар-Кредит за набавка на опрема	1.177.585	0	1.177.585
7	Централен регистар-Кредит за набавка на опрема	523.531	0	523.531
8	МБПР-Кредит за мали и средни претпријатија(15 мил.ЕУР)	13.771.037	0	13.771.037
9	Комуналец Кавадарци-Кредит за мали хидроцентрали	1.036.352	0	1.036.352
10	Стандард Дебар-Кредит за мали хидроцентрали	106.841	0	106.841
II	Долг на јавни фондови-јавногарантиран	0	0	0
III	Приватен долг-јавногарантиран	3.939.994	4.048.149	7.988.143
1	Централен депозитар-Кредит за набавка на опрема	1.007.513	0	1.007.513
2	АПИ бондови	2.689.530	3.712.767	6.402.297
3	АПИ бондови	242.951	335.382	578.333
Извор: Народна банка на Република Македонија				

Во досегашната пракса, главните должници редовно ги сервисираа своите обврски кон странство, така што за државата не настанаа обврски за плаќања по основа на издадени гаранции кон странски кредитори. Се очекува оваа пракса да продолжи и во иднина.

Владата на Република Македонија воспостави тренд на редовно и навремено сервисирање на обврските по основа на долгот, внатрешен и надворешен, кој тренд ќе продолжи и во идниот период, уште повеќе што оваа определба претставува еден од најважните критериуми вклучени во економските програми поддржани со аранжманите на Меѓународниот монетарен фонд.

12. Режим на цени: На кој начин се либерализирани цените со текот на времето, и во кои сектори истите се сè уште администрирани т.е. регулирани? Ве молиме да ги наведете пошироките категории на цени кои се администрирани т.е. регулирани, како и нивното учество вкупно.

Цените на стоките и услугите во производството и прометот во Република Македонија се формираат слободно според условите на пазарот. Само за цените во одделни дејности каде на пазарот не постојат услови за конкуренција и заради спречување на монополското однесување на пазарот, цените се формираат под административна контрола со примена на мерката определување највисоки цени на одделни производи и услуги.

Според Одлуката за определување највисоки цени на одделни производи и услуги донесена од Владата на РМ во 2004 година (“Службен весник на РМ“ бр. 65/04), со административна контрола се формираат цените во производството на сурова вода за водоснабдување на населението и стопанството, производство и дистрибуција на вода за пиење, прочистување и одведување на отпадни води (освен колекторите), одржување чистота во градови и населби (изнесување и депонирање на смет), погребни услуги и услуги за задолжително осигурување на моторните возила.

Со донесувањето на Законот за енергетика (“Службен весник на РМ“ бр. 47/97, 18/99, 40/99, 98/00, 94/02 и 38/03) и Законот за телекомуникации (“Службен весник на РМ“ бр. 33/96, 17/98, 28/00, 04/02, 37/04), и други прописи, и отпочнувањето со работа на Регулаторната комисија за енергетика на Република Македонија од почетокот на 2004 година во делот на цените, цените на одделни производи и услуги од овие дејности не се определуваат со административна контрола, туку се предмет на регулирање од страна на Регулаторната комисија за енергетика, односно од Управата за телекомуникации.

Регулаторната комисија за енергетика, според Законот за енергетика врши повеќе задачи меѓу кои донесува Методологија за формирање на цените на одделни видови енергија и донесува одлуки за цени на одделни видови енергија формирани согласно Методологијата, а Управата за телекомуникации пак ги определува јавните телекомуникациски услуги чии цени се регулираат согласно одредбите од Законот за телекомуникации.

Цените на производите и услугите на одделни дејности од областа на сообраќајот (поштенски услуги, превозот со железница, аеродромски услуги), како и во дејноста одгледување и искористување на шумите, се формираат од страна на управните одбори на тие претпријатија, со тоа што според член 11 од Законот за јавни претпријатија (“Службен весник на РМ“ бр. 38/96, 9/97, 6/02, 6/03 и 40/03) тие се должни да побараат согласност на актот за цените од Владата.

Со донесениот Закон за трговија во 2004 година (Службен весник бр. 16/04), како и со понатамошното донесување на законски и други прописи во другите области, се создадени односно и понатаму ќе се создаваат услови во насока на понатамошно либерализирање на цените.

Во процесот на транзиција кон пазарна економија, вкупното учество на цените под административна контрола во цените на мало постепено се намалуваше, така што учеството

на цените кои се определуваат како највисоки цени, од околу 20%, колку што изнесуваше во 1992 година, се намали на околу 11% просечно во периодот 2001 - 2003 година.

Во 2004 со отпочнувањето со работа на Регулаторната комисија за енергетика во делот на цените, а со тоа и преминување на цените на одделни видови на енергенти во надлежност на Регулаторната комисија за енергетика, вкупното учество на цените под административна контрола значително се намали и изнесува околу 2%.

13. Пазар на труд (види Поглавје 13 – Социјална политика и вработување):

a) Невработеност: Како се развивала невработеноста со текот на времето и по сектори? Кои се главните причини за невработеност?

b) Вработеност: Како е поделена вработеноста помеѓу јавниот, приватизираниот и приватниот сектор? Кои се главните сектори во кои се создаваат работни места? Како го оценувате односот помеѓу економскиот пораст и вработеноста?

c) Опишете ја владината политика на подрачјето на пазарот на работна сила. Кои главни чекори се преземени односно ќе бидат преземени за да се подобри ситуацијата во поглед на невработеноста и/или неусогласеноста на понудата и побарувачката на работна сила?

a) Невработеност: Како се развивала невработеноста со текот на времето и по сектори? Кои се главните причини за невработеност?

Процесот на економска транзиција во Република Македонија се остваруваше во особено неповолно екстерно окружување детерминирано од губењето на традиционалните пазари, трговските блокади и затворени граници кон соседите, како и безбедносната нестабилност на целиот регион. Сето тоа, надополнето со неопходното реструктурирање на економијата, резултира со намалување на бројот на вработените и слаб капацитет за апсорпција на приливот на нова работна сила на пазарот на труд.

Покрај влијанието на значителниот пад во економската активност и мошне ниско ниво на инвестиции, мора да се потенцира и фактот дека високата стапка на невработеност во Република Македонија влече корени уште од пред-транзициониот период во кој постоеше отворена невработеност. Имено, регистрираната невработеност во Република Македонија се зголемуваше од раните 1960-ти години, задржувајќи се на околу 25% во времето на осамостојувањето, со позначително забрзување на растот на невработеноста во средината на 1990-те години.

Оттаму, може да се заклучи дека невработеноста во Република Македонија не се должи примарно и исклучиво на пререструктурирањето на економијата во периодот на транзиција и намалената економска активност, туку, пред се, е резултат на долгорочната недоволна побарувачка за работна сила.

Исто така, битно е да се напомене дека дел од зголемувањето на регистрираната невработеност во државата се должи и на фактот што невработените лица своето здравствено осигурување го обезбедуваат токму преку јавните служби за вработување. Тоа доведе до појавата одреден број на лица да се регистрираат како невработени со цел да остварат право на здравствено осигурување, иако реално не ги исполнуваат критериумите да бидат третирани како невработени т.е. активно не бараат вработување или се веќе вработени во неформалниот сектор.

Почнувајќи од 1996 година Државниот завод за статистика започна да спроведува Анкетата за работна сила (АРС), која дава дополнителни податоци и информации за пазарот на работна сила и состојбите со вработеноста и невработеноста во државата.

Податоците за 2003 година од Анкетата за работна сила (АРС) покажуваат стапка на невработеност од 36,7%, што претставува значително зголемување во однос на претходните години, кога истата се движеше околу 32%. Анкетата за работна сила во 2003 година покажа

дека 30.000 лица ја загубиле работата во претходната година. Евидентирани се неколку причини, при што отпуштањата поради реструктурирање се главна причина за зголемување на невработеноста⁶. Нема голема разлика меѓу стапките на невработеност кај мажите и жените, иако претходно невработеноста кај жените покажуваше тенденција на намалување. Невработеноста е уште повисока кај помладите старосни групи и помалку образованите.

Податоците за работната сила и невработеноста се дадени во Табела 1.

Табела 1. Клучни индикатори на пазарот на труд

Опис	1996	2002	2003
Стапка на учество на работната сила на возраст од 15-65	60,6	59,8	61,3
Стапка на учество на работната сила (15+) (%)	54,9	52,6	54,5
Стапка на учество на работната сила, жени, (15+) (%)	42,9	41,5	43,4
Стапка на вработеност (%)	37,4	35,8	34,5
Стапка на вработеност, жени (%)	27,4	28,1	27,7
Стапка на невработеност (%)	31,9	31,9	36,7
Стапка на невработеност, жени (%)	36,2	32,3	36,3
Учество на долгорочната невработеност во вкупната невработеност (> 1 година)	80,7	84,6	85,1
Невработени, основно образование или помалку (%)	38,7	38,5	
Вработеност во земјоделството (% од вкупната вработеност)	18,6	24,0	22,0
Вработеност во индустријата (% од вкупната вработеност)	37,8	33,4	33,9
Вработеност во секторот услуги (% од вкупната вработеност)	43,6	42,3	44,1
Вработени (% од вкупната вработеност)	78,9	70,7	72,7
Работодавци (% од вкупната вработеност)	2,9	6,8	7,6
Самовработени (% од вкупната вработеност)	11,2	10,3	8,2
Неплатени семејни работници (% од вкупната вработеност)	7,0	12,2	11,4
Неземјоделска пријавена вработеност/вработеност според APC %)	79,3	68,0	66,1
Извор: ДЗ за статистика, APC 1996, 2002, 2003			

Групата на лица која е невработена повеќе од една година опфаќа 85% од невработените во 2003 година, согласно бројките од APC. Слични податоци се добиени и врз основа на бројките од Заводот за вработување. Во периодот пред април 2003 година, 70% од регистрираните невработени се регистрирани повеќе од 2 години. Само мал дел од овие невработени се резултат на (масовните) отпуштања или структурните реформи. Ако како основа земеме невработен регистриран за да добива здравствено осигурување, учеството на оваа група беше 19% во мај 2003 година (наспроти 16% во јануари 2000 година).

Постои значителна разлика меѓу официјално регистрирана вработеност и вработеноста евидентирана во различните истражувања за работна сила. Освен административни и методолошки причини, оваа голема разлика ја рефлектира вработеноста на работниците кои не се пријавени од нивните работодавци или работниците во нерегистрирани фирми (неформален сектор). Овие разлики се особено големи во земјоделството, трговијата, туризмот и приватните услуги.

b) Вработеност: Како е поделена вработеноста помеѓу јавниот, приватизираниот и приватниот сектор? Кои се главните сектори во кои се создаваат работни места? Како го оценувате односот помеѓу економскиот пораст и вработеноста?

⁶ Споменатите причини го вклучуваат следново: губење на работни места поради ликвидација на компании и завршување на привремени/сезонски работи.

Според податоците од Анкетата за работната сила, во 2002 година, околу 47,6% од вработените работници се во државниот сектор, додека 52,4 % од вработените работници се во приватниот сектор (Табела 2).

Во периодот од 1998 до 2002 година, вработеноста во јавниот сектор значително се намалува, додека вработеноста во приватниот сектор се зголемува. Вработеноста во приватниот сектор сочинуваше околу половина од вработените, една четвртина од работодавците и уште една четвртина од неплатените семејни работници.

Табела 2. Вработување во јавниот и приватниот сектор по пол, 1998-2002 (%)

Опис	1998	1999	2000	2001	2002
Јавен, мешовит, социјален, колективен	62,7	58,4	56,1	49,1	47,6
Приватен	37,3	41,6	43,9	50,9	52,4
Вкупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Мажи:					
Јавен, мешовит, социјален, колективен	62,2	58,4	56,6	51,2	48,4
Приватен	37,8	41,6	43,4	48,8	51,6
Вкупно мажи	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Жени:					
Јавен, мешовит, социјален, колективен	63,5	58,4	55,2	46,0	46,4
Приватен	36,5	41,6	44,8	54,0	53,6
Вкупно жени	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Извор: Државен завод за статистика					

Зголемувањето на вработеноста во приватниот сектор (за 15,1% во период од 1998 до 2002 година) е скоро еднакво распределено меѓу мажите и жените. Всушност, учеството на женските работници во вработеноста во приватниот сектор се зголемува со побрзо темпо отколку она на машките работници, имплицирајќи дека жените е поверојатно да најдат вработување во приватниот сектор, како што се оние во помладите старосни групи.

Вработеноста се карактеризира со високо учество на Преработувачката индустрија (24,1% во 2003 година) и релативно ниско учество на услугите (44,16%)⁷. (Табела 3). Забележливо случување во последните години, е намалувањето на учеството на Земјоделството во вкупната вработеност (22,0% во 2003 година).

Табела 3. Вработени по сектори (2001-2003)

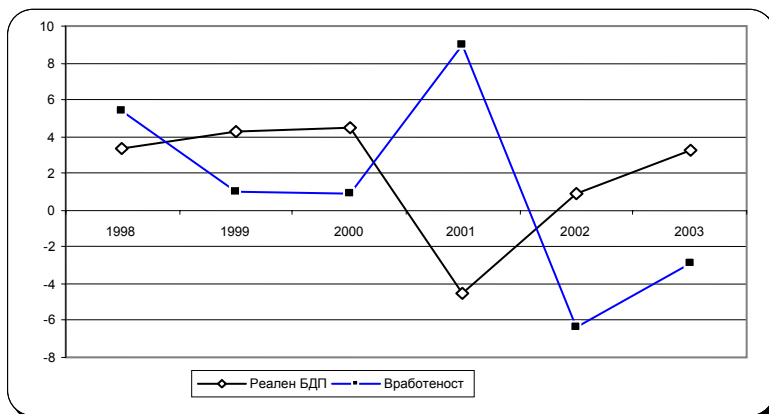
Дејност	2001	2002	2003
Вкупно	100,0	100,0	100,0
Земјоделство, лов и шумарство	24,9	23,8	22,0
Рибарство	0,1	0,1	0,0
Вадење на руди и камен	1,6	1,2	0,5
Преработувачка индустрија	24,9	23,6	24,1
Снабдување со електрична енергија, гас и вода	2,8	2,6	2,8
Градежништво	5,9	5,8	6,6

⁷ Трговија, туризам, сообраќај, финансиски сектор, персонални услуги, образование, здравство, администрација.

Трговија на големо и трговија на мало, поправка на моторни возила, мотоцикли и предмети за лична употреба и за домаќинствата	11,1	11,5	11,5
Хотели и ресторани	2,1	2,0	2,3
Сообраќај, складирање и врски	5,5	5,8	5,6
Финансиско посредување	1,5	1,5	1,3
Активности во врска со недвижен имот, изнајмување и деловни активности	1,7	2,1	2,0
Јавна управа и одбрана, задолжителна социјална заштита	5,6	5,9	6,4
Образование	4,5	6,0	5,9
Здравство и социјална работа	4,5	4,6	5,5
Други комунални, културни, општи и лични услужни активности	3,1	3,1	3,3
Вон-територијални организации и тела	0,2	0,2	0,3
Извор: Државен завод за статистика, Анкета за работната сила			

Односот помеѓу економскиот раст и вработеноста може да се види во Графиконот 1. откаде се гледа дека вработеноста не го следи трендот на БДП. На почетокот на деведесеттите, падот на реалниот БДП беше поголем од падот на вработеноста, бидејќи претпријатијата го избегнуваа реструктурирањето и отпуштањето на работната сила. Порастот на БДП во текот на периодот од 1998 до 2000 година се припишува првенствено на вкупниот фактор на продуктивност, иако тој беше под негативно влијание на незначителното намалување на основниот капитал. Најголемата дискрепанца е забележана во 2001 година, кога БДП драстично падна додека вработеноста се зголеми поради дополнителното ангажирање на граѓаните во безбедносните сили на Република Македонија како последица на внатрешната криза во земјата.

Графикон 1. БДП и Вработеност (стапки на промени во %) , 1998-2002

Извор: Државен завод за статистика

с) Опишете ја владината политика на подрачјето на пазарот на работна сила. Кои главни чекори се преземени односно ќе бидат преземени за да се подобри ситуацијата во поглед на невработеноста и/или неусогласеноста на понудата и побарувачката на работна сила?

Политиката на Владата на подрачјето на пазарот на трудот е дефинирана со Националниот акционен план (НАП) за вработување 2004-2005 година. Истиот е изготвен во согласност со десетте Насоки за вработување, опфатени со Стратегијата за вработување на ЕУ, прилагодени на условите спецификите и карактеристиките на пазарот на трудот во Република Македонија.

НАП-от ги дефинира националните стратегии за зголемување на вработувањето и флексибилноста на пазарот на трудот, намалувањето на сиромаштијата, стручното образование, обуките, преквалификацијата и доквалификацијата, зголемувањето на мерките за поттикнување на вработувањето, како и обезбедувањето на ефикасност на активните политики за вработување.

Во подготовката на овој документ и неговата имплементација се инволвирани социјалните партнери и други надлежни субјекти за политиката на вработувањето и пазарот на трудот.

Активните политики на пазарот на трудот промовирани од страна на Владата, меѓудругото, се насочени кон: поддршка во обезбедувањето на работа (информации, посредување и советување), организирање на програми за обука (преквалификација и доквалификација) и создавање услови и поддршка за директни отварања на нови работни места. Активните политики на пазарот на трудот во целост го почитуваат принципот на еднаквост на половите.

Мерките содржани во овој документ, заедно со утврдената политика, активностите, мерките, како и проектите и програмите содржани во макроекономската политика се во функција на подобрување на состојбата во поглед на невработеноста и усогласување на понудата и побарувачката на работна сила.

Како дел од политиките за намалување на невработеноста, донесени се и одделни национални стратегии фокусирани на дефинирани критични групи. Еден од тие документи е и Стратегијата за развој Ромите во Република Македонија, усогласена со Агендата 2000 на Европската Унија.

За поопширно, види Поглавје 13 - Социјална политика и вработување.

14. Приватизација (види исто така Поглавје 15 – Индустриска политика):

- а) Кои се главните методи на приватизација? Колку претпријатија се приватизирани / ликвидирани / испратени во стечај? Ве молиме да обезбедите податоци за големината, бројот на вработени и активност на овие претпријатија? Кои се плановите за иднина? Дали некои претпријатија се ре-национализирани по нивната првична приватизација? Кој е моментниот статус и портфолио на Агенцијата за приватизација? Кои се изгледите за понатамошно дезинвестирање (намалување на портфолиото) и престанок на активностите на Агенцијата?**
- б) Како властите ги искористија приходите од приватизацијата? Како ќе се искористат идните средства кои ќе произлезат од приватизацијата?**
- с) Дали управувањето со претпријатијата се подобрило по нивната приватизација?**

а) Кои се главните методи на приватизација?

Плурализмот на сопственоста во Република Македонија започнува уште во кон крајот на осумдесеттите години со донесувањето на неколку закони во поранешна Југославија кои сега се надвор од примена: Законот за претпријатијата (“Сл. Лист на СФРЈ” бр.77/88 и 61/90), Законот за платите и Законот за трансформацијата на општествениот капитал (“Службен весник на РМ” бр. 38/93, 48/93, 21/98, 25/99, 39/99, 81/99, 49/00, 6/02, 31/03 и 38/04). Со истите, се овозможи формирање на приватни фирми, акционерски друштва и друштва со ограничена одговорност и започнување на процесот на приватизација на општествениот капитал преку издавање на интерни акции заради прибавување на дополнителен капитал, кои потоа се претворија под одредени услови во обични акции, продавање на претпријатие или дел од претпријатие, конверзија на долгот и заедничко вложување.

Во јуни 1993 година, Собранието на Република Македонија го донесе Законот за трансформација на претпријатијата со општествен капитал (“Службен весник на РМ” бр. 38/93) во кој се промовираше нов концепт на приватизација. Посебно значајно во реализацијата на тој концепт беше обезбедувањето на континуитетот на трансформацијата на

општествениот капитал преку претворање на интерните акции во обични акции, по извршената контрола на сметководствените извештаи од страна на надлежната институција.

Како основни цели на концептот на приватизација се издвојуваат:

- зголемување на ефикасноста на стопанството преку обезбедување доминантна приватна сопственост врз капиталот и со тоа обезбедување на услови за промовирање на нов облик на управување со друштвата;
- стабилизирање на економските движења во земјата во функција на стопански развој;
- привлекување на странски капитал во Република Македонија;
- создавање услови за поуспешно одвивање на другите пазарни реформи;
- обезбедување можности за поддршка во сервисирањето на надворешниот и внатрешниот долг на државата;
- поддршка на развојот на пазарот на капитал.

За продажба на општествениот капитал, Законот за трансформација на претпријатијата со општествен капитал предвидува различни модели на трансформација во зависност од големината на претпријатието. Согласно Законот, најмалку два од предвидените три услови треба да бидат исполнети за претпријатието да се стави во една од утврдените три категории:

- Мало претпријатие: под 50 вработени, вкупен годишен приход помал од 8.000 просечни месечни плати и вредност на вкупна актива помала од 6.000 просечни месечни плати;
- Средно претпријатие: од 50 до 250 вработени, вкупен годишен приход до 40.000 просечни месечни плати и вредност на вкупна актива до 30.000 просечни месечни плати;
- Големо претпријатие: над 250 вработени, вкупен годишен приход над 40.000 просечни месечни плати и вредност на вкупна актива над 30.000 просечни месечни плати.
 1. За мало претпријатие беа предвидени следниве модели на трансформација:
 - Откуп на претпријатието од страна на вработените.
 - Продажба на идеален дел на претпријатието.
 2. За средно претпријатие:
 - Продажба на идеален дел на претпријатието.
 - Откуп на претпријатието.
 - Продажба на претпријатието на лица кои го преземаат управувањето со претпријатието.
 - Издавање на акции заради дополнително вложување.
 - Претварање на побарувањата на доверителите во траен влог во претпријатието.
 3. За големо претпријатие:

Големите претпријатија ги применуваат истите модели како и средните претпријатија, со таа разлика што почетната уплата кај продажбата на претпријатието на лицата кои го преземаат управувањето со претпријатието е 10%, а кај дополнителното вложување 15% од проценетата вредност на претпријатието.

Во истиот Закон се дефинирани и моделите кои можат да бидат применети во сите претпријатија, без оглед на нивната големина:

- Закуп со право на откуп;
- Продажба на сите средства на претпријатието;
- Трансформација на претпријатие во стечај.

Покрај наведените модели, Законот предвидува и можност за купување на акции односно удели под повластени услови, при што можат да се купат најмногу 30% од вредноста на акциите, односно уделите што ги издава претпријатието што се трансформира. Право на купување под повластени услови имаат: (1) работниците, кои во претпријатието работеле најмалку две години пред донесувањето на одлуката за трансформација, (2) лицата чиј работен однос престанал во претпријатието што се трансформира и кои во него непрекинато работеле најмалку две години и (3) пензионираниите работници кои во претпријатието што се трансформира непрекинато работеле најмалку две години. Правото на повластено купување може да се остварува еднократно и само во едно друштво.

Правата на работниците во претпријатијата што се приватизираат опфаќаа: (1) почетен попуст од 30% + 1% за секоја година работа во претпријатието и (2) откуп акции или удели со попуст до износ не поголем од 25.000 ДЕМ (ЕУР 13.000). Најголем дел од претпријатијата беа приватизирани според моделот откуп од страна на вработените, определен за малите претпријатија, кои доминираа во вкупната бројка на стопански субјекти.

Следниот најчесто применуван модел кај средните и големите претпријатија, според бројот на приватизирани претпријатија, е моделот продажба на претпријатието на лица кои го преземаат управувањето со претпријатието (откуп на одложено купување). Овој модел е доминантен, доколку се анализира неговата примена според бројот на вработените и проценетата вредност на претпријатијата.

Неоткупениот капитал, како и капиталот што не се отплаќа навремено и согласно склучените договори, во вид на акции или удели се пренесува во портфолиото на Агенцијата на Република Македонија за приватизација, која истиот го продава преку Македонската берза за долгорочни хартии од вредност.

За одбележување е дека во 1999 година се воведува можност за приватизација со продажба на акции од општествен или државен капитал со непосредна спогодба на стратешки инвеститор преку берза. Заради инхерентната нетранспарентност на оваа метода, нејзината примена беше напуштена веќе во наредната, 2000 година.

По донесувањето на Законот за измени и дополнувања на Законот за трансформација на претпријатијата со општествен капитал во мај 2003 година ("Службен весник на РМ" бр.31/03), приоритетна задача на Агенцијата на РМ за приватизација беше забрзувањето на процесот на приватизација преку продажба на акциите и уделите по пат на јавна берзанска аукција. Истото се врши согласно процедурите за тргување на акциите и уделите донесени од страна на Берзата врз основа на претходно добиено мислење на Агенцијата, при што минималната почетна продажна цена изнесува 10% од номиналната вредност на акциите и уделите во друштвата. Утврдената минимална почетна цена не е обигаторна во случаите кога анализата на економските параметри на друштвото или понудата и побарувачката на акциите на организираниот пазар на хартии од вредност упатуваат на повисока односно пониска пазарна цена.

Воедно, продажбата на акциите односно уделите може да се врши и врз основа на претходно објавен јавен повик за прибирање на понуди, доколку се работи за друштва определени со акт на Владата на Република Македонија, а се од особено значење за економијата на Република Македонија и кај кои постојат можности и интерес за проширување и реактивирање на деловните активности.

Заклучно со 30.06.2004 година, постапката за приватизација е завршена во 1688 претпријатија, а нивната проценета вредност изнесувала 2,209 милијарди ЕУР.

Постапката за трансформација не е завршена во само 82 од претпријатијата кои се предмет на приватизацијата заради: (1) отворен стечај, (2) спроведување на постапка за трансформација во стечај или (3) документацијата за трансформација е во постапка на обработка.

Општествениот и државниот капитал кој нема да се продаде до крајот на 2004г. се предвидува да се пренесе во Фондот за пензиско и инвалидско осигурување.

Заклучно со 30.09.2004 година, според Евиденцијата на правни субјекти во Државниот завод за статистика (од сите сектори на сопственост):

- ликвидирани (избришани) се 1.087 трговски друштва;
- во стечај се 189 трговски друштва ;
- во процес на ликвидација се 82 трговски друштва.

Од аспект на бројот на вработените, доставен е Преглед на претпријатија каде се прикажани финалните годишни сметки за периодот од 1996 до 2003. Од направената анализа, може да се заклучи дека бројот на вработените во анализираниите претпријатија е намален за повеќе од 12%. Вкупниот приход е зголемен за 33%, а добивката за дури 282%, додека вкупно генерираните загуби од набљудуваните претпријатија се намалиле за 92%.

Ваквите движења се должат на спроведеното реструктурирање во овие претпријатија, иако големината на испитаниот примерок налага на внимателност при изведување на заклучоци.

Табела 3. Податоци од годишните сметки за 1996 и 2003 година за одреден број на субјекти

Р.Б.	Име на претпријатие/друштво	Седиште	1996 Бр. на Вработени	1996 Вкупен приход	1996 Добивка	1996 Загуба	2003 Бр. на Вработени	2003 Вкупен приход	2003 Добивка	2003 Загуба
1	АГРОПЛОД РЕСЕН	РЕСЕН	649	1.017.613.287	10.569.413		624	1.000.551.441	206.665	
2	ПРЕХРАНБЕНА ИНДУСТРИЈА "ВИТАМИНКА" АД	ПРИЛЕП	377	815.862.477	30.314.612		387	1.024.428.913	57.988.748	
3	ДИМЧЕ БАЊАРОТ ПРИЛЕП	ПРИЛЕП	307	82.459.684		36.018.462	230	70.309.894	362.573	
4	ЈЕЛАК	ТЕТОВО	444	190.328.055	155.034		91	47.288.722		8.708.497
5	ФРОТИРКА-КОМПАНИ	ДЕЛЧЕВО	384	152.197.942		68.582.405	469	222.998.938	397.980	
6	МОДА	СВЕТИ НИКОЛЕ	494	151.520.050	96.482		604	225.380.405	22.153.473	
7	БАРГАЛА ШТИП	ШТИП	496	136.596.131	170.457		968	247.213.168	338.106	
8	УСЈЕ СКОПЈЕ	СКОПЈЕ - КИСЕЛА ВОДА	1114	2.139.268.133	170.213.951		603	3.568.941.604	1.092.352.501	
9	КОМУНА АД	СКОПЈЕ - ГАЗИ БАБА	843	506.154.505		8.713.238	443	678.632.533	23.617.039	
10	АЛКАЛОИД	СКОПЈЕ - ГАЗИ БАБА	1896	2.915.449.217	115.134.891		1232	3.311.980.311	387.411.135	

Поглавје II Економски критериуми

11	ПИВАРА СКОПЈЕ	СКОПЈЕ - ГАЗИ БАБА	468	2.043.214.393	216.586.864		416	4.319.293.325	631.328.477	
12	ЕВРОПА	СКОПЈЕ - ГАЗИ БАБА	656	1.143.423.820	60.054.025		538	738.986.566	4.445.097	
13	ТОНДАХ-МАКЕДОНИЈА АКЦИОНЕРСКО ДРУШТВО	ВИНИЦА	333	137.018.659	172.645		195	207.191.016	11.774.657	
14	ТРЕСКА-30 АВГУСТ	ВИНИЦА	218	118.901.859	7.882		139	102.609.329		9.778.687
15	МЕТАЛЕЦ	ПРИЛЕП	68	52.468.142		0	207	169.321.982	130.534	
16	ЈАКА 80	РАДОВИШ	268	114.103.561		12.764.621	357	1.024.430.041	276.429.869	
17	АКЦИОНЕРСКО ДРУШТВО ЗА ПРОИЗВОДСТВО НА АПРАТИ ЗА ДОМАКИНСТВО "МЕТАЛЕЦ БИТОЛА"- ЗАШТИТНО ДРУШТВО П.О.	БИТОЛА	100	53.952.677		6.096.184	153	166.915.070	3.870.436	
18	АЛГРЕТА РЕСЕН	РЕСЕН	93	66.706.206	294.041		81	93.789.216		18.190.141
19	КИРО Д. ДАНДАРО – БИТОЛА	БИТОЛА	227	3.189.08.137	57.453.213		147	424.802.202	5.421.284	
20	ХЕПОС	СКОПЈЕ - ГАЗИ БАБА	468	251.104.245	1.698.998		405	291.550.475		41.127.701
21	МЛЕКАРА ДОЛНО ОРИЗАРИ БИТОЛА	ДОЛНО ОРИЗАРИ	103	698.198.618	59.193.151		170	1.854.160.817	166.725.891	

Поглавје II Економски критериуми

22	СИГУРНОСНИ ПОЈАСИ	БЕЛЧИШТА	80	212.560.714		333.657	86	305.037.934	22.144.621	
23	МАКСТИЛ СКОПЈЕ податоци од ГС/97	СКОПЈЕ - ГАЗИ БАБА	882	3.930.801.731		831.747.387	856	3.394.560.013	29.369.137	
24	НЕГОТИНО податоци од ГС/97	НЕГОТИНО	806	1.900.700.488	839.280		733	1.429.979.001	16.807.830	
25	АМАК СП ОХРИД прва регистрација на 18.02.2002 год..	ОХРИД					205	475.080.944	6.200.022	
Извор: Агенција за приватизација на Република Македонија										

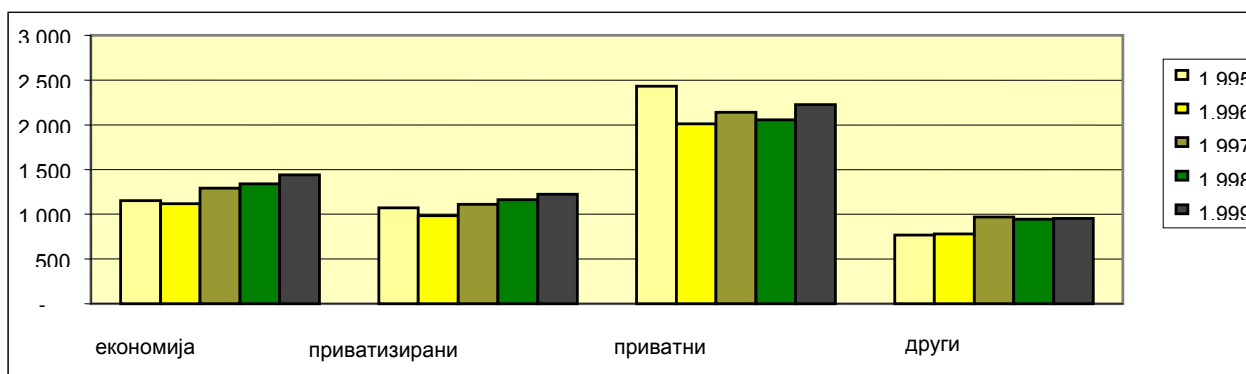
Основните резултати во приватизацијата, од аспект на остварените средства и бројот на презентирани претпријатија се прикажани во табелата презентирана подолу:

Година	Остварени средства (ЕУР)	%	Број на претпријатија	%
1994	7.265.242	2,1%	106	6,2%
1995	23.620.700	6,7%	430	25,3%
1996	54.503.800	15,6%	378	22,3%
1997	34.613.170	9,9%	218	12,8%
1998	57.284.186	16,3%	303	17,8%
1999	46.794.467	13,4%	53	3,1%
2000	45.695.135	13,0%	128	7,5%
2001	33.375.539	9,5%	62	3,7%
2002	24.316.211	6,9%	10	0,6%
2003	23.000.000	6,6%	10	0,6%
Вкупно	350.468.450	100,0%	1.698	100,0%
Извор: Агенцијата за приватизација на Република Македонија				

За да се утврдат квалитативните аспекти на приватизацијата, во смисла на ефектите врз работењето на претпријатијата потребна е подетална и подолгорочна анализа. Определени информации можат да се добијат од првичните податоци за 1995, 1996, 1997, 1998 и 1999 година. Направена е анализа на перформансите на претпријатијата од различен вид на сопственост: оригинално приватни претпријатија, приватизирани претпријатија и останати претпријатија што до моментот на анализата не се во процес на приватизација. За жал, анализата не може да се дополни со понови податоци од причина што објавената анализа за остварените финансиски резултати во стопанството на Република Македонија повеќе не вклучува дезагрегација на резултатите врз основа на секторот на сопственост. Сепак сметаме дека и трендовите до 1999 можат да бидат определен индикатор за тенденциите на ова подрачје.

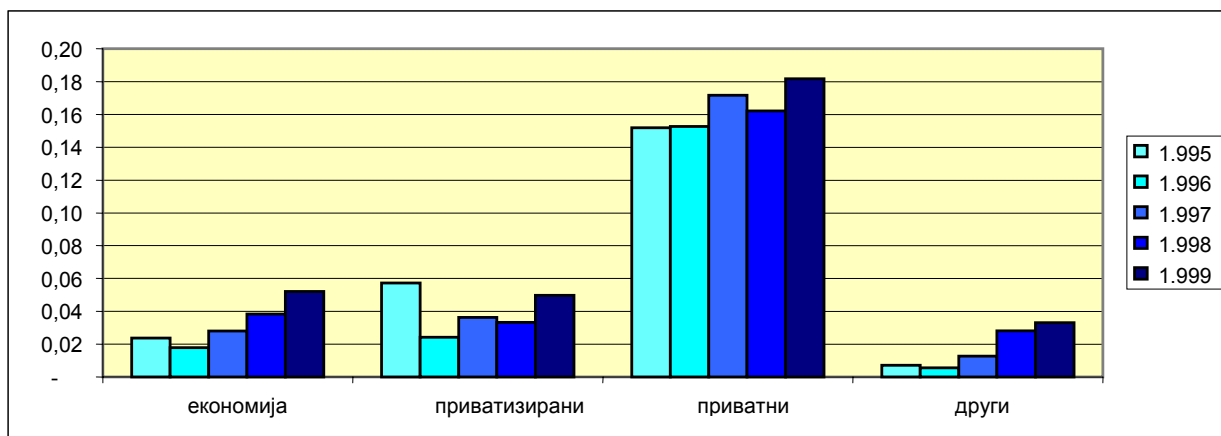
Основните индикатори се презентирани на сликите 1-3 во продолжение. Иако многу симплифицирано, би можело да се каже дека овие графикони ја илустрираат продуктивноста (вкупен приход на вработен - Слика 1), трошковната ефикасност (покриеноста на вкупниот приход со расходи - Слика 2) и профитабилноста (брuto профитот во однос на трајниот капитал). Може да се воочи иницијална тенденција на подобрување на овие индикатори за вкупното стопанство. Очигледен фаворит се чисто приватните претпријатија, кои очекувано покажуваат најдобра продуктивност и профитабилност. Од друга страна, трансформирани претпријатија претставуваат најнестабилната категорија и тие ќе бидат групата која ќе заслужува најмногу внимание на аналитичарите во иднина. Групата на останатите е главно полоша од останатите две, но во последната година се чувствува значително подобрување на перформансите.

Слика 1
Вкупен приход на вработен (во илјади денари)

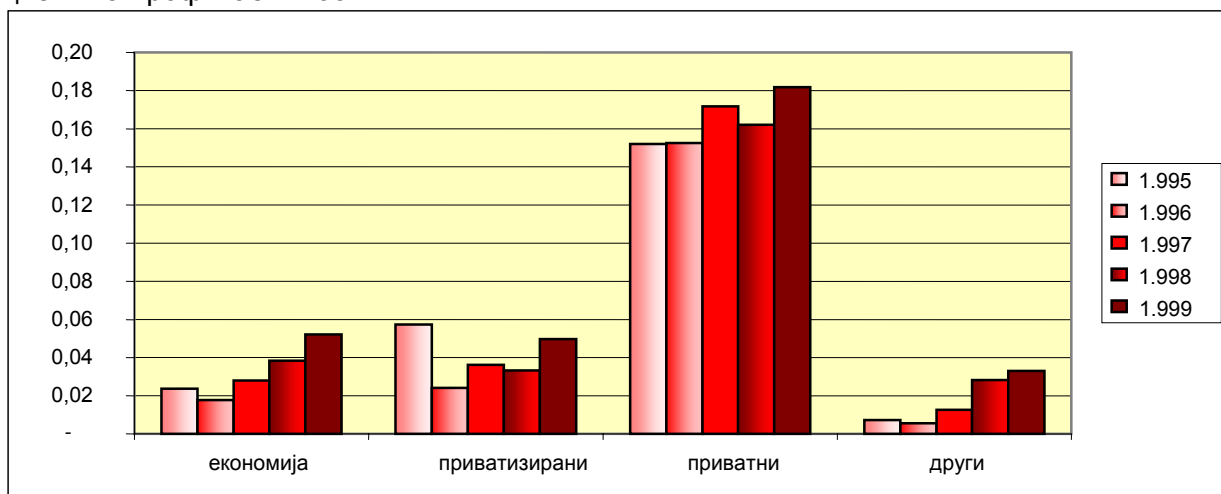
Извор: Пресметано врз основа на податоци од Заводот за платен промет: Информација за остварените финансиски резултати во стопанството на Република Македонија во соодветните години.

Слика 2
Вкупен приход спрема вкупни трошоци

Извор: Пресметано врз основа на податоци од Заводот за платен промет: Информација за остварените финансиски резултати во стопанството на Република Македонија во соодветните години.

Слика 3
Коефициент на профитабилност

Извор: Пресметано врз основа на податоци од Заводот за платен промет: Информација за остварените финансиски резултати во стопанството на Република Македонија во соодветните години.

Трансформацијата на општествениот капитал по моделите (1) Откуп на претпријатието од страна на вработените, (2) Откуп на претпријатието од страна на лица кои го преземаат управувањето и водењето на работите на претпријатието и (3) Продажба на идеален дел од претпријатието се одвива со склучување на Договор за продажба. Заклучно со 31.12.2003 година се склучени вкупно 793 Договори за продажба од кои, поради доцнење на уплата на доспеаните рати или поради откажување од исполнувањето на обврските, беа раскинати 220 Договори.

Сепка, тоа не значи и повторна ренационализација односно подржуваче на капиталот бидејќи Агенцијата на РМ за приватизација, согласно Законот, перманентно ги нуди на продажба овие акции и удели. Заклучно со 31.12.2003 година преку Македонската берза за хартии од вредност и преку склучување на договори за продажба на удел, а од раскинати договори за 220 друштва, Агенцијата веќе продаде свои акции и удели во 155 друштва. Напоменуваме дека и врз основа на најновите измени и дополнувањата на Законот за трансформација на претпријатијата со општествен капитал ("Службен весник на РМ" бр. 38/04) Агенцијата, продолжува со продажба на овие акции и удели.

Во портфолиото на резидуални акции на Агенцијата на РМ за приватизација на крајот на 31.12.2004 година, се наоѓаат 86 претпријатија со вкупна номинална вредност на капиталот од 53,7 милиони евра. Од тоа, Агенцијата има:

- 100% сопственост во две претпријатија, со вкупна номинална вредност на капиталот од 9,2 милиони Евра
- мнозински капитал, над 50% (но, не 100%) во 17 претпријатија, со номинална вредност на капиталот од 33,5 милиони Евра
- значаен малцински капитал, повеќе од 20% во 17 претпријатија со вкупна номинална вредност на капиталот од 33,5 милиони Евра
- акции или удели со учество помало од 20% во останатите 50 претпријатија со вкупна номинална вредност од 7,7 милиони Евра.

Регистрирана е делумна неусогласеност помеѓу евиденцијата на Агенцијата и состојбата која друштвата преку своите акционерски книги ја пријавиле во Централниот депозитар за хартии од вредност, што во моментот ја спречува нивната промптна продажба. Агенцијата на РМ за приватизација, друштвата, Централниот депозитар за хартии од вредност и Комисијата за хартии од вредност работат на ирасчистување на овие состојби, со цел продажбата и на овие акции/удели да може да се ефектуира што е можно побргу.

Заклучно со 31.12.2004 година, државниот капитал изразен во акции стекнати по разни удели, во номинални удели, изнесуваат 929 милиони евра. Во продолжение, презентирана е табела за бројот на друштвата во кои Владата на РМ, владините институции и претпријатија имаат сопственички удел (акции).

ПРЕГЛЕД НА СОПСТВЕНОСТА НА ДРЖАВАТА ВО ТРГОВСКИ ДРУШТВА

Процент на сопственост	Влада/ Министерства	Фондови	ПИОМ	Институции	ЈП	АРМТПОК	Вкупно
до 20%							
Вредност на капиталот (МКД)	105.630.922	16.334.293	4.409.681.196	101.796.447	40.823.861	672.154.670	5.346.421.389
Вредност на капиталот (ЕУР)	1.721.935	266.272	71.884.123	1.659.428	665.487	10.957.084	87.154.330
Број на друштва од 20%-50%	21	11	324	75	22	53	506
Вредност на капиталот	4.648.532.837	0	125.699.091	0	78.733.604	3.177.933.711	8.030.899.244

Вредност на капиталот (ЕУР)	75.777.747	0	2.049.075	0	1.283.471	51.804.874	130.915.166
Број на друштва	6	0	3	0	1	18	28
од 50%-100%							
Вредност на капиталот	3.614.717	0	0	0	0	177.124.583	180.739.300
Вредност на капиталот (ЕУР)	58.925	0	0	0	0	2.887.385	2.946.310
Број на друштва	1	0	0	0	0	5	6
100%							
Вредност на капиталот	43.400.483.920	0	0	0	0	0	43.400.483.920
Вредност на капиталот (ЕУР)	707.490.083	0	0	0	0	0	707.490.083
Број на друштва	3	0	0	0	0	0	3
Вкупно							
Вредност на капиталот (МКД)	48.158.262.396	16.334.293	4.535.380.287	101.796.447	119.557.466	4.027.212.964	56.958.543.853
Вредност на капиталот (ЕУР)	785.048.691	266.272	73.933.198	1.659.428	1.948.958	65.649.343	928.505.890
Број на друштва	31	11	327	75	23	76	543

Извор: Пресметано врз основа на податоци од Централниот депозитар за хартии од вредност

Согласно со постојното законско решение, Агенцијата на РМ за приватизација ќе ги извршува своите активности, меѓу кои и намалувањето на портфолиото, заклучно со 31.12.2004 година, по што таа ќе престане да функционира. Капиталот кој ќе остане непродаден, согласно истото законско решение, ќе се префрли во Фондот за пензиско и инвалидско осигурување, а ингеренциите кои дотогаш ги имала Агенцијата ќе ги преземат Министерството за економија, Министерството за финансии и Јавното претпријатие за стопанисување со станбен и деловен простор.

б)

Приходите од приватизацијата се користат согласно Законот за трансформација на претпријатијата со општествен капитал ("Службен весник на РМ", број 38/1993, член 93), а поблиски определби се утврдени во посебни годишни програми кои, на предлог на Владата, ги донесува Собранието на Република Македонија.

Согласно овие програми, средствата од приватизацијата што ги оствари Агенцијата се пренесени на посебна сметка и се наменети за:

- враќање на внатрешни и надворешни долгови на Република Македонија, а особено на долгот по основ на девизните штедни влогови на граѓаните;
- обезбедување на правата на работниците и создавање можности за вработување на работниците кои ќе останат без работа заради сопственичката трансформација;
- обештетување на лицата кои полагаат право на сопственост во согласност со прописите за денационализација, а не можеле да бидат обештетени со акции, односно удели;
- исплата за разликата од 8% за усогласување на пензиите и
- развојни програми и проекти, пред се во јавната и комуналната инфраструктура (водоводи, објекти од образованието и здравството, локална патна мрежа и слично).

Се планира идните приходи од приватизацијата да се насочат, истотака, за поддршка на наведените активности, при што акцент ќе се даде на развојните програми и проекти кои

придонесуваат за подобрување на условите за живот на населението и создаваат услови за економски раст на националната економија.

с)

Иако најголемиот дел од моделите за приватизација претпоставуваа јавни и отворени покани за понуди од физички и правни лица од земјата и од странство, во голем број случаи понуди беа доставувани од инсајдерите – постојните вработени и менаџментот на претпријатијата. Оттаму, централизирањето на управувачките права во рацете на инсајдерите се смета како една од карактеристиките на приватизацијата во Република Македонија. Во услови на пазарно стопанисување и конкуренција, опстанокот на друштвата во голем дел зависи од способностите на менаџерскиот тим, но и од квалитетот на системот на корпорациското управување во земјата.

Во принцип, широката сопственичка структура не води до успешно корпорациско управување со претпријатијата. Голем број друштва имаат многу акционери, од кои секој поседува релативно мал дел од главницата на друштвото. Голем дел од овие акционери се и вработени, со што нивните цели кон друштвото понекогаш се конфликтни – од една страна како сопственици, а од друга како вработени. Менаџментот, пак, во услови на недоволно остварена, спроведена политика на корпорациско управување можат да ги наметнат своите лични цели пред оние на друштвото.

Постојат неколку независни истражувања за тоа колку приватизацијата во Република Македонија придонела за подобрување на корпорациското управување, кои дошле до следните сознанија:

1. Приватизираниите претпријатија во 1996 и 1997 година биле попродуктивни од неприватизираниите, но почетната продуктивност на фирмите што се приватизираа подоцна е помала од истата на оние кои влегоа порано во процесот. По корекцијата за оваа статистичка пристрасност, заклучокот е дека не постои сигнификантен статистички доказ дека приватизацијата, досега, придонесла до значително подобри перформанси на претпријатијата.
2. Претпријатијата во РМ работеа во тешки услови, карактеризирани со стабилизаторни мерки на економската политика и неповолно надворешно окружување во поголемиот дел на деведесеттите години од минатиот век. Продуктивноста на факторите на производството опаѓа во текот на периодот, а прашањето на корпорациското управување останува значаен проблем во анализираниот период.
3. Претпријатијата, откупени од страна на надворешни лица (outsiders) имаат подобри перформанси од оние што се поседувани од инсајдери и тие се повеќе наклонети да ја спроведуваат неопходната фаза на реструктурирање.

За дополнителни податоци, види 04_I_8, 15_IV_1, 15_IV_2, 15_IV_6.

15. Јавен сектор: Кои делови и сектори на економијата се сè уште под контрола и/или се во сопственост на државата и до кое ниво? Ве молиме накучо да ги наведете плановите на владата за претпријатијата кои сè уште се во сопственост на државата (види исто така прашање бр. 13).

Како стопански дејности од јавен интерес се сметаат дејности или одделни работи од дејностите со кои се остварува јавниот интерес во: енергетиката, железничкиот сообраќај и јавниот превоз на патници, одржувањето на патната мрежа, воздушниот сообраќај, системот на радио и ТВ врски, цевоводниот транспорт на нафта и гас, стопанисувањето со шумите, водите, пасиштата и со другите видови на природни богатства, планирање и уредување на просторот, комуналните дејности, ветеринарство и спорт, како и во други стопански дејности

утврдени во Законот за јавни претпријатија (“Службен весник на РМ“ бр.38/96, 9/97, 6/02, 19/02 и 40/03).

Основачи на јавните претпријатија во име на Република Македонија се Собранието, Владата и единиците на локалната самоуправа. Следнава табела дава слика за структурата на јавниот сектор.

Табела 1. Јавен сектор

Рб.	Име на п-то	Вид соработка	Вид сопствено ст	Капитал	НКД	Сектор
1	03.1- telekomunikacii i vrski					
2	“МАКЕДОНСКИ ТЕЛЕКОМУНИКАЦИИ”	031	4	3	64200	C.11
3	“МАКЕДОНСКА ПОШТА”	031	5	1	64110	C.11
	03.3- сообраќај					
4	“Фонд за локални патишта и улици на општина Кочани”	033	9	1	75112	C.13
5	“ПОЛЕТ”	033	9	1	60210	C.11
6	“СКОПЈЕ” Јавно сообраќајно претпријатие	033	9	1	60210	C.11
7	“МАКЕДОНИЈА ПАТ”	033	5	1	45212	C.11
8	“УЛИЦИ И ПАТИШТА”	033	9	1	45230	C.11
9	“ЕСТЕТИКА 2002”	033	9	1	45230	C.11
10	“ПОЛЕТ”	033	9	1	60210	C.11
11	“СКОПЈЕ” Јавно сообраќајно претпријатие	033	9	1	60210	C.11
12	“МАКЕДОНСКИ ЖЕЛЕЗНИЦИ”	033	5	1	60100	C.11
13	03.4 комуналии					

	“ТЕТОВО” ЈАВНО КОМУНАЛНО ПРЕТПРИЈАТИЕ	034	1	1	41000	C.15
14	“БРЕГАЛНИЦА”	034	9	1	41000	C.11
15	“ПАРКОВИ И ЗЕЛЕНИЛО”	034	9	1	01412	C.11
16	“ИЗВОР”	034	9	1	01412	C.11
17	“ЛАКАВИЦА” - Јавно претпријатие за комунални дејности	034	9	1	01412	C.11
18	“ГЕВГЕЛИСКО ВАЛАНДОВСКО ПОЛЕ”	034	5	1	01411	C.11
19	“ИЛИНДЕН 2001”	034	9	1	37100	C.11
20	“ГА-МА”	034	5	1	40200	C.11
21	“КОМУНАЛЕЦ”	034	1	1	41000	C.11
22	“КОМУНАЛЕЦ”	034	1	1	41000	C.11
23	“КОМУНАЛЕЦ” ЈП ЗА КОМУНАЛНИ РАБОТИ	034	9	1	41000	C.11
24	“ВОДОВОД” ЈП ЗА КОМУНАЛНИ ДЕЈНОСТИ	034	1	1	41000	C.11
25	“ВОДОВОД”	034	1	1	41000	C.11
26	“МАВРОВО”	034	9	1	41000	C.11
27	“ТЕТОВО” ЈАВНО КОМУНАЛНО ПРЕТПРИЈАТИЕ	034	1	1	41000	C.11
28	“БРЕГАЛНИЦА”	034	9	1	41000	C.11
29	“ЕДИНСТВО”	034	9	1	41000	C.11
30	“КОМУНАЛЕЦ”	034	9	1	41000	C.11
31	“КОМУНАЛЕЦ-ПОЛИН”	034	1	1	41000	C.11

32	“БОЌАВА”	034	1	1	41000	C.11
33	“МИРАВЦИ”	034	1	1	41000	C.11
34	“ВОДОВОД И КАНАЛИЗАЦИЈА”	034	9	1	41000	C.11
35	“КОМУНА”	034	9	1	41000	C.11
36	“ИСАР”-ЈП ЗА КОМУНАЛНО И УСЛУЗНИ РАБОТИ	034	9	1	41000	C.11
37	“ПЛАЧКОВИЦА”	034	9	1	41000	C.11
38	“КОМУНА”	034	9	1	41000	C.11
39	“КОМУНАЛЕЦ”	034	1	1	41000	C.11
40	“ЛОЗОВО”	034	9	1	41000	C.11
41	“КАЛЕ”	034	9	1	41000	C.11
42	“ОБЛЕШЕВО”	034	9	1	41000	C.11
43	“ВАРДАР”	034	9	1	41000	C.11
44	“КАЛЕ”	034	9	1	41000	C.11
45	“ПЕНДА”	034	9	1	41000	C.11
46	“САТЕСКА”	034	9	1	41000	C.11
47	“ПАСТЕРТИЈА”	034	9	1	41000	C.11
48	“ПРОАКВА”	034	9	1	41000	C.11
49	“ОПШТИНСКО ЈП ЗА ВРШЕЊЕ НА КОМУНАЛНИ РАБОТИ”	034	9	1	41000	C.11
50	“ЈП ПЛАВАЈА”	034	9	1	41000	C.11

51	ЈКП "ПЕТРОВЕЦ"	034	9	1	41000	C.11
52	"ЛИПА"	034	9	1	41000	C.11
53	"ХИГИЕНА"	034	9	1	41000	C.11
54	"ХИГИЕНА" ЈП ЗА КОМУНАЛНИ ДЕЈНОСТИ	034	9	1	41000	C.11
55	"ТОПОЛКА"	034	9	1	41000	C.11
56	"ЕКОХИГИЕНА" ЈАВНО КОМУНАЛНО ПРЕТПРИЈАТИЕ	034	9	1	41000	C.11
57	"БОЌАВИЦА"	034	9	1	41000	C.11
58	"ЗЕЛЕНИКОВО"	034	9	1	41000	C.11
59	"СКОПСКА ЦРНА ГОРА" Јавно комунално претпријатие	034	9	1	41000	C.11
60	"ОГРАЖДЕН"	034	9	1	41000	C.11
61	"ВОДОВОД И КАНАЛИЗАЦИЈА"	034	9	1	41000	C.11
62	"КАМЕНА РЕКА"	034	9	1	41000	C.11
63	"НИКОЛА КАРЕВ"	034	9	1	41000	C.11
64	"КОМУНАЛЕЦ" Јавно комунално претпријатие	034	9	1	41000	C.11
65	"КОЗЈАК"	034	9	1	41000	C.11
66	"НИСКОГРАДБА"	034	9	1	45240	C.11
67	"ДОЛНЕНИ"	034	9	1	45110	C.11
68	"ПАЗАРИ" ЈАВНО ПРЕТПРИЈАТИЕ	034	1	1	70200	C.11
69	"КРИП ИНЖЕНЕРИНГ"	034	9	1	74205	C.11

70	“КОМУНАЛЕЦ”	034	1	1	90000	C.11
71	“ДЕРВЕН”	034	1	1	90000	C.11
72	“ЧИСТОТА И ЗЕЛЕНИЛО”	034	9	1	90000	C.11
73	“КОМУНАЛНА ХИГИЕНА”	034	9	1	90000	C.11
74	“ЕРЕМЈА”	034	9	1	90000	C.11
75	“ХИГИЕНА”	034	9	1	90000	C.11
76	“МАСАЛНИЦА”	034	9	1	90000	C.11
77	“ИЛИНДЕН”	034	9	1	90000	C.11
78	“СОПИШТЕ”	034	9	1	90000	C.11
79	“ПАСТЕРТИА”	034	9	1	90000	C.11
80	“ПИЧА”	034	9	1	90000	C.11
81	“ИЛИНДЕН”	034	9	1	90000	C.11
82	“ШЕЌМЕ” ЈАВНО КОМУНАЛНО ПРЕТПРИЈАТИЕ	034	9	1	90000	C.11
83	“КОМУНАЛЕЦ”	034	9	1	90000	C.11
84	“ТУРИЈА”	034	9	1	90000	C.11
85	“БАБУНА”	034	9	1	90000	C.11
86	“ДЕБРЦА”	034	9	1	90000	C.11
87	“ЗАБЕЛИ”	034	9	1	90000	C.11
88	“16-Декември”	034	9	1	90000	C.11

89	“ВАРДАР”-Јавно претпријатие за комунални дејности	034	9	1	90000	C.11
90	“РОСОМАН “	034	9	1	90000	C.11
91	“САРАЈ” Јавно комунално претпријатие	034	9	1	90000	C.11
92	“ЌАРИ”	034	9	1	90000	C.11
93	“АМБИЕНТИ”	034	9	1	90000	C.11
94	“ДОМИНГ”	034	9	1	93050	C.11
	03.5- урбанизам, станбени односи и уредување на градежно земјиште					
95	“ГЕОИНЖЕНЕРИНГ”	035	5	1	45110	C.11
	“ГЕОИНЖЕНЕРИНГ”	035	5	1	45110	C.11
96	“КОЧАНИ” ЈП ЗА УРЕДУВАЊЕ ГРАДЕЖНО ЗЕМЈИШТЕ	035	1	1	45110	C.11
97	“ШТИП-ПРОЕКТ”	035	9	1	45110	C.11
98	“ЈП ЗА ПРОСТОРНИ И УРБАНИСТИКИ ПЛАНОВИ Ц.О.	035	5	1	74201	C.11
	03.9- др. неспоменати					
99	“МАКЕДОНСКА ИНФОРМАТИВНА АГЕНЦИЈА”	039	5	1	92400	C.13
100	“ТИКВЕШКО ПОЛЕ”	039	5	1	01411	C.11
	“ВОДОСТОПАНСТВО НА МАКЕДОНИЈА”	039	5	1	01411	C.11
101	ЈАВНО ПРЕТПРИЈАТИЕ ЗА СТОПАНИСУВАЊЕ СО ПАСИШТА	039	5	1	01413	C.11
102	“ЛИСИЧЕ” Јавно претпријатие за водостопанство	039	5	1	01411	C.11
103	“ДОЈРАНСКО ЕЗЕРО	039	5	1	01411	C.11

104	"МАКЕДОНСКИ ШУМИ"	039	5	1	02010	C.11
105	"СЛУЖБЕН ВЕСНИК НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА"	039	5	1	22120	C.11
106	"ZLETOVICA" HS	039	5	1	41000	C.11
107	"СТУДЕНЧИЦА"	039	5	1	41000	C.11
108	"СТРЕЖЕВО"	039	5	1	41000	C.11
109	"СТРУГА-ТУРС"	039	9	1	63300	C.11
110	"ЈП МАКЕДОНСКА РАДИОДИФУЗИЈА-СКОПЈЕ"	039	5	1	64200	C.11
111	"АГРО-БЕРЗА"	039	5	1	67110	C.11
112	"ПАЗАРИШТА"	039	1	1	70200	C.11
113	"ЈП МАКЕДОНСКА РАДИО-ТЕЛЕВИЗИЈА"	039	5	1	92200	C.11
114	ЈП за стопанисување со спортски објекти Мито Хаџивасилев	039	9	1	92610	C.11
Извор: Државен завод за статистика						

Планови за реструктурирање на енергетскиот сектор (приватизација на ЕСМ) – Види поопширно 14_I и 14_II_B.

Трансформација на ЈП Македонски железници – Види поопширно 9_II_B_1.

Реформи во областа на воздушниот сообраќај – Дел од постојната Управа за цивилна воздушна пловидба ќе се трансформира во акционерско друштво за контрола на воздушниот сообраќај кое ќе биде во сопственост на државата. Се предвидува формирање претпријатие за воздухопловни услуги кое ќе работи во согласност со ICAO и EUROCONTROL.

Модернизација на инфраструктурата во споменатите сектори –

А. Воздушен сообраќај - Согласно подготвената Физибилити студија за модернизација на Аеродромот Скопје (финансирана во рамките на регионалната CARDS 2001), предвидено е негово проширување и реконструкција, како и унапредување на начинот на управување. Според планот, постојната површина на терминалот треба да биде заголемена од постојните 5.000 м2 на повеќе од 11.500 м2, бројот на шалтери треба да се удвои, да се инсталира нова постројка за сортирање на багажот, да се реконструираат постојните чекални за поаѓање и пристигнување, да се прошират постојните зони за царинска и пасошка контрола и да се зголемат постојните капацитети за паркинг. Вкупните средства потребни за реализација на

горенаведеното изнесуваат 21,23 милиони евра. Во однос на управувањето, прифатен е моделот за издавање на објектот под концесија.

Б. Патна мрежа - Со заем од Европската банка за обнова и развој во тек е подготовка на Студија за развивање на среднорочна стратегија за патната инфраструктура. Студијата поаѓа од стратешката определба на Република Македонија за целосна изградба на двата Пан-европски транспортни коридори кои минуваат низ нејзината територија. Во тие рамки, согласно Препораките на Високата Група на Европската Комисија, се очекува прилагодување на т.н. Насоки за Транс – европската транспортна мрежа (вклучително и листата на приоритетни проекти) кон еволуцијата во односите меѓу Република Македонија и ЕУ.

Владата на Република Македонија, како дел од Програмата за јавни инвестиции, предвидува изградба на (1) Е75, делницата Демир Капија - Удово; (2) М5 Битола - Меџитлија, што е дел од европскиот Коридор X; (3) Табановце – Куманово, истотака дел од Коридорот X; (4) Удово - Смоквица; (5) изградба на патишта со по две ленти за секој правец за оние делници од Коридорот VIII чија изградба, сеуште не е започната, како и (6) обиколен пат околу Скопје Фаза I и II.

В. Гранични премини – Во интерес на унапредување на патната инфраструктура и поврзување со соседните земји и ЕУ, во Програмата за јавни инвестиции предвидена е модернизација на (1) граничниот премин кон Република Албанија Кафасан - изградба на инфраструктура, (2) граничниот премин Кон Република Грција Стар Дојран - подобрување на функционирањето и изградба на царински контролен терминал за возила, (3) граничниот премин кон Бугарија Ново Село - подобрување на работните услови, (4) граничниот премин кон СЦГ (во делот на Косово) Блаце - подобрување на снабдувањето со електрична енергија, (5) граничниот премин кон Република Грција Меџитлија - изградба на инфраструктура.

Г. Радиодифузна дејност – На 14.12.2004, ЈП Македонска радиодифузија го пушти првиот дигитален земски ТВ предавател (DVB – T). Процесот на дигитализација продолжува и во 2005 година (согласно плановите, 3 – 5 нови дигитални предаватели). Во соработка со француската корпорација Teles и Deutsche Welle, во пробна употреба е пуштен дигитален радио предавател на средни бранови.

16. Заштитени сектори (комунални услуги, транспорт, домување . . .). Кои сектори се предмет на посебна заштита (влез на пазарот, одредување на цените...)? Ве молиме да ги опишете неодамнешните промени во овој домен, како што се конкретните мерки за либерализација или дерегулација. Кои сектори ќе останат под посебна заштита? Дали постојат одредби за повластен третман, особено во врска со некогашните општествени претпријатија? (види исто така Поглавје 6 – конкуренција)

Постојаноста и сигурноста во вршењето на стопанска дејност од јавен интерес, како незаменлив услов за животот и работата на граѓаните, за работата на правните лица и на државните органи, е основната причина и оправдување за доделување на ексклузивни права.

Поаѓајќи од фактот дека јавните претпријатија се единствени носители на одредена дејност од јавен интерес на територијата на целата земја односно единица на локална самоуправа, на истите истовремено им се доделува и ексклузивно право во вршење на одредени дејности. Со оглед на неопходноста од целосно усогласување на националното со законодавството на ЕУ во овој домен (обврски од ССА), во тек е подготовка на нов Закон за јавни претпријатија.

Предметот и опфатот на ексклузивните или посебните права се регулирани со посебните закони, со кои се регулираат и начинот и условите за вршењето на одредени дејности. Времетраењето на овие права, вообичаено, не е ограничено со рок. Единствен исклучок во однос на сопственичкиот статус и ограничениот рок на доделено ексклузивно право претставува АД Македонски Телекомуникации во кое доминантен сопственик е странска компанија. Кај истиот субјект, ексклузивни права во фиксната телефонија се доделени врз основа на посебен договор, што заврши на 31.12.2004 година.

Со споменатите посебни закони, со кои се регулираат одредени сектори (дејности), по правило се определуваат и субјектите на кои им се доделува ексклузивното право во вршењето на овие дејности.

Со **Законот за телекомуникации** (“Службен весник на РМ“ бр. 33/96, 17/98, 22/98, 28/00, 4/02 и 37/04) се уредуваат условите и начинот под кои се остварува дејноста во областа на телекомуникациите, изградбата, одржувањето и употребата на телекомуникационите мрежи и средства, односите меѓу давателите и корисниците на телекомуникационите услуги, конкуренција во областа на телекомуникациите, обезбедувањето на универзални услуги, издавање на концесија и вршењето на телекомуникациските услуги по пат на концесија, управувањето, користењето и контролата на радиофреквентниот спектар, производството, увозот, продажбата, користењето и одржувањето на радиостаници, терминална опрема и други прашања поврзани со телекомуникациите.

Јавните телекомуникациски услуги и користењето на радиофреквентниот спектар се работи од јавен интерес за Република Македонија.

За регулирање на работите во областа на телекомуникации утврдени со овој закон, се надлежни Министерството за сообраќај и врски и Управата за телекомуникации.

Со **Законот за комунални дејности** (“Службен весник на РМ“ бр.45/97, 23/99, 45/02 и 16/04) се уредуваат основните услови и начинот на вршење на комуналните дејности, дефинирањето, финансирањето на комуналните дејности и други прашања од значење за комуналните дејности. Вршењето на комунални дејности е од јавен интерес.

Комунална дејност може да се врши со основање на јавно претпријатие за комунална дејност, со давање концесија за вршење на комунална дејност на начин утврден со закон и со дозвола за вршење на комунална дејност.

Според **Законот за шуми** (“Службен весник на РМ“ бр.47/97, 7/00 и 89/04) Владата на Република Македонија основа јавно претпријатие за стопанисување со шуми во државна сопственост за стопанска намена. Со овој закон се уредува: одгледувањето, користењето и заштитата на шумите како дејност од јавен интерес. За стопанисување со шумите во државна и приватна сопственост, без оглед на намената, Собранието на Република Македонија донесува општ план за стопанисување со шумите за период од 20 години.

Со **Закон за основање на јавно претпријатие Македонска радио-телевизија** (“Службен весник на РМ“ бр.6/98, 98/00 и 78/04) се уредува основањето, дејноста и организацијата на Јавното претпријатие Македонска радио-телевизија. Јавното претпријатие врши дејност од јавен интерес. Јавното претпријатие дејноста ја врши под услови и начин определени со Законот за радиодифузната дејност, Законот за телекомуникациите, Законот за јавните претпријатија и други закони. Дејноста на МРТ меѓу другото е:

- создавање и емитување на радио и ТВ - програми во рамките на загарантираните слободи и права на човекот и граѓаните со информативни, образовни, културни, научни, спортски, музички, забавни и други содржини на македонски јазик и на јазиците на националностите кои живеат во Република Македонија и
- создавање и емитување посебни програми за информирање и зачувување на културните и историските традиции и за одржување и унапредување на врските со иселениците и другите граѓани од Република Македонија кои живеат во соседните земји, Европа и другите континенти.

Надзор на работата на јавното претпријатие врши Советот за радиодифузија, согласно одредбите од Закон за радиодифузна дејност.

Со **Закон за енергетика** (“Службен весник на РМ“ бр. 47/97, 40/99, 98/00, 94/02 и 38/03) се уредуваат условите и начинот на вршење на дејностите во областа на енергетиката,

заштитата на енергетските објекти, уреди и постројки, заштита на животната средина и природата од штетното влијание предизвикано од работата на енергетските објекти, уреди и постројки и надзорот.

Дејности од областа на енергетиката во смисла на овој закон се:

- производство, пренесување и дистрибуција на електрична енергија;
- производство и преработка на јаглен;
- производство, преработка и транспорт на нафта и нафтени деривати;
- производство, транспорт и дистрибуција на природен гас;
- производство, транспорт и дистрибуција на топлинска и геотермална енергија
- производство на други видови енергија.

Дејностите производство, пренесување и дистрибуција на електрична енергија, меѓународен транспорт на сурова нафта преку нафтовод, производство, транспорт и дистрибуција на природен гас и производство, пренесување и дистрибуција на топлинска и геотермална енергија освен за сопствени потреби, се дејности од јавен интерес.

За вршење на овие дејности можат да се основаат јавни претпријатија односно да се издадат соодветни дозволи на други субјекти.

Заради обезбедување на сигурно и безбедно обезбедување на потрошувачите во РМ со енергија, заштита на животната средина и природата, воведување и заштита на конкурентски пазар на енергија врз начелата на објективност, транспарентност и недискриминаторност е основана Регулаторна комисија за енергетика на Република Македонија.

За вршење на работите од областа на водостопанството, Владата на РМ основа Јавно водостопанско претпријатие. Со **Законот за води** ("Службен весник на РМ" бр.4/98, 18/99, 19/00 и 51/03) се уредуваат условите и начинот на употреба и користење на водите, заштитата од штетни дејства на водите, заштита на водите од исцрпување и загадување, управување со водите, изворите и начинот на финансирање на водостопанските дејности, услови и начини на вршење на водостопанската дејност, давање на водата на користење со одобрение (концесија), меѓудржавните води и други прашања од значење за обезбедување на единствен режим на водите во Република Македонија.

Водостопанска дејност од јавен интерес во смисла на овој закон е: изградба, одрзување и користење на водостопански објекти и постројки што се однесуваат на обезбедување на вода за водоснабдување, наводнување и одводнување на земјиште; определување на заштитни зони; заштита од штетното дејство на водите; заштита на коритата и бреговите на водотеците и езерата; одбрана од поплави; заштита од ерозија и уредување на порои; вадење на песок, чакал и камен заради заштита и подобрување на режимот на водите; обезбедување на резерви на вода со кои се обезбедува единствен режим на водите во слив или дел од слив и изработка на проектна документација и студии во врска со подобрувањето на режимот на водите.

Со **Законот за Македонски железници** ("Службен весник на РМ" бр.9/98) се уредува вршењето на железничкиот сообраќај, изградбата, реконструкцијата, ремонтот, одржувањето и заштитата на железничката инфраструктура безбедноста и финансирањето. Овие дејности од јавен интерес ги врши ЈП Македонски железници. Железничката инфраструктура може да се користи и од други правни лица под услови и на начин утврдени со овој Закон и со меѓународни договори.

Со **Закон за поштенските услуги** ("Службен весник на РМ" бр. 55/02) се уредуваат условите и начинот на вршење на поштенските услуги во внатрешниот и меѓународниот поштенски сообраќај, на обезбедувањето пристап на секој корисник до универзална поштенска услуга на територијата на Република Македонија, на воведувањето на конкуренција во вршењето на поштенските услуги, меѓусебните односи на корисниците и давателите на поштенските услуги, на издавањето на поштенски марки и поштенски вредносници како и други прашања во врска

со поштенските услуги. Според член 9 од овој Закон, во рамките на универзалната поштенска услуга, единствено Основниот поштенски оператор (ЈП Македонски пошти) врши резервирани поштенски услуги кои опфаќаат прием, сортирање, пренос и достава на поштенски пратки, вклучувајќи ја и директната пошта, како во домашниот така и во меѓународниот поштенски сообраќај, под услов овие пратки да тежат до 350 грама.

Вршењето на поштенските услуги и издавањето на поштенски марки и поштенските вредносници се работи од јавен интерес. Инспекцискиот надзор на одредбите од овој закон, прописите донесени враз основа на овој закон, извршувањето на договорите за концесија, како и лиценците издадени во согласност со овој закон врши Државниот инспекторат за транспорт преку инспектори за поштенски сообраќај.

Постоечки државни монополи - Покарактеристични постоечки државни монополи се: ЈП Македонски железници, ЈП Електростопанство на Македонија, ЈП Македонски шуми, ЈП Водостопанство, ЈП за одржување на патишта - Македонија пат и ЈП за Аеродромски услуги „Македонија“.

Реформски проекти – Во тек е подготовка нов Закон за јавни претпријатија, како и трансформација/реструктурирање на постојните монополи од кои, според своето значење, би се издвоиле - АД ЕСМ (види поопширно 14_I и 14_II_B) и ЈП Македонски железници (види поопширно 9_II_B_1). Основната цел на овие процеси е одвојување на конкурентните делови од т.н. природен монопол, со што ќе се придонесе кон зголемување на ефикасноста во извршувањето на дејностите.

Како резултат на засилените рефорски активности, во 2004 година започна процесот на институционално реструктурирање на водостопанскиот сектор, кој претставуваше генератор на континуирани загуби предизвикани од повеќегодишното лошо управување. Поради тоа, ликвидирани се 8 водостопански претпријатија од три региони (Тиквеш, Брегалница и Полог) и формирани се нови водостопанства, меѓутоа со изменета улога во насока на зајакнување пред се на одговорноста на самите земјоделци организирани во водни заедници во процесот на управување и одржување со системите за наводнување. Активностите на ова поле ќе продолжат и во текот на 2005 година, проширувајќи се притоа на целата територија на Република Македонија што ќе значи опфат на преостанатите дваесетина водостопански претпријатија и нивно целосно реструктурирање. Реформите во овој дел ќе бидат помогнати со Проектот за рехабилитација и реструктурирање на наводнувањето финансиран со заем од Светската банка и неповратни средства од Владата на Кралството Холандија.

Слични процеси се антиципирани и кај локалните јавни претпријатија (измена на законската регулатива во тек) каде ќе се врши одвојување оние дејности кои по својата природа се конкурентни (комунална хигиена, транспорт, стопанисување со пазари итн.), при што истите ќе се изложат на конкуренција и партиципација на приватниот сектор.

17. Реструктурирање на претпријатијата: Колку државни или поранешни државни претпријатија се реструктурирани досега? Колку претпријатија се во постапка на реструктурирање или се предвидува да бидат реструктурирани? Ве молиме да ги идентификувате останатите сектори и државни претпријатија каде постои потреба од реструктурирање (види поглавје 15 – Индустриска политика). Ве молиме да наведете информации за вкупната годишна добивка/загуба на државните претпријатија од 1996 до 2003 година.

Колку државни или поранешни државни претпријатија се реструктурирани досега? Колку претпријатија се во постапка на реструктурирање или се предвидува да бидат реструктурирани?

Преструктурирањето на претпријатијата во државна сопственост го спроведуваат Агенцијата на Република Македонија за приватизација и Министерството за економија.

Преку Агенцијата за приватизација приватизирани/преструктурирани се најголем број на претпријатија:

Сектор	Број на приватизирани /реструктурирани претпријатија
Индустрија	495
Земјоделие	429
Градежниство	123
Трговија	354
Транспорт и сообраќај	52
Финансии и услуги	116
Занаетчиство	55
Туризам	63
Вкупно	1678
Извор: Министерство за економија	

додека во постапка на приватизација/преструктурирање се следните претпријатија:

Сектор	Приватизација/реструктурирање во тек
Индустрија	24
Земјоделие	15
Градежниство	5
Трговија	21
Транспорт и сообраќај	1
Финансии и услуги	9
Занаетчиство	1
Туризам	3
Вкупно	79
Извор: Министерство за економија	

На почетокот на приватизацијата во Република Македонија се водеше интензивна дебата за тоа дали е потребно преструктурирање на претпријатијата и ако е тоа потребно дали тоа треба да се спроведува пред или по приватизацијата. На самиот старт, се сметаше дека е подобро да се побрза со приватизацијата и претпријатијата да се продадат такви какви што се, затоа што преструктурирањето е скапо и затоа што правецот на преструктурирањето е најдобро да се остави да го одреди новиот сопственик. Меѓутоа, набргу се осозна дека некои од друштвата нема да можат да се приватизираат доколку претходно не се преструктурираат. Тоа првенствено се однесува на големите претпријатија што работат со загуби. Идејата беше да се направи напор во пред-приватизационата фаза, со цел да се олесни пост-приватизационото прилагодување. Во тие размислувања се создаде првата програма за преструктурирање и првиот Закон за преструктурирање од 1995 година (веќе не е на сила). За одбележување е дека во спроведувањето на програмите за преструктурирање, владата беше интензивно поддржувана од Светската Банка.

Законот за преструктурирање на претпријатијата што во своето работење искажуваат загуби од 1995 година се однесуваше на 25 претпријатија, кои ги генерираа најголемите загуби во земјата. Тие произведуваа 13% од бруто домашниот производ, но генерираа и 80% од загубите во секторот на претпријатијата. Тие беа должници на 60% од лошите долгови во банкарскиот систем и вработуваа 55 илјада лица. Меѓу нив се наоѓаа и Електростопанство на Македонија и ЈП Македонски железници.

Некои од основните одредби на Законот за преструктурирање опфаќаа:

- изолирање на овие претпријатија од банкарскиот систем;
- конверзија на нивните долгови кон државата и банките во капитал;
- намалување на нивните трошоци, а првенствено намалување на бројот на вработените со добивање определена помош од државата за отпемнини;
- поттикнување на нивното брзо приватизирање – целосно или на некои нивни делови, а доколку некој од тие делови не може да се приватизира – тогаш да се изврши што е можна побрза ликвидација.

Како резултат на таа активност, од 25-те претпријатија се формираа околу 160 помали претпријатија, од кои повеќето беа приватизирани, 10-тина беа ликвидирани веќе во првите 2-3 години од спроведувањето на Законот, а некои не успеаја да се реструктурираат и станаа предмет на подоцнешните преговори за реструктурирање.

Во 2000 година се отпочна со вториот бран на реструктурирањето на таканаречените претпријатија-загубари кои беа опфатени со посебен Акционан План на Владата на Република Македонија. Тој план се одвива во рамки на процесот на приватизација/продажба или стечај/ликвидација - процеси утврдени ФЕСАП 2 аранжманот, со кој Владата се обврза до крајот на 2003 да го реши/реструктурира секторот на најголемите државни претпријатија загубари. Дел од претпријатијата беа продадени на стратешки инвеститори, а дел беа ликвидирани во рамки на стечајни постапки и нивниот имот се продаде или сеуште се продава по пат на меѓународни тендери. Овој процес се врши согласно Законот за стечај ("Службен весник на РМ" бр. 55/97, 53/00, 37/02 и 17/04), со донесување на одлуки од страна на доверителите (најголем доверител кај овие претпријатија најчесто е државата). Во меѓувреме, согласно постојните законски прописи, Агенцијата на Република Македонија за приватизација, иако сопственик на акции, не може да управува и одлучува за капиталот во овие претпријатија додека трае стечајната/ликвидационата постапка.

Како составен дел од обврските кон споменатиот аранжман, Владата селектираше 40 претпријатија најголеми загубари, кои вработуваа 10,4% од вкупниот број на вработени во секторот претпријатија и генерираа вкупни загуби во износ од УСД 95 милиони во 1999 година, односно околу 4,5% од БДП.

За исполнување на ФЕСАП условите, односно ослободување на трите финансиски транши од страна на Банката, Владата беше обврзана до крајот на 2003 да реши 30 претпријатија од секторот индустрија од номинираните 40, со нивна приватизација/продажба или ликвидација.

Во ноември 2000 Владата ги исполни условите за повлекување на првата транша од аранжманот со продажба на претпријатието ФЕНИ на странски инвеститор.

Во средината на 2003 година Република Македонија ја повлече и втората транша од ФЕСАП 2 со решавањето на уште 5 претпријатија загубари (Југохром, Порцеланка, Злетово Батерији, Готекс и Годел).

До крајот на 2003 Владата ги реши и останатите 25 претпријатија исполнувајќи го условот за третата транша. Втората транша беше целосно ослободена на крајот од јули 2003 година, а третата транша беше целосно ослободена на 06.01.2004 година.

Стратегијата што беше применета за да се спроведе реструктурирањето на претпријатијата загубари ги опфати следниве активности:

- Независна економска и финансиска анализа (cost-benefit анализа) за определување на најпогодната опција за тоа дали претпријатието треба да се приватизира или ликвидира;
- Детална процедура за објавување на меѓународни тендери, според најдобри меѓународни практики, со максимална транспарентност при барањето, идентификацијата и квалификацијата на стратешкиот инвеститор;
- Продажба на акциите/уделите на претпријатијата загубари со меѓународен тендер и максимално транспарентна процедура;
- Продажба на имотот на ликвидираниите претпријатија, врз основа на стечај – без поставување на било какви услови за купувачот, освен плаќањето на купопродажната цена според договорените услови;
- Дополнително ангажирање на независен надворешен консултант кој ќе им помага на стечајните управници на претпријатијата, со цел обезбедување на транспарентна продажба на средствата;

- Воспоставување на Координативно тело на државни доверители за заедничко и координирано настапување на судските стечајни рочишта, со цел преземање на контрола врз стечајната постапка, базирана на мнозинството на побарувања на државата од претпријатијата загубари, користејќи ја позицијата на доминантен доверител со одлучувачко гласачко право во Одборот на доверители;
- Директна и индиректна владина поддршка на социјално/политичките сензитивни претпријатија;
- Преструктурирање на државните побарувања во претпријатијата загубари.

Покрај преструктурирањето на претпријатијата загубари во последниве години се почна и со преструктурирање на некои други претпријатија како пред-приватизациона активност. Во таа смисла, посебно внимание заслужува реструктурирањето на земјоделските претпријатија. На почетокот на приватизацијата, земјоделските претпријатија беа изземени од процесот, со цел тие поединечно да се опфатат со посебен закон. Тоа се случи во 1996 година, со Законот за трансформација на претпријатијата и задругите со општествен капитал кои стопанисуваат со земјоделско земјиште ("Службен весник на РМ" бр. 38/93, 48/93, 21/98, 25/99, 39/99, 81/99, 49/00, 6/02, 31/03 и 38/04). За сложените земјоделски комбинати, како и за претпријатијата кои располагаа со големо земјиште беше неопходно тие да се преструктурираат пред приватизацијата, односно да се продаваат одделно, според одделните дејности кои ги спроведуваат. Логиката заради која се инсистираше на ваквиот вид приватизација и преструктурирање лежеше во потребата за зголемување на ефикасноста и конкурентноста (заради подобрата специјализација) при продажбата на деловни единици со едноставни, а не комплексни основни дејности. Покрај ова, 15% од земјиштето што земјоделските комбинати го имаа на располагање беше одземено и дадено на слободна продажба на приватните фармери. Цел на оваа мерка беше да се охрабри пазарот на земјиште во Република Македонија.

Сектори каде е неопходно реструктурирање - Владата на Република Македонија идентификуваше потреба од преструктурирање на ЕСМ, ЈП Македонски Железници, ЈП Македонски Пошти, ЈП Македонска Радио Телевизија, Јавно претпријатие за аеродромски услуги, ЈП за Стопанисување со стамбен и деловен простор, ЈП Македонски Шуми и ЈП Водостопанство Македонија. Програмите за преструктурирање на поголемиот дел од овие претпријатија се во процес на изготвување. Реструктурирањето на ЕСМ (види повеќе во 14_II_B) и ЈП Македонски железници е веќе во тек (види повеќе во 9_II_B_1).

Вкупната (агрегатна) годишна добивка/загуба на претпријатијата кои не се во приватна сопственост, според годишните сметки е прикажана во следната табела.

Година	Добивка	Загуба
1996 година	2.259.607.449	14.527.521.028
1997 година	4.815.739.107	8.969.987.132
1998 година	3.968.896.837	8.751.633.187
1999 година	3.098.651.075	8.689.714.749
2000 година	2.767.082.641	6.906.673.034
2001 година	2.237.869.624	9.022.980.136
2002 година	2.785.617.923	9.016.574.827
2003 година	2.368.938.905	5.923.516.014
Извор: Централен регистар на Република Македонија		

18. Ве молиме да ги опишете основните карактеристики за влез на пазарот на подрачјето на трговските друштва (регистар на деловните субјекти, постапки за давање на дозволи, број на посебни управни постапки, просечен временски период потребен за основање на трговско друштво) како и основните карактеристики за излез од пазарот (стечајна постапка)? (види исто така Поглавје 15 – Индустриска политика и Поглавје 16 – Мали и средни претпријатија)

Со Законот за трговските друштва (ЗТД), донесен на 30.04.2004 година (“Службен весник на РМ“ бр. 28/04), (види 05_Прилог_01), воведен е нов пристап при регистрацијата на трговските друштва со поедноставување на одредбите за упис во трговскиот регистар (до септември 2005), како и со воведување на едношалтерски систем за регистрација во РМ.

Исто така, предвидено е воведување на единствен трговски регистар на Република Македонија (почнувајќи од 01.03.2005) кој, покрај писмена, ќе се води и во електронска форма (почнувајќи од 01.07.2005). Притоа, трговскиот регистар во електронска форма ќе биде дел од централната информативна база на Централниот регистар.

Постапка за упис⁸ во трговскиот регистар е уредена со ЗТД, членови 82-109. Надлежни судови за вршење на упис на трговските друштва се Основниот Суд Скопје 1 во Скопје, Основниот Суд Битола во Битола и Основниот Суд Штип во Штип. Постапката за упис во трговскиот регистар е итна и таа се спроведува според правилата на вонпроцесната постапка.

Постапка за регистрација на трговско друштво (влез на пазарот, со временска рамка од постојната пракса):

1. Поднесување на регистрациони документи до надлежниот суд:

- изјава/ договор на оснивачот/оснивачите заверени кај нотар;
- овластување на менаџер на фирмата;
- проценка на вредноста на оснивачкиот капитал (доколку го има), или уплата на оснивачкиот влог на приватна привремена жиро-сметка на основачот во банката (минимум 5000 Евра);
- донесување на судско решение за упис;
- објавување на друштвото во Службен весник.

Доколку сите документи се правилно пополнети, судското решение за упис може да се добие за 8 дена.

2. Добивање на единствен матичен број на субјектот во Државниот Завод за Статистика (Евиденцијата на правни субјекти).

Во Државниот завод за статистика се издаваат следните решенија:

- Решение за распределување на деловниот субјект по претежна дејност,
- Решение за извршени промени кај деловните субјекти
- Решение за бришење од Евиденцијата на деловните субјекти.

Просечно време за запишување на основање на трговско друштво во Евиденцијата на правни субјекти што се води во ДЗС изнесува 5 часа.

3. Регистрација на фирмата во Управата за јавни приходи, за добивање Единствен даночен број.

⁸ Постапката која е опишана е утврдена со ЗТД, а за нејзина целосна имплементација, неопходно е донесувањето на неколку подзаконски акти, како и интервенција, во смисла на измена на одредени закони и подзаконски акти од областа на даноците и регистрацијата. На таа задача во моментот работи интерминистерска експертска група

- Просечното време за добивање на Единствен даночен број е три до пет дена .
- 4. (Опционално) Добивање на Единствен царински број од Царинската управа, доколу фирмата се занимава со надворешна трговија.
 - Просечното време за добивање на царински број е еден ден.
- 5. Отварање сметка во деловна банка.
 - Просечното време потребно за отворање на сметка во деловна банка изнесува 2 дена.
- 6. (Опционално) Обезбедување на работни визи/визи за престој, доколку дел од оснивачите, менаџерите или работниците се странски државјани.
- 7. Пријавување/регистрање на вработените во регистарот на Агенцијата за вработување, како и во Фондот за Здравство и Пензискиот Фонд.
 - Просечно време потребно за оваа активност изнесува 1 – 2 дена.
- 8. (Опционално) Обезбедување посебни дозволи (пр. дозвола за техничките услови, хигиенско-санитарна како и дозвола за заштита при работа, и сл.) од надлежните институции.

Ликвидација на друштво - Ако не се отвори стечајна постапка над друштвото, по донесувањето на одлуката за престанување на друштвото се спроведува ликвидација.

Ако од одредбите на овој закон или од целта на ликвидацијата не произлегува нешто друго, до завршувањето на ликвидацијата се применуваат одредбите од овој закон што важат за друштвата коишто не престанале.

Регулирањето на стечајот во Република Македонија се врши согласно Законот за стечај (“Службен весник на РМ“ бр. 55/97, 53/00, 37/02 и 17/04). Во најновите измени на законот за стечај се содржани одредби за забрзување и поголема ефикасност и квалитетот на стечаите (види поопширно II_VI_B_8).

Затварањето на претпријатијата кои неможат да се одржат може да се спроведе со покренување на стечај согласно одредбите на Законот за стечај, заради неспособност за плаќање и презадолженост.

Заклучно со 30.09.2004 година, од Евиденцијата на правни субјекти избришани се 1.087 трговски друштва, во стечај се наоѓаат 189 трговски друштва, додека во ликвидација се 82 трговски друштва.

19. Државна помош: Каков е развојот на државните субвенции и гаранции? Според кои економски критериуми се доделува државната помош? Дали постојат среднорочни цели за постепено намалување на државните интервенции на пазарот (види исто така Поглавје 6 – Конкуренција)

Република Македонија не користи субвенции, вклучувајќи ги тука и извозните субвенции, кои спаѓаат во дефиницијата за забранети субвенции во рамките на значењето на членот 3 од Спогодбата за субвенции и компензаторни мерки.

Државната помош во Република Македонија се доделува во согласност со Законот за државна помош ("Службен весник на РМ" бр. 24/03) и следните уредби: Уредба за начинот и постапката за поднесување на извештај до Комисијата за државна помош и за оценување на државната помош, Уредба за утврдување на условите и постапката за доделување на помош за спас и реконструкција на претпријатија со потешкотии и Уредба за утврдување на условите и постапката за доделување на регионална помош ("Службен весник на РМ" бр. 81/03).

Во македонското законодавство имплементирани се членовите 87-89 од Договорот за основање на Европските заедници, Регулативата на Комисијата бр. 69/2001 и Регулативата на Советот на Европските заедници бр. 659/1999.

Целите (предметот) на споменатиот Закон се дефинирани на следниот начин:

- Секоја државна помош, без оглед дали истата е доделена според шемите за помош или како индивидуална помош, со која се нарушува или се заканува да се наруши конкуренцијата преку фаворизирање на одредени претпријатија или одредени производи е во спротивност со одредбите од овој Закон се додека истата може да влијае врз трговијата меѓу Република Македонија и Европската заедница (во натамошниот текст: Заедница).
- Помошта која ќе се додели спротивно на одредбите на овој закон ќе биде вратена.
- Помошта за извоз е инкомпатибилна со одредбите на овој закон.

Во таа смисла, утврдени се неколку вида на државна помош, кои се дефинираат и доделуваат според следните критериуми:

А. Компатибилна (член 4)

- а) помошта од социјален карактер, доделена на индивидуални потрошувачи, доколку при тоа не се прави дискриминација поврзана врз потеклото на стоката.
- б) помошта со која се надоместува штетата предизвикана од природни катастрофи или други исклучителни настани, вклучувајќи ги и воените дејствија.
- в) помошта која се доделува, освен во секторите за транспорт, земјоделство и водостопанство, а која не е поврзана со извозни активности и услови за употреба на домашни производи пред стоките увезени од Заедницата, доколку износот на де minimis помошта примен од примателот на помошта не надминува износ од 100.000 € за период од три години, без оглед на обликот на помошта или целите кои се настојува да се постигнат со неа.

Б. Помош која може да биде компатибилна (член 5)

- а) регионалната помош за унапредување на економскиот развој на подрачја во Република Македонија, во кои животниот стандард е исклучително низок или каде што постои голема невработеност;
- б) помошта наменета за отстранување на потешкотиите во домашното стопанство или за унапредување на изведување на проекти од значаен економски интерес за Република Македонија;
- в) помошта за унапредување на развојот на определени стопански дејности или стопански гранки на Република Македонија, доколку со тоа не се предизвикува сериозно нарушување на обврските согласно со членот 1 од овој закон;
- г) помошта, наменета за унапредување на културата и заштитата на културното наследство, кога таа не влијае на трговските услови и конкуренцијата на пазарот.

В. Регионална помош (член 6)

- а) Помошта за регионален развој може да биде доделена во облик на субвенции, заеми по поволни услови, државни гаранции или даночни олесненија.

- б) Интензитетот на помошта може да биде до 50% од износот на инвестицијата или од износот на платата на вработените на новоотворените работни места за период од две години.
- в) Инвестициите и новотворените работни места мораат да бидат одржани најмалку пет години.
- г) Условите и постапката за доделување на регионалната помош ќе ги пропише Владата на Република Македонија.
- д) Максималната граница на помошта од ставот (2) на овој член е предмет на ревизија четири години од денот на влегувањето во сила на Времената спогодба за трговија и трговски прашања меѓу Република Македонија и Европските заедници.

Г. Помош за мали и средни претпријатија (член 7)

- а) Помошта чија цел е унапредување на активностите на малите и средни претпријатија преку поддршка на инвестициите во ликвидна и неликвидна актива се до 30% од износот на поволните инвестиции или од износот на платата за период од две години може да биде компатибилна, при што ќе се обезбеди вкупниот интензитет на помошта да не надминува 75% од инвестиционите трошоци.
- б) Помошта чија цел е давање на советодавни услуги на малите и средни претпријатија, која не е континуирана активност, и помошта со која се дава поддршка на првото учество на претпријатието на саеми и изложби може да биде компатибилна се до 50% од трошоците за учество.

Д. Помош за спас и реконструкција (член 8)

- а) Помошта за спас во нужен износ може да биде компатибилна во облик на државен заем или државна гаранција по пазарните цени за период од шест месеци како правило, за кој период е подготвен планот за реконструкција.
- б) Помошта за реконструкција може да биде компатибилна доколку истата се заснова на планот за реконструкција во кој се содржани мерки за реконструкција кои ќе гарантираат долгорочна способност на претпријатието, и кои ќе бидат одобрени согласно одредбите на овој закон.
- в) Условите и постапката за доделување на помошта за спас и реконструкција ќе ги пропише Владата на Република Македонија.

Со пристапување во Светската трговска организација на 4.04.2003 година, Република Македонија се обврза дека нема да ги задржи, а од денот на пристапувањето нема да воведува субвенции кои спаѓаат во дефиницијата на забранети субвенции во рамките на значењето на членот 3 од Спогодбата за субвенции и компензаторни мерки и поради тоа од страна на Република Македонија не е побаран транзициски период за укинување на таквите мерки. Секоја идна програма за субвенции ќе биде администрирана во согласност со Спогодбата за субвенции и компензаторни мерки и до Комитетот за субвенции и компензаторни мерки, согласно членот 25 од Спогодбата, ќе поднесува информации за програмите за кои треба да се поднесе известување. (Закон за ратификација на Протоколот за пристапување на Република Македонија кон Светската трговска организација ("Службен весник на РМ" бр.7/2003 година).

Во развојните документи на Република Македонија на среден и долг рок една од основните цели е постепеното намалување на државната интервенција на пазарот и создавање на услови за поуспешно функционирање на пазарната економија. При ова се предвидува улогата на државата да се изразува во пропишување на општи правила за пазарно однесување и во ефикасна контрола над спроведувањето на пропишаните правила на одесување на деловните субјекти и другите чинители.

Оваа улога на државата се остварува со водење на конзистентна макроекономска политика и со корекции на трајните деформации на пазарот согласно мерките и критериумите кои се применуваат во развиените пазарно ориентирани економии. За реализацијата на овие определби се предвидува се понагласено место да имаат економски (монетарни, кредитни, фискални, платнобиланси и слично) мерки на макроекономската и на развојната политика, додека административни мерки (забрани, дозволи, континенти, поттикнувања и слично) да се намалуваат и сведуваат во минимални рамки прифатени од Светската трговска организација и практикувани во развиените пазарни економии.

20. Ве молиме да ги наведете главните приоритети во областа на макроекономската политика и структураната/ микроекономската реформа?

Спроведувањето на економските реформи, чиј главен носител е Владата на Република Македонија, е насочено кон остварување на клучните макроекономски цели:

1. подигнување на среднорочната стапка на економски раст, пред се преку интензивирање на структурните реформи;
2. намалување на стапката на невработеност, а во таа насока и намалување на сиромаштијата; и
3. подобрување на бизнис климата и создавање на услови за што побрзо интегрирање на Република Македонија кон ЕУ.

(1) Забрзувањето на економскиот развој и процесот на интеграција кон ЕУ, ги надополнува заложбите на Владата на РМ за интензивирање на структурните реформи како дел од макроекономската политика на земјата на среден рок.

Структурните реформи се насочени кон реалниот сектор, деловното опкружување, судството, пазарот на работна сила, јавниот сектор, водостопанството, пензискиот систем, корпоративното управување, трансформацијата и реструктурирањето на одредени претпријатија во државна сопственост, банкарскиот сектор.

Реален сектор - Во текот на изминатата година, интензивирањето на структурните реформи иницираше успешно завршување на процесот на приватизација на претпријатијата загубари во кои државата беше значителен, или доминантен доверител, а кои беа опфатени со ФЕСАП 2 аранжманот што практично претставуваше заокружување на процесот на приватизација. Оттука, во 2005 година се очекува производно ефектуирање на овие претпријатија, а со тоа и позитивни ефекти врз целокупната економија.

Реформа во деловното опкружување и подобрување на бизнис климата во земјата - Подобрувањето на бизнис климата претставува еден од основните приоритети на владината политика во 2005 година, и опфаќа:

- Реформи во судскиот систем - види поопширно I_D;
- Реформи на пазарот на работна сила – види поопширно во Поглавје 13 – Социјална политика и вработување;
- Реформи во пензискиот систем – види поопширно II_VI_E_4;
- Подобрување на деловната регулатива и корпоративното управување и управувањето во финансискиот сектор
- Реформи во јавниот сектор и водостопанство - види поопширно II_V_15, II_V_16 и II_V_17;
- Приватизација на градежно земјиште во државна сопственост - во 2005 година ќе се интензивираат приватизационите процеси во оваа област, односно приватизација и други форми на трансформација на градежното земјиште во државна сопственост.

Развој на банкарскиот сектор - Основен предуслов за мобилизација и ефикасна алокација на финансиските ресурси, за зголемување на штедењето и инвестициите, како и за создавање на оптимална структура на каматните стапки, секако претставува здравиот и конкурентен банкарски систем. Согласно ова, во 2005 година се предвидени измени на Законот за банки со кои ќе се изврши: а/ прецизирање и дорегулирање на постапката и мерките кон банките кои имаат проблеми во работењето; б/ воспоставување правен основ за регулирање и управување со пазарниот ризик; в/ ослободување на банките од лимитите за вложување во финансиски институции; г/ зголемување на висината на основачкиот капитал потребен за основање на банка на 5 милиони Евра; и д/ редесфинирање на финансиските активности кои можат да ги извршуваат банките. Покрај ова, измените на Законот за банки ќе придонесат и за натамошно уредување на статусот на досегашните штедилници, кои ќе се трансформираат во штедни банки.

Од останатите активности, во 2005 година ќе се изврши и анализа за потребата од донесување на регулатива за небанкарски институции, со посебен акцент на услугите кои би биле предмет на регулирање, пред се факторингот, кредитирањето и паричните картички.

Во услови на интевизирање на економската активност, преточена во пораст на индустриското производство до 6-7%, се очекува и реален пораст на БДП од 3,8%. Согласно проекциите, овие макроекономски политики ќе водат кон постигнување на одржлив економски развој, ценовна стабилност изразена преку ниска просечна стапка на инфлација на годишно ниво од околу 0,6% до 1,5%, низок буџетски дефицит на централната влада на ниво од 1% од БДП, намалување на дефицитот на Консолидираниот буџет кој е проектиран до 2%, и континуирано намалување на дефицитот на тековната сметка на платниот биланс на ниво под 5,5 %.

(2) Во овие рамки, политиката на вработување, како еден од главните столбови на макроекономската политика, ќе биде насочена кон воспоставување на механизми за итно запирање на порастот на невработеноста и обновување на нарушените функции на пазарот на работна сила. Основни елементи на политиката за вработување ќе бидат активните мерки за поттикнување на инвестициите и вработеноста, реформите на пазарот на работна сила и создавањето на клима на поголема флексибилност и конкурентност.

Воедно, ќе продолжат активностите за хармонизација и усогласување на работното законодавство со законодавството на ЕУ во функција на имплементација на Спогодбата за стабилизација и асоцијација на Република Македонија како услов за прием во ЕУ. Платформа за ревидирање и надградување на постојното трудово законодавство ќе претставува трипартитниот дијалог помеѓу претставниците на Синдикатот, Стопанските комори и Владата на РМ. Владата, покрај социјалниот договор склучен со ССМ, соодветен договор ќе им понуди и на работодавците, без чија активна партиципација, согласност и поддршка, нема да биде можно остварувањето на политиката на вработување, а особено потребната поголема флексибилност пазарот на работна сила.

(3) Клучна улога во процесот на интеграција на Република Македонија во ЕУ секако ќе има и интензивирањето на структурните и институционалните реформи, како и создавањето на поволно деловно опкружување, кое ќе овозможи поголем број на директни странски инвестиции и експанзија на приватниот сектор како главен двигател на развојот. Постигнувањето на овие цели ќе се оствари преку различни видови мерки и конкретни политики:

- Интензивна и динамична меѓународна економска соработка како јадро на идниот извозно-ориентиран економски развоен концепт – Република Македонија ќе продолжи со хармонизацијата на трговските прописи со стандардите на ЕУ, како и со натамошна либерализација на надворешната трговија под покровителство на СТО. Со цел успешно да се натпреварува на меѓународната сцена, развојниот концепт на Република Македонија ќе се темели на подобрување на конкурентната способност на деловниот сектор. Оттука, основни среднорочни и долгорочни цели на надворешно-трговската политика на Република Македонија се: зголемување на учеството на извозот во

структурата на БДП, подобрување на состојбата на платниот биланс, стимулирање на приливот на странски директни инвестиции, зајакнување на регионалната економска соработка, зајакнување на постојните и создавање нови конкурентни предности засновани врз технолошка модернизација на економијата и унапредување на квалитетот на образованието, вештините за раководење и организација.

- Натамошна ценовна либерализација, паралелно со заштитата на конкуренцијата - Основна цел на политиката на цени (ценовната либерализација) и заштитата на конкуренцијата претставува создавањето услови за правилна и ефикасна алокација на ресурсите. Владата се обврза да воспостави транспарентни регулаторни и институционални механизми со кои ќе обезбеди отворена и фер конкуренција, вклучувајќи го и секторот на јавните услуги. За ефикасно спроведување на политиката за заштита на пазарната конкуренција неопходно е постоење на ефикасен правен систем и адекватна институционална инфраструктура. Во оваа сфера, во тек е усогласувањето на националното со законодавството на ЕУ.
- Целосно операционализирање на регулаторната рамка за поддршка на пазарната економија - Приватниот сектор во Република Македонија честопати се соочува со многу пречки, пред се поради одредени недостатоци на законската и регулаторната рамка. Ова, од своја страна бара подобрувања во областа на сметководствените стандарди и нивната примена, дефинирањето на даночната основа, процедурите за регистрирање на претпријатијата, како и развој на регулативата за обезбедување на побарувањата.
- Унапредување на човечкиот капитал - Развојот на човечкиот капитал во Република Македонија има за цел зголемување на неговиот квалитет и вработеноста. Недостигот на раководни вештини, исто така е еден од главните проблеми кој го спречува побрзото реструктурирање на бизнис секторот. Во делот на политиката за унапредување на човечките ресурси и пазарот на работна сила, приоритетни цели се поттикнување на отворањето нови работни места, поттикнување на постојаното инвестирање во човечки капитал преку обезбедување соодветна мрежа за јавно и приватно образование, отстранување на преостанатата институционална нефлексибилност на пазарот на работна сила и социјалната заштита, пораст на мобилноста на работната сила и намалување на вработувањето во неформалниот сектор.
- Продолжување на реформите во деловниот сектор (секторот на претпријатија) – Политиките во ова поле ќе бидат фокусирани на структурните промени и подобрувањето на конкурентноста на претпријатијата и ќе бидат тесно поврзана со политиката на технолошкиот развој, стимулирањето на претприемништвото и создавањето нови претпријатија. Подобрувањето на климата за инвестирање ќе остане и натаму основната грижа на Владата, но ќе се промовира и клима на поттикнување на претпријатијата за нивно структурно приспособување кон променливите услови на конкуренцијата и подобрување на нивниот настап на пазарот.
- Реформа на системот на јавни финансии – Реформите во оваа сфера се однесуваат пред се на апроксимација на даночните и царинските регулативи и процедури со ЕУ стандардите, фискална децентрализација, подобрување на финансиската одржливост преку отчетност и транспарентност како основа на буџетските и даночните реформи, натамошно унапредување на трезорскиот систем, реформа во јавната администрација, и подобрување на системот на јавни набавки.
- Продолжување на реформите во финансискиот сектор - насочени кон натамошно зацврстување на стабилноста на финансискиот систем, зајакнување на конкуренцијата во секторот и подобрување на регулативата и надзорот над финансиските институции. Во исто време, реформите во банкарскиот систем ќе се одвиваат преку натамошно зајакнување на стабилноста и сигурноста на банкарскиот систем и приближување кон меѓународните Базелски стандарди и директивите на ЕУ.
- Унапредување на инфраструктурата и институционалните аранжмани за јавните комунални услуги - Мерките се концентрирани главно кон воспоставување комерцијална ориентираност и раководење со јавните претпријатија преку

комерцијализација и адекватна политика на цени засновани врз покривање на вкупните трошоци, законски измени и основање независни регулаторни тела и системи за следење и оценка на ефектот врз крајните корисници на услугите од страна на јавниот сектор, зголемување на пазарната конкуренција и натамошна либерализацијата на цените и пораст на инвестициите во транспортот, телекомуникациите и енергетиката од домашни и странски извори.

- Поттикнување и унапредување на локалниот економски развој - Главната насока во оваа област претставува обезбедувањето одржлив развој на општините (единиците на локална самоуправа). Во однос на територијалната организација и градењето локална самоуправа, рedefинирана е територијалната организација со создавање помал број единици, корегирани се постојните недостатоци во функционирањето на општините и создадени се услови за зголемување на нивниот капацитет за креирање одржлив локален економски развој преку сопствени приходи. Со новите законски решенија, се формираат општини кои ќе бидат способни да ги извршуваат своите функции, кои ќе бидат способни да подготвуваат и да реализираат планови за локален економски развој и кои ќе бидат способни да дејствуваат како партнери во европските структурни фондови во прекуграничната регионална соработка.
- Заштита на животната средина - Главните цели на Македонија во областа на заштита на животната средина опфаќаат: остварување на еколошки одржлив економски развој, пораст на конкурентноста и интегративен приод кон еколошките проблеми, постепено хармонизирање на домашното законодавство во оваа област со законодавството на ЕУ за животна средина и активно учество во меѓународните напори за решавање на глобалното загадување и деградирање на животната средина, заштита на биолошката разновидност и живеалиштата, активно вклучување во меѓународните системи за заштита на животната средина и одржливо управување со природните ресурси и нивна заштита.

И во 2005 година, Макроекономската политика продолжува да биде насочена кон:

- одржувањето на макроекономска стабилност
- стабилизацијата на буџетскиот дефицит на одржливо ниво (во рамките на критериумите од Мاستрихт) и
- креирањето на поволно опкружување за намалување на каматните стапки, во функција на поттикнување на инвестиционен циклус

За таа цел, предвидена е внимателна координација на монетарната, фискалната и политиката на доход, насочена кон постигнување фискална и екстерна одржливост, при одржување ниско ниво на инфлација. Монетарната политика и натаму ќе придонесува за одржување на макроекономската стабилност преку остварување на крајната цел - ценовна стабилност. Од аспект на политиката на девизен курс, во ориентацијата за интегрирање во Европската унија Република Македонија ќе го следи правецот на прифаќање на обврските за приклучување кон Европската монетарна унија.

Во наредниот период, Република Македонија ќе продолжи и со либерализацијата на капиталните текови, во согласност со временскиот распоред предвиден во ССА. Постепено ќе се воведуваат правилата на ЕУ за движење на капиталот во Република Македонија, а целосната либерализација на движењето на капиталот треба најдоцна да се очекува до моментот на пристапување кон ЕУ. Процесот на либерализација на капиталните трансакции во Република Македонија беше заокружен со стапувањето во сила на новиот Закон за девизно работење ("Службен весник на РМ" бр. 34/01, 49/01 и 51/03) кога во целост се либерализираа директните инвестиции, со што странските инвеститори се изедначени со домашните т.е. им е даден национален третман. Истовремено, се изврши целосна либерализација на сите комерцијални и финансиски кредити (краткорочните, среднорочни и долгорочни).

21. Како се менувала секторската структура на стопанството во текот на времето (во смисла на додадена вредност на БДП и вработеноста)? Во кои сектори дошло до најдинамичен развој и/или создавање на работни места?

Анализирајќи ја секторската структура на стопанството на РМ за периодот 1997-2002 година следена според учеството на додадената вредност во БДП и вработените може да се забележи следната динамика:

- во набљудуваниот период најдинамичен развој се забележува во НКД секторот Сообраќај, складирање и врски од 6,1% во 1997 година до 9,3% во 2001 година, со намалување на учеството во 2002 година од 8,4%. Од аспект на учеството на вработените во овој сектор за истиот период се забележува иста тенденција на зголемување од 6,5% во 1997 година до 7,3% во 2001 година односно намалување на учеството во 2002 година од 6,7%;
- зголемување на учеството на вработените е забележано во НКД секторите: Снабдување со електрична енергија, гас и вода од 3,1% во 1997 година до 3,3% во 2002 година, Трговија на големо и трговија на мало, поправка на моторни возила, мотоцикли и предмети за лична употреба и за домаќинствата од 12,9% во 1997 година до 13,9% во 2002 година, Хотели и ресторани од 2,6% до 3% во 2002 година, Финансиско посредување од 1,1% во 1997 година до 1,4% во 2002 година, Активности во врска со недвижен имот, изнајмување и деловни активности од 2,2% во 1997 година до 2,6% во 2002 година и Јавна управа и одбрана, задолжителна социјална заштита од 6,6% во 1997 година до 7,2% во 2002 година. Карактеристично за овие сектори е тоа дека во следениот период и покрај тенденцијата на зголемување на учеството на бројот на вработени се забележува опаѓање на учеството на додадената вредност во БДП;
- и покрај тоа што НКД секторот Преработувачка индустрија во следениот период има најголемо учество на додадената вредност во БДП од година во година се забележува тенденција на намалување на учеството и тоа од 18,9% во 1997 година до 15,5% во 2002 година. Од аспект на учеството на вработените во овој сектор во периодот 1997-2002 година видливи се осцилации односно до 2000 година се забележува тенденцијата на зголемување на учеството на вработените, а од 2001 година тенденција на постојано намалување.

22. Како се развивала големината на претпријатијата? Ве молиме да ги опишете главните пречки за пораст и создавање на работни места за локалните претпријатија? (види исто така Поглавје 16 – МСП)

Како резултат на економското и сопственичкото реструктурирање кое во најголем дел се спроведуваше преку процесот на приватизација на претпријатијата и отворање на нови претпријатија, македонската економија доживеа големи промени. Во прв ред, рапидно се зголеми бројот на претпријатијата, од кои најголем дел претставуваат новоотворени мали претпријатија. Како резултат на овој процес, доминантно учество во структурата на претпријатијата сега имаат малите компании. Доказ повеќе за ваквиот тренд е континуираното намалување на просечниот број на вработени во компаниите (овој број е намален од 215,8 просечно вработени во едно претпријатије во 1989 година, на 8,4 вработени во 1997 година и 6,8 во 2003 година).

Бројот на занаетчиите, регистрирани како физички лица изнесува 7.500 лица во 2003 година, што ја покажува високата застапеност на малите стопански субјекти во стопанската структура на Република Македонија

Дефинирањето на активни претпријатија во табеларните прегледи кои следат произлегува од банкарската практика (динамика на прилив/одлив на средства од банкарската сметка).

Активни претпријатија

Година	Број на претпријатија	Број на вработени
1989	2.003	432.400
1997	33.455	283.142
2003	39.199	262.728

Извор: Според податоците на Заводот за платен промет (1989 и 1997) и Централен регистер (2003)

Активни претпријатија – 2001 година

Претпријатија	Број	Учество во бројот	Вработени	Учество во вработените
Мали претпријатија	34.113	98,3	119.565	40,9
средни	484	1,4%	72.565	24,8
големи	119	0,3%	100.526	34,3
Вкупно	34.716	100,0	292.656	100,0

Извор: Централен регистер

Активни претпријатија – 2002 година

Претпријатија	Број	Учество во бројот	Вработени	Учество во вработените
Мали претпријатија	35.858	98,3	122.046	44,0
Средни и големи	608	1,7	155.214	56,0
Вкупно	36.466	100,0	277.260	100,0

Извор: Централен регистер

Активни претпријатија – 2003 година

Претпријатија	Број	Учество во бројот	Вработени	Учество во вработените
Мали прет.	38.581	98,5	110.373	42,0
Средни и гол.	618	1,5	152.355	58,0
Вкупно	39.199	100,0	262.728	100,0

Извор: Централен регистер

Спрема тоа, бројот на активни мали стопански субјекти постојано расте, но вкупната вработеност во стопанството се намалува. Растот на бројот на нови претпријатија не го следи и соодветна вработеност, што се должи на ликвидирање на голем број на претпријатија, особено неприватизирани и загубари.

Главните бариери за побрз развој на новите мали приватни стопански субјекти и за развој на претприемништвото се наоѓаат во неколку области:

- Отсуство на релативно лесен пристап до капиталот на компаниите-почетници и на МСП, особено поради строгите банкарски критериуми за доделување на средства, а особено висок износ на гаранции (1:2), а секако и високи камати. Не постојат кредитно-гарантни фондови во доволен број, (освен 2, финансирани од донатори и со мал обем на средства) особено на локално ниво, како и други инструменти (програми за формирање на нови претпријатија на млади и образовани, на жени потенцијални претприемачи, на претприемачи во руралните средини итн.)
- Сеуште недоволна институционална поддршка во функција на помош и поддршка на претприемачите во сите области на деловното работење, обезбедување совети, деловни информации, постојани обуки, помош при изво, за обезбедување на квалитет, за технолошка поддршка итн.

23. Опишете како во последниве години се развивала висината (во % од БДП), структурата (вид и квалитет на инвестициите, економски сектор) како и изворите (јавни или приватни) на создавање на бруто фиксниот капитал. Ве молиме да го наведете делот кој се однесува на после воената обнова и инвестиции во инфраструктурата вклучувајќи ги промените кои се однесуваат на патишта, железници и телефонски линии. Ве молиме да дадете посебен осврт на расходите за истражување и развој во овој контекст. Ве молиме да дадете синтетизирана проценка за квалитетот на главната

инфраструктура (транспорт, телекомуникации, енергија), со назначување на областите каде инвестиционите потреби имаат поголемо значење.

Податоците за висината на инвестициите (како % од БДП) и структурата (вид и квалитет на инвестиции) и изворите на инвестиции (јавни и приватни) се дадени во табела 4 - БДП според категориите на трошење (оддел И, Прашање 1 од ова Поглавје).

Податоците за инвестициите според намената на инвестициите дадени се во следнава табела:

Gross fixed capital formation by purpose of investment

Во милион денари-моментални цени					
НКД Сектори	Опис	2000	2001	2002	2003
	Вкупно	38.332,26	34.716,08	40.447,60	42.109,86
А	Земјоделство, лов и шумарство	1.795,36	1.113,33	1.234,82	1.375,28
Б	Рибарство	0,13	1,21	2,02	3,39
В	Вадење на руди и камен	120,06	314,36	306,70	114,57
Г	Преработувачка индустрија	5.095,50	5.450,42	7.291,97	7.684,43
Д	Снабдување со електрична енергија, гас и вода	3.562,43	3.141,39	3.306,42	4.178,81
Ѓ	Градежништво	13.037,68	8.977,07	9.848,20	11.413,10
Е	Трговија	1.601,43	1.137,09	1.913,77	2.291,34
Ж	Хотели и ресторани	672,96	916,02	1.213,55	897,03
З	Сообраќај, складирање и врски	7.999,69	7.824,35	8.501,45	8.925,27
С	Финансиски услуги	905,36	1.190,68	2.062,26	1.594,78
И	Активности во врска со недвижен имот, изнајмување и деловни активности	404,07	466,90	348,94	427,62
Ј	Јавна управа и одбрана; задолжителна социјална заштита	1.337,87	2.630,86	2.285,04	1.233,38
К	Образование	427,54	338,22	378,27	433,17
Л	Здравство и социјална работа	920,87	790,50	1.475,50	1.148,32
Љ	Други комунални, културни, општи и лични услужни активности	451,33	423,69	278,67	389,36
Извор: Државен завод за статистика					

Податоците за инвестициите во инфраструктура (патишта и железници) се приложени во 9_III_A2_2.

Инвестициите во дејноста на телекомуникациите се презентирани во следнава табела:

Инвестиции во телекомуникациите

Во милион денари-моментални цени					
НКД класа	Опис	2000	2001	2002	2003
6420	Телекомуникации	4.371,16	5.673,70	5.450,77	7.209,17
Извор: Државен завод за статистика					

Трошоците за истражување и развој се презентирани во следната табела:

Вкупни трошоци за истражување и развој по сектори и видови трошоци

Во милион денари-моментални цени

	Вкупно	Видови трошоци						
		Тековни трошоци			Капитални трошоци			
		Вкупно	Плати	Други тековни трошоци	Вкупно	Изградба и земјиште	Инструменти и опрема	Друго
				2000				
Вкупно	1.041,52	948,34	520,90	427,45	93,18	22,96	59,46	10,75
Бизнис сектор	59,45	56,46	27,84	28,62	2,99	0,00	1,97	1,02
Владин сектор	982,07	891,89	493,06	398,83	90,19	22,96	57,49	9,73
				2001				
Вкупно	739,76	673,54	416,31	257,23	66,22	6,23	54,49	5,51
Бизнис сектор	45,56	43,54	26,74	16,80	2,02	0,00	1,29	0,73
Владин сектор	694,20	630,00	389,57	240,43	64,20	6,23	53,20	4,78
				2002				
Вкупно	632,52	598,23	376,97	221,25	34,29	6,78	21,35	6,16
Бизнис сектор	16,45	16,45	12,76	3,69	0,00	0,00	0,00	0,00
Владин сектор	616,07	581,78	364,22	217,56	34,29	6,78	21,35	6,16
				2003				
Вкупно	565,98	513,71	299,45	214,26	52,27	31,24	20,15	0,88
Бизнис сектор	7,29	7,29	6,20	1,10	-	-	-	-
Владин сектор	558,69	506,42	293,25	213,17	52,27	31,24	20,15	0,88

Извор: Државен завод за статистика

Приоритети - Владата на Република Македонија, имајќи ги во предвид значајните потреби во јавниот сектор и ограничените финансиски ресурси со кои располага, особено внимание дава на рационалното користење и планското насочување на средствата наменети за инвестиции во јавната инфраструктура. Владата на Република Македонија со среднорочната Програма за јавни инвестиции, како инструмент за планирање во континуитет, ги спроведува овие определби.

Во Програмата за јавни инвестиции се опфатени инвестициони проекти согласно приоритетните потреби во домените:

- енергетика
- транспортот
- водоснабдување
- наводнување
- животна средина
- здравство и образование

Временскиот опфат на Програмата е три години, при што првата година е секогаш буџетската (тековна) година, а во двете последователни години се вклучени оценетите, односно планираните потреби (трошоци).

Програмата се ревидира секоја година, со оглед дека остварените промени мораат да бидат евидентирани, како во реализираниот дел на јавните инвестиции, така и во планираните активности.

Актуелната Програма за јавни инвестиции е за периодот 2004 - 2006 година.

Преглед на инвестициони вложувања во јавниот сектор во период 2004-2006 година				Во милиони Евра In million of Euro's	
Сектор	2004	2005	2006	Вкупно	Sector
Вкупно	270.04	300.80	258.94	829.78*	Total
Енергетика	63.43	44.75	36.22	144.40	Energy
Сообраќај	94.64	98.68	92.71	286.03	Transport
Водостопанство	18.33	26.17	22.85	67.35	Water economy
Комунал. услуги и домување	36.31	41.85	13.71	91.87	Communal Services & Housing
Животна средина	11.60	13.73	13.24	38.57	Environment
Останато стопанство	5.03	5.06	5.09	15.18	Other Sectors of Economy
Образование и наука	8.39	34.95	34.46	77.80	Education and Science
Здравство	3.26	1.93	1.93	7.12	Health
Останато нестопанство	29.05	33.68	38.73	101.46	Non Economy Sectors

* Податоците се земени од Програмата за јавни инвестиции во Република Македонија 2004 – 2006 година, изготвена од страна на министерство за економија

Во моментот, во тек се активности за подготовка на Програмата за 2005-2007 година. Во Програмата, покрај средствата за капитални инвестиции од Буџетот на Република Македонија, во планирањето се влезени и средствата обезбедени од меѓународната заедница, Европската унија, билатералните донатори, како исредства обезбедени преку странски директни инвестиции, заеднички вложувања и концесии.

Со Програмата транспарентно се презентираат тековните состојби, со истовремено претставување на планираните идни активности.

24. Опишете ги преземените иницијативи за подобрување на деловното окружување, како и досега постигнатите резултати (види исто така Поглавје 16 – МСП)

Во изминативе неколку години беа реализирани повеќе значајни иницијативи за подобрување на деловното опкружување на МСП во Република Македонија. Повеќето од законите беа ревидирани и усвоени. Ваквите промени беа од големо значење бидејќи на тој начин македонското законодавство се доближува до она на ЕУ.

Така, во 2004 година се донесе нов Закон за трговски друштва (“Службен весник на РМ“ бр. 28/04) со кој се регулира вршењето на трговската дејност од страна на физичките и правните лица. Законот предвидува рамка со која значително се зголемува транспарентноста во поглед на објавувањето на податоците и документите кои се однесуваат на работењето и финансиската состојба на друштвата. Законот исто така предвидува зголемено ниво на заштита на малцинските акционери, како и заштита на интересите на доверителите и третите лица. Исто така, новиот закон за прв пат содржи дефиниција за микро претпријатие како и трговска дејност од мал обем.

Во текот на 2004 година е донесен и нов Закон за трговија (“Службен весник на РМ“ бр. 16/04), со кој се регулира домашната и надворешната трговија. Законот е усогласен со одредбите и барањата кои произлегуваат од СТО и ЕУ и поставува правна рамка за промовирање и развој на модерни трговски активности. Со Законот се дефинираат начините на тргување и се воспоставуваат јасни и еднакви услови за вршење трговија. Законот овозможува децентрализација на трговските активности и нивниот надзор, определувајќи притоа зголемени надлежности за локалните власти. Во дополнение, Законот предвидува либерализација во поглед на издавањето дозволи за отпочнување со трговска дејност.

Законот за основање на Агенција за претприемништво “Службен весник на РМ“ бр. 60/03) беше донесен во 2003 година, определувајќи притоа дека основна задача на ново-основаната Агенција е реализација на Програмата на мерки и активности за поддршка на претприемништвото и создавање конкурентност на малото стопанство во Република

Македонија и Европската повелба за малите претпријатија. Агенцијата е надлежна за координација и развој на мрежа на институции за поддршка на развојот на претприемништвото и малото стопанство, како и за поддршка за примена на иновации и воведување современи технологии во малото стопанство. Агенцијата започна со работа во мај 2004 година.

Законот за лизинг од 2002 (“Службен весник на РМ” бр. 4/02) и измените од 2003 (“Службен весник на РМ” бр. 49/03) содржат многу погодности за претприемачите и малите и средните претпријатија и нудат можност за стекнување и обновување на средствата за производство под флексибилни услови, без користење на лични средства и без постоење на обезбедување.

Во 2004 година донесени се и Законот за вршење на занаетчиска дејност (“Службен весник на РМ” бр.62/04), Законот за туристичка дејност (“Службен весник на РМ” бр. 62/04) и Законот за угостителска дејност (“Службен весник на РМ” бр.62/04) кои ги поставуваат основите, условите и начините на вршење на занаетчиската, туристичката и угостителската дејност.

Законот за заштита на потрошувачите од 2004 година (“Службен весник на РМ” бр. 38/04) предвидува зголемена заштита за потрошувачите преку наметнување обврска за производителите за обезбедување на јасни и сеопфатни податоци и информации за производите и услугите, како и упатства за употреба. Законот содржи одредби за зајакнат надзор и следење на усогласеноста на производителите со стандардите содржани во законските одредби и притоа предвидува и стриктни одредби за поведување правни дејствија при прекршување и непочитување на правата на потрошувачите.

Во 2002 година беа донесени и Законот за стандардизација (“Службен весник на РМ” бр. 54/02), Законот за акредитација (“Службен весник на РМ” бр. 54/02), Законот за метрологија (“Службен весник на РМ” бр. 55/02) и Законот за пропишување на техничките барања за производите и оцена на сообразноста (“Службен весник на РМ” бр. 54/02). Овие закони имаат значајна улога за претпријатијата во Република Македонија и придонесуваат кон обезбедување на квалитетот и конкурентноста на македонските производи, постапки и услуги.

Покрај измените и донесувањето на легислативата за деловното опкружување, во РМ во изминатиов период се реализираа и други иницијативи.

Покрај другото, а со цел да се промовира претприемничкиот дух во Република Македонија од неодамна започнаа да се воведуваат најразлични мерки за да се привлечат странските инвеститори. Така, странските државјани кои сакаат да регистрираат фирма или да инвестираат во Република Македонија, се ослободени од плаќање на данокот на добивка за првите три години, како и плаќање на данокот на додадена вредност за (физичките) нешта кои се приложуваат како оснивачки влог.

Овие активности се наведени и во извештајот на ФИАС/Проект на Светска банка во кој исто така се споменати превзменети иницијативи во Република Македонија за подобрување на деловното опкружување како и проценка на имплементацијата на реформите во државата. Во 2003 година, ФИАС изготви Студија за административни бариери за инвестиции. Наодите и препораките на овој извештај беа прифатени од страна на Владата и приватниот сектор. Во тој извештај беа утврдени пет приоритети што се разгледуваат паралелно од страна на сите институции, со цел создавање на попривлечна локација за инвестиции. Според таа студија, најитни реформи се потребни во полето на:

- Регистрација на трговските друштва;
- Работно законодавство (работни дозволи);
- Пристап до земјиште;
- Градежни дозволи;
- Царинска администрација.

Во тие рамки, во декември 2002 година, Владата формираше Управен Комитет како главно меѓуминистерско тело, со учество и на приватниот сектор. Во април 2003 година, МЕ одлучи

да ја спои програмата на ФИАС со Акциониот план на инвестициската спогодба на Пактот за стабилност за јужна и источна Европа. Во август 2003 година, Владата ја одобри, Програма за поттикнување на инвестиции во Република Македонија, (види II_Прилог_05), која беше изработена во соработка со УНДП во Македонија.

Програмата за поттикнување на инвестициите во РМ се фокусира на споменатите пет најитни приоритети, но идентификува и други приоритети кои бараат итна реализација, а тоа се:

- Намалување на корупцијата, митото и сивата економија (Државна комисија за спречување на корупцијата, 2003 година);
- Зголемување на транспарентноста и конзистентноста на државната администрација;
- Подобрување на комуникацијата со приватниот сектор;
- Подобрување на судскиот систем;
- Подобрување на банкарскиот систем;
- Подобрување на корпоративното управување;
- Намалување на ригидноста на пазарот на трудот;
- Подобрување на Управата за јавни приходи;
- Подобрување на инспекциските служби;
- Подобрување на конкуренцијата.

Во рамките на оваа Програма, исто така се формираше и Времен тим за странски директни инвестиции-(СДИ), за да се потполни вакумот до основањето на Агенцијата за странски инвестиции на Република Македонија (АСИРМ).

Законот за основање Агенција за странски инвестиции ("Службен весник на РМ" бр.37/04) е донесен во септември 2004 година го уредува основањето, организацијата и работењето на Агенцијата чија основна цел е обезбедување зголемен прилив на странски директни инвестиции со кои се поттикнува економскиот развој во Република Македонија. Основни надлежности на Агенцијата се развивање, ажурирање и имплементирање на стратегии за промоција на инвестиции за привлекување странски директни инвестиции, како и обезбедување на високо професионални услуги на инвеститорите во процесот на прединвестирање, инвестирање и реинвестирање.

Во средината на 2004 година отпочна со работа Еуро инфо кореспонден центар.

Во однос на иницијативите од областа на извозната промоција може да се каже дека се повеќе се обрнува внимание на остварување на следниве цели:

- Промовирање на македонските производи во земјата и странство, преку маркетинг и промотивни кампањи, учество на саеми и сл;
- Трансфер на искуствата од другите земји во Македонија (преку деловни средби, форуми итн);
- Отворање на "Македонски економски канцеларии во другите држави, во состав на амбасадите, со цел да се промовираат македонските производи и да се привлечат странски директни инвестиции.
- Иницијативата преку МЦА – Македонски активности за конкурентност

Владата на Република Македонија ја поддржува приментата на фискалните и финансиските погодности при привлекување на СДИ.

Иако постојните погодности се атрактивни, сепак Владата на РМ продолжува со активностите за подобрување на стопанскиот амбиент и приближување на деловната клима во Република

Македонија до онаа во ЕУ. Со тоа ќе се придонесе кон зголемување на конкурентноста на македонските производи надвор на државата, зголемување на извозот, доследна примена на стандардите за квалитет и намалување на невработеноста и сивата економија.

25. Трговија

- a) Ве молиме да наведете информации за главните трговски партнери (како за увоз, така и извоз на стоки), како и за генералната структура на трговијата по сектори.**
- b) Како се развивала трговската интеграција со ЕУ во текот на времето? Кои се главните трговски партнери и производи од ЕУ? Колку главните извозни производи се концентрирани на (дел од) пазарите на ЕУ? Како се променила структурата на извозот? Дали постојат индикации за премин од работно-интензивни на технолошко-интензивни производи?**
- c) Како го објаснувате релативно нискиот пораст на извозот на стоките во последните години?**
- d) Колкав е делот на извозот и увозот деноминиран во евра; колкав во УСД; а колкав во други валути?**

a)

Податоците за главните трговски партнери на Република Македонија се презентирани во следниве табели.

Табела а1 – Главни трговски партнери на Република Македонија (извоз)

	2000		2001		2002		2003		01-08 2004	
	вредност во САД\$	вредност во евра	вредност во САД\$	вредност во евра	вредност во САД\$	вредност во евра	вредност во САД\$	вредност во евра	вредност во САД\$	вредност во евра
Вкупно РМ	1.322.617.030	1.436.444.975	1.157.506.515	1.293.301.630	1.115.526.926	1.178.349.577	1.363.251.751	1.203.812.612	1.026.579.726	837.979.473
Вкупно	1.204.633.922	1.307.240.947	1.081.932.709	1.208.966.215	1.040.271.892	1.098.942.652	1.260.815.024	1.113.345.091	959.692.318	783.510.755
Грција	84.106.817	91.605.398	101.131.920	112.951.757	116.949.561	123.281.510	179.813.465	158.739.851	142.712.248	116.585.285
индустрија	71.808.547	77.792.841	93.851.167	104.786.854	107.518.787	113.468.306	165.991.207	146.608.364	136.689.324	111.659.310
земјоделие	12.085.623	13.580.122	6.760.516	7.584.456	9.105.784	9.466.219	13.586.967	11.926.531	5.549.878	4.541.955
останато	212.647	232.434	520.237	580.447	324.991	346.985	235.291	204.956	473.047	384.020
Шпанија	13.241.788	14.481.498	21.450.641	24.150.034	14.576.033	15.787.202	21.275.456	18.802.154	6.562.505	5.295.607
индустрија	12.539.406	13.732.937	20.402.700	22.981.287	13.451.264	14.567.605	19.535.979	17.229.710	5.344.570	4.323.293
земјоделие	700.882	746.858	1.012.324	1.129.375	1.123.176	1.218.041	886.035	818.362	1.066.854	848.115
останато	1.500	1.703	35.617	39.372	1.593	1.556	853.442	754.083	151.081	124.199
Швајцарија	35.167.300	37.915.000	35.835.566	39.795.094	26.957.594	28.370.948	19.284.888	17.395.295	3.837.440	3.118.054
индустрија	33.913.946	36.570.722	27.979.801	31.073.347	24.654.866	25.989.311	17.541.751	15.808.580	3.325.035	2.707.725
земјоделие	1.231.695	1.319.875	7.807.582	8.667.822	2.254.320	2.331.563	1.713.512	1.560.814	408.894	326.451
останато	21.659	24.404	48.184	53.925	48.407	50.074	29.625	25.901	103.511	83.878
Босна и Херцеговина	23.197.298	25.243.643	16.282.858	18.138.452	18.309.760	19.240.194	23.748.237	20.905.735	18.398.476	15.048.585
индустрија	20.806.329	22.641.439	14.262.666	15.896.798	16.715.412	17.606.049	20.279.704	17.839.225	17.282.534	14.134.077
земјоделие	2.381.819	2.591.666	2.010.975	2.231.349	1.588.362	1.627.741	3.452.473	3.051.998	1.114.392	913.229
останато	9.149	10.538	9.216	10.305	5.986	6.404	16.060	14.512	1.550	1.278
Бугарија	26.941.287	29.249.195	20.800.704	23.255.422	21.782.023	22.956.556	25.826.394	22.802.017	30.679.218	24.971.237
индустрија	26.064.926	28.268.889	19.280.448	21.567.814	20.607.929	21.744.284	23.648.459	20.879.528	22.867.893	18.703.842
земјоделие	853.420	956.677	1.490.490	1.653.752	1.162.314	1.199.924	2.157.808	1.904.336	7.792.707	6.252.583
останато	22.942	23.630	29.766	33.855	11.780	12.348	20.127	18.153	18.618	14.811
Франција	14.942.038	16.188.126	15.964.107	17.945.807	24.788.707	25.537.642	54.725.094	48.363.945	49.755.498	40.493.612
индустрија	13.168.081	14.240.170	15.427.823	17.340.908	23.426.578	24.095.982	52.241.086	46.114.133	48.173.958	39.217.141
земјоделие	1.752.988	1.926.016	502.330	567.147	1.326.375	1.404.361	2.420.348	2.194.697	1.551.873	1.252.019
останато	20.968	21.939	33.954	37.752	35.754	37.298	63.661	55.115	29.668	24.452
Германија	257.490.825	278.994.527	238.735.961	266.448.138	234.000.770	248.095.088	278.353.699	246.288.949	201.595.472	164.353.601
индустрија	251.134.756	272.201.412	234.669.095	261.973.369	225.442.438	238.796.215	271.101.576	239.910.121	199.059.056	162.293.543
земјоделие	5.565.663	6.201.460	3.766.736	4.143.633	8.025.648	8.747.311	6.907.135	6.077.410	1.643.435	1.321.495
останато	790.406	591.654	300.129	331.136	532.684	551.562	344.988	301.418	892.981	738.563
Холандија	36.013.513	39.017.249	45.406.865	50.779.818	44.711.542	47.490.801	46.788.456	41.408.075	30.827.942	25.100.216
индустрија	35.929.392	38.926.771	44.537.003	49.809.535	42.225.873	44.767.325	40.892.477	36.183.510	27.845.019	22.700.421
земјоделие	49.586	53.370	824.666	920.576	2.469.273	2.706.584	5.855.641	5.189.689	2.876.226	2.312.663
останато	34.535	37.108	45.196	49.707	16.396	16.892	40.339	34.876	106.697	87.133
Хрватска	47.688.797	52.507.204	58.487.729	65.429.082	59.077.986	62.165.587	66.096.104	58.318.132	50.463.861	41.294.925
индустрија	42.367.103	46.417.055	56.663.946	63.380.831	54.120.341	56.963.734	60.720.459	53.638.493	48.546.759	39.718.346
земјоделие	5.308.131	6.074.866	1.799.512	2.021.036	4.818.760	5.054.898	5.328.763	4.639.572	1.905.906	1.567.310
останато	13.562	15.284	24.272	27.214	138.885	146.955	46.882	40.067	11.196	9.269
Италија	90.769.829	98.025.143	91.195.834	101.875.592	81.874.503	87.456.668	95.365.580	84.828.608	80.046.053	65.374.681

Поглавје II Економски критериуми

индустрија	89.197.621	96.324.004	88.304.233	98.653.622	76.670.706	81.954.726	92.060.996	81.928.926	78.412.508	64.037.661
земјоделе	1.524.357	1.651.036	2.633.601	2.933.040	4.913.926	5.206.180	3.082.955	2.704.777	1.560.279	1.277.086
останато	47.852	50.103	258.001	288.930	289.870	295.762	221.629	194.905	73.267	59.934
Русија	10.350.853	11.276.852	13.940.596	15.593.173	14.432.132	15.318.828	13.743.717	12.120.531	12.356.569	10.094.546
индустрија	9.538.723	10.373.531	13.032.630	14.580.761	13.628.765	14.440.857	12.601.110	11.134.352	11.998.307	9.801.893
земјоделе	812.130	903.322	907.966	1.012.413	803.368	877.971	1.142.607	986.179	342.269	279.579
	0	0	0	0	0	0	0	0	15.992	13.075
САД	165.652.690	178.083.153	99.435.419	111.029.372	77.398.697	81.539.190	72.792.873	63.746.907	42.960.968	34.995.272
индустрија	156.876.742	168.451.797	86.264.001	96.411.245	61.239.448	64.599.605	52.555.142	46.527.858	40.058.446	32.705.962
земјоделе	8.583.194	9.421.590	13.004.807	14.432.957	15.732.621	16.501.605	20.170.410	17.159.852	2.771.399	2.182.646
останато	192.754	209.766	166.611	185.170	426.628	437.980	67.321	59.197	131.123	106.664
Словенија	26.416.417	28.729.935	20.975.797	23.424.524	21.656.216	22.822.085	21.292.537	18.769.465	17.996.854	14.700.964
индустрија	23.265.346	25.317.972	19.120.053	21.370.803	20.245.280	21.373.543	18.546.838	16.382.651	17.284.489	14.118.107
земјоделе	3.134.458	3.393.540	1.847.398	2.044.407	1.370.971	1.407.402	2.733.534	2.376.008	709.656	580.662
останато	16.612	18.424	8.346	9.314	39.964	41.140	12.165	10.807	2.709	2.195
Србија и Црна Гора	335.103.087	365.272.529	267.012.516	298.627.794	246.384.262	259.691.257	273.802.507	241.096.480	207.575.616	169.919.274
индустрија	312.230.681	340.592.644	249.961.473	279.439.835	230.020.911	242.461.632	255.972.697	225.401.836	190.817.156	156.113.314
земјоделе	19.899.655	21.671.013	16.835.130	18.945.843	15.014.814	15.876.404	17.611.925	15.498.438	16.705.005	13.761.925
останато	2.972.751	3.008.872	215.914	242.116	1.348.537	1.353.220	217.885	196.206	53.455	44.036
Турција	10.311.507	11.253.546	8.589.674	9.651.630	8.462.384	8.982.056	32.808.932	28.912.493	37.590.946	30.619.567
индустрија	10.295.569	11.236.275	8.541.208	9.595.747	8.330.207	8.847.584	30.925.038	27.175.437	37.549.336	30.585.690
земјоделе	13.548	14.796	45.276	52.344	39.339	40.050	1.871.251	1.725.931	15.099	12.125
останато	2.390	2.476	3.190	3.539	92.839	94.422	12.643	11.126	26.510	21.753
Велика Британија	27.239.876	29.397.950	26.686.521	29.870.527	28.909.720	30.207.040	35.097.084	30.846.454	26.332.652	21.545.331
индустрија	26.738.628	28.840.119	26.422.249	29.579.964	28.707.849	30.001.914	35.050.035	30.804.931	26.307.566	21.524.926
земјоделе	438.395	490.531	218.589	239.865	12.261	12.559	2.746	2.472	1.543	1.243
останато	62.853	67.299	45.684	50.698	189.610	192.567	44.302	39.051	23.543	19.162

Табела а2 – Главни трговски партнери на Република Македонија (увоз)

	2000		2001		2002		2003		2003дефинитивни	
Земји	вредност во САД\$	вредност во евра	вредност во САД\$	вредност во евра	вредност во САД\$	вредност во евра	вредност во САД\$	вредност во евра	вредност во САД\$	вредност во евра
Вкупно	1.637.328.885	1.778.722.064	1.401.501.382	1.566.501.448	1.660.835.528	1.751.998.651	1.908.924.082	1.686.063.131	1.914.343.324	1.690.786.959
Босна и Херцеговина	5.336.880	5.801.424	4.149.964	4.638.277	14.298.722	15.101.979	11.753.421	10.354.467	11.753.188	10.354.280
индустрија	5.167.642	5.607.800	3.615.854	4.038.362	13.408.585	14.172.058	11.325.771	9.971.991	11.325.538	9.971.804
земјоделе	50.315	56.360	467.201	521.691	834.353	872.253	383.815	343.407	383.815	343.407
останато	118.922	137.265	66.909	78.224	55.785	57.668	43.835	39.070	43.835	39.070
Бугарија	97.639.424	106.289.767	103.333.675	115.423.089	128.475.454	136.118.998	148.979.828	131.848.651	149.214.784	132.050.574
индустрија	94.208.361	102.543.820	99.392.220	111.013.275	122.088.633	129.270.699	144.215.689	127.550.220	144.439.157	127.742.907

Поглавје II Економски критериуми

земјоделе	1.850.003	2.031.708	2.619.716	2.927.983	5.480.304	5.891.902	3.895.794	3.528.088	3.895.673	3.527.977
останато	1.581.060	1.714.239	1.321.739	1.481.831	906.517	956.397	868.345	770.343	879.953	779.690
Хрватска	57.858.076	62.685.429	46.391.019	51.946.937	55.229.152	57.999.400	63.543.097	55.969.425	63.549.978	55.975.711
индустрија	56.189.576	60.843.635	45.778.404	51.273.087	55.026.337	57.777.201	63.236.825	55.701.382	63.243.797	55.707.742
земјоделе	1.657.493	1.830.240	612.159	673.345	142.906	154.250	292.352	255.895	292.261	255.821
останато	11.007	11.554	455	505	59.909	67.949	13.920	12.148	13.920	12.148
Романија	14.039.387	15.293.128	13.193.135	14.711.991	9.749.435	10.162.308	14.373.439	12.599.968	14.377.921	12.604.057
индустрија	14.004.469	15.255.417	13.104.837	14.613.150	9.557.357	9.956.845	14.226.830	12.470.117	14.231.312	12.474.206
земјоделе	34.918	37.711	86.991	97.384	192.077	205.463	146.609	129.851	146.609	129.851
останато	0	0	1.307	1.456	0	0	0	0	0	0
Русија	191.875.986	208.619.212	139.712.072	155.469.133	125.365.471	132.590.230	177.827.868	155.877.099	178.973.140	156.824.836
индустрија	189.826.843	206.526.408	139.671.276	155.423.951	122.967.333	130.072.076	174.817.392	153.268.905	175.866.412	154.125.200
земјоделе	2.014.638	2.055.632	0	0	2.302.418	2.415.928	2.961.383	2.566.529	3.057.635	2.657.971
останато	34.505	37.172	40.796	45.182	95.720	102.226	49.093	41.665	49.093	41.665
САД	83.080.862	91.240.953	51.606.585	57.604.847	58.707.539	62.509.654	56.264.416	49.814.109	56.550.576	50.060.936
индустрија	80.204.468	88.323.947	50.858.624	56.765.886	57.782.010	61.539.470	55.439.667	49.088.691	55.725.499	49.335.218
земјоделе	2.368.983	2.392.292	573.761	641.986	580.607	620.198	417.336	370.735	417.664	371.036
останато	507.411	524.714	174.200	196.975	344.922	349.986	407.413	354.682	407.413	354.682
Словенија	144.176.870	156.435.419	118.908.065	132.736.341	129.672.827	136.500.708	138.941.549	122.339.588	139.074.918	122.455.196
индустрија	138.512.696	150.435.930	117.812.152	131.527.370	129.479.899	136.283.727	138.677.946	122.096.367	138.811.315	122.211.975
земјоделе	5.626.688	5.956.880	1.092.920	1.205.624	170.139	192.033	231.579	213.442	231.579	213.442
останато	37.486	42.610	2.993	3.346	22.789	24.949	32.024	29.778	32.024	29.778
Србија и Црна Гора	190.361.830	206.829.295	158.020.457	176.726.881	185.190.644	195.494.221	212.630.741	187.942.443	212.798.639	188.085.788
индустрија	180.228.919	195.937.721	150.510.968	168.305.411	167.980.573	177.211.108	199.304.373	176.074.979	199.431.254	176.183.527
земјоделе	9.235.614	9.903.631	5.749.116	6.389.941	15.976.498	16.963.906	12.896.891	11.485.803	12.937.908	11.520.598
останато	897.297	987.943	1.760.373	2.031.529	1.233.574	1.319.207	429.476	381.662	429.476	381.662
Турција	52.425.969	57.035.145	46.613.103	52.088.267	59.259.045	62.157.814	78.787.420	69.796.608	78.824.034	69.827.198
индустрија	50.862.458	55.323.170	43.483.590	48.576.478	55.006.313	57.641.450	72.077.554	63.781.278	72.114.168	63.811.868
земјоделе	1.541.387	1.688.694	3.129.245	3.511.480	4.018.779	4.281.841	6.704.428	6.010.945	6.704.428	6.010.945
останато	22.125	23.282	269	309	233.953	234.524	5.438	4.384	5.438	4.384
Шпанија	11.273.853	12.140.859	9.908.514	11.080.856	12.666.222	13.350.889	24.538.676	21.508.857	24.609.375	21.569.153
индустрија	11.065.716	11.906.760	9.555.737	10.683.385	12.314.653	12.992.571	24.150.692	21.162.132	24.221.391	21.222.427
земјоделе	208.087	234.045	352.776	397.469	237.529	240.347	367.206	327.777	367.206	327.777
останато	50	54	1	1	114.041	117.971	20.778	18.949	20.778	18.949
Шведска	31.680.507	34.320.887	18.815.556	20.898.053	17.707.130	18.677.655	20.175.215	17.791.017	20.179.228	17.794.412
индустрија	31.669.261	34.308.767	18.809.688	20.891.488	17.690.598	18.660.808	20.031.267	17.673.368	20.035.281	17.676.764

Поглавје II Економски критериуми

земјоделеие	0	0	252	285	0	0	141.875	115.804	141.875	115.804
останато	11.247	12.119	5.616	6.280	16.532	16.847	2.073	1.845	2.073	1.845
Австрија	41.709.745	45.499.028	43.878.841	49.083.174	53.308.895	55.849.978	56.181.976	49.393.462	56.197.109	49.406.509
индустрија	41.237.921	44.995.109	43.198.510	48.328.652	52.639.490	55.136.963	55.828.565	49.086.341	55.843.698	49.099.389
земјоделеие	366.700	389.576	562.909	622.445	436.626	456.714	316.950	275.438	316.950	275.438
останато	105.124	114.342	117.422	132.077	232.780	256.301	36.461	31.683	36.461	31.683
Белгија	13.531.041	14.516.013	14.405.591	16.267.563	15.736.582	16.562.316	16.641.207	14.592.216	16.701.574	14.647.961
индустрија	13.513.552	14.496.670	14.389.425	16.249.442	15.723.823	16.549.213	16.611.831	14.566.618	16.672.198	14.622.362
земјоделеие	17.489	19.343	3.349	3.740	1.187	1.265	16.714	14.707	16.714	14.707
останато	0	0	12.818	14.381	11.572	11.839	12.662	10.892	12.662	10.892
Данска	8.394.411	9.145.550	9.052.067	10.069.827	7.255.418	7.627.748	11.242.334	9.977.634	11.299.317	10.027.884
индустрија	8.372.631	9.120.951	9.050.892	10.068.525	7.234.854	7.605.798	11.242.334	9.977.634	11.299.317	10.027.884
земјоделеие	0	0	0	0	9.082	10.400	0	0	0	0
останато	21.780	24.599	1.175	1.301	11.482	11.551	0	0	0	0
Финска	2.290.747	2.383.649	2.700.007	3.064.071	3.155.756	3.327.725	4.803.229	4.212.912	4.803.078	4.212.763
индустрија	2.290.747	2.383.649	2.700.007	3.064.071	3.155.756	3.327.725	4.800.153	4.210.019	4.800.001	4.209.870
земјоделеие	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
останато	0	0	0	0	0	0	3.076	2.893	3.076	2.893
Франција	38.606.644	41.223.995	30.304.215	33.830.682	53.055.788	56.139.173	51.464.381	45.504.305	51.506.220	45.540.271
индустрија	38.511.178	41.121.507	30.073.869	33.570.753	52.928.959	56.003.013	51.274.050	45.337.786	51.315.889	45.373.752
земјоделеие	75.650	80.733	80.345	89.633	80.302	88.374	187.689	164.123	187.689	164.123
останато	19.816	21.755	150.001	170.296	46.527	47.787	2.642	2.396	2.642	2.396
Германија	253.277.366	273.998.478	214.964.635	240.595.485	284.734.302	299.879.554	303.872.527	267.932.089	304.773.130	268.736.316
индустрија	251.408.912	272.028.417	211.296.236	236.427.224	283.901.165	299.002.806	303.117.544	267.265.724	304.017.172	268.069.112
земјоделеие	669.521	716.505	3.131.560	3.572.186	710.695	749.542	722.875	637.773	722.967	637.847
останато	1.198.933	1.253.556	536.839	596.075	122.442	127.206	32.108	28.593	32.991	29.357
Грција	201.600.104	220.953.856	184.634.043	206.522.454	237.883.452	250.732.880	300.205.654	267.919.100	300.576.271	268.248.871
индустрија	193.368.487	212.107.162	177.300.263	198.329.871	231.856.426	244.323.898	291.903.527	260.581.807	292.289.012	260.924.372
земјоделеие	8.049.764	8.647.698	7.283.458	8.135.381	5.872.005	6.246.342	8.099.485	7.153.621	8.084.617	7.140.828
останато	181.852	198.996	50.322	57.202	155.021	162.640	202.642	183.671	202.642	183.671
Холандија	45.327.566	49.099.240	45.752.246	51.167.249	51.855.072	54.843.711	49.133.824	43.341.432	49.604.218	43.760.948
индустрија	39.882.384	43.241.941	42.750.412	47.839.887	48.066.866	50.769.420	45.464.918	40.090.442	45.934.241	40.509.058
земјоделеие	5.414.748	5.824.874	3.000.965	3.326.396	3.737.375	4.022.156	3.668.782	3.250.877	3.669.852	3.251.777
останато	30.434	32.426	870	966	50.832	52.135	124	113	124	113
Ирска	8.633.779	9.374.579	9.333.290	10.426.878	5.348.541	5.643.891	5.192.993	4.538.297	5.192.993	4.538.297
индустрија	8.633.779	9.374.579	9.333.290	10.426.878	5.348.541	5.643.891	5.192.993	4.538.297	5.192.993	4.538.297
земјоделеие	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Поглавје II Економски критериуми

останато	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Италија	111.117.441	120.201.708	107.829.256	120.839.870	118.586.191	125.360.576	122.572.931	107.687.936	123.129.946	108.175.481
индустрија	110.264.218	119.276.739	106.861.399	119.764.247	116.956.807	123.644.032	121.141.797	106.398.517	121.694.520	106.882.134
земјоделеие	659.860	721.700	920.484	1.022.495	1.511.300	1.598.839	1.342.975	1.212.382	1.347.267	1.216.311
останато	193.364	203.269	47.372	53.128	118.084	117.705	88.159	77.036	88.159	77.036
Луксембург	270.487	293.413	500.414	554.951	569.540	596.872	715.984	629.008	715.984	629.008
индустрија	270.487	293.413	500.307	554.826	569.540	596.872	715.984	629.008	715.984	629.008
земјоделеие	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
останато	0	0	107	125	0	0	0	0	0	0
Португалија	780.127	876.847	1.244.199	1.380.400	246.511	257.539	460.233	405.833	460.233	405.833
индустрија	780.057	876.772	1.244.199	1.380.400	246.511	257.539	460.233	405.833	460.233	405.833
земјоделеие	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
останато	70	74	0	0	0	0	0	0	0	0
Велика Британија	32.039.784	34.464.192	26.250.433	29.374.171	32.777.839	34.512.828	38.621.138	34.086.675	39.477.469	34.854.673
индустрија	30.923.873	33.323.175	26.200.077	29.316.494	32.773.126	34.507.972	38.617.917	34.083.782	39.474.248	34.851.780
земјоделеие	1.109.692	1.134.113	8.207	9.164	0	0	0	0	0	0
останато	6.218	6.904	42.149	48.513	4.713	4.856	3.221	2.893	3.221	2.893

б)

Европската унија е традиционално најважен надворешно трговски партнер на Република Македонија чие учество во вкупната надворешно трговска размена со странство од 1996 - 2003 година, варира во опсег од 37,4 % до 47,8%. Притоа, учеството на извозот во земјите на ЕУ изнесува од 42,8% до 54,7%, а увозот од ЕУ од 38,2% до 44,9%.

Анализираните податоци упатуваат на заклучок дека учеството на ЕУ во вкупната размена на Република Македонија со странство во периодот од 1996 година до 2003 година е стабилен. Од земјите членки на Унијата најзначајни трговски партнери на Република Македонија се: Германија, Грција, Италија, Франција, Холандија и Велика Британија.

Во периодот од 1999 до 2003 година, надворешно трговската размена меѓу Република Македонија и ЕУ остварена е како што следи:

Извоз на Република Македонија во ЕУ (во 000 САД \$)

		1999	2000	2001	2002	2003
Вкупно	Вкупно	1.191.266	1.322.617	1.157.507	1.115.527	1.363.252
	ЕУ	539.494	565.648	566.493	570.230	745.132
	% ЕУ	45,3	42,8	48,9	51,1	54,7
Индустриски Производи	Вкупно	1.046.507	1.202.782	1.041.035	983.141	1.198.107
	ЕУ	490.649	523.008	520.248	508.921	668.277
	% ЕУ	46,9	43,5	50,0	51,8	55,8
Земјоделски Производи	Вкупно	105.525	74.241	70.589	85.009	106.923
	ЕУ	28.048	22.032	16.272	28.552	36.096
	% ЕУ	26,6	29,7	23,1	33,6	33,8

Извор: Министерство за економија

Увоз од ЕУ во Република Македонија (во 000 УС долари)

		1999	2000	2001	2002	2003
Вкупно	Вкупно	1.776.151	2.093.872	1.693.601	1.995.156	2.299.921
	ЕУ	722.591	800.534	719.573	894.887	1.005.822
	% ЕУ	40,7	38,2	42,5	44,9	43,7
Индустриски Производи	Вкупно	1.693.368	2.015.435	1.629.802	1.911.624	2.211.181
	ЕУ	706.899	780.236	700.675	878.659	986.896
	% ЕУ	41,7	38,7	43,0	46,0	44,6
Земјоделски Производи	Вкупно	67.740	64.368	50.000	66.669	70.174
	ЕУ	11.662	16.341	15.128	12.340	14.519
	% ЕУ	17,2	25,4	30,3	18,5	20,7

Извор: Министерство за економија

Најзастапени производи во трговската размена меѓу Република Македонија и ЕУ, во периодот од 2000 до 2004 година се: стоки за производство на текстилни производи и текстилните производи, феро никел, феро силициум, цинк нелегиран, топло валани и плоснати валани производи од железо или нелегиран челик, електрични спроводници, заварени цевки, тутун суров и непреработен и вино, моторни возила, нафта и масла добиени од нафта, гас и друго.

Во структурата на увозот од ЕУ во Република Македонија најзначајни, односно најзастапени производи се: стоки за производство на текстилни производи и обувки, моторни возила, нафта и масла добиени од нафта, нафтени течни гасови, предаватели со вграден приемник и сл.

Во структурата на македонскиот извоз во ЕУ, традиционално најизвезувани се текстилните производи (со учество од 46,4%), потоа феро никел (3,7%), феро силициум (1,9%), цинк нелегиран (3,3%), топло валани и плоснати валани производи од железо или нелегиран челик, (15,1%), електрични спроводници (2,03%), заварени цевки (1,14%), тутун суров (2,8%), вино (2,5%) и јагнешко месо (1,6%).

Република Македонија и ЕУ во април 2001 година, ја склучија Времената Спогодба за трговија и трговски прашања, со примена од 01.06.2001 година. Времената Спогодба е составен дел на Спогодбата за Стабилизација и Асоцијација на Република Македонија со ЕУ. Со тоа, Времената Спогодба овозможи целокупниот македонски извоз на индустриски и земјоделски производи (освен три: говедско месо, рибата и виното, во рамки на годишни квоти), се врши ослободен од царина и царински давачаки на пазарите на земјите членки на ЕУ. Всушност, безцаринскиот третман за македонските производи започна од 01.06.2001 година, од кога и почна примената на Времената Спогодба.

Целокупниот увоз на индустриски и земјоделски производи од ЕУ е регулиран во посебни анекси и протоколи за кои се применува намалена царина од основната царина, во транзиционен период од 10 години. Единствено производите од челик се со постепено намалување на царината во транзиционен период од 5 години. Ваквиот преференцијален третман за увоз на производите од ЕУ започна да се применува од 01.06.2002 година (шест месеци подоцна од македонскиот извоз), заклучно со 31.12.2010 година. Од 01.01.2011 година, целокупниот индустриски сектор и над 75% од земјоделскиот, ќе може без царина да се увезуваат од ЕУ на македонскиот пазар.

Од 01.04.2004 година, стапи на сила Спогодбата за Стабилизација и Асоцијација.

Процентуалниот раст на трговската размена со ЕУ, кој во 2001 е за 5,2% повисок од 2000 година, потоа за 2% во 2002 година во однос на 2001 година и за 0,7% во 2003 година, во однос на 2002 година, само го потврдува фактот дека тргувањето без царина или со намалена царина е основен усов за интензивирање на меѓусебната соработка.

Процентуалниот раст на трговијата со ЕУ во 2003 година во однос на 2001 година, од кога отпочна да се применува Времената Спогодба е 2,7%., што само го потврдува фактот дека тргувањето без царина или со намалена царина е основен усов за интензивирање на меѓусебната соработка.

Од изнесеното може да се заклучи дека трговијата на Република Македонија е воглавно насочена кон европскиот пазар. Процентот на учество на размена на Република Македонија со ЕУ во вкупната во 2000 година изнесува 39,9%, потоа 45,1% во 2001 година, 47,1% во 2002 година, 47,8% во 2003 година и 38,4% во осумте месеци на 2004 година.

Македонскиот извоз во 2001 година, како иницијална година од примена на Времената Спогодба бележи минимален пораст од 1,1%, а увозот од ЕУ е со пад од 10,4%, во однос на 2000 година. Всушност, македонскиот извоз бележи значен пораст во втората половина на 2001 година, односно по 01.06.2001 година, во износ од 8% (294.883.000 САД \$) во однос на првата половина на 2001 година (271.610.000 САД \$), кога извозот се вршеше според третманот на најповластена нација. Во однос на втората половина од 2000 година (281.978.000 САД \$), македонскиот извоз е зголемен за 4,6% само за периодот од втората половина на 2001 година (294.883.000 САД \$).

Од друга страна, македонскиот извоз во првата половина на 2001 година (271.610.000 САД \$), пред примена на Времената Спогодба бележи пад од 4,3%, во однос на првата половина на 2000 година (283.670.000 САД \$).

Трговската размена во 2002 година (1.465.117.000 САД \$), од кога земјите на ЕУ отпочнаа да го применуваат преференцијалниот третман во увозот во Република Македонија, бележи пораст од 13,9% во однос на 2001 година (1.286.066.000 САД \$), при што само увозот од ЕУ во

2002 година (894.887.000 САД \$) е зголемен за 24,7% во однос на 2001 година (717.573.000 САД \$).

Значаен пораст на македонскиот извоз и увозот од ЕУ е забележан во 2003 година во висина од 19,5%, при што извозот е зголемен за 30,7% во однос на извозот во 2002 година, а увозот е за 12,4%, во однос на увозот во 2002 година.

Извозот на македонските производи во земјите членки на ЕУ во 2003 година во споредба со извозот во 1994 година е двојно зголемен (индекс 204), показател кој укажува на стратешката ориентација на македонските извозници кон пазарот на ЕУ. Значајно влијание на ваквиот тренд на извозот и на поволната клима за трговска размена со ЕУ има склучената Спогодба за соработка со ЕУ во 1997 година, Спогодбата за транспорт и други Спогодби од областа на текстилот, индустријата за челик, а потоа и Времената Спогодба за трговија и трговски прашања т.е Спогодбата за Стабилизација и Асоцијација.

Најзначајни партнери на Република Македонија со земјите од ЕУ во 2003/2002 година се Германија со 41,7% од извозот во ЕУ, Грција со 26,9%, Италија со 14,35% и Холандија со 7,01% од вкупниот извоз на пазарот на ЕУ. Податоци за структурата и движењето на трговската размена со земјите членки – позначајни трговски партнери се дадени во дополнителните табели. (Извор на истите е Државниот завод за статистика)

НАЈЗНАЧАЈНИ ТРГОВСКИ ПАРТНЕРИ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО УВОЗОТ ОД ЕУ

Дополнителни податоци бр. 1

2000	количина,кг	вредност,САД \$	еур
Германија	63.978.158	253.277.366	273.998.478
Грција	525.438.152	201.600.104	220.953.856
Италија	43.408.391	111.117.441	120.201.708
Холандија	15.737.238	45.327.566	49.099.240
Австрија	36.421.956	41.709.745	45.499.028

2001	количина,кг	вредност,САД \$	еур
Германија	68.289.725	214.964.635	240.595.485
Грција	536.854.512	184.634.043	206.522.454
Италија	46.772.450	107.829.256	120.839.870
Холандија	13.005.736	45.752.246	51.167.249
Австрија	39.439.676	43.878.841	49.083.174

2002	количина,кг	вредност,САД \$	еур
Германија	92.915.248	284.734.302	299.879.554
Грција	668.158.857	237.883.452	250.732.880
Италија	77.978.002	118.586.191	125.360.576
Австрија	45.087.043	53.308.895	55.849.978
Франција	11.863.851	53.055.788	56.139.173

2003	количина,кг	вредност,САД \$	еур
Германија	71.253.866	303.872.527	267.932.089
Грција	689.910.466	300.205.654	267.919.100
Италија	42.736.868	122.572.931	107.687.936
Австрија	41.165.278	56.181.976	49.393.462

Франција	11.809.077	51.464.381	45.504.305
----------	------------	------------	------------

01-08 2004	количина,кг	вредност,САД \$	еур
Германија	64.650.570	229.680.876	187.428.761
Грција	317.835.647	181.366.539	148.189.680
Италија	29.619.603	106.097.248	86.827.652
Франција	23.912.185	42.112.294	34.409.867
Австрија	30.642.421	41.580.054	34.018.690

Дополнителни податоци бр. 1	Увоз од најзначајните трговски партнери од ЕУ, по производи во 2000 година			
Тарифи	Назив	кг	US\$	ЕУР
	Австрија - Вкупно	36.421.956	41.709.745	45.499.028
4819209000	Кутии од небрановидна хартија или картон, со маса над 600 г или м2	960.266	2.697.312	2.997.942
0201203000	Месо говедско, свежо или разладено, со коски: Неодвоени или одвоени предни четврти	1.664.406	2.172.806	2.359.259
1701991000	Бел шеќер	8.931.350	2.112.058	2.345.365
8604000000	Железнички или трамвајски возила за одржување или сервисирање,вклучувајќи и самоодни(на пример,вагони -работилници,вагони -дигалки,вагони -подбивачи на чакал и макадам,израмнувачи на шини,пробно -испитни вагони и пружни инспекциони возила)	50.174	1.087.728	1.281.816
8443191000	Машини за офсет-печат: Други: На хартија во табаци (листови): Употребувани	123.855	1.104.851	1.261.446
0206290000	Кланични производи, замрзнати, други	866.287	789.172	881.521
0203295500	Месо свинско, замрзнато, од домашни свињи, друго, без коски	365.528	759.374	845.286
9801500000	Стока за производство на финални производи	181.518	782.874	844.448
7010940000	Други производи од стакло, со капацитет до 0,15 литри	630.036	699.850	758.767
0202309000	Месо говедско, замрзнато, без коски, друго	541.945	697.294	755.910
	Германија - Вкупно	63.978.158	253.277.366	273.998.478
9801510000	Стока за производство на финални производи-текстил	6.490.024	79.281.778	87.780.189
9801500000	Стока за производство на финални производи	6.781.608	28.638.779	29.870.405
8701209000	Друмски влекачи за полуприколки: Употребувани	1.761.581	6.630.843	6.887.976
8703321011	Патнички автомобили, нови, составени, >1500-2000см3, дизел или полудизел	643.154	5.526.014	5.732.349
8703329010	Употребувани патнички автомобили, дизел или полудизел, >1500-2000см3	1.165.302	3.071.280	3.365.373
8705909000	Моторни возила за специјални намени,Друго	1.610.313	2.825.628	3.139.012
8716398000	Други приколки и полуприколки за превоз на стоки: Употребувани	1.510.584	2.446.046	2.553.958
8703231011	Патнички автомобили, нови, составени, >1500-2000см3, со вграден катализатор	221.224	2.342.280	2.484.111
9801520000	Стока за производство на финални производи-обувки	310.856	2.163.247	2.342.681
8716393000	Други приколки и полуприколки за превоз на стоки: Други: Нови: полуприколки	448.681	1.906.659	1.944.128
	Грција - Вкупно	525.438.152	201.600.104	220.953.856
2710000031	Гасни масла: дизел горива	67.399.263	20.264.840	22.584.743
9801510000	Стока за производство на финални производи-текстил	4.543.838	19.307.381	21.464.864
2710000011	Моторен бензин, безоловен	46.982.336	15.408.601	17.112.221
9801500000	Стока за производство на финални производи	8.117.252	13.200.743	13.837.322
2710000022	Гориво за млазни мот.петрол(керозин) вид	36.178.763	10.926.825	11.813.281
2711130010	Теч.гас:мешав. Бутан и пропан,50%-65% бутан	30.219.523	10.605.501	11.490.476
2709009010	Нафта, Сурова	47.024.380	9.515.348	10.588.534

2710000039	Други гасни масла	29.886.534	9.288.022	10.525.769
7304103000	Цевки за нафтови или гасоводи: Со надворешен дијаметар што надминува 168,3 мм но не надминува 406,4 мм	10.636.085	6.094.125	6.697.254
2309900019	Комплетни крмни смеси, друго	20.023.223	4.281.600	4.707.715
	Италија - Вкупно	43.408.391	111.117.441	120.201.708
9801520000	Стока за производство на финални производи-обувки	1.138.137	12.074.814	13.314.093
9801510000	Стока за производство на финални производи-текстил	724.573	7.537.234	8.225.035
9801500000	Стока за производство на финални производи	1.149.904	6.250.123	6.492.856
3926909020	Предформи за изработка на пластични шишиња	3.069.817	4.250.122	4.621.131
8703221011	Патнички автомобили, составени, нови, со клипен мотор, палење со свеќички, вграден катализатор, >1000-1500см3	683.580	3.773.728	3.959.886
8529908000	Други делови погодни за апарати од тарифен број 8525 до 8528	14.325	2.973.086	3.359.449
8526109000	Радари: Друго	17.776	3.105.504	3.255.928
8438600000	Машини за подготвување овошје, јатчесто овошје или зеленчук	386.994	2.928.253	3.082.031
3920200010	Други плочи, филмови и слично од пропилен за пакување	655.449	1.289.097	1.401.025
8701902100	Други земјоделски (освен управани од пешаци) и шумски нови, со моќност > 25књ- 37 књ	191.380	1.263.907	1.331.208
	Холоднија- Вкупно	15.737.238	45.327.566	49.099.240
9801510000	Стока за производство на финални производи-текстил	1.474.546	12.143.561	13.447.516
9801500000	Стока за производство на финални производи	821.565	7.683.980	8.040.174
0102103000	Крави, чисти раси за приплод	1.254.562	2.406.809	2.632.722
9801520000	Стока за производство на финални производи-обувки	358.992	2.270.600	2.521.267
0207140000	Парчиња и отпадоци од домашни кокошки, замрзнати	1.603.422	1.674.751	1.807.257
1209910000	Семе од зеленчук	28.390	1.043.063	1.134.106
8701201000	Друмски влекачи за полуприколки: Нови	93.300	1.104.437	1.088.540
0701100000	Компир, свеж или разладен: За сеидба	1.952.975	1.043.621	1.083.078
9032899000	Инструменти и апарати за автоматска регулација или управување: Други инструменти и апарати: Други: Друго	771	724.286	855.493
2710000087	Моторни масла	499.499	604.624	654.447

Дополнителни податоци бр.1	Увоз од најзначајните трговски партнери од ЕУ по производи во 2001 година			
Тарифи	Назив	кг	US\$	ЕУР
	Австрија - Вкупно	18.275.418	18.398.435	20.591.209
9406009000	Монтажни згради:од Други материјали	1.974.962	5.002.348	5.623.804
1701991000	Бел шеќер	11.572.750	3.780.557	4.270.291
0201203000	Месо говедско, свежо или разладено, со коски: Неодвоени или одвоени предни четврти	1.992.216	2.696.194	2.999.288
4819209010	Кутии сложиви од небрановидна хартија или картон:Со маса на хартијата или картонот од 600 г / м2 или поголема:Комплексна амбалажа (цомбиблоц, пуре пацк, тетра пацк и слични производи)	761.765	2.223.751	2.501.364
8474909000	Машини за агрегирање, моделирање или обликување на цврсти минерални горива, керамички маси, нестврднат цемент, гипс или на други минерални производи во форма на прав или маса-паста; машини за изработка на леарски калапи од песок: Делови: Друго	578.314	1.012.218	1.132.873
8517509000	Други апарати, за жични системи со носечка струја или за дигитални линиски системи: Други	6.551	920.320	973.747
0201205000	Месо говедско, свежо или разладено, со коски: Неодвоени	518.378	847.392	942.171

	или одвоени задни четврти			
8443191000	Машини за офсет-печат: Други: На хартија во табаци (листови): Употребувани	29.120	735.003	824.827
3002109100	Хемоглобин, крвен глобулин и серумски глобулин	2.959	673.829	757.524
4801009000	Новинска хартија во ролни или листови друго	838.404	506.822	565.319
	Германија - Вкупно	34.145.223	128.336.091	143.746.121
9801510000	Стока за производство на финални производи-текстил	8.459.686	100.343.371	112.273.250
9801500000	Стока за производство на финални производи	7.396.858	13.297.327	14.947.112
1001909900	Друг пир, обична пченица и наполица: Друго	14.406.390	2.571.818	2.950.151
8703321011	Патнички автомобили, нови, составени, >1500-2000см3, дизел или полудизел	262.742	2.274.175	2.548.511
8701209000	Друмски влекачи за полуприколки: Употребувани	846.735	2.241.571	2.493.901
9801520000	Стока за производство на финални производи-обувки	240.851	1.796.806	2.030.730
2917320000	Диоктил ортофталати	2.215.190	1.631.232	1.825.393
8525209100	Предаватели со вграден приемник: За целуларни системи (мобилни телефони)	20.326	1.459.273	1.603.385
8438400000	Машини за пиварството	169.562	1.386.760	1.584.269
8703231011	Патнички автомобили, нови, составени, >1500-2000см3, со вграден катализатор	126.882	1.333.756	1.489.418
	Грција - Вкупно	304.880.947	96.594.011	108.294.123
9801510000	Стока за производство на финални производи-текстил	7.894.335	35.485.279	39.605.813
2710006700	Тешки масла, гасни масла за други намени со содржина на сулфур по маса над 0,05% до 0,2%	113.051.480	26.439.607	29.847.761
2710002700	Лесни масла други, до 0,013 г/л со октански број до 95	25.338.307	6.824.645	7.620.276
9801500000	Стока за производство на финални производи	6.189.604	6.105.715	6.829.583
2713110000	Нафтен кокс: некалциниран (Суров)	85.290.470	4.846.585	5.499.178
2710003400	Лесни масла други, над 0,013 г/л со октански број до 98	17.665.868	4.333.372	4.842.406
1701991000	Бел шеќер	12.270.715	3.394.352	3.823.918
2710006600	Тешки масла, гасни масла за други намени со содржина на сулфур по маса до 0,05%	14.530.210	3.357.389	3.730.271
2309909700	Производи што се употребуваат за исхрана на животни: Друго	11.647.794	2.953.754	3.323.910
2304000000	Маслени погачи и други цврсти остатоци, добиени при екстракција на масло од соја, немелени, мелени или пелетизирани	11.002.164	2.853.313	3.171.007
	Италија - Вкупно	9.664.136	43.576.924	48.952.545
9801520000	Стока за производство на финални производи-обувки	1.460.476	15.830.558	17.877.972
9801510000	Стока за производство на финални производи-текстил	876.353	9.915.187	11.175.058
9801500000	Стока за производство на финални производи	4.689.973	3.777.645	4.183.769
3923301000	Производи за транспорт или пакување на стоки, од пластични маси; затиначи, поклопки, капаи и други затвораи, од пластични маси: Балони шишиња, шишенца и слични производи: Со запремина што не надминува 2 литри	2.119.408	2.989.422	3.365.336
9018908500	Инструменти и апарати за медицинска, хируршка, забарска и ветеринарна наука, вклучувајќи и сцинтиграфски апарати, други електромедицински апарати и инструменти за испитување на видот: Други инструменти и апарати: Друго	36.294	2.215.909	2.471.491
8524910000	Плочи, ленти и други снимени подлоги со звучни или други слични феномени, вклучувајќи матрици и галвански отпечатоци за производство на плочи, освен производи-те од Глава 37: Друго: За репродукција на појави освен на звук или слика	470	2.157.130	2.429.245
8704229100	Моторни возила за превоз на стоки: Други, со клипен мотор со внатрешно согорување на палење со помош на компресија (дизел или полудизел): Со бруто-маса што надминува 5 т но не надминува 20 т: Друго: Нови	275.368	2.067.282	2.293.983
8438200000	Машини за производство на слатки, какао или чоколада	60.110	1.762.966	1.944.309
8454900000	Конвертори, лонци за леење, калапи за инготи и машини за леење, што се користат во металургијата или во леарниците за метали:делови	140.048	1.537.243	1.711.839
8517509000	Други апарати, за жични системи со носечка струја или за дигитални линиски системи: Други	5.635	1.323.583	1.499.544
	Холандија - Вкупно	6.459.071	33.074.376	37.021.134
9801510000	Стока за производство на финални производи-текстил	2.724.387	24.638.694	27.573.997
9801520000	Стока за производство на финални производи-обувки	524.252	3.428.743	3.858.031

5903909900	Текстилни ткаенини импрегнирани, премачкани, прекриени, или ламинирани со пластични маси, освен оние од тар. број 5902: Превлечени, прекриени или ламинирани: Друго	39.091	1.397.438	1.581.750
0701100000	Компир, свеж или разладен: За сеидба	1.664.550	873.516	948.576
9801500000	Стока за производство на финални производи	444.342	758.587	827.417
0207146000	Месо и јастиви делови, од живина од тар. број 0105, свежи, разладени или замрзнати: од домашна живина од видот Галлус доместикус: Парчиња и јастиви делови, замрзнати: Со коски: Колани и парчиња од нив	568.490	553.773	627.686
1209919010	Семе од домати наменето за сеидба	73	407.653	457.211
0602903000	Садници на зеленчук и јагоди	162.163	357.919	416.201
8421219000	Машини и апарати за филтрирање или пречистување на течности: За филтрирање или пречистување на вода: Друго	3.834	336.501	369.535
4002190000	Стирен -бутадиен каучук (СБР); карбоксилерен стиро - бутадиен каучук (ЦСБР): Друго	327.888	321.553	360.731

Дополнителни податоци бр.1	Увоз од најзначајните трговски партнери од ЕУ по производи во 2002 година			
Тарифи	Назив	кг	US\$	ЕУР
	Австрија - Вкупно	45.087.043	53.308.895	55.849.978
4819209010	Кутии сложиви од небрановидна хартија или картон:Со маса на хартијата или картонот од 600 г / м ² или поголема:Комплексна амбалажа (цомбиблоц, пуре пацк, тетра пацк и слични производи)	1.070.946	3.266.311	3.462.232
1701991000	Бел шеќер	11.479.950	3.190.328	3.412.806
0201203000	Месо говедско, свежо или разладено, со коски: Неодвоени или одвоени предни четврти	2.538.800	3.172.604	3.234.884
0201202000	Месо говедско, свежо или разладено, со коски: компензирани четврти	1.307.108	2.626.152	2.672.311
9801500000	Стока за производство на финални производи	2.801.451	2.174.873	2.283.017
6810919000	Монтажни елементи, градежни: Друго	441.100	1.695.301	1.706.118
4801000000	Новинска хартија во ролни или листови	2.078.897	1.154.104	1.219.244
8421393000	Машини и апарати за филтрирање или пречистување на гасови: Друго: Машини и апарати за филтрирање или пречистување на воздух	81.970	993.474	1.015.292
8443193500	Машини за офсет-печат: Други: На хартија во табаци (листови): Нови, кои користат листови со димензии: Што надминува 52 x 74 см но не надминува 74 x 107 см	46.158	857.744	920.325
1806310000	Чоколада и други прехранбени производи што содржат какао: Други, во табли или прачки: полнети	210.589	818.863	854.302
	Франција - Вкупно	11.863.851	53.055.788	56.139.173
8703321900	Други возила со клипен мотор со внатрешно согорување на палење со помош на компресија (дизел или полудизел): Со зафатнина на цилиндарот што надминува 1500 см ³ но не надминува 2500 см ³ : Нови: Други	803.767	5.448.820	5.881.297
3302102900	Препарати кои ги содржат сите мирисливи средства кои го карактеризираат пијалакот: Друго	313.670	4.619.181	4.845.681
8517300000	Комутациони Апарати За телефонија или телеграфија	38.981	4.352.787	4.653.308
8525209100	Предаватели со вграден приемник: За целуларни системи (мобилни телефони)	18.086	2.964.685	3.257.550
8703221000	Други возила, со клипен мотор (освен ротационен клипен мотор) со внатрешно согорување со палење со помош на свеќи/ки: Со зафатнина на цилиндарот што надминува 1000 см ³ но не надминува 1500 см ³ : Нови	458.133	2.815.498	2.996.517
2106909200	Прехранбени производи на друго место неспомнати или опфатени: Без млечни маснотии, сахароза, изогликоза, гликоза или скроб или кои содржат, по маса, помалку од 1,5% млечна маснотија, 5% сахароза или изогликоза, 5% гликоза или скроб	211.479	1.668.819	1.763.413
8525209900	Предаватели со вграден приемник: Друго	31.186	1.538.650	1.718.960
8703231900	Други возила, со клипен мотор (освен ротационен клипен мотор) со внатрешно согорување со палење со помош на свеќи/ки: Со зафатнина на цилиндарот што надминува 1500 см ³ но не надминува 3000 см ³ : Нови: Други	191.456	1.560.052	1.677.165
8703329000	Други возила со клипен мотор со внатрешно согорување на палење со помош на компресија (дизел или полудизел): Со зафатнина на цилиндарот што надминува 1500 см ³ но не надминува 2500 см ³ : Употребувани	1.379.869	1.507.786	1.579.016
8703239000	Други возила, со клипен мотор (освен ротационен клипен мотор) со	1.120.099	1.241.803	1.284.719

Поглавје II Економски критериуми

	внатрешно согорување со палење со помош на свеќи: Со зафатнина на цилиндарот што надминува 1500 см3 но не надминува 3000 см3: Употребувани			
	Германија - Вкупно	92.915.248	284.734.302	299.879.554
9801510000	Стока за производство на финални производи-текстил	8.069.665	101.526.846	106.970.917
8703329000	Други возила со клипен мотор со внатрешно согорување на палење со помош на компресија (дизел или полудизел): Со зафатнина на цилиндарот што надминува 1500 см3 но не надминува 2500 см3: Употребувани	19.518.746	25.917.195	27.430.675
8703239000	Други возила, со клипен мотор (освен ротационен клипен мотор) со внатрешно согорување со палење со помош на свеќи: Со зафатнина на цилиндарот што надминува 1500 см3 но не надминува 3000 см3: Употребувани	8.905.557	12.233.795	12.829.503
7408110000	Жица од бакар: Од рафиниран бакар: Со максимална димензија на напречниот пресек што надминува 6 мм	3.300.022	5.895.341	6.071.345
8703321900	Други возила со клипен мотор со внатрешно согорување на палење со помош на компресија (дизел или полудизел): Со зафатнина на цилиндарот што надминува 1500 см3 но не надминува 2500 см3: Нови: Други	384.460	3.747.969	3.996.064
9801500000	Стока за производство на финални производи	1.382.278	3.297.030	3.431.196
8701209000	Друмски влекачи за полуприколки: Употребувани	1.159.385	2.832.337	3.015.969
8705909000	Моторни возила за специјални намени, Друго	521.965	2.717.134	2.720.460
8703229000	Други возила, со клипен мотор (освен ротационен клипен мотор) со внатрешно согорување со палење со помош на свеќи: Со зафатнина на цилиндарот што надминува 1000 см3 но не надминува 1500 см3: Употребувани	2.285.738	2.473.523	2.568.054
9801520000	Стока за производство на финални производи-обувки	243.900	2.255.231	2.324.733
	Грција - Вкупно	668.158.857	237.883.452	250.732.880
9801510000	Стока за производство на финални производи-текстил	10.211.147	45.055.473	47.727.725
2710114500	Моторен бензин: Друго, со содржина на олово: Што не надминува 0,013 г/л: Со октански број (РОН) од 95 или поголем, но помал од 98	70.396.625	19.497.564	20.107.553
2710194500	Гасни масла: За други намени: Со содржина на сулфур што надминува 0,05% по маса но не надминува 0,2% по маса	77.260.083	18.460.100	19.062.196
9801500000	Стока за производство на финални производи	24.600.578	11.321.545	11.977.880
2710196300	Масла за ложење: За други намени: Со содржина на сулфур по маса што надминува 1% но не надминува 2% по маса	47.633.986	7.373.432	7.638.817
2710194900	Гасни масла: За други намени: Со содржина на сулфур што надминува 0,2% по маса	29.013.839	7.044.585	7.347.299
2710115900	Моторен бензин: Друго, со содржина на олово: Што надминува 0,013 г/л: Со октански број (РОН) од 98 или поголем	17.377.634	5.187.991	5.325.433
2711139700	Бутан: За други намени: Друго	16.424.728	4.872.424	5.115.058
2710196500	Масла за ложење: За други намени: Со содржина на сулфур по маса што надминува 2% но не надминува 2,8%	26.603.400	3.371.506	3.873.368
1701991000	Бел шеќер	11.591.935	3.515.140	3.691.388
	Италија - Вкупно	77.978.002	118.586.191	125.360.576
9801520000	Стока за производство на финални производи-обувки	1.875.713	21.611.052	22.745.701
9801510000	Стока за производство на финални производи-текстил	719.411	7.745.938	8.155.491
2710194500	Гасни масла: За други намени: Со содржина на сулфур што надминува 0,05% по маса но не надминува 0,2% по маса	14.605.664	3.132.129	3.492.413
9801500000	Стока за производство на финални производи	3.836.363	3.001.060	3.219.889
2710194100	Гасни масла: За други намени: Со содржина на сулфур што не надминува 0,05% по маса	11.159.622	2.270.730	2.540.860
3923301000	Производи за транспорт или пакување на стоки, од пластични маси; затиначи, поклопки, капац и други затворачи, од пластични маси: Балони шишиња, шишенца и слични производи: Со запремина што не надминува 2 литри	1.247.418	1.767.514	1.888.965
3920202100	Други плочи, листови, филмови, фолии и ленти, од пластични маси, незајакнати, неламинирани, без подлога или што не се комбинирани со други материјали: Од полимери на пропилен: Со дебелина што не надминува 0,10 мм: Биаксиално ориентиран	715.459	1.541.813	1.630.566
8703221000	Други возила, со клипен мотор (освен ротационен клипен мотор) со внатрешно согорување со палење со помош на свеќи: Со зафатнина на цилиндарот што надминува 1000 см3 но не надминува 1500 см3: Нови	250.540	1.461.243	1.567.998
2710114500	Моторен бензин: Друго, со содржина на олово: Што не надминува 0,013 г/л: Со октански број (РОН) од 95 или поголем, но помал од 98	4.638.533	1.515.326	1.543.505
8450111100	Машини, со капацитет на суви алишта што не надминува 10 кг: Потполно автоматски: Со капацитет на суви алишта што не надминува 6 кг: Со	662.256	1.227.994	1.289.299

	врата на предната страна			
--	--------------------------	--	--	--

Доплонителни податоци бр.1	Увоз од најзначајните трговски партнери од ЕУ по производи во 2003 година			
Тарифи	Назив	кг	US\$	ЕУР
	Австрија - Вкупно	41.165.278	56.181.976	49.393.462
0201203000	Месо говедско, свежо или разладено, со коски: Неодвоени или одвоени предни четврти	3.181.601	4.551.847	4.004.965
8474801000	Машини за агломирање, моделирање или обликување на керамичка паста	199.240	3.508.337	3.028.153
1701991000	Бел шеќер	12.700.000	3.416.713	3.008.995
4819209010	Кутии сложиви од небрановидна хартија или картон: Со маса на хартијата или картонот од 600 г / м ² или поголема: Комплексна амбалажа (цомбиблоц, пуре пацк, тетра пацк и слични производи)	827.349	2.901.276	2.560.862
8422300000	Машини за полнење, затворање, херметичко затворање или етикетање шишиња, лименки, кутии, вреќи или други контејнери; машини за капилирање шишиња, тегли, цевки и слични контејнери; машини за газирање на пијалаци	25.028	1.727.854	1.480.483
9801510000	Стока за производство на финални производи-текстил	103.876	1.581.536	1.373.474
4801000000	Новинска хартија во ролни или листови	2.382.385	1.420.379	1.246.526
8705909000	Моторни возила за специјални намени, Друго	140.050	1.230.000	1.114.175
9801500000	Стока за производство на финални производи	483.078	1.176.784	1.035.323
0201202000	Месо говедско, свежо или разладено, со коски: компензирани четврти	444.900	1.007.912	869.485
	Франција - Вкупно	11.809.077	51.464.381	45.504.305
3302102900	Препарати кои ги содржат сите миризливи средства кои го карактеризираат пијалакот: Друго	436.325	8.436.901	7.437.106
8703221000	Други возила, со клипен мотор (освен ротационен клипен мотор) со внатрешно согорување со палење со помош на свеќи: Со зафатнина на цилиндарот што надминува 1000 см ³ но не надминува 1500 см ³ : Нови	398.831	3.092.591	2.744.584
2106909200	Прехранбени производи на друго место неспомнати или опфатени: Без млечни маснотии, сахароза, изогликоза, гликоза или скроб или кои содржат, по маса, помалку од 1,5% млечна маснотија, 5% сахароза или изогликоза, 5% гликоза или скроб	216.395	2.707.411	2.413.072
8703321900	Други возила со клипен мотор со внатрешно согорување на палење со помош на компресија (дизел или полудизел): Со зафатнина на цилиндарот што надминува 1500 см ³ но не надминува 2500 см ³ : Нови: Други	296.514	2.695.137	2.398.840
8525209100	Предаватели со вграден приемник: За целуларни системи (мобилен телефони)	13.059	2.293.394	2.042.412
8703311000	Други возила со клипен мотор со внатрешно согорување на палење со помош на компресија (дизел или полудизел): Со зафатнина на цилиндарот што не надминува 1500 см ³ : Нови	257.099	2.272.871	1.991.019
8703231900	Други возила, со клипен мотор (освен ротационен клипен мотор) со внатрешно согорување со палење со помош на свеќи: Со зафатнина на цилиндарот што надминува 1500 см ³ но не надминува 3000 см ³ : Нови: Други	136.529	1.441.301	1.271.373
8704219100	Моторни возила за превоз на стоки: Други, со клипен мотор со внатрешно согорување на палење со помош на компресија (дизел или полудизел) Со бруто маса што не надминува 5 т: Со мотор со зафатнина на цилиндар што не надминува 2500 см ³ : Нови	157.169	1.164.001	1.015.928
8703321100	Други возила со клипен мотор со внатрешно согорување на палење со помош на компресија (дизел или полудизел): Со зафатнина на цилиндарот што надминува 1500 см ³ но не надминува 2500 см ³ : Нови: Патнички каравани	134.424	1.063.006	946.530
8517300000	Комутациони Апарати За телефонија или телеграфија	4.959	1.006.143	873.126
	Германија - Вкупно	71.253.866	303.872.527	267.932.089
9801510000	Стока за производство на финални производи-текстил	9.101.020	137.727.444	121.177.127
8703329000	Други возила со клипен мотор со внатрешно согорување на палење со помош на компресија (дизел или полудизел):	3.955.830	8.347.959	7.527.112

	Со зафатнина на цилиндарот што надминува 1500 см3 но не надминува 2500 см3: Употребувани			
9801500000	Стока за производство на финални производи	3.332.627	7.415.226	6.604.853
8703239000	Други возила, со клипен мотор (освен ротационен клипен мотор) со внатрешно согорување со палење со помош на свеќи: Со зафатнина на цилиндарот што надминува 1500 см3 но не надминува 3000 см3: Употребувани	2.044.652	3.942.396	3.570.151
8703321900	Други возила со клипен мотор со внатрешно согорување на палење со помош на компресија (дизел или полудизел): Со зафатнина на цилиндарот што надминува 1500 см3 но не надминува 2500 см3: Нови: Други	322.390	3.737.500	3.288.745
8525209100	Предаватели со вграден приемник: За целуларни системи (мобилни телефони)	18.766	3.451.829	3.047.459
3916201000	Монофиламенти со најголема димензија на напречниот пресек што надминува 1 мм, прачки, стапови и профилни форми од пластични маси, површински обработени или необработени, но поинаку необработувани: Од полимер на винил хлорид: од поли(Винил хлорид)	1.068.026	2.741.031	2.404.667
8701209000	Друмски влекачи за полуприколки: Употребувани	1.032.040	2.722.772	2.388.298
8438400000	Машини за пиварството	82.354	2.503.611	2.331.086
7408110000	Жица од бакар: Од рафиниран бакар: Со максимална димензија на напречниот пресек што надминува 6 мм	1.254.946	2.450.017	2.224.336
	Грција – Вкупно	689.910.466	300.205.654	267.919.100
9801510000	Стока за производство на финални производи-текстил	11.378.071	63.384.166	56.012.038
2709009010	Нафта, Сурова	194.853.659	42.446.480	39.954.735
8525209100	Предаватели со вграден приемник: За целуларни системи (мобилни телефони)	1.840.485	18.072.938	15.590.330
9801500000	Стока за производство на финални производи	6.867.875	10.808.197	9.607.694
2711139700	Бутан: За други намени: Друго	18.718.326	6.874.636	6.068.818
8517300000	Комутациони Апарати За телефонија или телеграфија	10.920	5.580.513	5.219.791
2710194500	Гасни масла: За други намени: Со содржина на сулфур што надминува 0,05% по маса но не надминува 0,2% по маса	15.621.047	4.909.792	4.489.840
2702200000	Агломерирани Мрк јаглен И лигнит	83.613.132	4.887.723	4.354.492
2710115900	Моторен бензин: Друго, со содржина на олово: Што надминува 0,013 г/л: Со октански број (РОН) од 98 или поголем	11.654.235	4.362.166	4.041.325
2304000000	Маслени погачи и други цврсти остатоци, добиени при екстракција на масло од соја, немелени, мелени или пелетизирани	14.787.346	4.260.931	3.750.268
	Италија - Вкупно	42.736.868	122.572.931	107.687.936
9801520000	Стока за производство на финални производи-обувки	1.516.224	23.902.516	20.945.224
9801510000	Стока за производство на финални производи-текстил	671.679	9.556.799	8.319.690
8463300000	Машини за обработка и преработка на жица	93.900	2.064.351	1.775.636
8704229100	Моторни возила за превоз на стоки: Други, со клипен мотор со внатрешно согорување на палење со помош на компресија (дизел или полудизел): Со бруто-маса што надминува 5 т но не надминува 20 т: Друго: Нови	154.106	1.853.118	1.564.022
3920202100	Други плочи, листови, филмови, фолии и ленти, од пластични маси, незајакнати, неламинирани, без подлога или што не се комбинирани со други материјали: Од полимери на пропилен: Со дебелина што не надминува 0,10 мм: Биаксиално ориентиран	735.602	1.656.904	1.464.169
8703221000	Други возила, со клипен мотор (освен ротационен клипен мотор) со внатрешно согорување со палење со помош на свеќи: Со зафатнина на цилиндарот што надминува 1000 см3 но не надминува 1500 см3: Нови	224.851	1.616.685	1.419.707
8545110000	Електроди: За печки	556.017	1.440.044	1.288.464
8450111100	Машини, со капацитет на суви алишта што не надминува 10 кг: Потполно автоматски: Со капацитет на суви алишта што не надминува 6 кг: Со врата на предната страна	629.420	1.457.409	1.272.015
9801500000	Стока за производство на финални производи	507.927	1.054.876	902.379
3002101000	Антисеруми	79	1.010.400	891.357

Дополнителни податоци бр.1	Увоз од најзначајните трговски партнери од ЕУ по производи во периодот 01-08-2004 година			
Тарифи	Назив	кг	US\$	ЕУР
	Австрија - Вкупно	30.642.421	41.580.054	34.018.690
0201203000	Месо говедско, свежо или разладено, со коски: Неодвоени или одвоени предни четврти	2.136.705	3.549.630	2.907.811
1001909900	Друг пир, обична пченица и наполица: Друго	6.710.900	1.837.426	1.498.863
9801510000	Стока за производство на финални производи-текстил	116.114	1.789.997	1.453.422
4819200010	Комплексна амбалажа (цомбиблоц, пуре пацк, тетра пацк и слични производи)	436.790	1.613.115	1.324.638
4801000000	Новинска хартија во ролни или листови	2.413.357	1.408.510	1.149.669
1701991000	Бел шеќер	3.661.440	1.144.628	934.777
8474801000	Машини за агломерирање, моделирање или обликување на керамичка паста	42.527	1.123.958	911.693
9027101000	Апарати за анализа на гас или на чад: Електронски	10.838	1.067.513	901.920
0201202000	Месо говедско, свежо или разладено, со коски: компензирани четврти	469.997	1.074.833	876.075
2202901090	Минер. вода и гази. вода, со дод. на шеќер или други сред. за засл. или арома, и др. безалкох. пиј, освен сок од овош. или зелен. што се распо. во тар. бр. 2009: Др. Што не содр. произ. од тар. бр. 0401 до 0404 или масн. доб. од произ. од тар. броеви 0401 до 0404: Др.	1.072.291	986.119	806.380
	Франција - Вкупно	23.912.185	42.112.294	34.409.867
8703311000	Други возила со клипен мотор со внатрешно согорување на палење со помош на компресија (дизел или полудизел): Со зафатнина на цилиндарот што не надминува 1500 см3: Нови	454.225	4.391.721	3.591.231
8703221000	Други возила, со клипен мотор (освен ротационен клипен мотор) со внатрешно согорување со палење со помош на свеќи/ки: Со зафатнина на цилиндарот што надминува 1000 см3 но не надминува 1500 см3: Нови	475.117	4.060.960	3.311.575
1001909900	Друг пир, обична пченица и наполица: Друго	13.878.320	3.180.587	2.634.571
8703321900	Други возила со клипен мотор со внатрешно согорување на палење со помош на компресија (дизел или полудизел): Со зафатнина на цилиндарот што надминува 1500 см3 но не надминува 2500 см3: Нови: Други	297.314	2.927.092	2.392.259
2106909200	Прехранбени производи на друго место неспомнати или опфатени: Без млечни масноти, сахароза, изогликоза, гликоза или скроб или кои содржат, по маса, помалку од 1,5% млечна маснотија, 5% сахароза или изогликоза, 5% гликоза или скроб	127.061	1.853.775	1.501.387
8703231900	Други возила, со клипен мотор (освен ротационен клипен мотор) со внатрешно согорување со палење со помош на свеќи/ки: Со зафатнина на цилиндарот што надминува 1500 см3 но не надминува 3000 см3: Нови: Други	111.754	1.288.123	1.043.133
8704219100	Моторни возила за превоз на стоки: Други, со клипен мотор со внатрешно согорување на палење со помош на компресија (дизел или полудизел) Со бруто маса што не надминува 5 т: Со мотор со зафатнина на цилиндар што не надминува 2500 см3: Нови	143.346	1.136.330	926.683
8703321100	Други возила со клипен мотор со внатрешно согорување на палење со помош на компресија (дизел или полудизел): Со зафатнина на цилиндарот што надминува 1500 см3 но не надминува 2500 см3: Нови: Патнички каравани	129.636	1.118.857	912.470
3305100000	Шампони	243.065	883.280	726.016
9801500000	Стока за производство на финални производи	301.866	859.282	708.133
	Германија - Вкупно	64.650.570	229.680.876	187.428.761
9801510000	Стока за производство на финални производи-текстил	6.227.986	98.610.358	80.474.844
8703329000	Други возила со клипен мотор со внатрешно согорување на палење со помош на компресија (дизел или полудизел): Со зафатнина на цилиндарот што надминува 1500 см3 но не надминува 2500 см3: Употребувани	3.830.744	9.462.918	7.702.488
8703321900	Други возила со клипен мотор со внатрешно согорување на палење со помош на компресија (дизел или полудизел): Со зафатнина на цилиндарот што надминува 1500 см3 но не надминува 2500 см3: Нови: Други	331.053	4.658.956	3.801.949
1001909900	Друг пир, обична пченица и наполица: Друго	17.887.490	4.463.165	3.534.476

8703239000	Други возила, со клипен мотор (освен ротационен клипен мотор) со внатрешно согорување со палење со помош на свеќи: Со зафатнина на цилиндарот што надминува 1500 см3 но не надминува 3000 см3: Употребувани	1.283.697	2.819.766	2.295.594
8703221000	Други возила, со клипен мотор (освен ротационен клипен мотор) со внатрешно согорување со палење со помош на свеќи: Со зафатнина на цилиндарот што надминува 1000 см3 но не надминува 1500 см3: Нови	272.080	2.526.375	2.068.118
3916201000	Монофиламенти со најголема димензија на напречниот пресек што надминува 1 мм, прачки, стапови и профилни форми од пластични маси, површински обработени или необработени, но поинаку необработувани: Од полимер на винил хлорид: од поли(Винил хлорид)	879.690	2.362.135	1.942.471
8703331900	Други возила со клипен мотор со внатрешно согорување на палење со помош на компресија (ди-зел или полудизел): Со зафатнина на цилиндарот што надминува 2500 см3: Нови: Други	94.259	2.340.140	1.905.667
8525209100	Предаватели со вграден приемник: За целуларни системи (мобилни телефони)	11.147	2.172.541	1.754.060
8701209000	Друмски влекачи за полуприколки: Употребувани	770.650	2.059.151	1.680.698
	Грција - Вкупно	317.835.647	181.366.539	148.189.680
9801510000	Стока за производство на финални производи-текстил	8.065.551	51.716.351	42.168.895
7214200000	Други прачки од железо или нелегиран челик, само ковани, топло валани, топло влечени или топло екструдирани, вклучувајќи ги оние што се усучени по валањето: Со вдлабнатини, ребра, жлебови или други деформации добиени во процесот на валање	17.904.730	7.890.303	6.483.429
2713110000	Нафтен кокс: некалциниран (Суров)	85.652.360	7.795.129	6.452.770
9801500000	Стока за производство на финални производи	1.868.241	5.782.272	4.723.196
2711139700	Бутан: За други намени: Друго	13.408.785	5.344.850	4.366.626
8525209100	Предаватели со вграден приемник: За целуларни системи (мобилни телефони)	272.257	4.502.444	3.678.830
2702200000	Агломерирани Мрк јаглен И лигнит	47.269.420	3.201.545	2.604.529
2304000000	Маслени погачи и други цврсти остатоци, добиени при екстракција на масло од соја, немелени, мелени или пелетизирани	6.428.756	2.432.015	1.986.366
7612909800	Алуминиумски буриња, барабани, конзерви, кутии и слични контејнери (вклучувајќи и крути или свитливи и цевчести контејнери), за кој и да е материјал (освен за компримирани или течни гасови), со зафатнина помала од 50 литри	285.384	1.921.734	1.568.644
4818409000	Пелени за бебиња и слични санитарни предмети: Друго	823.765	1.816.688	1.483.903
	Италија - Вкупно	29.619.603	106.097.248	86.827.652
9801520000	Стока за производство на финални производи-обувки	1.205.805	21.793.519	17.859.488
9801510000	Стока за производство на финални производи-текстил	721.601	9.916.648	8.115.333
8422300000	Машини за полнење, затворање, херметичко затворање или етикетање шишиња, лименки, кутии, вреќи или други контејнери; машини за каписирање шишиња, тегли, цевки и слични контејнери; машини за газирање на пијалаци	122.373	3.417.110	2.782.704
8703221000	Други возила, со клипен мотор (освен ротационен клипен мотор) со внатрешно согорување со палење со помош на свеќи: Со зафатнина на цилиндарот што надминува 1000 см3 но не надминува 1500 см3: Нови	241.124	2.011.815	1.639.367
8443300000	Машини за флексографски печат	50.704	1.177.137	955.948
3920202100	Други плочи, листови, филмови, фолии и ленти, од пластични маси, незајакнати, неламинирани, без подлога или што не се комбинирани со други материјали: Од полимери на пропилен: Со дебелина што не надминува 0,10 мм: Биаксиално ориентиран	475.248	1.140.041	930.088
8435100000	Преси, гмечалки и слични машини што се користат во производство на вино, јаболкова ракија, овошни сокови или слични пијалаци: Машини	85.994	1.099.874	897.054
8450111100	Машини, со капацитет на суви алишта што не надминува 10 кг: Потполно автоматски: Со капацитет на суви алишта што не надминува 6 кг: Со врата на предната страна	358.024	915.245	748.972
3923301000	Производи за транспорт или пакување на стоки, од пластични маси; затиначи, поклопки, капаци и други затвораачи, од пластични маси: Балони шишиња, шишенца и слични производи: Со запремина што не надминува 2	556.228	913.066	748.722

	литри			
8545110000	Електроди: За печки	309.730	912.678	740.255

Дополнителни податоци бр.2

Најзначајни трговски партнери од ЕУ при извозот на Република Македонија

Земја / група	Извоз 2000 година		Извоз 2001 година		Извоз 2002 година		Извоз 2003 година	
	САД \$	учество	САД \$	учество	САД \$	учество	САД \$	учество
Вкупно	565.647.813		566.492.577		570.230.230		745.132.103	
Шпанија	13.241.788	100,0	21.450.641	100,0	14.576.033	100,0	21.275.456	100,0
индустрија	12.539.406	94,8	20.402.700	95,2	13.544.742	92,9	19.764.565	92,7
земјоделие	700.882	5,2	1.012.324	4,7	1.029.698	7,1	657.450	3,2
останато	1.500	0,0	35.617	0,2	1.593	0,0	853.442	4,0
Шведска	2.554.103	100,0	2.765.119	100,0	3.595.420	100,0	5.645.693	100,0
индустрија	2.528.964	99,0	2.734.491	98,9	3.551.341	98,8	5.549.554	98,3
земјоделие	24.639	1,0	29.943	1,1	36.780	1,0	96.139	1,7
останато	500	0,0	685	0,0	7.299	0,2		
Австрија	10.238.308	100,0	6.236.488	100,0	6.499.966	100,0	7.677.861	100,0
индустрија	10.192.520	99,5	6.082.653	97,5	6.388.764	98,2	7.608.118	99,1
земјоделие	45.788	0,5	149.890	2,4	62.109	1,0	50.836	0,7
останато			3.945	0,1	49.093	0,7	18.907	0,2
Белгија	23.878.307	100,0	7.492.605	100,0	10.364.130	100,0	9.641.446	100,0
индустрија	23.756.070	99,5	6.746.179	90,0	7.938.188	77,4	5.865.668	61,4
земјоделие	117.770	0,5	657.144	8,8	2.333.998	21,7	3.618.303	37,0
останато	4.468	0,0	89.282	1,2	91.944	0,9	157.475	1,7
Данска	2.716.338	100,0	2.059.793	100,0	1.900.090	100,0	3.253.723	100,0
индустрија	2.716.338	100,0	2.027.152	98,3	1.896.331	99,8	3.242.324	99,7
земјоделие	-	-	-		3.759	0,2	6.717	0,2
останато	-	-	32.641	1,7	-		4.681	0,1
Финска	272.827	100,0	203.395	100,0	172.780	100,0	175.025	100,0
индустрија	272.827	100,0	199.347	98,0	172.780	100,0	174.127	99,5
земјоделие			4.049	2,0			897	0,5
останато								
Франција	14.942.038	100,0	15.964.107	100,0	24.788.707	100,0	54.725.094	100,0
индустрија	13.223.462	88,3	15.441.135	96,7	23.629.015	95,2	52.812.184	96,4
земјоделие	1.697.608	11,5	489.018	3,1	1.123.939	4,6	1.849.249	3,5
останато	20.968	0,1	33.954	0,2	35.754	0,1	63.661	0,1
Германија	257.490.825	100,0	238.735.961	100,0	234.000.770	100,0	278.353.699	100,0
индустрија	251.134.756	97,6	234.669.095	98,3	225.442.438	96,3	271.135.349	97,4
земјоделие	5.565.663	2,2	3.762.723	1,6	8.025.648	3,5	6.873.362	2,5
останато	790.406	0,2	304.143	0,1	532.684	0,2	344.988	0,1
Грција	84.106.817	100,0	101.131.920	100,0	116.949.561	100,0	179.813.465	100,0
индустрија	71.820.243	84,9	94.318.024	93,2	107.832.796	92,3	166.691.830	92,7
земјоделие	11.715.916	14,4	6.032.575	6,0	8.632.908	7,3	12.670.020	7,0
останато	570.658	0,7	781.321	0,8	483.857	0,4	451.615	0,3
Холандија	36.013.513	100,0	45.406.865	100,0	44.711.542	100,0	46.788.456	100,0
индустрија	35.935.020	99,8	44.556.955	98,1	42.231.982	94,3	40.899.027	87,4
земјоделие	43.958	0,1	804.714	1,8	2.463.164	5,7	5.849.091	12,5
останато	34.535	0,1	45.196	0,1	16.396	0,0	40.339	0,1
Ирска	325.707	100,0	71.764	100,0	74.231	100,0	66.820	100,0
индустрија	60.089	19,2	36.371	51,5	74.231	100,0	66.820	100,0
земјоделие	265.618	80,8	-	-				
останато			35.393	48,5				

Италија	90.769.829	100,0	91.195.834	100,0	81.874.503	100,0	95.365.580	100,0
индустрија	89.397.036	98,5	88.414.512	97,0	76.756.414	93,8	92.390.650	96,9
земјоделие	1.324.942	1,5	2.523.321	2,8	4.828.219	5,8	2.753.301	2,8
останато	47.852	0,1	258.001	0,3	289.870	0,3	221.629	0,2
Португалија	1.857.536	100,0	4.517.980	100,0	1.593.297	100,0	6.633.696	100,0
индустрија	1.766.378	95,3	3.929.032	87,0	1.593.297	100,0	4.965.742	75,0
земјоделие	91.157	4,7	588.140	13,0	-	-	1.667.954	25,0
останато			808	0,0	-	-		
Велика Британија	27.239.876	100,0	26.686.521	100,0	28.909.720	100,0	35.097.084	100,0
индустрија	26.738.628	98,1	26.422.249	99,0	28.707.849	99,3	35.050.035	99,9
земјоделие	438.395	1,7	218.589	0,8	12.261	0,0	2.746	0,0
останато	62.853	0,2	45.684	0,2	189.610	0,6	44.302	0,1
Луксембург			2.573.584	100,0	219.478	100,0	619.005	100,0
индустрија			2.573.584	100,0	219.478	100,0	619.005	100,0
земјоделие			-	-				
останато			-	-				

Најважни производи во извозот од Република Македонија во Република Грција

Во ЕУР					
Тарифи	Назив	2000	2001	2002	2003
0204 10 00 00	Трупови и полутки, јагнешки свежи или разладени		2.035.720	4.798.312	5.263.795
0307 60 00 00	Полжави,освен морски полжави	2.447.246			
0307 60 00 00	Полжави, освен морски полжави			3.983.294	4.745.068
0401 20 99 00	Млеко и павлака, неконцентрирани и без додаден шеќер или други материи за засладување: Со содржина на маснотија што надминува 1% но не надминува 6% по маса: Што надминува 3%: Друго				1.227.137
0709 60 10 00	Слатки пиперки од родот Цапсиум или од родот Пимента	869.605			
1206 00 99 00	Семе од сончоглед, вклучуваќи кршено или дробено: Друго: Друго			1.179.378	
1701 99 10 00	Бел шеќер				1.385.790
2401 10 10 00	Тутун,сиров и непреработен; отпадоци од тутун: Тутун, неоджилен/нережан: Сушен со воздушен тек(флуе-цуред) вид Вирџинија			1.667.374	
2401 10 60 00	Тутун неоджилен сушен на сонце (сун-цуред) од ориентален вид	7.747.519			
2401 10 60 10	Тутун, сиров и непреработен, отпадоци од тутун: Тутун, неоджилен/нережан: Тутун сушен на сонце(сун-цуред) од ориентален вид: Тип Прилеп				1.615.173
2401 10 60 20	Тутун, сиров и непреработен: отпадоци од тутун: Тутун, неоджилен/нережан: Тутун сушен на сонце(сун-цуред) од ориентален вид: Тип Јака		1.469.855		2.095.569
2515 12 00 00	Мермер и травертин сеченсо пила или на друг начин, во блокови или плочи со правоаголна(вклучуваќи квадратна) форма	1.593.566	3.761.575		
2515 12 90 00	Мермер и травертин: Сечен со пила или на друг начин, во блокови или плочи со правоаголна(вклучуваќи квадратна) форма: Друго		3.761.575	5.796.096	7.134.587
2710 19 63 00	Масла за ложење: За други намени: Со содржина на сулфур по маса што надминува 1% но не надминува 2% по маса				19.365.787
4303 10 00 00	Облека,прибор за облека и други производи од крзно	2.627.296			
4303 10 90 00	Облека, прибор за облека и други производи од крзно: Друго		1.734.814	2.585.541	2.053.159
5205 13 00 00	Едножично предиво од нечеслани влакна: Со нумерација поомала од 232,56 децитекси но не помала од 192,31(метричка нумера-ција што надминува 43 но не надминува 52)			1.377.953	
5209 19 00 00	Ткаенини од памук, што по маса содржат 85% или повеќе памук, со маса поголема од 200г/м2: Небелени: Други Ткаенини		1.987.527	2.018.824	2.103.504

Поглавје II Економски критериуми

5209 19 00 00	Ткаенини од памук, што по маса содржат 85% или повеќе памук, со маса поголема од 200г/м2: Небелени: Други ткаенини	1.938.291			
5210 11 90 00	Ткаенини од памук што по маса содржат помалку од 85% памук, во мешаница претежно или само со вештачки или синтетички влакна, со маса не поголема од 200г/м2: Небелени: Со платнен преплет: Со ширина што надминува 165 см			1.092.205	
6106 10 00 00	Блузи,кошули и кошули-блузи,за жени или девојчиња,плетени или кукичани од памук	3.326.657	5.159.950	8.591.560	13.456.421
6106 20 00 00	Блузи, кошули и кошули-блузи, за жени или девојчиња, плетени или кукичани: Од вештачки или синтетички влакна		1.254.276	2.829.627	4.224.708
6109 10 00 00	Поткошули и маици (Т-схиртс), плетени или кукичани од памук	6.543.168	5.989.008	6.227.554	8.626.514
6203 42 31 00	Панталони, панталони со пластрон и прерамки, бриџ-панталони и шорцеви: Од памук: Панталони и бриџ-панталони: Други од деним(тексас)	2.047.710	1.281.536	1.944.676	1.959.418
6203 42 35 00	Панталони, панталони со пластрон и прерамки, бриџ-панталони и шорцеви: Од памук: Панталони и бриџ-панталони: Друго		2.407.928		2.407.103
6203 42 35 00	Панталони, панталони со пластрон и прерамки, бриџ-панталони и шорцеви: Од памук: Панталони и бриџ-панталони: Друго	1.503.058			2.407.103
6204 33 90 00	Јакни и сакоа: за жени или девојчиња: Од синтетички влакна: Други				1.140.305
6204 62 39 00	Панталони, панталони со пластрон и прерамки, бриџ-панталони и шорцеви: за жени или девојчиња: Од памук: Панталони и бриџ-панталони: Друго: Друго			1.099.744	1.363.277
6205 20 00 00	Кошули за мажи или момчиња: од памук		2.514.164	3.006.363	3.463.668
6205 20 00 00	Кошули за мажи или момчиња од памук	1.997.534			
6205 30 00 00	Кошули за мажи или момчиња: Од вештачки или синтетички влакна	1.323.817			
6206 30 00 00	Блузи,кошули и кошули-блузи, за жени или девојчиња од памук	3.421.509	7.804.431	10.930.623	14.463.640
6206 40 00 00	Блузи, кошули и кошули-блузи, за жени или девојчиња: Од вештачки или синтетички влакна	1.324.394	1.969.377		3.187.217
6304 19 10 00	Покривки за кревети:Други: од памук	3.299.969	4.982.525	5.175.804	5.944.892
6802 21 00 00	Други камења за споменици и градби и производи од нив, просто сечени или бичени со пила, во рамка или израмнета површина: Мермер, травертин и алабастер		1.034.697	1.089.256	
6802 91 90 00	Мермер, травертин и алабастер: Друго				2.500.804
7202 21 10 00	Феро-силициум:Со содржина по маса поголема од 55%силициум но не поголема од 80%на силициум	5.189.452	5.345.941		2.934.630
7202 30 00 00	Феро-силико-манган	1.321.788			
7204 41 99 00	Струганици, опилки, отсецоци и исечоци и слично, вклучувај ги и оние во бали: Отсечеци, исечоци и слично: Друго				1.169.840
7208 51 30 00	Топло валани производи, од железо или нелегиран челик, со ширина 600мм или поголема, неплатинирани или непревлечени: Друго...		1.398.983	2.838.471	2.502.853
7208 51 50 00	Топло валани плоснати производи, од железо/нелегиран челик, со ширина 600 мм или, неплатинирани, непревлечени: Др. ненамотани(табли), само топло валани: Со дебелина што>10 мм: Друго, со дебелина: што .15 мм но не .20мм			1.083.677	1.203.972
7208 51 90 00	Други од железо или нелегиран челик,топло валани, ненамотани, ширина>600мм, дебелина>10мм,друго	3.565.250			
7209 16 00 00	Плоснати валани производи од железо или нелегиран челик во макари, ладно валани, дебелина 1-3мм	2.054.945			
7209 17 00 00	Плоснати ладно валани производи од железо или нелегиран челик, во макари, ширина>600мм, дебелина од 0,5-1 мм	1.943.498			
7210 49 10 00	Плоснати валани производи од железо или нелегиран челик, со ширина 600мм или поголема, платинирани или превлечени.		9.117.143	2.118.195	
7210 49 90 00	Плоснати валани производи од железо или нелегиран челик, со ширина 600 мм или поголема, платинирани или превлечени: Поинаку превлечени или прекриени со				1.084.217

Поглавје II Економски критериуми

	цинк: Друго				
7308 20 00 00	Конструкции, од железо или челик: Кули и решеткасти столбови		1.448.458		
7308 90 99 00	Конструкции, од железо или челик: Друго			1.805.845	
7801 10 00 00	Сурово олово: Рафинирано олово		3.284.963		
7901 11 00 00	Цинк, нелегиран: Со содржина по маса од 99,99% или повеќе цинк	5.798.546	5.901.949	5.341.553	
7901 11 00 00	Цинк, нелегиран: Со содржина по маса од 99,99% или повеќе на цинк		5.901.949	5.341.553	
8404 90 00 00	Помошни уреди за котли од тар. број 8402 или 8403 (на пример, економајзери, прегрејувачи, отстранувачи на саѓи, рекуператори на гас), кондензатори за енергетски единици на водена или друга пареа: делови	2.234.077			
9405 40 95 00	Други електрични ламби и светлечки тела: Од други материјали: За употреба со флуоросцентни цевки				1.167.463
Вкупно од табела		62.071.185	64.483.684	74.618.425	122.197.614
Вкупен извоз во Грција		91.605.398	112.951.757	123.281.510	158.739.851
Учество		67,80%	57,10%	60,50%	77,0 %
Вкупен извоз во ЕУ					591.113.216
Учество на Грција во ЕУ					26,90%

НАЈЗНАЧАЈНИ ПРОИЗВОДИ ВО ИЗВОЗОТ ОД РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО ХОЛАНДИЈА

Во ЕУР					
Тарифи	Назив	2000	2001	2002	2003
0602 10 90 00	Други живи растенија(вклучувајќи ги нивните корења), резници, калем-гранчиња и калем; мицелиум(рени спори на печурка на зрна од жита): Невжилени резници и калем0гранчиња, калем: Други				1.512.180
2401 10 60 10	Тутун, суров и непреработен; отпадоци од тутун: Тутун, неоджилен/нережан: Тутун, сушен на сонце(сун-цуред) од ориентален вид: Тип Прилеп			1.385.134	3.417.635
4101 10 10 00	Свежо или свежо-солени кожи од говеда	2.363.441			
6108 92 00 00	Комбинезони, поддолници, слип гајички. гајички, Ношници, Пижами, неглиже, наметки за капење, роби и слични производи, за жени или девојчиња, плетени или куичани: Друго: Од вештачки или синтетички влакна			1.003.295	
6110 30 10 00	Лесни фино плетени џемпери и пуловери, со рол јака, поло јака или со рамен изрез: Од вештачки или синтетички влакна		1.089.755		
6114 30 00 00	Друга облека, плетена или куичана: Од вештачки или синтетички влакна	1.308.829			
6203 32 10 00	Машки јакни и сакоа: Работни	1.197.849	1.310.025	1.073.026	
6203 33 10 00	Машки јакни и сакоа: Од синтетички влакна: Работни	3.893.216	3.790.708	3.402.573	
6203 42 11 00	Панталони, панталони со пластрон и прерамки, бриџ-панталони и шорцеви: Од памук: Панталони и бриџ-панталони:Работни	1.292.116	1.170.373	1.204.240	1.007.464
6203 42 51 00	Панталони,панталони со пластрон и прерамки, бриџ-панталони и шорцеви: Од памук: панталони со пластрон и прерамки: Работни	2.361.686	1.901.142	1.202.516	
6203 43 11 00	Панталони, панталони со пластрон и прерамки, бриџ-панталони и шорцеви: Од синтетички влакна: Панталони и бриџ-панталони:Работни	1.319.019	1.210.289	1.464.975	1.605.904
6205 20 00 00	Кошули за мажи или момчиња од памук	8.134.179	11.784.704	11.339.920	9.890.965
6205 30 00 00	Кошули за мажи или момчиња: Од вештачки или синтетички влакна	1.451.606	1.289.185		
6206 30 00 00	Блузи, кошули и кошули-блузи, за жени или девојчиња од памук		3.402.811	4.710.807	4.253.976
6206 40 00 00	Блузи, кошули и кошули-блузи, за жени или девојчиња: Од вештачки или синтетички влакна		1.042.684	1.025.039	1.424.479
6206 90 90 00	Блузи, кошули и кошули-блузи, за жени или девојчиња: Од други текстилни материјали: Друго			1.150.648	
6211 32 10 00	Друга облека за мажи или момчиња: Од памук	1.857.303	1.828.452	1.643.459	1.400.831
6403 39 90 00	Други обувки	1.788.421			
6403 91 18 00	Други обувки: Што го покриваат глуждот: Што го покриваат глуждот но не и делот од листот, со внатрешни ѓонове со должина: Од 24см или поголема: За жени		2.032.631	1.005.435	
6403 99 98 00	Други обувки: Друго, со внатрешни ѓонове со должина: Од 24см или поголема:За жени		2.384.856		
6405 10 90 00	Со лице(горниште) од кожа или вештачка кожа: Со ѓонове од други материјали		2.008.688	1.112.808	
7307 19 90 00	Прибор за цевки (на пример, спојници, колена, муфови), од железо или челик: Леан прибор: Друго	1.036.554			
7307 19 90 00	Прибор за цевки(на пример, спојници, колена, муфови), од железо или челик: Леан прибор: Друго		1.013.985		1.493.651
Вкупно од табела		28.004.219	37.260.288	32.723.875	26.007.085
Вкупен извоз на РМво Холандија		39.017.249	50.779.818	47.490.801	41.408.075
Учество		71,80%	73,40%	68,90%	62,80%
Вкупен извоз во					591.113.216

ЕУ					
Учество на Холандија					7,01%

Најзначајни производи во извозот на Република Македонија во СР Германија

Во ЕУР					
Тарифи	Назив	2000	2001	2002	2003
2204 29 00 29	Вино квалитетно	15.847.399	4.284.118		
2204 29 58 00	Др. вина, шира од грозје со запрена ферментација со додавање на алкохол		6.021.929	5.856.105	5.983.901
2204 29 75 00	Др. вина, шира од грозје со запрена ферментација со додавање на алкохол, со содржина на алкохол што не надминува 13%		4.595.795	8.694.479	5.728.262
2401 10 10 00	Тутун суров и непреработен; отпадоци од тутун; тутун неоджилен сушен со воздушен тек:Тип Вирџинија	1.826.402			
2401 10 60 00	Тутун неоджилен сушен на сонце од ориентален вид	3.611.906			
2401 10 60 10	Тутун суров и непреработен; отпадоци од тутун; тутун неоджилен сушен на сонце од ориентален вид:Тип Прилеп		1.267.987	3.592.551	3.445.901
2401 10 60 20	Тутун суров и непреработен; отпадоци од тутун; тутун неоджилен сушен на сонце од ориентален вид:Тип Јака		1.429.811	4.255.692	1.536.210
4303 90 00 00	Облека, прибор за облека и др. производи од крзно	1.282.084			
5207 10 00 00	Предиво од памук освен конец за шиене подготвено за продажба на мало што содржи 85% или повеќе памук	1.690.381	1.049.044		
6104 33 00 00	Костими, комплекти, јакни, сакоа, фустани, здолници, панталони за жени или девојчиња плетени или кукичани од синтетички влакна	2.105.924			
6106 20 00 00	Блузи, кошули за жени или девојчиња, плетени или кукичани од вештачки или синтетички влакна	2.072.794	2.190.755	2.029.266	1.151.175
6107 11 00 00	Гаќи (долги или кратки) од памук	1.100.710		1.038.609	
6107 12 00 00	Гаќи (долги или кратки) од вештачки или синтетички влакна		2.226.801		
6109 10 00 00	Поткошули и маици (Т-схиртс), плетени или кукичани од памук	2.568.005	2.755.703		3.407.798
6109 90 30 00	Поткошули и маици (Т-скиртс), плетени или кукичани од вештачки или синтетички влакна	1.787.548	2.346.920		3.261.300
6110 30 10 00	Лесно фино плетени џемпери и пуловери со рол јакна или со рамен рез од вештачки или синтетички влакна				1.001.900
6110 30 99 00	Џемпери со или без закопчување, пуловери, елеци или сл. производи, плетени или кукичани од вештачки или синтетички влакна за жени или девојчиња	3.292.211	1.893.697	1.297.056	1.122.903
6112 20 00 00	Скијачка облека	2.007.391	2.142.250		
6201 11 00 00	Машки капути, мантили за дожд, пелерини и сл. од волна или фини животински влакна		1.568.575	1.580.628	2.857.312

Поглавје II Економски критериуми

6201 93 00 00	Машки капути, наметала, пелерини, ветровки со капуљача за мажи или момчиња освен производи од тар.бр.6203 од вештачки или синтетички влакна			1.279.422	1.221.712
6202 11 00 00	Капути, мантили за дожд, наметала, пелерини и сл. од волна или фини животински влакна			1.304.777	
6203 32 90 00	Машки јакни и сакоа од памук и др.		1.257.299		1.192.498
6203 33 90 00	Машки јакни и сакоа од синтетички влакна и др.	2.062.695	3.606.186	4.083.790	3.841.323
6203 42 11 00	Панталони, панталони со пластрон и прерамки, бриџ-панталони и шорцеви од синтетички влакна:Работни		1.632.713	1.375.160	1.726.821
6203 43 11 00	Панталони, панталони со пластрон и прерамки, бриџ-панталони и шорцеви од синтетички влакна:Работни	1.365.658	1.774.821		3.057.948
6203 43 19 00	Панталони, панталони со пластрон и прерамки, бриџ-панталони и шорцеви од синтетички влакна:Други				1.297.160
6204 31 00 00	Јакни и сакоа за жени или девојчиња од волна или фини животински влакна	2.231.168	1.666.406	1.589.190	1.202.844
6204 32 90 00	Јакни и сакоа за жени или девојчиња од памук	1.039.853		2.032.205	3.749.378
6204 33 90 00	Јакни и сакоа за жени или девојчиња од синтетички влакна	4.636.710	4.270.679	3.178.447	2.884.458
6204 39 19 00	Јакни и сакоа за жени или девојчиња од други текстилни материјали од вештачки земји	1.652.522	2.236.074	1.050.010	
6204 52 00 00	Здолници и здолници-панталони за жени или девојчиња од памук				1.497.116
6204 53 00 00	Здолници и здолници-панталони за жени или девојчиња од синтетички влакна	2.356.760	1.923.792	1.324.827	1.439.903
6204 59 10 00	Здолници и здолници-панталони за жени или девојчиња од вештачки влакна	1.124.133	1.252.221		1.148.659
6204 62 39 00	Панталони со пластрон и прерамки, бриџ-панталони и шорцеви за жени или девојчиња од памук	3.031.896	3.622.231	4.990.051	7.352.151
6204 63 18 00	Панталони со пластрон и прерамки, бриџ-панталони и шорцеви за жени или девојчиња од синтетички влакна	4.722.856	6.293.923	5.461.306	3.396.385
6204 69 18 00	Панталони, панталони со пластрон и прерамки, бриџ-панталони и шорцеви за жени или девојчиња од вештачки влакна		2.109.791	2.036.921	1.455.500
6204 69 19 00	Др.панталони и бриџ-панталони за жени од вештачки влакна	2.233.483			
6205 20 00 00	Кошули за мажи или момчиња од памук	43.680.228	42.057.322	41.977.963	45.155.530
6205 30 00 00	Кошули за мажи или момчиња од вештачки или синтетички влакна	5.661.747	5.020.256	3.778.295	3.483.697
6206 30 00 00	Блузи, кошули и блузи-кошули, за жени или девојчиња од памук	4.080.982	5.841.146	8.749.201	7.675.439
6206 40 00 00	Блузи, кошули и кошули-блузи за жени или девојчиња од вештачки или синтетички влакна	27.716.879	33.164.104	30.250.829	35.033.474
6206 90 10 00	Блузи, кошули и блузи-кошули, за жени или девојчиња од др. текстилни материјали- од лен	1.374.059	1.396.252	1.426.320	1.017.151
6206 90 90 00	Блузи, кошули и блузи-кошули, за жени или девојчиња од др. текстилни материјали				2.190.904

Поглавје II Економски критериуми

6207 21 00 00	Ношници и пижами за мажи или момчиња од памук	1.092.344			
6208 92 00 00	Поткошули и др. маици, комбинезони, здолници, гаички, ношници, неглиже и др. за жени или девојчиња од вештачки или синтетички влакна		1.085.371		
6210 40 00 00	Облека изработена од материјали од тар.бр. 5602, 5603, 5903, 5906 или 5907: Др. олека за мажи или момчиња	1.010.179	1.094.682		1.357.637
6211 43 90 00	Тренерки, скијачка облека и гаџи или костими за капење за жени или девојчиња од вештачки или синтетички влакна	1.520.159	1.367.258	1.163.854	
6303 99 90 00	Завеси и драперии и внатрешни платнени ролетни од др. текстилни материјали		1.933.562		
6403 99 00 00	Други обувки	3.784.125	1.119.091	1.192.277	1.120.324
7202 21 10 00	Феро-силициум со содржина по маса поголема од 55% силициум но не поголема од 80% силициум	3.367.487	1.418.709		3.014.077
7202 60 00 00	Феро-никел		6.836.924	13.654.616	
7208 51 30 00	Топловалани, плоснати производи од железо или нелегиран челик со ширина>600мм, или поголема неплатирани/непретвечени со дебелина што надминува 10мм		4.022.833	4.292.621	4.003.412
7208 51 50 00	Топловалани, плоснати производи од железо или нелегиран челик со ширина>600мм, или поголема неплатирани/непретвечени со дебелина >15мм<20мм		3.154.571	2.964.304	2.363.084
7208 51 90 00	Др. од железо или нелегиран челик, топовалани, ненамотани, ширина>600мм, дебелина>10мм, друго	14.321.456	6.545.581		
7208 51 91 00	Топловалани плоснати производи од железо/нелегиран челик со ширина 600мм или неплатирани/непретвечени со дебелина>10<15, и со ширина од 2050мм или>			4.484.786	3.524.940
7208 52 90 00	Ненамотани (табли), само топовалани, со шари во релјеф и др. со ширина од 2050мм или поголема	5.061.500	1.188.349		
7208 52 91 00	Топловалани плоснати производи, од железо/нелегиран челик со ширина 600мм или неплатирани /непретвечени		3.569.950	3.051.378	3.689.922
7209 26 00 00	Плоснати ладно валани произ-води од железо или нелегиран челик, ненамотани со ширина >600мм дебелина 1-3мм	1.701.759			
7210 49 10 00	Плоснати валани производи од железо или нелегиран челик, со ширина 600мм или поголема, платирани или привлечени: само површински третирани или просто сечени во форма освен правоаголна	12.651.828	3.086.291		1.595.009
7210 49 90 00	Плоснати валани производи од железо или нелегиран челик, со ширина 600мм или поголема, платирани или привлечени: Поинаку претвечени или прекриени со цинк				4.313.259
7305 31 00 00	Др. цевки со кружен напречен пресек чиј пречник >406,4мм од железо или челик: Др. заварени				1.642.827

7306 60 39 00	Др.заварени што не се со кружен напречен пресек, со правоаголен (вклучувајќи квадратен) напречен пресек, со дебелина на сид што надминува 2мм	3.337.562	4.471.409	3.702.041	3.145.346
7308 90 99 00	Конструкции од железо или челик: Друго	1.027.369	1.478.237		
7408 11 00 00	Жица од бакар, од рафиниран бакар со макс. димензија на напречниот пресек што надминува 6мм	2.315.258			
7604 29 90 00	Прачки и профили од алуминиум и легури на алуминиум	1.802.845	1.244.478	2.618.105	2.651.097
7608 20 99 00	Цевки од алуминиум: Од легури на алуминиум: Други			1.618.600	1.541.379
7901 11 00 00	Цинк, нелегиран со осдржина по маса од 99,99% или повеќе на цинк	14.156.519	7.182.561		
7901 12 90 00	Цинк, нелегиран со содржина по маса помала од 99,99% цинк што по маса содржат 97,5% или повеќе но помалку од 98,5% на цинк	4.177.496	1.302.429		
8534 00 11 00	Печатени кола: Само со проводни и контактни елементи: Повеќе слојни		1.488.107	1.485.415	1.573.856
8544 51 00 00	Др.електрични спроводници за напон >80V<1000V, со конектори	3.359.492	4.954.021	4.881.366	3.770.349
8544 59 10 00	Др. електрични спроводници, за напон што надминува 80 В но не надминува 1000 В: жица и кабли чии што поединечни спроводници имаат пречник од 0,51мм	4.287.710	9.605.665	7.195.059	7.216.128
8544 59 80 00	Др. електрични спроводници, за напон што надминува 80 В но не надминува 1000 В: за напон што надминува 80 В но помал од 1000 В	3.601.543			
Вкупно од табела		230.741.015	221.048.680	196.537.522	207.039.359
Вкупен извоз на РМ во Германија		278.994.527	266.448.138	248.095.088	246.288.949
Вкупен извоз на РМ во светот					1.081.467.812
Учество на Германија во структурата на вкупниот извоз					22,80%
Вкупен извоз на РМ во ЕУ					591.113.216
Учество на Германија во структурата на вкупниот извоз во Европска Унија					41,70%

Најважни производи во извозот на Република Македонија во Италија

Во ЕУР					
Тарифи	Назив	2000	2001	2002	2003
0204 10 00 00	Трупови и полутки, јагнешки, свежи или разладени	5.991.704	9.954.897	4.661.430	5.330.973
0712 30 00 00	Сушени неприготвени печурки и трифли	1.121.693			
0712 31 00 00	Сушен зеленчук, цел, сечен во парчиња, кршен или во прав, но не приготвен			1.110.009	

Поглавје II Економски критериуми

0712 39 00 00	Сушен зеленчук, цел, сечен во парчиња, кршен или во прав, но не приготвен		1.215.393	1.062.844	
2401 10 60 10	Тутун, суров и непреработен; отпадоци од тутун: Тутун неоджилен/нережан; тутун сушен на сонце:Тип Прилеп			1.406.380	1.027.578
2515 12 90 00	Мермер и травертин сечен со пила или на др. начин во блокови или плочи со правоаголна форма	1.733.376			1.310.944
4101 10 10 00	Свежи или свежо солени кожи од говеда	1.298.242	1.288.920		
5801 35 00 00	Ткаенини со флор и жанила предиво, освен ткаенини од тар.бр. 5802 или 5806 од вештачки или синтетички влакна	1.338.042	1.172.087		
6205 20 00 00	Кошули за мажи или момчиња од памук		2.216.499	2.968.297	2.527.746
6403 51 19 00	Др. обувки со ѓонови од кожа што го покриваат глуждот со должина од 24цм или > за жени			1.838.756	2.928.390
6403 99 00 00	Други обувки	2.451.208			
6403 99 36 00	Др. обувки со преден лаб изработен изработен со лице од ремени или кои имаат еден или повеќе делови отсечени со внатрешни ѓонови со должина од 24цм или поголема за мажи		1.228.162		3.368.562
6403 99 36 00	Др. обувки со преден лаб изработен изработен со лице од ремени или кои имаат еден или повеќе делови отсечени со внатрешни ѓонови со должина од 24цм или поголема кои не може да се препознаат како за мажи или за жени		1.457.768	1.302.011	
6405 10 90 00	Со лице (горниште) од кожа или вештачка кожа; со ѓонови од други материјали		4.370.637	5.823.869	8.198.830
6406 10 11 00	Лице (горниште) и делови од лице освен вметката за зајакнување од кожа	4.269.343	6.167.493	7.226.763	11.877.276
7106 91 10 00	Сребро вклучувајќи позлатено или платирано необработено или во форма на полупроизводи со финост не <999 промили	1.683.040	1.886.123	2.773.761	
7202 21 10 00	Феро-силициум со содржина по маса >55% < 80% силициум	5.226.582	3.228.773		7.333.209
7202 30 00 00	Феро-силико-манган	4.707.770			
7202 60 00 00	Феро-никел		9.672.866	3.942.435	
7208 27 00 10	Др. топловалани производи од железо или нелегиран челик, во макари со ширина >600мм, дебелина 3мм за цевки	2.548.072			
7208 27 00 90	Др. топловалани производи од железо или нелегиран челик во макари со ширина >600мм, дебелина 3мм	2.211.404			
7208 37 90 00	Топловалани плоснати производи од железо или нелегиран челик со ширина 600мм или поголема, неплатирани или непревлечени; др. во макари со дебелина од > 4,75мм< 10мм	2.680.497			
7208 38 90 00	Топловалани плоснати производи од железо или нелегиран челик со ширина 600мм или поголема, неплатирани или непревлечени; др. во макари со дебелина 3мм или поголема но <4,75мм	2.328.326			
7208 39 90 00	Топловалани плоснати производи од железо или нелегиран челик со ширина 600мм или поголема, неплатирани или непревлечени; др. во макари	6.835.716			

Поглавје II Економски критериуми

7208 51 30 00	Топловалани плоснати производи од железо или нелегиран челик со ширина 600мм или поголема, неплатирани или непревлечени; др. ненамотани табли само топло валани со дебелина >10мм и >20мм		1.648.647	1.824.986	2.858.891
7208 51 50 00	Топловалани плоснати производи од железо или нелегиран челик со ширина 600мм или поголема, неплатирани или непревлечени; др. ненамотани табли само топло валани со дебелина што >10мм; >15мм но не >20мм		2.288.843		1.396.470
7208 51 90 00	Др. од железо или нелегиран челик, топовалани, ненамотани со ширина >600мм, дебелина >10мм	7.698.015	1.899.799		
7208 51 91 00	Топловалани плоснати производи од железо или нелегиран челик со ширина 600мм или поголема, неплатирани или непревлечени; др. ненамотани табли, само топло валани со дебелина од >10мм< 15мм:Од 2050мм или поголемо		3.540.058	2.115.891	2.053.039
7208 52 90 00	Ненамотани табли, само топовалани, со шари во релјеф со ширина од 2050мм или поголема	5.227.694	2.066.376		
7208 52 91 00	Топловалани плоснати производи од железо или нелегиран челик со ширина 600мм или поголема, неплатирани или непревлечени; др. ненамотани табли, само топло валани со дебелина од 4,75мм или погол. но не>10мм< 15мм:Од 2050мм или поголемо		3.336.195	2.938.165	3.021.478
7208 52 99 00	Топловалани плоснати производи од железо или нелегиран челик со ширина 600мм или поголема, неплатирани или непревлечени; др. ненамотани табли, само топло валани со дебелина од 4,75мм или погол. но не>10мм:Др. со ширина < 2050мм			1.862.771	1.241.044
7209 16 00 00	Плоснати валани производи од железо или нелегиран челик во макари ладно валани со дебелина 1-3мм	2.007.269			
7209 17 00 00	Плоснати ладно валани производи од железо или нелегиран челик во макари со ширина >600мм, дебелина 0,5-1мм	2.115.655			
7211 19 20 00	Плоснати ладно валани производи од железо или нелегиран челик со ширина <600мм, неплатирани или непревлечени само топло валани со ширина >500мм	1.577.803			
7306 60 39 00	Др. заварени што не се со кружен напречен пресек со дебелина >2мм			1.732.297	3.764.134
7308 90 99 00	Конструкции од железо или челик друго	1.069.187			
7801 10 00 00	Сурово олово: рафинирано	1.997.752			
7901 11 00 00	Цинк нелегиран со содржина по маса од 99,99% или повеќе на цинк	3.992.708	11.052.485	11.115.093	5.060.351
7901 12 90 00	Цинк, нелегиран, со содржина по маса <99,99% цинк, што по маса содржат 97,5% или повеќе но не <98,5% цинк	5.241.086	8.215.175		1.040.943
8607 21 90 00	Делови за шински возила, кочници и нивни делови	1.418.684			
8708 21 10 00	Сигурносни појаси за индустриско склопување на трактори управувани од пешаци	1.685.539		1.065.907	
Вкупно од табела		80.456.407	77.907.196	56.771.665	64.339.858
Вкупен извоз на РМ во Италија		98.025.143	101.875.592	87.456.668	84.828.608

Учество во структурата на вкупниот извоз во Италија		82,10%	76,47%	64,90%	75,80%
Вкупен извоз на РМ во ЕУ					591.113.215
Учество на Италија во структурата на вкупниот извоз во ЕУ во %					14,35%

Извор на сите горенаведени табели е Државен завод за статистика

с)

Релативно нискиот пораст на извозот на стоки во последните години е резултат на процесот на реструктурирање на националната економија, следен со пад од економската активност (производство), како и наследената ниска продуктивност на трудот и застарената технологија, што детерминираат високи трошоци по единица производствен аутпут. Со заокружувањето на економските реформи и акцентот врз економските сектори каде земјата ужива компаративни предности, во амбиент на постоечки правни механизми за олеснување на трговската размена (слободна трговија), веќе од 2005 година се очекуваат позначителни позитивни движења на планот на извозот.

д)

Податоците за оваа потточка се дадени во прилог табелите

d1) Увоз и звоз на стоки

Поглавје II Економски критериуми

Табела d1.

Извоз во ЕУ

	2000 година		2001 година		2002 година		2003 година		01-08 2004 година	
валута	САД \$	ЕУР	САД \$	ЕУР	САД \$	ЕУР	САД \$	ЕУР	САД \$	ЕУР
ATS	121.997	135.974	214.172	242.203						
AUD	20.680	21.667	20.556	23.302	34.243	35.569	95.898	85.616	9.017	7.495
BEF	2.727.904	2.897.635	1.116.631	1.250.179						
CHF	390	419			41.876	44.359	134.264	115.327		
DEM	287.542.691	312.060.913	284.308.385	317.302.009						
DKK	1.961.308	2.072.955	681.588	763.913	383.460	429.789	1.189.407	1.053.644	306.508	253.569
ESP	258.255	293.319	149.249	167.271						
EUR	9.322.782	10.217.331	40.027.992	44.838.239	413.764.407	436.964.546	542.660.901	479.771.802	446.716.456	364.525.598
FRF	6.964.050	7.594.247	5.011.490	5.652.906						
GBP	11.948.342	13.035.844	9.870.689	11.050.794	14.053.436	14.718.509	16.085.339	14.151.760	15.554.456	12.717.706
GRD	2.304.264	2.508.086	4.503.525	5.058.082						
ITL	20.426.285	22.037.678	23.596.482	26.309.778						
MKD	248.590	0					5.648	5.144		
NLG	19.502.732	21.131.916	26.668.624	29.798.029						
SEK	74.316	79.759	321.057	359.675	420.013	454.107	602.492	526.726	393.026	330.590
USD	202.223.227	218.219.887	170.002.139	190.107.707	141.532.794	151.101.850	184.358.154	163.093.542	94.731.229	77.014.927
Вкупно	565.647.813	612.307.629	566.492.577	632.924.088	570.230.230	603.748.730	745.132.103	658.803.561	557.710.692	454.849.885

Увоз од ЕУ

Валута	2000 година		2001 година		2002 година		2003 година		01-08 2004 година	
	САД \$	ЕУР	САД \$	ЕУР	САД \$	ЕУР	САД \$	ЕУР	САД \$	ЕУР
ATS	12.713.982	13.759.017	8.625.426	9.610.198						
AUD	46.026	47.949	62	68	13.554	14.100			12.948	10.701
BEF	3.404.087	3.660.280	1.958.821	2.195.296						
CHF	2.106.094	2.252.359	1.374.777	1.534.998	4.310.729	4.680.540	1.611.586	1.439.563	790.325	642.354
CAD					16.319	16.509			7.191	5.606
DEM	434.524.310	470.009.595	309.112.900	345.301.738						
DKK	5.106.598	5.532.239	5.346.743	5.973.947	3.757.251	3.906.701	6.683.534	5.970.713	4.041.520	3.283.743
ESP	1.701.948	1.834.169	764.125	843.818						
EUR	71.427.867	77.176.622	193.229.984	216.423.322	743.302.017	782.898.682	894.825.321	788.426.240	700.504.990	572.378.902
FIM	116.276	124.265	11.134	12.372						
FRF	5.662.494	6.123.489	3.031.853	3.397.460						
GBP	12.653.459	13.625.096	10.923.494	12.194.521	13.368.833	14.019.168	13.329.394	11.814.979	10.137.492	8.266.252
GRD	9.313.466	10.128.763	12.167.703	13.635.090						
IEP	1.196	1.292	5.619	6.486						
ITL	45.839.816	49.609.966	34.342.169	38.486.314						
JPY	2.781.220	2.808.503	1.548.454	1.797.501	541.335	551.835	108.387	89.680		
MKD	22.918	24.781	16.565	19.491	855	824	7.734	6.872	13.830	11.588
NLG	18.822.011	20.479.333	22.668.199	25.332.403						
NOK	657	780	30.875	34.611	13.986	13.952			31.239	25.893
SEK	1.886.453	2.056.194	1.314.632	1.471.191	1.362.969	1.439.088	1.189.398	1.044.604	668.824	547.133
USD	172.402.722	189.237.600	113.099.771	126.884.858	128.199.392	135.821.942	88.066.949	80.728.122	26.483.468	21.543.002
Вкупно	800.533.601	868.492.293	719.573.308	805.155.684	894.887.239	943.363.338	1.005.822.303	889.520.773	742.691.826	606.715.173

Табела d2.

Валутна структура на извозот на услуги

Валута	1999	2000	2001	2002	2003
EUR	54,0	52,2	56,9	62,4	70,6
USD	35,0	35,1	30,3	25,7	16,6
CHF	2,4	1,9	1,2	1,1	1,0
GBP	0,5	0,3	0,4	0,6	0,5
Останато	8,0	10,5	11,1	10,2	11,2
Вкупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Извор: НБРМ

Валутна структура на увозот на услуги

Валута	1999	2000	2001	2002	2003
EUR	56,9	55,6	57,7	66,9	69,9
USD	37,3	39,9	39,2	29,7	23,8
CHF	3,1	1,8	1,4	1,4	1,0
GBP	1,8	1,9	1,2	1,7	2,0
Останато	0,9	0,9	0,4	0,3	3,3
Вкупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Извор: НБРМ

26. Ве молиме да ди наведете промените во продуктивноста на трудот во економските сектори и наведете ги индикаторите за меѓународна конкурентност (промени во релативна единица на трошоците на работната сила, ниво и промени во просечната бруто заработувачка, итн.).

Продуктивноста и конкурентноста на македонската економија се под силно влијание на екстерните шокови. Нефлексибилноста на законската регулатива од областа на пазарот на работна сила, исто така влијае врз претпријатијата бавно да се прилагодуваат на промените на пазарните услови. Намалената побарувачка на пазарот веднаш резултира со намалена продуктивност на трудот и зголемени трошоци за работна сила по единица производ, што има силно негативно влијание врз конкурентноста и профитабилноста на македонските претпријатија. Ова особено дојде до израз во 2001 година.

Сепак, во последните 6 години (1997-2002) се забележува благо подобрување на конкурентноста. Но, најдобри резултати покажуваат таканаречените "nontradables" сектори, односно пазарните услуги. Преработувачката индустрија која е најголемиот извозник има незначително подобрување на конкурентноста кое главно е резултат на затворањето или продажбата на најголемите загубари во тој шестгодишен период.

Продуктивност на трудот

Реална годишна промена во денари –
(базични цени од 1997 година)

Дејности	1997	1998	1999	2000	2001
А. Земјоделство, лов и шумарство	373	-2,6	12,2	-8,1	-7,2
Б. Рибарство	104	43,8	38,9	13,0	96,7
В. Вадење на руди и камен	266	0,8	8,0	22,1	14,4
Г. Преработувачка индустрија	264	-6,1	1,0	14,3	-0,8

Поглавје II Економски критериуми

Д. Снабдување со електрична енергија, гас и вода	570	5,0	-3,4	3,7	-7,8
Ѓ. Градежништво	264	18,2	13,8	3,8	-8,1
Е. Трговија	347	-3,5	4,5	3,9	-5,2
Ж. Хотели и ресторани	225	-2,8	23,6	-15,6	-1,8
З. Сообраќај, складирање и врски	365	21,8	14,7	4,4	-10,6
С. Финансиски услуги	1.199	12,2	-5,6	-4,7	-9,2
И. Активности во врска со недвижен имот, изнајмување и деловни активности	518	-10,5	11,2	11,8	4,2
Ј. Јавна управа и одбрана; задолжителна социјална заштита	363	0,0	4,0	0,0	1,0
К. Образование	231	0,0	0,0	0,0	1,0
Л. Здравство и социјална работа	278	0,0	2,0	0,0	1,0
Љ. Други комунални, културни, општи и лични услужни активности	359	-10,2	-1,6	-3,8	-0,2

Додадена вредност по вработен

Во милиони денари

НКД Сектори	Опис	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
A	Земјоделство, лов и шумарство	0,37	0,36	0,41	0,37	0,35	0,32	0,40
B	Рибарство	0,10	0,15	0,21	0,23	0,46	0,60	0,64
B	Вадење на руди и камен	0,27	0,27	0,29	0,35	0,40	0,41	0,93
Г	Преработувачка индустрија	0,26	0,25	0,25	0,29	0,28	0,30	0,35
Д	Снабдување со електрична енергија, гас и вода	0,57	0,60	0,58	0,60	0,55	0,51	0,59
Ѓ	Градежништво	0,26	0,31	0,36	0,37	0,33	0,33	0,34
Е	Трговија	0,35	0,34	0,35	0,36	0,35	0,36	0,36
Ж	Хотели и ресторани	0,23	0,22	0,27	0,23	0,22	0,26	0,28
З	Сообраќај, складирање и врски	0,36	0,44	0,51	0,53	0,48	0,51	0,52
С	Финансиски услуги	1,20	1,35	1,27	1,21	1,10	0,92	0,89
И	Активности во врска со недвижен имот, изнајмување и деловни активности	0,52	0,46	0,52	0,58	0,60	0,56	0,55
Ј	Јавна управа и одбрана; задолжителна социјална заштита	0,36	0,36	0,38	0,38	0,38	0,38	0,38
К	Образование	0,23	0,23	0,23	0,23	0,23	0,23	0,23
Л	Здравство и социјална работа	0,28	0,28	0,28	0,28	0,29	0,29	0,29
Љ+Н	Други комунални, културни, општи и лични услужни активности + Вон-територијални организации и тела	0,36	0,32	0,32	0,31	0,30	0,31	0,29
	Вкупно	0,33	0,33	0,34	0,36	0,35	0,35	0,38

Извор: Министерство за економија

Трошоци на продуктивност

Реална годишна промена во %

Дејности	1997	1998	1999	2000	2001
A. Земјоделство, лов и шумарство	0,21	0,20	0,20	0,19	0,17
B. Рибарство	1,33	1,21	2,03	5,14	2,25
B. Вадење на руди и камен	0,75	1,03	0,98	0,88	1,10
Г. Преработувачка индустрија	0,82	0,90	0,87	0,78	0,77
Д. Снабдување со електрична енергија, гас и вода	0,48	0,48	0,51	0,47	0,49
Ѓ. Градежништво	0,65	0,55	0,66	0,61	0,59
Е. Трговија	0,46	0,47	0,48	0,44	0,43
Ж. Хотели и ресторани	0,72	0,75	0,67	0,73	0,74
З. Сообраќај, складирање и врски	0,64	0,51	0,44	0,41	0,43
С. Финансиски услуги	0,35	0,34	0,35	0,38	0,41
И. Активности во врска со недвижен имот, изнајмување и деловни активности	0,51	0,58	0,59	0,53	0,54
Ј. Јавна управа и одбрана; задолжителна социјална заштита	0,82	0,82	0,84	0,81	0,77
К. Образование	0,93	0,93	0,93	0,91	0,90
Л. Здравство и социјална работа	0,84	0,84	0,84	0,81	0,79
Љ. Други комунални, културни, општи и лични услужни активности	0,58	0,67	0,72	0,73	0,64

Трошоци по единица производ

Годишна промена во %

Дејности	1998	1999	2000	2001	2002
А. Земјоделство, лов и шумарство	-6,9	3,1	-7,6	-6,7	-24,2
Б. Рибарство	-9,1	67,9	152,8	-56,3	-55,6
В. Вадење на руди и камен	36,4	-4,9	-9,7	24,2	13,2
Г. Преработувачка индустрија	10,5	-3,6	-10,5	-1,5	0,6
Д. Снабдување со електрична енергија, гас и вода	0,3	6,4	-6,9	4,1	21,0
Ѓ. Градежништво	-14,9	20,4	-8,2	-3,2	3,3
Е. Трговија	2,9	2,9	-9,3	-1,4	-6,5
Ж. Хотели и ресторани	4,3	-9,8	8,6	1,6	-18,2
З. Сообраќај, складирање и врски	-20,6	-12,7	-6,4	4,8	-0,6
С. Финансиски услуги	-3,2	1,2	8,0	9,5	15,6
И. Активности во врска со недвижен имот, изнајмување и деловни активности	13,8	1,8	-10,3	1,8	-2,8
Ј. Јавна управа и одбрана; задолжителна социјална заштита	-0,1	2,1	-3,3	-4,6	-0,4
К. Образование	-0,2	-0,2	-1,8	-0,6	0,3
Л. Здравство и социјална работа	0,1	-0,8	-3,7	-1,8	1,0
Љ. Други комунални, културни, општи и лични услужни активности	14,9	6,8	1,5	-11,3	5,2

Извор: Министерство за економија

Средства на вработените

во илјади денари

Дејности	1997	1998	1999	2000	2001	2002
А. Земјоделство, лов и шумарство	79	75	90	78	73	56
Б. Рибарство	139	134	134	182	173	185
В. Вадење на руди и камен	200	220	226	241	248	240
Г. Преработувачка индустрија	215	223	222	229	227	232
Д. Снабдување со електрична енергија, гас и вода	272	290	315	329	323	344
Ѓ. Градежништво	171	182	218	249	228	228
Е. Трговија	158	161	172	178	172	166
Ж. Хотели и ресторани	161	166	193	173	178	177
З. Сообраќај, складирање и врски	233	224	230	256	267	277
С. Финансиски услуги	425	473	456	510	531	535
И. Активности во врска со недвижен имот, изнајмување и деловни активности	263	272	309	331	360	336
Ј. Јавна управа и одбрана; задолжителна социјална заштита	298	313	364	346	340	357
К. Образование	214	218	236	221	227	243
Л. Здравство и социјална работа	234	242	251	255	248	266
Љ. Други комунални, културни, општи и лични услужни активности	210	219	231	245	217	242

Извор: Министерство за економија

Средства на вработените

годишна промена во %

Дејности	1998	1999	2000	2001	2002
А. Земјоделство, лов и шумарство	-4,1	19,2	-13,5	-6,0	-23,9
Б. Рибарство	-3,2	0,1	35,6	-5,0	6,7
В. Вадење на руди и камен	9,9	2,8	6,7	2,9	-3,3
Г. Преработувачка индустрија	3,7	-0,7	3,3	-1,0	2,1
Д. Снабдување со електрична енергија, гас и вода	6,8	8,3	4,7	-1,9	6,5
Ѓ. Градежништво	6,7	19,9	14,0	-8,2	0,0
Е. Трговија	1,8	6,6	3,8	-3,2	-3,5
Ж. Хотели и ресторани	2,7	16,3	-10,2	2,8	-0,6
З. Сообраќај, складирање и врски	-3,8	2,9	11,1	4,2	3,8
С. Финансиски услуги	11,3	-3,6	11,8	4,1	0,8
И. Активности во врска со недвижен имот, изнајмување и деловни активности	3,7	13,6	7,0	9,0	-6,7
Ј. Јавна управа и одбрана; задолжителна социјална заштита	5,3	16,1	-4,9	-1,6	4,9
К. Образование	1,4	8,3	-6,3	2,8	7,0
Л. Здравство и социјална работа	3,4	3,6	1,6	-2,7	7,4
Љ. Други комунални, културни, општи и лични услужни активности	4,5	5,4	6,0	-11,4	11,6

Извор: Министерство за економија

27. Кои се значајните предизвици/приоритети на економската политика со кои ќе се соочува Република Македонија во наредните години и на кој начин планирате да одговорите на нив?

Во изминатиот период, како резултат на успешното спроведување на Стабилизационата програма, Република Македонија оствари солидни резултати на полето на макроекономската рамнотежа и стабилност. По високите, троцифрени стапки на инфлација во годините по осамостојувањето, извршено е драстично намалување, и истата е намалена и се одржува во едноцифрени рамки, односно на ниво на земјите со развиена пазарна економија. Бруто домашниот производ на земјата, како еден од основните економски индикатори, бележи мал, но континуиран пораст (со исклучок на 2001 година - периодот на внатрешната криза), по што дојде до стабилизирање и повторно динамизирање на економските текови. Истовремено, во функција на одржување на ценовна стабилност, секако мора да се спомене и посветеноста за спроведување на дисциплинирана фискална политика, која даде позитивни резултати во практиката (редуцирање на буџетскиот дефицит од 13,6% од БДП во 1993 година на 1,1% во 2003 година).

Резултатите на полето на макроекономската стабилност се дотолку позначајни доколку се има во предвид нејзиното остварување и одржување во услови на силни екстерни шокови (трговска блокада во почетокот на 90-тите, Косовската криза од 1999 година и нарушената политичко-безбедносна состојба во 2001 година).

Во наредниот период, останува определбата за одржување на макроекономската стабилност, овојпат со поголем акцент врз развојната компонента во насока на остварување на подинамичен раст на македонската економија. Во следната фаза, која е веќе започната, државата ќе ги заокружи клучните структурни и институционални реформи кои ќе обезбедат зајакнување на економската стабилност, подобрување на деловната клима, пораст на вработеноста и одржлив економски развој. Макроекономската стабилност и рамнотежа на македонската економија, како еден од основните услови за обезбедување на одржлив развој на трајни основи, претставува клучен приоритет и цврста определба на Владата на Република Македонија.

За таа цел Владата на Република Македонија изготви среднорочна економска стратегија насочена кон подготвување на конзистентен збир од мерки фокусирани врз одржување макроекономска стабилност во Република Македонија, истовремено создавајќи услови за одржлив економски раст и пораст на вработеноста. Истите се преточени и во Економскиот и социјален дел на Национална стратегија за интеграција на Република Македонија во Европската Унија, базиран врз четири главни и меѓусебно зависни компоненти, кои се дополнети со еден број структурни реформи за поддршка. Четирите компоненти кои ја претставуваат основата на стратегијата - се следните:

- одржување макроекономска стабилност;
- создавање услови за забрзување на економскиот раст и порастот на вработеноста;
- обезбедување на соодветна но таргетирана социјална заштита со цел да се намалат социјалните последици од транзицијата; и
- подобрување во спроведувањето на формално воспоставената регулаторна и институционална рамка, односно намалување на имплементациониот јаз.

Имајќи ги во предвид наведените предизвици, Република Македонија во наредниот период ќе се фокусира на доследно спроведување на следните реформски чекори:

Реформа на судството – Владата веќе иницираше измените во процесните закони (во собраниска процедура) и измени на извршната постапка како одговор на големиот број на неизвршени правосилни предмети сега присутни во судовите. Со овие измени се очекува да се надминат проблемите на бавност, неажурност и неефикасност на судската постапка, со што ќе се зајакне остварувањето на правата (побарувањата) на граѓаните и правните субјекти. Со

новиот Закон за извршување, ќе се изврши целосна трансформација на системот за извршување на судските одлуки преку издвојување на извршувањето од судовите.

Реформа на јавната администрација – Види опис во Поглавје I - Политички критериуми.

Економски реформи - Во суштината на економските реформи кои ги спроведува Република Македонија лежи принципот на создавање пазарно ориентирана економија, преку постепено намалување на улогата на државата и вклучување на сите економски учесници во креирање на стабилна економска средина. Процесот на приближување на националното со законодавството на ЕУ, како и имплементацијата на ССА претставуваше и обврска за воведување на економска реформа во повеќе области. Од неодамна донесените законски акти, овде би се издвоиле:

- Законот за трговски друштва (Службен весник на РМ бр.28/04)– со кој се поедноставува постапката за влез и излез на пазарот на трговските друштва;
- Законот за трговија (Службен весник на РМ бр.16/04), конзистентна законска рамка со која се обезбедува поголема транспарентност и поголема сигурност и дисциплина во вршењето на прометот на стоките и давањето на услугите;
- Законот за заштита на потрошувачите (Службен весник на РМ бр.38/04) ;
- Законот за поттикнување на претприемништвото (Службен весник на РМ бр.12/04);
- Законот за угостителство (Службен весник на РМ бр.62/04), Законот за туризам (Службен весник бр.62/04) , Законот за занаетчиство (Службен весник на РМ 62/04).

Македонија ќе продолжи со хармонизацијата на трговските прописи со стандардите на ЕУ согласно ССА (види продолжение), како и со натамошна либерализација на надворешната трговија под покровителство на СТО. Република Македонија поднесе барање за членство во ЦЕФТА – асоцијација за слободна трговија на Централна Европа и ќе ја продлабочува трговската соработка со други партнери (ЕФТА). Спогодбата за стабилизација и асоцијација (ССА) со ЕУ ќе овозможи поголем проток на добра и услуги преку намалување на тарифите и другите трговски бариери.

Политика на вработување - Националниот акционен план за вработување на Република Македонија за периодот 2004-2005 е изготвен во согласност со Насоките за вработување на Стратегијата за вработување на ЕУ и е прилагоден на условите и специфичните карактеристики на пазарот на трудот во земјата. Истиот ги зема во предвид пошироките социјални, економски и други фактори кои имаат влијание во сферата на вработувањето и дефинира изгледот на националната политика за вработување. Во Националниот акционен план се опфатени специфични мерки кои се насочени кон зголемување на вработеноста и справување со неусогласеностите на работната сила и социјалната исклученост, како и специфичните предуслови и временската рамка за имплементацијата.

Активните политики на пазарот на труд промовирани од страна на Владата на Република Македонија ќе се концентрираат на три вида мерки:

- поддршка во обезбедувањето на работа (информација, посредување и советување);
- организирање на програми за обука (квалификација и преквалификација), и
- создавање услови и поддршка за директни отворања на нови работни места.

Национална програма за реструктурирање на челичната индустрија на Република Македонија - Согласно член 23 од Спогодбата за стабилизација и асоцијација меѓу Европската Унија и Република Македонија од април 2001 година, односно член 10 од Времената спогодба за трговија и трговски прашања меѓу Европската Унија и Република Македонија, а врз основа на одредбите од Протоколот 2 за производи од железо и челик, Владата на Република Македонија ја прифати обврската да подготви Национална програма за реструктурирање на индустријата за производство на челик. За подготовката на Националната

програма искористени се средства од Програмата CARDS 2001, како поддршка на специфичен сектор во рамките на изготвувањето на Националниот план за економски развој.

Мали и средни претпријатија - Почитувајќи ги одредбите на Европската повелба за мали претпријатија, препораките на “Лисабонската стратегија” и сознанијата од “најдобрата практика” на одделни примери во државите членки на ЕУ, главни елементи на оваа политика во Република Македонија се:

- изградба на институционална инфраструктура за унапредување на претприемништвото и конкурентноста;
- воспоставување на поволно економско опкружување во согласност со достигнатото ниво на економски развој;
- унапредување на претприемништвото преку нефинансиски форми на поддршка;
- финансиски реформи за поддршка на претприемништвото (имплементацијата на оваа политика е доверена на новоформираната Агенција за поддршка на претпримеништвото).

Во таа насока, Владата на Република Македонија усвои Програма на мерки и активности за поддршка на претприемништвото и создавање конкурентност на малите и средни бизниси во Република Македонија. Програмата се однесува на период од 4 години и со неа се реализира прифаќањето на принципите воспоставени во Европската повелба. Формирана е Агенција за поддршка на претприемништвото, а во тек е и реализација на проекти утврдени во Програмата, дел од нив финансирани од Европската Унија.

До 2006 година, среднорочните активности и мерките ќе бидат насочени кон:

- Зголемување на капацитетите на институциите;
- Дизајнирање на Специфични прогми за поддршка на МСП и зголемување на ефикасноста на странските и домашните финансии;
- Воспоставување Обсерваторија на МСП во рамките на Агенцијата за поддршка на претприемништвото на Република Македонија.

Како среднорочни приоритети за подобрување пристапот на малите претпријатија до финансиски средства и нефинансиските услуги, предвидени се следните мерки и активности:

- Основање на државен гарантен фонд;
- Формирање на Асоцијација на банки;
- Воспоставување на Агенција за кредитен рејтинг (Кредит Биро);
- Формирање на Фонд за ризични капитали (Venture Capital Fund);
- Обезбедување на долгорочни кредитни линии и воспоставување на технолошки паркови.

Приоритетни цели за Македонија во делот на политиката за унапредување на човечките ресурси и пазарот на работна сила се:

- поттикнување на отворањето нови работни места;
- поттикнување на постојаното инвестирање во човечки капитал преку обезбедување соодветна мрежа за јавно и приватно образование;
- отстранување на преостанатата институционална нефлексибилност на пазарот на работна сила и социјалната заштита;
- пораст на мобилноста на работната сила;
- намалување на вработувањето во неформалниот сектор.

Реформските политики насочени кон намалување на каматните стапки, како и мерките за стимулирање и пораст на домашното штедење, претставуваат примарна димензија на поттикнувањето на инвестирањето. Како интегрален дел на оваа политика се издвојува промовирањето на Република Македонија како погодно место за странски директни инвестиции. Основните активности на оваа политика се дефинирани во Програмата за поттикнување на инвестициите во Република Македонија.

Фискални реформи - Реформите во областа на јавната потрошувачка во наредниот период ќе бидат насочени кон создавање услови за намалување и менување на структурата на вкупната буџетска потрошувачка, унапредување на процесот на планирање и зголемување на ефикасноста, транспарентноста и отчетноста во користењето на јавните ресурси. Дополнително, во сегментот јавни приходи, подготвена е Стратегија за развој на пазарот на државни хартии од вредност. Основната цел на оваа Стратегија е насочена кон развој на примарниот и секундарниот пазар на државни хартии од вредност кои ќе овозможат поефикасно финансирање на буџетските потреби на краток рок (непречено тековно финансирање на јавните расходи) и на долг рок (обезбедување долгорочни финансиски ресурси за поддршка на развојот на економијата).

Фискална децентрализација - Посебно место се посветува на остварувањето на обврските од Рамковниот договор, кој содржи елементи од агендата на реформскиот процес во даночната област. Во тие рамки, Владата е посветена на остварувањето на поефикасен локален економски развој преку административна и фискална децентрализација, со што локалните едининци ќе бидат обезбедени со потребните финансиски средства за остварување на нивните функции и за нови надлежности.

Развој на информатиката - Општа цел ќе биде подготвување на општеството во целина за дигиталната ера, како и за привлекување на инвестиции во оваа област. Секторот на информатичка технологија во Република Македонија е еден од четирите индустриски кластери кои ќе добијат специјална поддршка во рамките на македонскиот Проект за зголемување на конкурентноста. Комитетот за информатичка технологија ќе подготви Национална стратегија на Република Македонија за развој на информационата технологија и за усогласување на политиката и легислативата во областа на информационото општество во согласност со ЕУ. Во подготовка е Проект “е-Влада”, насочен кон имплементирање на информационата технологија во работењето на Владата.

Согласно проекциите, во наредниот период се очекува планираните макроекономски политики да придонесат за остварување на одржлив развој на ниво од 4% до 5% годишно, стабилна инфлација на годишно ниво околу 2,5%, низок буџетски дефицит на централната влада на ниво пониско од 1% од БДП и уште пониско ниво на дефицит на тековната сметка на платниот биланс од 0,8% од БДП. Претпоставените трендови кај главните макро-економски показатели исто така, треба да придонесат и кон постепено намалување на каматните стапки на банките, кои и натаму претставуваат оптоварување на деловниот сектор.

VI. ФИНАНСИСКИ ПАЗАРИ

A. Општо

1. Можете ли да потврдите дека каматните стапки се главно пазарно определени? Дали постојат некакви стапки кои се определуваат на административен начин? Доколку да, дали постојат рокови за нивна потполна дерегулација?

Каматните стапки во Република Македонија се определуваат пазарно. Пазарното одредување на каматните стапки, како едно од основните начела на пазарната економија, е прифатено и целосно се имплементира во пракса. Каматните стапки се прашање на деловната политика на субјектите и се предмет на договор помеѓу договорните страни. Правната основа за пазарно одредување на каматните стапки произлегува од одредбите на член 388 од Законот за облигациони односи (“Службен весник на РМ” бр. 18/01, 4/02 и 5/03), според кои одредувањето на висината на каматната стапка е оставено на диспозиција на договорните страни (физички и правни лица).

Административно е одредена само затезната камата, односно каматата што должникот ја плаќа во случај на доцнење со исполнувањето на паричните обврски. Оваа камата е регулирана со Законот за височината на стапката на затезната камата (“Службен весник на РМ” бр. 65/92 и 70/93). Според овој закон, затезната камата е објективизирана во смисла на тоа дека нејзината висина е врзана за, односно фиксирана како трикратен износ на есконтната стапка на Народна банка на Република Македонија (централната банка). Есконтната стапка е составен дел на инструментариумот на монетарната политика на централната банка. Фактот дека затезната камата е деривирани од неа не игра воопшто никаква улога во одлучувањето околу нејзиното менување. Не се планира дерегулација на оваа каматна стапка.

2. Дали постои квантитативен плафон за креирање на кредити? Кои инструменти се на располагање за да се спречи пребрзиот пораст на кредитите и потенцијалната волатилност на девизниот курс од намалување на квалитетот на портфолиото на кредиторите?

Квантитативен плафон за лимитирање на порастот на кредитите во банкарскиот сектор не постои. Ограничувањето на денарските пласмани од страна на централната банка, како директен инструмент на монетарната политика на НБРМ се применуваше од монетарното осамостојување (април 1992 година) до април 2000 година.

Аукциите на благајнички записи и задолжителната резерва претставуваат основни инструменти, кои НБРМ може да ги користи за спречување на брзиот пораст на кредитите и потенцијалната волатилност на девизниот курс.

Преку промена на каматната стапка и типот на тендерот на аукциите на благајнички записи НБРМ упатува сигнал за насоките на монетарната политика. Воедно, како инструмент за спречување на брзиот пораст на кредитите може да се користи и задолжителната резерва, преку зголемување на стапката на задолжителна резерва на банките кај НБРМ.

Исклучителен пример за ефикасноста на инструментите на НБРМ во поглед на спречување на притисоците врз девизниот курс, претставува периодот на кризата во Република Македонија во 2001 година. Имено, во услови на зголемени буџетски расходи за безбедносни потреби, повлекување на депозитите од банките од страна на населението под влијание на психолошки фактори и порастот на нивото на готови пари во оптек, зголемената побарувачка за девизи доведе до притисоци за депрецијација на девизниот курс на денарот во однос на германската марка. Во такви услови, НБРМ интервенираше двострано: на страната на понудата на

девизниот пазар - преку продажба на девизи и на страната на побарувачката за девизи со повлекување на денарска ликвидност, првенствено преку аукциите на благајнички записи, чии каматни стапки, заради поголема атрактивност, беа двојно зголемени (во еден период каматните стапки достигнаа 20%). Заедно со други придружни мерки, меѓу кои и зголемување на стапките на задолжителна резерва, НБРМ успеа да ја задржи стабилноста на девизниот курс на денарот, а со тоа и ценовната стабилност.

Овие два инструменти, аукциите на благајнички записи и задолжителната резерва, се инструменти на монетарната политика и се користат во функција на остварување на целите на монетарната политика. Освен донекаде посредно (преку влијание врз порастот на кредитите и флукуациите на девизниот курс), тие не се користат за цели на спречување на ерозијата на кредитното портфолио.

Во таа смисла, ризикот на ерозијата на кредитниот квалитет, и воопшто и како резултат на одредени фактори како што се пребрзиот пораст на кредитите и флукуацијата на девизниот курс, е во делокругот на супервизорската функција на Народна банка на Република Македонија. Тој ризик се разгледува на ниво на одредена банка во зависност од конкретната ситуација. Во тој контекст, пребрзиот пораст на кредитите не се смета за факт кој сам по себе доведува до ерозија на кредитниот квалитет, туку само како потенцијален индикатор дека тоа може да се случи на ниво на одредена банка. Ризикот на влошување на кредитното портфолио заради флукуациите на девизниот курс е познат на ниво на банкарската супервизија, но, во овој момент, не е оценето дека интензитетот на овој ризик бара воведување посебни инструменти кои тој ризик би го контролирале или регулирале.

3. Дали Република Македонија има пристап на меѓународните финансиски пазари? Доколку да, дали можете да дадете проценка за пристапот на меѓународните финансиски пазари на државата и на приватниот сектор? Под кои финансиски услови? Ве молиме да наведете примери.

Државниот и приватниот сектор имаат пристап на меѓународните финансиски пазари, меѓутоа, генерално пристапот е ограничен. Причини за тоа се кризите во регионот, како и во земјата и до скоро непостоењето на оценка за кредитен рејтинг за Република Македонија доделена од меѓународните рејтинг агенции. Сето тоа резултираше странските кредитори да поставуваат определени предуслови доколку се одобруваат кредити на субјекти во Република Македонија, односно повисока премија за изложувањето која се огледа во повисока каматна стапка, барање за депонирање на колатерал или главно склучување аранжмани на период до 1 година, барање на гаранции од трети лица и сл. Како главен извор на странско финансирање, државниот сектор најмногу го користеше задолжувањето кај меѓународните финансиски институции, како што се ММФ, ИДА, ИБРД, ЕБРД, ЕИБ. Единствен настап на Република Македонија на меѓународниот пазар на капитал беше на 26 март 1997 година, кога е извршена размена со нови обврзници на дел од долгот на поранешна СФРЈ, кој припаѓа на Република Македонија, кон одредени странски комерцијални банки организирани како Лондонски клуб на кредитори. За износот на долгот од 228.727.000 УСД се издадени две обврзници на Република Македонија со променлива каматна стапка, едната во износ од 221.214.000 УСД т.н. Глобална обврзница издадена по регулатива Ц, а другата е т.н. Ограничена обврзница издадена по барање на американските кредитори во износ од 7.513.000 УСД. Обврзниците се објавени и котираат на Луксембуршката берза. Спредот на овие обврзници се движел од 311 до 670 базични поени.

Доминантен извор за финансирање на приватниот сектор во Република Македонија се банкарските кредити и главно се финансира со странски кредити од меѓународните финансиски институции, како што се ЕБРД, ИБРД и странски комерцијални банки. На берзите во странство нема котации на компании од Република Македонија, ниту пак постојат други хартии од вредност кои се издадени од страна на македонски претпријатија на финансиските пазари во странство.

Во јули оваа година Република Македонија го доби првиот суверен долгорочен кредитен рејтинг ББ со позитивни изгледи во наредниот период од меѓународната рејтинг агенција Standard and Poors. Со добиениот рејтинг се очекува Република Македонија, а и приватниот сектор да имаат олеснет пристап до меѓународните финансиски пазари.

Во таа смисла, треба да се спомене синдицираниот заем доделен на Тутунска банка АД Скопје од 21.12.2004, во вкупен износ од 20 милиони Евра, во кој освен ЕБРД со 7 милиони Евра, учествуваат и неколку меѓународни банки како Erste Bank Austria, Raiffeisen Austria, BHV Germany и KBC Bank Belgium и.т.н. Заемот е доделен на две години, со можност за продолжување за уште една година.

4. Каква е правната рамка за кредитирање на приватниот сектор од страна на Централната банка? Доколку постои, колку се важни таквите кредити во пракса? Дали надлежните органи предвидуваат промена на таквата рамка?

Со членот 83 од Законот за Народната банка на Република Македонија (“Службен весник на РМ“ бр. 3/2002, 51/2003, 85/2003, 40/2004), (види 11_Прилог_01) на Народната банка и е забрането да врши комерцијални активности што не се поврзани со остварувањето на нејзините функции (наведени во член 10 од Законот за НБРМ) и да дава гаранции и други видови на обезбедување за обврските на приватниот сектор.

Народна банка, со цел остварување на функцијата за регулирање на општата ликвидност во банкарскиот систем, може да одобрува краткорочни кредити на банки под услов кредитот да е осигуран со инструменти за обезбедување (член 16 став 1 од Законот за Народна банка).

Во таа смисла, Народна банка на Република Македонија, во зависност од нивото на ликвидност во банкарскиот систем, спроведува кредитни операции преку аукции на кредити (Одлука за спроведување на аукција на кредити на Народна банка на Република Македонија, “Службен весник на РМ“ бр. 24/00) и одобрува ломбардни кредити на банки преку ноќ (Одлука за ломбарден кредит, “Службен весник на РМ“ бр. 11/03).

Во изминатиот период, почнувајќи од средината на 2000 година, како резултат на создавањето на вишок на ликвидност во банкарскиот систем, Народна банка нема одобрено кредити на банките преку аукции.

Од истите причини, ломбардните кредити, се многу ретко применуван инструмент. Така во изминатите две години, Народна банка на Република Македонија има одобрено ломбардни кредити преку ноќ само 6 пати.

Во текот на 2005 година се предвидува воведување на репо операции со државни хартии од вредност со што ќе се поедностави техниката на обезбедување на кредитните операции на Народна банка на Република Македонија.

Покрај тоа, во текот на јуни 2004 година, извршени се измени во Законот за Народна банка, со кои е дадена законска можност Народна банка на Република Македонија, заради одржување на стабилноста на финансискиот систем, да може на банка да и одобри краткорочен кредит за ликвидност (кредит во крајна инстанца), под услов кредитот да е осигурен со инструменти за обезбедување. (член 16 став 2, од Законот за Народна банка).

Постапката и условите за одобрување на овие кредити се регулирани со Одлука за краткорочен кредит за ликвидност во крајна инстанца (“Службен весник на РМ број 84/04“).

5. Кои се главните карактеристики на меѓубанкарскиот систем за клиринг и порамнување? Какво е искуството со овие релативно нови режими? Дали се предвидуваат промени во платниот систем?

НБРМ е сопственик и управува со Македонскиот Интербанкарски Платен Систем - МИПС. Системот започна со работа од 30.07.2001 година. МИПС е Систем за бруто порамнување во реално време (RTGS - Real Time Gross Settlement System). Тоа значи дека плаќањата помеѓу учесниците се извршуваат веднаш (за помалку од 1 секунда) и поединечно. По порамнувањето во МИПС, плаќањата се конечни.

Платниот промет во Република Македонија, целосно се извршува преку банките, а порамнувањето помеѓу банките се извршува во системот за порамнување на НБРМ - МИПС.

Учесници во МИПС се:

1. НБРМ;
2. Носителите на платен промет (банките);
3. Брокерски друштва;
4. Централниот Депозитар за Хартии од Вредност;
5. Клириншките системи; и
6. Трезорскиот систем.

Во МИПС може да има и други учесници кои не вршат плаќања, туку го користат системот за сигурна електронска комуникација со банките.

Учеството во МИПС се обезбедува врз база на Договор за учество, согласно кој учесниците ги прифаќаат Правилата за работа на МИПС, кои ги пропишува НБРМ. Со Правилата се регулирани: учеството, достапните сметки, процедурите за вклучување и одстранување, начините на пренесување на пораки, достапните пораки и нивниот формат, приоритетите на пораките и редовите на чекање, надоместокот кој го плаќаат учесниците, работните денови, терминскиот план итн.

Учесниците може да изберат на кој начин ќе ги разменуваат пораките со МИПС. НБРМ ги нуди следниве начини, преку кои може да се разменуваат пораки:

- FIN сервисот на меѓународната мрежа SWIFT;
- Frame Relay мрежата на Македонски телекомуникации; и
- Директна врска со системот преку локална мрежа.

За заштита и авторизација на пораките кои се пренесуваат преку горенаведените мрежи се користи PKI технологија.

Основни карактеристики на МИПС се:

- Работи на бруто основа во реално време;
- Извршува меѓубанкарски плаќања;
- Извршува плаќања на НБРМ; (Преку МИПС се извршуваат плаќањата помеѓу банките и НБРМ кои произлегуваат од работите поврзани со странска валута, благајничките записи и другите работи поврзани со спроведување на монетарната политика);
- Плаќањата се извршуваат ако има доволно покритее на сметката на учесникот (под покритее на сметка на учесник се подразбира состојба на сметката зголемена со

дозволеното дневно пречекорување и намалена за пропишаните дневни лимити од страна на НБРМ);

- Секојдневно одобрување на дневно пречекорување на банките врз основа на колатерал. Пречекорувањето во рамки на денот е безкаматно;
- Извршува кредитни и дебитни трансакции;
- Порамнетите плаќања се неотповикливи;
- Редови на чекање (Плаќањата кои не можат да се извршат поради недостаток на покритее на сметката на плаќачот се ставаат во ред на чекање. Кога ќе пристигнат средства, плаќањата се извршуваат врз основа на приоритет, а во рамки на ист приоритет по FIFO принцип. МИПС има вградена опција за разрешување на закрчување на пораките кои се во ред на чекање (gridlock resolution). Доколку се активира оваа опција се оди на нето пребивање на пораките во ред на чекање на сите банки. Системот има вградено можности за повеќе опции: пребивање по приоритет, по FIFO, комбинирано FIFO+приоритет и приоритет+FIFO или по растечки/опаѓачки редослед според износот на пораката, но согласно со правилата моментално се користи единствено приоритет+FIFO);
- Плаќањата кои не се порамнети на крајот од денот се враќаат на плаќачот;
- Банката има можност да ја следи состојбата и прометот на нејзината сметка во МИПС и можност да управува со редот на чекање (промена на приоритетот и откажување на плаќањето);
- Системот овозможува пребарувања по испратените пораки, известувања за состојбата на сметката итн;
- За комуницирање помеѓу учесниците се користат стандардни меѓубанкарски пораки во согласност со меѓународните SWIFT стандарди;
- Во системот се применуваат документи во електронски облик - потпишани со електронски потпис;
- Системот има опции за водење на повеќе сметки за еден учесник;
- Системот има можност за работење со повеќе мрежи, по пат на V шема;
- Поврзан е со Централниот Депозитар на хартии од вредност и преку МИПС се врши порамнување на хартиите од вредност на основа "доставување заедно со плаќањето" (DVP);
- Просечно дневно во 2003 година во МИПС се порамнети 7.203 трансакции со просечна дневна вредност од 2.640,07 милиони денари.

Информациониот систем со кој се опслужува МИПС е производство на Hewlett Packard.

МИПС системот работи во согласност со базичните принципи за системски значајните платни системи, пропишани од Комитетот за Системи за Плаќање и Порамнување при Банката за Меѓународни Порамнувања. При последната оценка од ФСАП мисијата на ММФ и Светска банка од септември 2003 година, утврдено е дека:

- во системот се потполно применети 4 принципи (Observed);
- во системот се воглавно применети 4 принципи (Broadly observed);
- во системот делумно е применет 1 принцип (Partially observed);
- во системот нема принцип кој не е применет (Not Observed) и
- еден принцип не се однесува на системот (Not Aplicable), со оглед дека МИПС е РТГС систем, а тој принцип се однесува само за нето системи.

Тоа значи дека ФСАП мисијата утврди дека во МИПС се применети сите принципи за Системски Значајни Платни Системи.

Покрај во МИПС, согласно со Законот за платен промет, меѓубанкарските плаќања може да се извршуваат и преку клириншки куќи, кои на крај ќе се порамнат во Системот за порамнување на НБРМ - МИПС. Во овој момент, најголема клириншка куќа е Клириншки Интербанкарски Системи АД Скопје - КИБС. Таа е основана од 16 банки и е акционерско друштво. Согласно со Законот за платен промет, НБРМ е одговорна за вршење надзор над работењето на КИБС.

Учесници во клириншката пресметка се носители на платен промет (банки кои имаат лиценца за вршење на платен промет од НБРМ).

Карактеристики на КИБС:

- Сопственост и управување од страна на 16 комерцијални банки;
- Пребива голем број на мали меѓубанкарски плаќања на учесниците кои не надминуваат износ од 1.000.000,00 денари (Висината на овој износ ја определува НБРМ);
- Пребивањето на платните трансакции се извршува на мултилатерален нето принцип;
- Пресметката се одвива во еден циклус дневно;
- Учесниците во КИБС имаат отворено пресметковни сметки;
- Конечното порамнување на нето позициите на пресметковните сметки на учесниците во КИБС се извршува на нивните сметки за порамнување во НБРМ преку МИПС со што плаќањата стануваат конечни;
- Постои процедура на "одмотување" (која досега не е применета поради вгардените опции за раководење со ликвидноста на банката во МИПС);
- Информациониот системот за мултилатерално нетирање е изработен од страна на КИБС.

Од тригодишното искуство, може да се каже дека МИПС се покажа како ефикасен и сигурен систем за плаќања и порамнувања. Во текот на 2003 година, системот беше расположив во 99,8% од предвиденото време.

Воведувањето на новиот платен систем овозможи:

- водење на сметките на банките во НБРМ;
- водење на сметките на правните лица во комерцијалните банки на конкурентска основа;
- повеќе сметки во повеќе банки по избор на правните лица со што се овозможува диверсификација на ризикот за правното лице;
- воведување на нови сервиси од страна на банките за нивните клиенти;
- извршување на итните плаќањата во реално време;
- олеснето управување со ликвидноста на банките, со оглед дека за големите плаќања се информирани во реално време;
- елиминирање на ризиците од порамнувањето за НБРМ;
- порамнување на хартиите од вредност на DVP основа, итн.

Во рамките на понатамошниот развој на платните системи во Република Македонија, врз основа на веќе донесената регулатива од страна на НБРМ за собирање на податоци за платниот промет, се планира систематски да се собираат и објавуваат податоци за платниот промет во склад со ЕУ праксата ("Blue Book"). Исто така, за подобрување на ефикасноста на платниот систем и разрешување на отворени прашања од координативен карактер во фаза е основање на Национален совет за платни системи на Република Македонија кој ќе го изработи Стратегискиот документ за натамошниот развој на платните системи во земјата во склад со директивите на ЕУ за платните системи.

В. Банкарски сектор (види исто така Поглавје 3 – Слободно движење на услуги)

1. Ве молиме да ја опишете моменталната состојба во врска со пристапот на приватните трговски друштва до банкарски кредити и каков е трендот во споредба со претходните години. Во колкава мерка прашањата поврзани со регистрација на сопственоста и спроведувањето на стечајот го попречувале-ат пристапот до кредити?

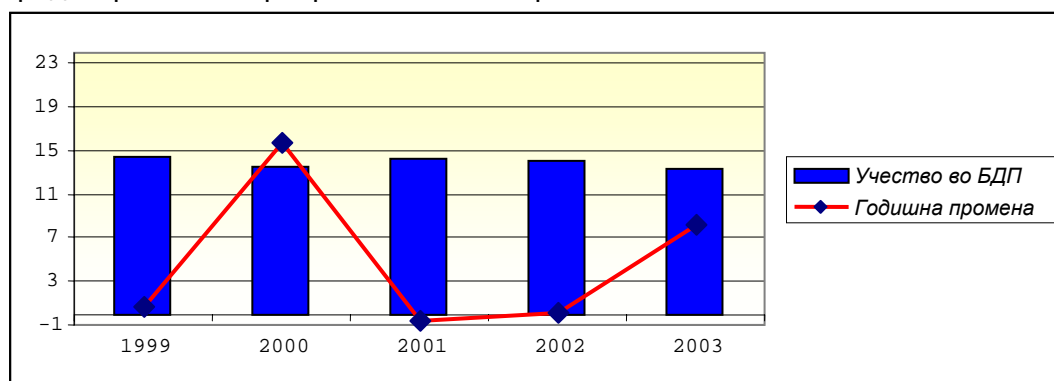
Според важечката регулатива во Република Македонија, приватните компании имаат еднаков пристап до банкарските кредити. Условите под кои се одобруваат банкарските кредити ги определуваат банките со својата деловна политика при што се раководат од пропишаните супервизорски стандарди и барањата за прудентно управување.

Реструктурирањето, конкуренцијата и свртеноста на банките кон клиентите го олесни пристапот на претпријатијата на кредитниот пазар. Притоа, формирањето на банки за микрокредитирање, и вклучувањето на микрокредитите во стандардните производи и на големите банки, го подобри пристапот до кредитите и на малите претпријатија.

Се до крајот на 2002 година во Република Македонија како резултат на ниско ниво на штедење во банките, реструктурирање на реалниот сектор на економијата, реструктурирање и консолидирање на банките, високите активни каматни стапки, спората реализација на корателарот и неизвесноста од неколкуте шокови од неекономски карактер, кредитниот пазар беше релативно "анемичен". Постепеното исцрпување на делувањето на овие фактори резултираше со отпочнување на раст на кредитирањето на приватниот сектор од почетокот на 2003 година. Притоа е регистрирано и засилено кредитирање на корпоративниот сектор, иако со значително помал интензитет споредено со кредитирањето на населението.

Графикон

Кредитирање на корпоративниот сектор

Извор: НБРМ

Од аспект на кредитирањето на претпријатијата, графиконот покажува интензивен годишен пораст на пласманите кај претпријатијата во 2000 година (15,7%), што делумно произлегува од укинувањето на кредитните лимити во април 2000 година (последен директен монетарен инструмент). Во 2001 година, како резултат на безбедносната криза, регистрирана е кредитна контракција во корпоративниот сектор (годишен пад од 0,1%) а во 2002 година износот на кредити алоциран во секторот претпријатија забележа незначителен годишен пораст (0,1%). Во овој период значителното зголемување на депозитниот потенцијал на банките (заради конверзијата на 12-те валути во евро) не резултираше со позасилена кредитна активност на банките, што се должи на неизвесноста околу обемот и динамиката на повторно повлекување на овие средства од банките. Стабилизирањето на економијата во 2003 година, во услови на натамошен пораст на депозитната база на банките, намалена цена на кредитите, поактивна деловна политика на банките и либерализација на девизното кредитирање придонесоа за поинтензивен годишен пораст на кредитите на претпријатијата во 2003 година за 8,1%. Сепак, во 2003 година, нивното учество во БДП забележа пад (за 0,7 процентни поени), рефлектирајќи ја поголемата ориентација на банките кон кредитирање на населението. Во текот на 2004 година е забележан континуиран пораст на кредитите алоцирани во корпоративниот сектор, со што банките и понатаму ја зајакнуваат својата улога во обезбедувањето на дополнителна финансиска поддршка за нови инвестиции. На крајот на јуни 2004 година, во однос на крајот од претходната година вкупните кредити одобрени на претпријатијата бележат пораст од 7,7%. Притоа, вака интензивираната кредитна активност е проследена со постепено подобрување на кредитното портфолио (што се согледува преку намалениот процент на лоши пласмани во вкупната кредитна изложеност).

Прашањата поврзани со регистрација на сопственоста и спроведувањето на стечајот се битни за пристапот до кредити на трговските друштва. Иако, регистрацијата на залогот/хипотеката се врши надвор од судовите (кај нотарите), воспоставувањето на хипотека зависи од поседувањето на имотен лист. Процедурата за добивање на имотни листови е многу бавна, а во голем број на општини сеуште не е воспоставен Катастар на недвижности. Кај залогот на подвижни предмети е постигнат голем напредок со формирањето на Централен регистар каде се евидентира залогот на подвижни предмети. Истотака, веќе функционира и Централен депозитар каде се евидентира сопственоста на хартиите од вредност.

Реализацијата на залогот/хипотеката се одвива во вонсудска постапка, со продажба на хипотеката/залогот преку нотар. Меѓутоа, заради непостоење на развиен пазар на недвижности, продажбата на хипотеката се одвива бавно. Исто така, постојното законодавство им дава одредени права на должниците при поставувањето на продажната цена на хипотеката од страна на нотарот.

Во Законот за стечај (“Службен весник на РМ” бр. 55/97, 53/00, 37/02 и 17/04), постојат општи одредби кои наложуваат стечајните постапки да се спроведуваат брзо и ефикасно со цел да се заштитат интересите на доверителите. Сепак, во реалноста, заради релативно ниската ликвидност на пазарот и како и недоволната ефикасност на судовите доаѓа до пролонгирање на процесот на утврдување на побарувањата и реализацијата на стечајната маса.

Заради ова, а со цел надминување на постојните слабости на стечајните постапки во Република Македонија, во тек е постапка за изменување и дополнување на Законот за стечај. Измените и дополнувањата се во насока на забрзување на стечајната постапка со посебно внимание на отстранувањето на слабостите во работата на судовите кои ги водат стечајните постапки, усогласување со европското законодавство и усогласување со законите кои се поврзани со Законот за стечај, а кои веќе ја поминаа постапката на усогласување со европското законодавство.

Сите претходно наведени фактори имаат значајно влијание врз формулирањето на кредитните политики на банките во смисла на кредитирање на бонитетни клиенти и пласирање на средства кај клиенти кои се во можност да обезбедат колатерал за кој има ликвиден пазар.

2. Ве молиме да го процените степенот на конкуренција во банкарскиот сектор (ценовна конкуренција, нови производи, промени во уделот на пазарот и др. показатели). Дали постои загриженост околу пазарниот удел на двете најголеми банкарски институции?

Банкарскиот систем во Република Македонија е од универзален карактер. Него го сочинуваат 21 банка и 15 штедилници.

Банкарската индустрија помина низ сеопфатен процес на реструктуирање. Во периодот 1994 - 1999, се реализира финансиско реструктуирање на банките кое опфаќаше претварање на дел од лошите побарувања на старите банки во државни обврзници и банкротирање на втората по големина банка во тоа време - Југобанка Скопје. Вториод период (2000 - 2004), опфаќа оперативно преструктуирање на банкарската индустрија кое вклучува: воведување на нови политики и процедури за управување со ризиците, нови информациона технологии, зголемување на ефикасноста во работењето, лансирање на нови банкарски производи, приближување на банките кон клиентите, зголемување на конкуренцијата и воведување на транспарентност во работењето на банките.

Според големината на вкупната актива банките во Република Македонија, може да бидат категоризирани во три групи и тоа:

- големи банки (со актива над 15 милијарди денари);
- средни банки (со актива од 2 до 15 милијарди денари); и
- мали банки (со актива до 2 милијарди денари).

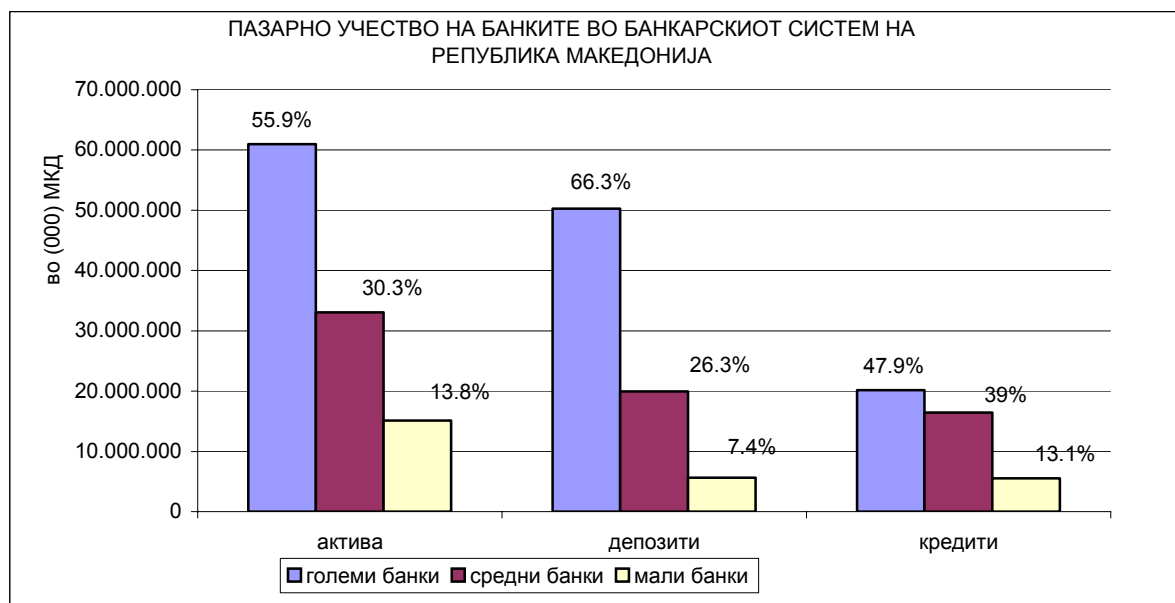
Согласно овој критериум групата на големи банки се состои од 2 субјекти, групата на средни банки од 7, додека 12 банки имаат вкупна актива помала од 2 милијарди денари и влегуваат во групата на мали банки.

Степенот на концентрација во банкарството одговара на степенот на концентрација за мала и отворена економија. Најголемите две банки имаат пазарно учество од 55,9% Групата на средни банки има пазарно учество од 30,2%, а пазарното учество на малите банки изнесува 13,9%.

Дистрибуцијата на капиталната моќ во рамки на претходно дефинираните групи на банки е релативно рамномерно распоредена. Двете најголеми банки учествуваат со 30,7% во вкупниот капитал на банкарскиот систем, групата на средни банки со 36,5% а групата на мали банки со 32,8%.

Во дистрибуцијата на кредитниот пазар и депозитниот потенцијал на банките доминантно учество имаат двете најголеми банки кои во кредитен пазар учествуваат со 47,9%, а во вкупниот депозитен потенцијал со 66,3%.

Во табелата дадена подолу е даден графички приказ на пазарното учество на поодделните групи на банки според следните критериуми: вкупната актива, депозити и кредити

Извор НБРМ

Во периодот на реструктурирање на банките, странски банкарски групации (главно од Грција, Словенија, Австрија, Турција и Бугарија) се стекнаа со мнозинско учество во акционерскиот капитал на банките. Странските инвеститори учествуваат со 60 посто во вкупниот акционерски капитал на банките (47,5 % во вкупната актива). Така, National Bank of Greece (NBG) го откупи контролниот пакет акции во Стопанска Банка АД Скопје, Групацијата NLB Ljubljana го откупи контролниот пакет на акции во Тутунска Банка АД Скопје, Alpha Bank Greece го откупи контролниот пакет на акции во Кредитна Банка АД Скопје, а TC Ziraat Bankasi Turkey основа своја подружница во Република Македонија, Прва Инвестициона банка го откупи контролниот пакет на акции во Балканска банка, а Банката на Австрија отвори свое претставништво.

Во 2003 година согласно Законот за банки за микро финансирање (“Службен весник на РМ“ бр. 61/02) беше основана Про-Кредит Банка АД Скопје. Акционери на Банката се неколку меѓународни финансиски институции за поддршка на развојот и микрофинансирање:

- EBRD - European Bank for Reconstruction and Development;
- IFC - International Financial Corporation;
- IMI - International Micro Investitionen AG;
- FMO - Nederlandshe Financierings Maatschappij voor Ontwikkelingslanden N.V
- KfW Bank.

Конкуренцијата, пазарната дисциплина и транспарентноста постојано се унапредуваат. Банките се обврзани и јавно ги публикуваат своите годишни и полугодишни финансиски извештаи. Покрај тоа, банките перманентно објавуваат податоци за работењето на своите веб страници. Конкуренцијата се манифестира во три домени: постепено намалување на каматните маргини (види поопширно во следното Прашање), перманентното нудење на нови производи, и свртеноста на банките кон клиентите и агресивната промотивна и маркетиншка кампања. Сепак, конкуренцијата во банкарската индустрија, не доведе до окрупнивање и преземање на банките.

Кај групата на големи банки, како и кај банките кај кои се влезени странски стратешки инвеститори, видлив е трендот на вложување во нови банкарски технологии и пристап до know-how од матичните банки за развој на нови банкарски продукти.

Пазарната дисциплина, транспарентноста и стриктните супервизорски стандарди го спречуваат создавањето на монополски пазарни структури. Тие, заедно со ефикасното корпоративно управување, перманентно го јакнат управувањето со ризиците и ја унапредуваат репутацијата и стабилноста на водечките банки и на банкарската индустрија во целина.

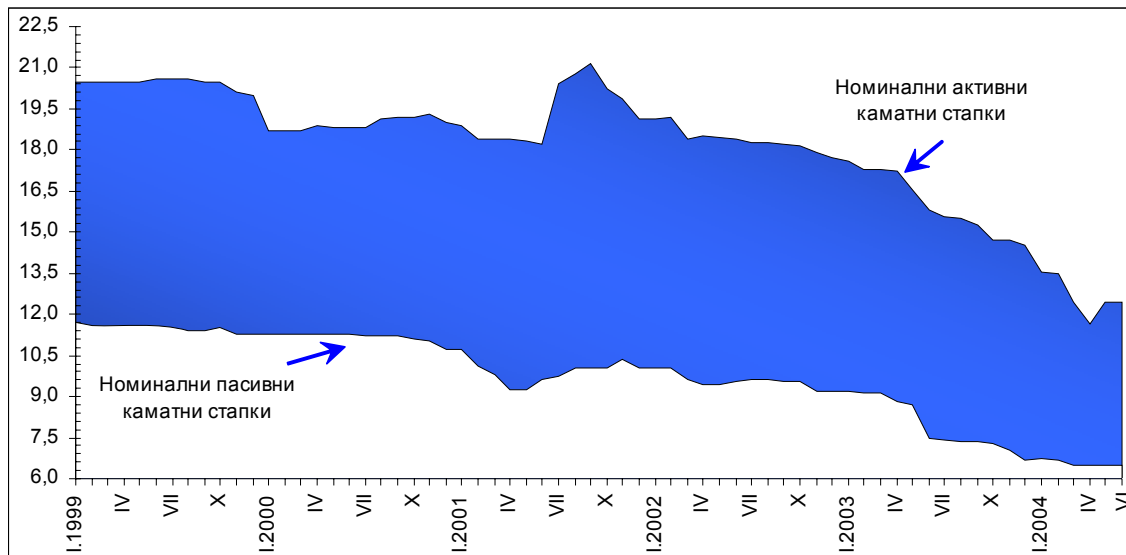
3. Кој е просечниот опсег на каматните стапки (стапка за кредити и депозити во домашна и странска валута, соодветно) во банкарството во изминатите години? Ве молиме да наведете податоци за профитабилноста на банките во последните години и коментар за нивниот развој.

Во табелата и графиконот што следат се прикажани движењето на каматните маргини помеѓу кредитите и депозитите искажани во денари (локална валута). На финансиските инструменти деноминирани во локална валута отпаѓа 44 посто од вкупната актива на банките. Просечните каматни маргини на денарските финансиски инструменти сè до 2003 година се одржуваа непроменети. Тие значително се намалуваат во 2004 година. На крајот од јуни 2004 година каматните маргини на денарските средства беа сведени на 6.1%, од 8% на крајот од 2003 година. Падот на денарските каматни маргини, во првото полугодие од 2004 година се должи на зголемената конкуренција во банкарството, завршувањето на процесот на оперативна реструктурирање на банките и намалувањето на некаматносна и нисокаматносна актива во девизи, која на крајот од 2003 година учествуваше со 45% во вкупната актива на банките.

Табела: Просечни каматни маргини
(во процентни поени)

Категорија/година	1999	2000	2001	2002	2003	прва половина од 2004 година
Просечна каматна маргина на денарски кредити и депозити	8,9	7,8	9,4	8,8	8,0	6,1
Извор: НБРМ						

Каматни стапки и каматни маргини (денарски кредити и депозити)

Извор: НБРМ

Од аспект на маргините на девизните активни и пасивни каматни стапки, во тек е изработка на методологија која ќе продуцира конзистентни инпути за нивна пресметка.

На следната табела прикажано е движењето на бројот на банки кои оствариле добивка и загуба во работењето во текот на периодот од 1999 година до 2003 година. Притоа, во

податоците за 2002 и 2003 година (во двете табели што следуваат) не се вклучени податоците за активата на една банка, која во јануари 2003 година беше воведена под привремена управа, а над истата беше отворена стечајна постапка во март 2004 година.

Табела: Преглед на движењето на бројот на банки кои оствариле добивка/загуба по години

Остварена добивка во банкарскиот систем	1999	2000	2001	2002	2003
Вкупен број на банки	23	22	21	20	21
Број на банки кои оствариле добивка	20	18	17	15	17
Вкупна добивка на банките кои оствариле добивка (во 000 денари)	894.768	1.032.667	900.367	971.728	1.420.300
Број на банки кои оствариле загуба	3	4	4	5	4
Вкупна загуба на банките кои оствариле загуба (во 000 денари)	(391.854)	(387.493)	(1.520.700)	(576.204)	(972.217)
Извор: НБРМ					

На следната табела е прикажано движењето на повратот на средствата и повратот на капиталот.

Табела: Преглед на движењето на повратот на активата и повратот на капиталот по години

Година:	(ROA) - поврат на активата (%)	(ROE) - поврат на капиталот (%)
1999	0,8	3,5
2000	0,8	3,8
2001	-0,7	-3,2
2002	0,4	2,1
2003	0,5	2,3
Извор: НБРМ		

Процесот на оперативно реструктурирање на банките во периодот 2000 - 2004., што вклучуваше и чистење на билансите на банките од нефункционалните кредити, детерминираше концентрација на високи загуби кај пооделни банки, и ниска профитабилност на банкарската индустрија набљудувано во целина, со исклучок на 2001 година кога банкарската индустрија во целина искажа загуба. Притоа, ефектите од оперативното реструктурирање на банките беа зајакнати со ефектите од интерниот конфликт во 2001 година.

Оперативното реструктурирање на банките во овој период претежно се манифестираше во квалитативни промени во индустријата: ефикасни политики за управување со ризици, зголемена конкуренција, лансирање на нови производи, чисти и здрави банки, воведување на нови информациона технологии, зголемена ефикасност. На тој начин банките станаа оспособени да одговорат на сите идни предизвици, што соодветно ќе се одрази и на нивната профитабилност.

4. Кој е просечниот рок на доспевање на банкарските кредити за приватниот сектор во изминатите години? Колкаво е учеството на краткорочните кредити (до една година)?

Во рамките на монетарната статистика, рочноста на пласманите се следи според договорната рочноста. Воедно, дистинкција се прави само помеѓу краткорочни пласмани (достасување до една година) и долгорочни пласмани (достасување над една година). Притоа, при пресметките, во приватниот сектор не се вклучени централната власт, фондовите и нерезидентите.

Анализата на рочната структура на пласманите одобрени на приватниот сектор покажува засилена ориентација на банките во последните две години кон кредитирање на долг рок.

Табела: Рочна структура на пласманите во приватниот сектор

(учество во вкупните пласмани во %, месечен просек за годината)

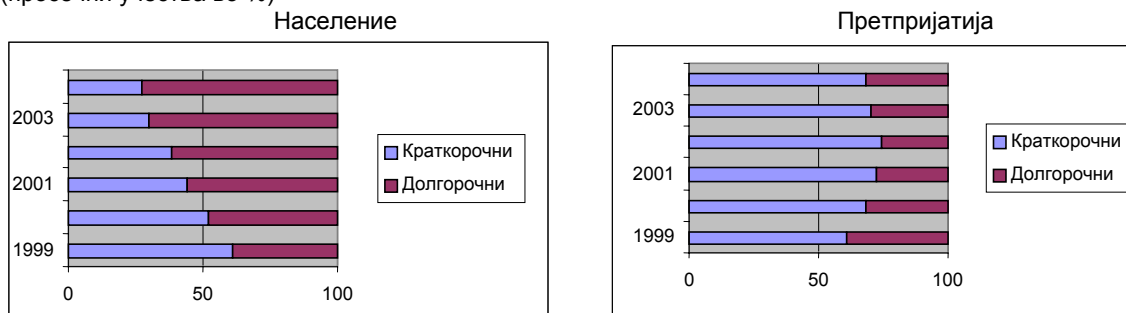
Опис	1999	2000	2001	2002	2003	прва половина од 2004 година
Краткорочни пласмани	62	66	69	70	63	59
Долгорочни пласмани	38	34	31	30	37	41

Извор: НБРМ

Притоа, позитивната тенденција на зголемување на учеството на кредитирање во однос на краткорочното кредитирање е карактеристична како за кредитирањето на секторот претпријатија, така и за кредитирањето на секторот население (при што таа е поизразена кај секторот население).

Рочна структура на пласманите на населението и претпријатијата

(просечни учества во %)

Извор: НБРМ

Во согласност со супервизорските податоци, во следната табела е даден приказот на резидуалната договорна рочноста на кредитите одобрени на приватниот сектор:

Табела: Резидуална рочноста на кредитите одобрени на приватниот сектор со состојба 30.06.2004 година

(во %)

Опис	до 7 дена	од 7 дена до 1 месец	од 1 месец до 3 месеци	3 - 6 месеци	6 - 12 месеци	над 12 месеци	Вкупно
Пласмани кај комитенти	7,23	4,33	9,61	13,80	21,00	44,04	100,00

Извор: НБРМ

Во текот на 2004 година, Народна банка донесе Одлуката за методологијата за определување, оценка и раководење со ликвидносниот ризик на банките ("Службен весник на РМ" бр. 4/04). Согласно оваа Одлука, Народна банка ја следи резидуалната рочна структура и очекуваната рочна структура на средствата и обврските на банките поделени по поодделни билансни позиции. Следењето на резидуалната и очекуваната рочна структура и резултатите од анализите кои ќе бидат извршени врз основа на прибраните податоци треба да резултираат со

дефинирање на прудентни лимити за управување на ризикот на ликвидноста во законската рамка во текот на идните неколку години.

5. Колкав е степенот на евроизација/доларизација и на активата и на пасивата во банкарскиот систем? Ве молиме да наведете податоци за депозитите/заемите деноминирани и индексирани во стратски валути. Дали банките преземаат посебни мерки за заштита од валутниот ризик?

Евроизацијата на македонската економија и на финансискиот систем се големи. Учеството на девизните обврски на банките во вкупната пасива на крајот од јуни 2004., изнесуваше 59 посто. Притоа, девизните депозити во вкупните депозити на банките учествуваат со 53 посто, при што депозитите во евра учествуваат со 70 посто во вкупните девизни депозити. Слична е и валутната структура на активата на банките. Девизната актива учествува со 56 посто во вкупната актива, при што девизно деноминирани кредити (девизни кредити и кредити со девизна клаузула) учествуваат со 39 посто во вкупните кредити. Како и кај депозитите, така и кај кредитите, водечка валута што се употребува е еврото.

Подолу е дадена табела со податоци за периодот од 1999 до 30.06.2004 година со податоци за степенот на евроизација на банкарскиот систем во Република Македонија

СТЕПЕН НА ЕВРОИЗАЦИЈА НА БАНКАРСКИОТ СИСТЕМ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

	во (000)МКД					
	1999	2000	2001	2002	2003	30.06.2004
Вкупни девизни кредити	17.148.326	15.323.404	16.276.727	7.285.744	8.396.425	9.305.019
Вкупни денарски кредити со девизна клаузула	н.а	н.а	8.403.951	8.736.244	10.032.666	10.653.843
Вкупна девизна актива	40.082.689	43.787.702	67.367.245	51.668.114	58.962.607	61.011.824
Вкупни кредити	33.251.344	36.744.633	38.310.000	38.769.000	45.187.000	50.870.000
Вкупна актива	72.279.359	81.999.326	105.632.888	93.213.138	104.875.355	109.159.536
Вкупни девизни депозити	17.377.000	20.003.000	43.664.000	30.283.000	36.986.000	41.053.000
Вкупни денарски депозити со девизна клаузула	н.а	н.а	3.817.837	3.033.176	2.723.184	2.860.122
Вкупни девизни обврски	28.640.960	33.676.641	56.058.739	40.924.634	48.008.748	52.520.565
Вкупни депозити	40.786.571	46.644.384	69.995.491	60.828.543	70.188.465	77.573.000
Вкупни обврски	57.318.000	62.897.000	86.474.000	73.934.000	84.800.000	88.680.000
Показатели за евроизација	1999	2000	2001	2002	2003	30.06.2004
Учество на девизната актива во вкупната актива	55,46%	53,40%	63,77%	55,43%	56,22%	55,89%
Учество на девизните обврски во вкупните обврски	49,97%	53,54%	64,83%	55,35%	56,61%	59,22%
Учество на девизните кредити во вкупните кредити	51,57%	41,70%	42,49%	18,79%	18,58%	18,29%
Учество на денарските кредити со девизна клаузула во вкупните кредити	н.а	н.а	21,94%	22,53%	22,20%	20,94%
Учество на вкупно девизните кредити и кредитите со девизна клаузула во вкупните кредити	51,57%	41,70%	64,42%	41,33%	40,78%	39,24%
Учество на девизните депозити во вкупните депозити	42,60%	42,88%	62,38%	49,78%	52,70%	52,92%
Учество на денарските депозити со девизна клаузула во вкупните депозити	н.а	н.а	5,45%	4,99%	3,88%	3,69%
Учество на девизните депозити и денарските депозити со девизна клаузула во вкупните депозити	42,60%	42,88%	67,84%	54,77%	56,58%	56,61%

Со цел следење, контрола и заштита од изложеноста на банките во Република Македонија на ризикот на девизните курсеви поставени се повеќе прудентни супервизорски стандарди, дефинирани во Одлуката за утврдување и пресметување на отворени девизни позиции на банките (“Службен весник на РМ” бр. 103/01-пречистен текст). Така, отворената девизна (долга) позиција по одделна валута може да изнесува најмногу до 20% од гарантниот капитал, со исклучок на отворената девизна позиција во евро, која може да изнесува најмногу до 30% од гарантниот капитал на банката. Отворената (кратка) девизна позиција по одделна валута, како и отворената агрегатна кратка девизна позиција може да прикажуваат негативен износ од 10% од гарантниот капитал на банката. Воедно, лимитирана е и отворената агрегатна (долга) девизна позиција која може да изнесува најмногу 50% од гарантниот капитал на банката. Со тоа, воспоставените квантитативните ограничувања овозможуваат делумна превенција од поголеми флуктуации на девизниот курс.

Заштитата од курсниот ризик детерминира банките да имаат врамнотежени девизни позиции. Во првото полугодие од 2004 година, банките имаа долга вкупна агрегатна отворена девизна позиција. Долгата девизна позиција во однос на вкупниот агрегиран гарантен капитал изнесува 50,6%, додека долгата изложеност на еврото како најдоминантна валута, во однос на агрегираниот гарантен капитал изнесува 38,8%. Притоа, при пресметката на отворената девизна позиција се земени и државните обврзници што се деноминирани во евра, а ги поседуваат банките како резултат на нивното финансиско реструктурирање (претварање на дел од лошите пласмани во државни обврзници деноминирани во евра).

Со оглед на недоволно развиениот финансиски пазар и непостоењето на фјучерси и опции, ефикасното управување со отворената девизна позиција т.е. врамнотежувањето на девизната актива со девизната пасива е единствената стратегија за ефикасно управување со девизниот ризик.

6. Како ја проценувате стабилноста на банкарскиот сектор? Каква е моменталната состојба во врска со лошите (ризични) заеми на банките? (Ве молиме наведете ги сметководствените прописи во врска со овие заеми). Ве молиме да доставите проценка на неисполнителните заеми во државните и приватните банки (во вкупен износ и како % од вкупната актива). Каков е развојот во последните неколку години? Дали е видлив ефектот од изминатиот брз кредитен пораст во однос на просечниот квалитет на кредитното портфолио?

Генерално, банкарскиот систем може да се оцени како стабилен. Оваа оценка може да се поткрепи со неколку показатели за перформансите на банкарскиот систем, како што се стапката на адекватност на капиталот, учеството на ликвидната актива во вкупната актива на банкарскиот систем, покриеноста на краткорочните обврски со ликвидна актива, како и односот на лошите пласмани и потенцијалните загуби за кредитен ризик во однос на вкупната кредина изложеност.

Просечната стапка на адекватност на капиталот на банкарскиот систем со состојба на 30.06.2004 година изнесува 25,7%, што е за над три пати повисоко во однос на минимално пропишаната капитална адекватност. Тоа, истовремено укажува на ниската кредитна активност на банките во изминатиот период и високиот потенцијал за забрзана кредитна експанзија во идниот период.

Банкарскиот систем покажува релативно висока ликвидност, што пред е резултат на ефикасното управување на банките со ликвидносниот ризик. И покрај рочната трансформацијата на средствата што ја вршат банките, ликвидноста постојано се одржува во рамките на прудентните банкарски стандарди. Така, просечното учество на високоликвидните средства во вкупните средства на банкарскиот систем изнесува околу 45% што нормално има свои негативни импликации врз профитабилноста на банките од причина што се работи за

високоликвидни краткорочни пласмани кај странски банки кои носат ниска камата или воопшто не носат камата. Друг показател, кој исто така ја покажува високата ликвидност на банкарскиот систем е покриеноста на депозитите по видување и краткорочните депозити со ликвидна актива. Овој показател на крајот на првите шест месеци од 2004 година изнесува 65%.

Рочната трансформација што ја вршеа банките од краткорочни средства во долгорочни пласмани во текот на 2003 година и првите шест месеци од 2004 година, резултираа со резидуална рочна неусогласеност меѓу средствата и изворите на средства на многу краток рок (до 7 дена). Рочната неусогласеност од првиот рочен блок (со рок на доспевање од 7 дена) се надминува во период над 12 месеци. Кумулативната резидуална рочна неусогласеност меѓу средствата и изворите на средствата во најкраткиот рочен блок до 7 дена, со состојба на 30.06.2004 година, е негативна и изнесува 22,8 милјарди денари. Нивото на покриеност на депозитите по видување до 7 дена со ликвидната актива со резидуална рочност до 7 дена изнесува 47,4%. Сепак, инкорпорирањето на краткорочните депозити кои перманентно се држат кај банките резултира со рочна усогласеност на активата и пасивата на краток рок.

Споредбената анализа по банки покажува дека договорната резидуална рочна неусогласеност на средствата и изворите на средства на банките е детерминирана од двете најголеми банки и делумно од групата на средни банки. Наспроти нив, групата на мали банки постигнува рочна усогласеност во сите рочни блокови.

Република Македонија за разлика од најголемиот број на земји во транзиција, кои во втората половина на 90-тите години се соочија банкарски кризи успеа да избегне банкарска криза. Истото се однесува и во годините кога земјата беше погодена со силни неекономски шокови - Косовската криза во 1999 година и кризата предизвикана со интерниот конфликт во 2001 година.

Согласно Одлуката за утврдување на методологијата за класификација на активните билансни и вонбилансни позиции на банките според степенот на нивната ризичност ("Службен весник на РМ" бр. 21/2002 - пречистен текст) класификацијата на кредитните пласмани на банките според степенот на нивната ризичност се врши во пет ризични категории. Методологијата за класификацијата на побарувањата на банките во себе ги вклучува основните принципи на Базелските стандарди за банкарска супервизија. Сепак, потребни се одредени прилагодувања, за нивна целосна усогласеност со меѓународните книговодствени стандарди (особено со меѓународниот книговодствен стандард 39 - во моментот НБРМ применува многу построги критериуми од ИАС 39).

Оперативното реструктурирање на банките заедно со зајакнатата супервизија, пазарна дисциплина и транспарентност, резултираа во перманентно намалување на учеството на нефункционалните пласмани во вкупните пласмани на банките. Така, учеството на нефункционалните кредити од 33.7% колку што изнесуваше на крајот од 2001 година се сведе на 15,1% на крајот од 2003 година.

Кредитна изложеност, која е предмет на класификација од страна на банката, во смисла на одредбите од точка 4 од Одлуката за утврдување на методологијата за класификација на активните билансни и вонбилансни позиции на банките според степенот на нивната ризичност ("Службен весник на РМ" бр. 21/2002 - пречистен текст) ги опфаќа:

- Активните билансни побарувања врз основа на: достасани и недостасани краткорочни и долгорочни кредити, нефункционалните побарувања, побарувањата од Република Македонија и Народна банка на Република Македонија, платени гаранции, акредитиви, авали и други билансни побарувања настанати по основ на вонбилансна изложеност на банката, други достасани побарувања, пресметани камати, надоместоци, провизии, депозити кај домашни и странски банки, пласмани во хартии од вредност, капитални вложувања во домашни и странски банки и други правни лица, и други побарувања кои можат да се распределат по поединечни должници;

- Активните вонбилансни позиции врз основа на: издадени непокриени гаранции, отворени непокриени акредитиви, авали, акцепти на банката, непокриени чинидбени гаранции, и други облици на вонбилансни позиции, кои претставуваат потенцијална обврска за банката.

Во првото полугодие од 2004 година вкупната кредитна изложеност класифицирана во ризичните категории В, Г и Д изнесува 13,8% од вкупната кредитна изложеност на банкарскиот систем, а 13,96% од вкупната актива на банкарскиот систем. Иако ризичната кредитна изложеност има релативно високо учество во кредитните портфолија на банките, доколку нето вредноста на ризичната кредитна изложеност, што значи намалена за износот на издвоените резервации за потенцијални загуби за кредитен ризик ставени на товар на приходите на банките, се спореди со агрегираниот гарантен капитал на ниво на банкарскиот систем, се добива показател од 28,6%. Овој показател укажува дека и во случај на најлошо сценарио, односно претварање на сите ризични пласмани класифицирани во В, Г и Д во загуба, регулативниот капитал на македонските банки ќе биде во состојба да ги апсорбира загубите и нема да биде нарушена солвентноста на банкарскиот систем како целина.

Во првата половина од 2004 година вкупните идентификувани потенцијални загуби за кредитен ризик изнесуваат 10,1% од вкупната кредитна изложеност на банкарскиот систем.

Сметководствените правила врз основа на кои се евидентираат нефункционалните побарувања се содржани во Одлуката за утврдување на методологијата за класификација на активните билансни и вонбилансни позиции на банките според степенот на нивната ризичност ("Службени весник на РМ" бр. 21/02 - пречистен текст) и Упатството за спроведување на Одлуката за утврдување на методологијата за класификација на активните билансни и вонбилансни позиции на банките според степенот на нивната ризичност ("Службени весник на РМ" бр.65/04 - пречистен текст). Согласно точка 15 од претходно наведената Одлука сите кредити класифицирани во ризична категорија Г и Д или кредитите кај кои каматата не е наплатена подолго од 90 дена сметано од денот на достасувањето банката е должна да ги евидентира (да ги прокнижи заедно со кредитните паритии кои се однесуваат на комитентот) на посебно книговодствено konto како нефункционални кредити, а каматата, се евидентира на книговодствено konto за нефункционална камата. Кредитите на еден комитент можат да се исклучат од категоријата нефункционални кредити само доколку сите достасани побарувања по тие кредити се наплатени.

Во табелата дадена подолу се презентирани информации за движењето на лошите пласмани класифицирани во ризични категории В, Г и Д како и за нефункционалните пласмани класифицирани во ризична категорија Г и Д во апсолутен износ и како процент од вкупната актива на банките во Република Македонија во периодот од 1999 до 30.06.2004 година. Во табелата покрај податоци за целокупниот банкарски систем, податоците се дезагрегирани во зависност од сопственоста на акциите и тоа на: банки во домашна приватна сопственост, банки во државна сопственост и банки во сопственост на странски резиденти:

ПРЕГЛЕД НА НЕФУНКЦИОНАЛНИ КРЕДИТИ ПО ВИДОВИ НА ФИНАНСИСКИ ИНСТИТУЦИИ
ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

во (000)МКД						
Година	Институции	Вкупна актива	Лоши пласмани класифицирани во В, Г и Д	Лоши пласмани класифицирани во В, Г и Д во % од вкупната актива	Нефункционални и пласмани класифицирани во Г и Д	Нефункционални пласмани класифицирани во Г и Д во % од вкупната актива
1999	Вкупно	72.279.359	20.934.198	29,0%	12.716.296	17,6%
	-домашни приватни	63.060.844	17.467.557	27,7%	11.130.023	17,6%
	- домашни државни	904.765	-	0,0%		0,0%
	-странски	8.313.750	3.466.641	41,7%	1.586.273	19,1%
2000	Вкупно	81.999.326	17.614.768	21,5%	11.493.561	14,0%
	-домашни приватни	37.313.108	6.992.543	18,7%	4.805.795	12,9%
	- домашни државни	932.669	-	0,0%		0,0%
	-странски	43.753.549	10.622.225	24,3%	6.687.766	15,3%
2001	Вкупно	105.632.888	17.891.831	16,9%	10.000.512	9,5%
	-домашни приватни	50.262.000	7.493.669	14,9%	3.752.124	7,5%
	- домашни државни	1.409.245	2.322	0,2%	-	0,0%
	-странски	53.961.643	10.395.840	19,3%	6.248.388	11,6%
2002	Вкупно	93.213.138	14.860.126	15,9%	8.590.820	9,2%
	-домашни приватни	50.341.906	7.208.678	14,3%	4.081.284	8,1%
	- домашни државни	1.851.138	134.267	7,3%	-	0,0%
	-странски	41.020.094	7.517.181	18,3%	4.509.536	11,0%
2003	Вкупно	104.875.355	15.749.196	15,0%	11.147.623	10,6%
	-домашни приватни	53.778.741	8.543.865	15,9%	5.616.067	10,4%
	- домашни државни	1.851.359	131.515	7,1%	131.515	7,1%
	-странски	49.245.255	7.073.816	14,4%	5.400.041	11,0%
30.06.2004	Вкупно	109.159.536	15.238.529	14,0%	10.920.586	10,0%
	-домашни приватни	55.509.852	7.938.551	14,3%	5.412.141	9,7%
	- домашни државни	1.817.440	130.620	7,2%	130.620	7,2%
	-странски	51.832.244	7.169.358	13,8%	5.377.825	10,4%

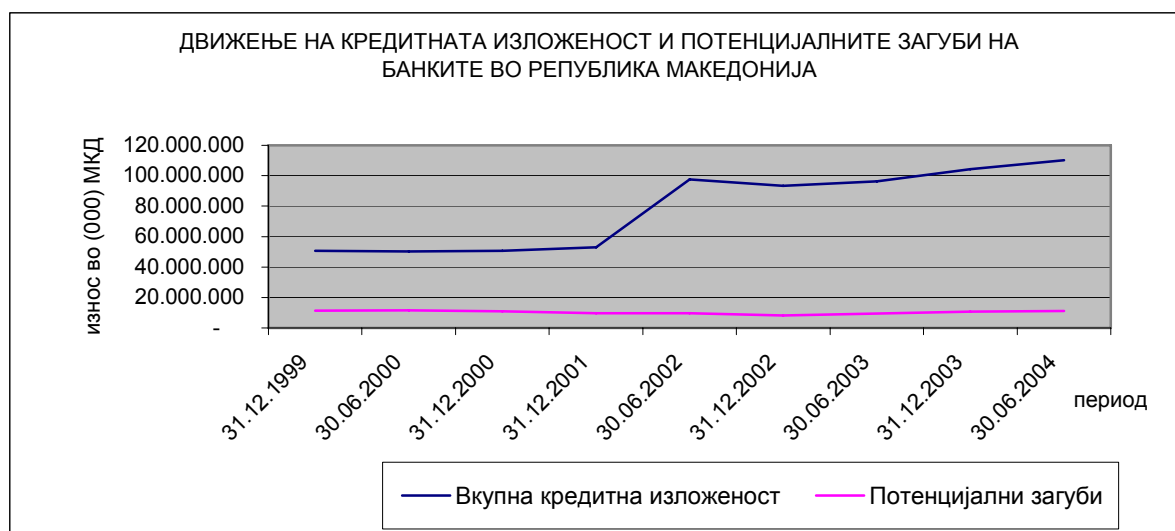
Извор: НБРМ

Во Република Македонија има само една банка под контрола на државата, Македонска банка за поддршка на развојот АД Скопје. Вкупната кредитна изложеност на оваа банка во ризична категорија В, Г и Д на 30.06.2004 година изнесува 7,19% од вкупната актива.

Во периодот помеѓу 1999 година и јуни 2004 година, присутен е перманентен тренд на пораст на вкупната кредитна изложеност на банките, кој е најкарактеристичен во периодот 31.12.2001 година и 30.06.2002 година. Овој скок на кредитната изложеност во најголема мера беше резултат на променетата методологија за класификација на активните билансни и вонбилансни позиции, согласно која е проширен опфатот на поимот на вкупна кредитна изложеност на банките. Меѓутоа, и при исклучување на ефектот од променетата методологија, останува констатацијата за перманентниот благ тренд на пораст на вкупната кредитна изложеност. Наспроти оваа категорија, идентификуваните потенцијални загуби за кредитен ризик заедно со потенцијалните загуби за ризик на земја, во истиот период, се намалуваат. Така показателот за односот помеѓу потенцијалните загуби и вкупната кредитна изложеност од 22,5% колку што изнесувал на крајот на 1999 година е сведен на 10,3% на крајот на 2003 година.

Во првата половина од 2004 година вкупната кредитна изложеност на банките бележи нагорен тренд од 5,7% во однос на крајот на 2003 година. Во овој период, побарувањата класифицирани во ризични категории В, Г и Д се намалени за 3,2%, а редовните побарувања класифицирани во ризични категории А и Б се зголемени за 7,2%.

Подолу е даден графички приказ на движењето на вкупната кредитна изложеност на банкарскиот систем во Република Македонија и утврдените потенцијални загуби на банките за периодот од 1999 до 30.06.2004 година.

Извор: НБРМ

7. Кои конкретни мерки се преземени за да се ограничи создавањето на нови лоши заеми и да се подобри евалуацијата на кредитниот ризик? Дали постојат соодветни стандарди во врска со идентификување и покривање (резервирање) на лоши заеми?

Кредитната активност и инвестиционите вложувања на банките како и прудентните стандарди во врска со овие банкарски активности се регулирани во точка 3 од глава III. Супервизорски стандарди во член 34 до 39 од Законот за банките ("Службен весник на РМ бр". 63/00, 37/02, 51/03 и 85/03). Овој дел од Законот за банките, подетално е разработен со повеќе подзаконски акти на Народна банка на Република Македонија и упатства за нивна примена, со кои детално се регулира кредитната активност на банките, оценката на кредитниот ризик, начинот на утврдување на кредитната изложеност, стандардите за утврдување на поврзани субјекти, начинот на утврдување и пресметување на лимитите за кредитна изложеност, а исто така и дадени се конкретни насоки во однос на формулирањето на кредитните политики и процедури и видот и содржината на документите кои треба да ги содржат кредитните досиеа. Претходно наведеното е уредено со следните подзаконски акти на Народна банка на Република Македонија:

- Одлука за утврдување на методологијата за класификација на активните билансни и вонбилансни позиции на банките според степенот на нивната ризичност (“Службен весник на РМ”бр.21/02-пречистен текст);
- Одлука за висината и начинот на формирање посебна резерва за обезбедување на од потенцијалните загуби на банките (“Службен весник на РМ”бр.50/01);
- Одлука за супервизорските стандарди за регулирање на достасаните, а ненаплатени побарувања на банките (“Службен весник на РМ”бр.19/03);
- Одлука за дефинирање на начинот на утврдување на поврзаните субјекти во согласност со Законот за банките (“Службен весник на РМ”бр.28/01);
- Одлука за лимити за кредитна изложеност на банка (“Службен весник на РМ”бр.1/04-пречистен текст);
- Одлука за методологијата за утврдување на нето должници на банките (Сл. весник на РМ бр.28/01);
- Одлука за условите и начинот на склучување на кредитни работи во девизи помеѓу резиденти (“Службен весник на РМ”бр.66/02); и
- Упатство за водење на кредитните досиеја бр.2869 од 04.09.2001 година и бр.2479 од 16.07.2003 година.

Сите претходно наведени законски одредби и подзаконски акти и упатствата за нивно спроведување се дефинирани со цел да се ограничи создавањето на ризични пласмани и кредитниот ризик на банките, преку дефинирање и воспоставување на високи стандарди и тесни лимити за кредитирање, да се ограничи на што е можно пониско ниво.

Банките во Република Македонија се должни да ги класифицираат активните билансни и вонбилансни позиции во групи според степенот на нивната ризичност и да извршат проценка на износот на потенцијалните загуби кои може да настанат кај овие позиции.

При оценката на кредитниот ризик на клиентот банката е должна да ги има во предвид следното:

- Оценка на финансиската состојба и перспективите на клиентот;
- Проценка на веројатноста за употреба на средствата според договорената намена, односно дали идните готовински приливи на клиентот во обем и динамика ќе му овозможат да одговори на договорениот начин на отплата на кредитните обврски;
- Оценка на видот и вредноста на колатералот;
- Оценка на кредитната историја на клиентот;
- Статусната, економската и финансиската состојба на клиентот;
- Кредитната изложеност на клиентот спрема банките во Република Македонија преку проверка во Централниот кредитен регистар кој се води во Народна банка на Република Македонија.

Врз основа на претходно наведените критериуми, банките во Република Македонија клиентите ги класифицираат во пет ризични категории А, Б, В, Г и Д, при што во А се класифицираат клиентите со најнизок кредитен ризик, а во Д се класифицираат клиентите, односно кредитните изложености кои претставуваат 100% загуба за банката. Народна банка на Република Македонија за петостепениот систем на класификација на кредитните изложености има утврдени соодветни правила за издвојување на посебна резерва за идентификувани

кредитни загуби кои респективно озвесуваат 0% или 2% за А ризична категорија, 10% за Б, 25% за В, 50% за Г и 100% за Д ризична категорија.

За квалитетот на кредитните порфолија банките ја известуваат Народна банка на Република Македонија на квартална основа.

Народна банка на Република Македонија со посебен подзаконски акт ги има пропишано начинот на дефинирање и правилата за утврдување на поврзаните субјекти во согласност со одредбите од Законот за банките. Со овој подзаконски акт поврзаните субјекти се дефинираат како субјекти кои претставуваат единствен кредитен ризик за банката, бидејќи еден од нив директно или индиректно остварува контрола во другиот субјект или во неколку други субјекти. Исто така дефинирана е деловната поврзаност меѓу субјектите, критериумите кои треба да се исполнети за едно лице да се смета за субјект поврзан со банка, што се подразбира под контрола и начинот на нивното утврдување и известување до Народна банка на Република Македонија.

Народна банка на Република Македонија, со цел да го лимитира нивото на кредитен ризик кој банките можат да го преземат со пласирање на средства кај еден клиент или група на поврзани клиенти, има дефинирано матрица на лимити за кредитната изложеност што банките. Во оваа насока дефинирани се следните лимити:

- Кредитната изложеност спрема поединечен клиент неможе да надмине 25% од гарантниот капитал на банката;
- Кредитната изложеност спрема поединечен акционер на банка сопственик на акции со право на управување чие учество е над 5% со вкупниот број на акции со право на управување и лицата поврзани со него не смее да надмине 10% од гарантниот капитал на банката;
- Кредитната изложеност спрема поединечно друштво во кое банката има капитални делови и лицата поврзани со него не смее да надмине 10% од гарантниот капитал на банката;
- Кредитната изложеност спрема внатрешни лица и лица поврзани со нив, не смее да надмине 3% од гарантниот капитал на банката;
- Вкупниот износ на кредитна изложеност спрема субјектите наведени во претходните три алинеи не смее да го надмине гарантниот капитал на банката;
- Голема кредитна изложеност спрема поединечен субјект претставува изложеност еднаква или повисока од 10% од гарантниот капитал на банката, а вкупниот износ на големи кредитни изложености не смее да го надмине осумкратниот износ на гарантниот капитал на банката (800% од гарантниот капитал).

Исто така, предвидени се и корективни мерки што можат да бидат преземени спрема банката или нејзиниот менаџмент, дефинирани во одредбите од глава Ү. Мерки за подобрување на состојбата во банка во Законот за банките (членови 85 до 99), доколку органите на управување на банката не ги почитуваат претходно наведените законски и подзаконски акти (на пример: да забрани било какво зголемување на кредитната изложеност спрема заемобарател класифициран во ризични категории В, Г и Д; да и наложи мерки за подобрување на постапките за наплата на пристигнатите побарувања спрема банката; да забрани на банката да одобрува кредити и други облици на кредитна изложеност на поврзани субјекти, освен ако тие не се покриени со залог на хартии од вредност издадени, или гарантирани од страна на Владата на Република Македонија или Европската Унија, кои се чуваат од страна на независно трето лице-депозитна институција и чијашто пазарна вредност во секое време надминува 125% од вкупниот износ на кредитот, или друг облик на кредитна изложеност; ограничување на порастот на пласманите)

Во Народна банка на Република Македонија од 1998 година функционира кредитен регистар кој содржи податоци за кредитната изложеност на банките во Република Македонија спрема сите деловни субјекти (домашни или странски). Овој регистар се ажурира со нови податоци на квартална основа и претставува значајна алатка во оценка на кредитниот ризик која покрај Народна Банка на Република Македонија активно ја користат и деловните банки во оценката на кредитниот ризик на своите клиенти. Во тек е проширување на кредитниот регистар со податоци од другите регистри во Република Македонија, зголемување на фреквентноста на обновување на податоците и вклучување на информации и за кредитната изложеност на физичките лица.

8. Какви развојни активности се случиле во стечајното законодавство и што се предвидува во иднина? Дали онадлежните органи може да ја коментираат практиката, како и регулаторната рамка? Колку лесно банките можат да ги мобилизираат нивните побарувања низ ваква процедура?

1. Законска регулатива

Со Законот за стечај (“Службен весник на РМ” бр. 55/97, 53/2000, 20/2002 и 17/2004), се уредуваат целите на стечајната постапка, причините за отварање на стечајната постапка, водењето на стечајната постапка, правните последици од отворањето на стечајната постапка, намирувањето на доверителите, како и други прашања од значење за стечајната постапка утврдени со законот.

Како што може да се забележи, Законот за стечај е менуван три пати со цел да се унапредат законските решенија со кои се овозможува поголема концентрација на процесните дејствија во стечајната постапка и дејствијата кои се преземаат во врска со стечајната постапка. Заради зајакнување на правната сигурност во правниот промет, скратен беше рокот по истекот на кој ќе се смета дека должникот е неспособен за плаќање; се ограничи рокот во кој стечајниот совет е должен да донесе решение по предлогот за отварање на стечајна постапка; се определија роковите во кои задолжително се преземаат одредени процесни дејствија во стечајната постапка; се прошири законската рамка на условите што треба да ги исполнува физичкото односно правното лице кое може да добие дозвола за вршење на работите на стечаен управник; се проширија правата, овластувањата и одговорноста на стечајниот управник во постапката; се создадоа поповолни законски можности за продолжување со работа на стечајниот должник и спроведување на планот за реорганизација; се даде законска рамка на содржината на планот за реорганизација; се подобрија решенијата кои го определуваат начинот за продажба на имотот од стечајната маса и решенијата за намирување на доверителите, како и редот на намирување на доверителите по основ на побарувањата од пензиското и инвалидското осигурување; и се предвидоа други одредби од значење на стечајната постапка.

И покрај унапредувањето на законските решенија во Законот за стечај, утврдени се бројни слабости на законот, кои резултираат со бавност во стечајната постапка и неможност стечајните доверители да ги остварат побарувањата, а од друга страна за самиот стечаен должник и за вработените кај стечајниот должник се пролонгираат правно и економски недоволните состојби.

Од тие причини, Владата на Република Македонија пристапи кон подготовка на нов закон за стечај, кој ќе обезбеди брза и ефикасна стечајна постапка во која доверителите без одолговлекување ќе можат да ги остварат своите побарувања. На подготовка на новиот Закон за стечај работи меѓуресурска работна група со претставници од надлежните министерства, претставници од судството, науката и странски консултанти. Согласно Акциониот план за Европско партнерство, усвојувањето на новиот Закон за стечај е предвидено за вториот квартал на 2005.

Паралелно со отпочнувањето на работата на новите законски решенија, се прават дополнителни согледувања за решенијата кои во постојниот закон не ги дале очекуваните

резултати и се пречка за брзото и ефикасно водење на стечајната постапка. Врз основа на тоа, со новите законски решенија ќе биде ревидирана надлежноста и составот на судот во стечајната постапка во зависност од вредноста на стечајот, решенијата во поглед на начинот на организираност на доверителите во стечајната постапка заради остварување на нивните побарувања, процесните дејствија и други активности што за таа цел ќе ги превземаат; надлежностите и организираноста на стечајните управници, правните можности за реорганизација во работењето на стечајниот должник, ќе се преоценат роковите, поодделните фази и правните лекови во стечајната постапка.

Во новиот Закон за стечај ќе бидат вградени решенија во насока на натамошната имплементација на регулативите на Европската Унија од областа на стечајот.

Во постојната законска регулатива не постои дистинкција помеѓу банките и останатите доверители во поглед на остварувањето на правата на стечајни доверители и мобилизацијата на нивните побарувања преку стечајната постапка. Следствено на тоа, сè што е кажано погоре во однос на општата стечајна процедура важи и за случаите каде банките се јавуваат како стечајни доверители. Во практика, банките во стечајот не гледаат како на инструмент на заштита или наплата на своите побарувања. Тоа е првенствено детерминирано од фактот што побарувањата на банките се обично колатерализирани, така што тие не се упатени кон стечајот како процес на наплата на необезбедени побарувања (освен во случаите кога станува збор за стечаи на банки, каде банките се јавуваат со неколатерализирани меѓубанкарски побарувања). Заради тоа, првенствен интерес на банките во однос на стечајната постапка е функционирањето на излучното право во поглед на воспоставениот колатерал. Искуството на банките покажува дека излучното право воглавно ефикасно се применува и банките можат ефикасно да ги реализираат своите побарувања, иако понекогаш се јавуваат и поплаки од нивна страна.

9. Дали постојат посебни области со потешкотии во банкарската супервизија? Колкав е степенот на независност на надзорните тела и како истата се менувала во последните неколку години. Колку е ефикасна координацијата на надзорните тела и институции (пример: Народна банка на РМ, Министерство за финансии и Девизниот инспекторат во одредени банки и за одредени банкарски операции и други институции за други типови на финансиски институции)?

Во периодот на своето десетгодишно работење, банкарската супервизија бележи континуиран тренд на развој, како од аспект на методите и техниките кои се применуваат при спроведувањето на супервизорскиот надзор така и од аспект на доекипирање и обучување на стручниот кадар кој го спроведува супервизорскиот надзор.

Еден од проблемите со кои се соочува банкарската супервизија е немањето на законска можност за одземање на претходно издадена согласност за квалификувано учество во капиталот на банка на акционер кај кој настанале значајни промени во бонитетот и одржувањето на fit and proper критериумите. Имено, Законот за банките ("Службен весник на РМ" бр. 63/00, 37/02, 51/03 и 85/03) предвидува низа (fit and proper) критериуми чие исполнување е услов за издавање на претходна согласност за квалификувано учество во капиталот на банка, меѓутоа нема одредби со кои Народна банка на Република Македонија ќе има право да ја одземе претходно издадената согласност за квалификувано учество во капиталот на банка на акционер кај кој настанале значајни промени во таа смисла. Народна банка на Република Македонија и Министерството за финансии подготвуваат координирани активности со надлежните институции во земјата со кои ќе се овозможи разрешување на овој проблем.

Друг значаен проблем со кој се соочува банкарската супервизија при извршувањето на својата функција е следењето на апликативната банкарска технологија, имајќи предвид дека банкарството е еден од секторите во кој најбрзо се применуваат најновите технологии. Иако во текот на 2003 година отпочнаа активности на Народна банка на Република Македонија за

регулирање на сигурноста на информативните системи на банките со донесувањето на Одлуката за дефинирање на стандардите за изготвување и спроведување на сигурноста на информативниот систем на банките (“Службен весник на РМ” бр. 77/03) сепак престојат значајни активности во смисла на регулирање и активно спроведување на ИТ супервизија, што е пропратено и со недостаток на стручен кадар кој на редовна основа ќе врши ИТ супервизија кај банките.

Народна банка на Република Македонија е одговорна за надзорот на спроведување на мерките и дејствијата за спречување на перење пари од страна на банките и штедилниците. Во постапка е обезбедување на соодветна обука на вработените во банкарската супервизија и подготовка на посеопфатна методологија за начинот и постапките за извршување на овој вид на надзор.

Искуствата во врска со спроведувањето на привремената управа кај банките во практиката покажа дека постојат значајни проблеми и недоречености во законското решение за начинот на спроведување на привремената управа кај банка во рамките на Законот за банките. Тоа го отежнува и речиси оневозможува спроведувањето и целосната реализација на постапката на привремена управа и санација на банката. Основниот проблем произлегува од непостоењето на законски механизам кој треба да спречи било каква блокада од страна на постојните акционери за санација на банката. Во оваа смисла, треба да се обезбеди правен основ за спроведување на механизмот за продажба на активата, или дел од активата на банката во привремена управа на други заинтересирани банки, механизам кој засега не е познат во македонската практика.

Согласно Законот за Народната банка на Република Македонија (“Службен весник на РМ” бр. 3/02, 51/03, 85/03 и 40/04), Народна Банка на Република Македонија е самостојна и независна институција во остварувањето на функциите кои и се доверени со овој и други закони. Супервизорската функција на Народна банка на Република Македонија се извршува од страна на посебен организационен дел кој не припаѓа на ниту еден од секторите, туку директно е под надлежност на раководството, односно гувернерот на Народна банка.

Согласно, прописите, гувернерот за својата работа, вклучително и за извршувањето на супервизорската функција, е одговорен пред Собранието на Република Македонија. Врз основа на оценката за нивото на усогласеност на банкарската супервизија на Народната банка со 25-те Базелски принципи за ефикасна банкарска супервизија, извршена од страна на заедничкиот тим на ММФ и Светската банка во 1999 година, беше дадена препорака за воспоставување на директна линија на известување и одговорност меѓу Дирекцијата за банкарска супервизија и гувернерот, кој ја претставува Народната банка, како единствена институција надлежна за супервизија на банките и штедилниците. Експертскиот тим на ММФ и Светската банка, оцени дека со исполнувањето на оваа препорака ќе се зголеми независноста на Дирекцијата за банкарска супервизија, а воедно ќе се лоцира одговорноста за спроведувањето на супервизорската функција. Со организацијата на Народна банка и позиционирањето на банкарската супервизија под директна надлежност на гувернерот, постигната е целосна усогласеност со Базелскиот принцип бр.1 кој воедно ги рефлектира најдобрите меѓународни практики и искуства за ефикасна банкарска супервизија. Оваа констатација беше потврдена во текот на 2003 година и со извештајот на FSAP мисијата на ММФ и Светска банка.

Согласно член 38 став 1 од Законот за Народната банка на Република Македонија, , Народна Банка на Република Македонија може да разменува информации со домашните супервизорски органи како и со органи на други земји за супервизијата на меѓународно активни банки.

До сега, Народната банка има потпишано меморандум за соработка во извршување на супервизорската функција со Централните банки на: Република Словенија, Република Бугарија и Руската Федерација.

Во рамките на извршување на супервизорската функција, Народна банка на Република Македонија остварува успешна соработка со Комисијата за хартии од вредност и Дирекцијата за спречување на перење пари. Во оваа насока, Народна Банка на Република Македонија е во постапка на потпишување на Меморандум за соработка со Комисијата за хартии од вредност на Република Македонија, а во план е потпишување на меморандуми за соработка и со други надзорни органи како што е Министерството за финансии (Дирекција за спречување перење пари, Дирекција за супервизија на осигурителните компании и Државниот девизен инспекторат) и Агенцијата за супервизија на капитално финансираното пензиско осигурување.

Народна Банка на Република Македонија преку посебен организационен дел врши надзор на девизното работење на банките и менувачкото работење на менувачниците како и посреден надзор на другите резиденти, согласно со Законот за девизно работење. Дирекцијата за супервизија има блиска координација и размена на податоци со овој организационен дел во спроведувањето на надзорот на банките.

Врз основа на член 44 од Законот за девизното работење ("Службен весник на РМ" бр. 34/01, 49/01, 103/01, 54/02 и 51/03), органите на надзорот, под чија надлежност е неговото спроведување, се должни меѓусебно да соработуваат и да ги разменуваат сите информации и податоци потребни за извршување на надзорот.

Во минатото (средината на 90-ите) се јавуваа и одредени моменти на непрецизна законска регулатива кои доведуваа до дилеми во поглед на стварната надлежност на одделни надзорни тела за одредени прашања (на пример, собирањето депозити од страна на правни лица кои не поседуваат банкарска лиценца), а со тоа и до проблеми во нивната ефикасна координација. Овие дилеми се разрешени со низа законски измени кои јасно ги лоцираа одговорностите на надзорните тела и другите државни органи, така што и ефикасноста на координацијата е значително зголемена.

С. Пазар на капитал (види исто така Поглавје 3 – Слободно движење на услуги)

1. Ве молиме наведете ги основните закони усвоени на ова поле и нивното спроведување.

Законот за хартии од вредност е донесен од страна на Собранието на Република Македонија на 26.07.2000 година, и истиот е објавен во "Службен весник на РМ" бр.63/00. Со овој закон се уредуваат видовите на хартии од вредност, условите и начинот на издавање, тргување и регистрирање, утврдување и порамнување на трансакциите со хартии од вредност, начинот и условите за основање и работа на пазарот на долгорочни хартии од вредност и централниот депозитар за хартии од вредност, како и статусот и надлежностите на Комисијата за хартии од вредност.

По донесувањето на основниот текст на Законот за хартии од вредност направени се и неколку негови измени кои се објавени во ("Службен весник на РМ" бр. 34/01, 4/02, 37/02, 31/03 и 85/03). (Види 11_Прилог_16)

Во постапка на донесување е нов закон за хартии од вредност, кој согласно Програмата за работа на Владата на Република Македонија се предвидува да биде усвоен во март 2005 година.

Законот за преземање на акционерските друштва е донесен од страна на Собранието на Република Македонија на 16.01.2002 година и е објавен во "Службен весник на РМ" бр.4/02. Со овој закон се уредува начинот и условите за купување на хартии од вредност на акционерско

друштво - издавач на хартии од вредност, од страна на правно или физичко лице кое се стекнало или има намера да стекне учество кое обезбедува над 25% од правата на глас кои произлегуваат од хартиите од вредност на тоа акционерско друштво. По донесувањето на основниот текст на Законот за преземање на акционерските друштва направена е една негова измена која е објавена во "Службен весник на РМ" бр.37/02.

Законот за инвестиционите фондови е донесен од страна на Собранието на Република Македонија на 04.02.2000 година, и истиот е објавен во "Службен весник на РМ" бр.9/00. Со овој закон се уредуваат условите за основање инвестициони фондови и друштва за управување со инвестиционите фондови и начинот на нивното работење, изборот на депозитна банка (банка – чувар на имот) и за контрола над нивното работење.

Собранието на Република Македонија на 30.04.2004 год. го донесе Законот за трговските друштва ("Службен весник на РМ" број 28/04), кој во целост е усогласен со европското законодавство. Во постапка за донесување се следниве подзаконските акти, кои произлегуваат од Законот за трговски друштва:

- Правилник за трговскиот регистар и за начинот на упис во трговскиот регистар. Со овој правилник се уредува: водењето на трговскиот регистар во писмена и во електронска форма, начинот на упис, формата, содржината и бројот на обрасците за упис во трговскиот регистар и на електронските записи, врската на судот со Централниот регистар заради водењето на трговскиот регистар од страна на Централниот регистар во електронска форма и за остварувањето на едношалтерскиот систем, како и
- Правилник за постапката за остварување на едношалтерскиот систем. Со овој правилник се уредува начинот и постапката за обезбедување на податоците утврдени со Законот за трговски друштва и други закони, кои во име и за сметка на субјектите кои се запишуваат во трговскиот регистар ги обезбедува Централниот регистар на Република Македонија преку својата информатичка инфраструктура.

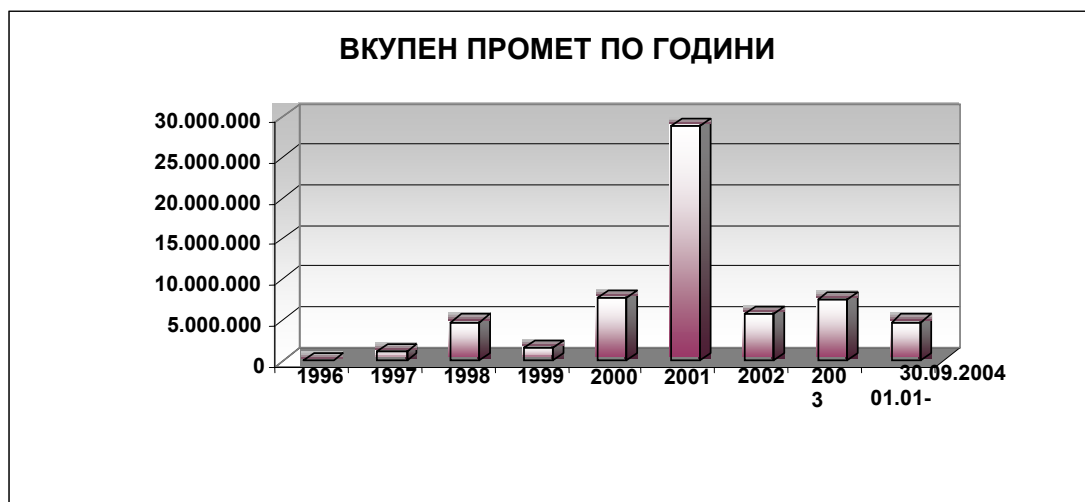
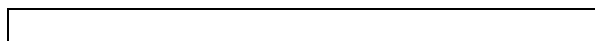
За имплементацијата на правната рамка што го регулира пазарот на капитал, види поопширно во следното прашање, II_VI_C_2.

2. Колку е развиен пазарот на хартии од вредност (акции, удели)? Дали истиот претставува, во практика, алтернативен извор на финансирање за претпријатијата? Колку средства се мобилизирани (преку емисии) на пазарот во последните години. Ве молиме да наведете податоци за:

- a) пазарна капитализација (вкупно и по категориите на трговски друштва);**
- b) број и обем на регистрирани акции со кои се тргува;**
- c) развој на општиот индекс на цени на акциите;**
- d) учество на странските инвеститор.**

Пазарот на капитал во Република Македонија, од неговото основање до денес, забележа значителен раст, што како тред се очекува да продолжи и во наредниот период.

ГОДИНА	ПРОМЕТ (000 денари)
1996	34.798
1997	1.101.987
1998	4.764.168
1999	1.552.771
2000	7.780.523
2001	28.800.112
2002	5.743.416
2003	7.559.802
01.01-30.09.2004	4.787.077
Извор: Министерство за финансии	

Извор: Министерство за финансии

Во периодот 1999-2003 година, во Република Македонија, според податоци на Комисијата за хартии од вредност, се издадени 128 нови емисии на хартии од вредност со вкупно одобрена вредност во износ од 270 милиони Евра. Процентот на реализација на овие емисии изнесува 232 милиони Евра (86%).

Трендот на понатамошен развој произлегува од фактот дека вкупната бројка на издадениот број на емисии и нивната вкупна вредност се должат главно на емисии издадени за докапитализација на банките и како приватни пласмани за познати купувачи со цел консолидација на сопственоста кај акционерските друштва. Притоа, од 128 емисии во анализираниот временски период, 71 емисија, односно 55,5% се издадени од банки, штедилници, брокерски куќи и останати институции на Пазарот на хартии од вредност. Останатите 57 емисии се на акционерски друштва и сите се реализирани како пласмани за познати купувачи.

Во досегашниот период на функционирањето на пазарот на хартии од вредност во Република Македонија, забележано е дека запишувањето и уплатата на хартии од вредност на примарниот пазар се одвива во седиштата на акционерските друштва – издавачи на хартии од вредност, додека ниту една јавна понуда не е реализирана преку берза, ниту пак е реализирана преку некоја инвестициона банка или синдикат на банки (како гарант за новата емисија).

Според досегашниот обем на нови емисии на акции, пазарот на капитал не се оценува како значителен алтернативен извор на финансирање на претпријатијата, од причина што претпријатијата се уште ги користат традиционалните извори на банкарско кредитирање.

Според подаотците на Комисијата за хартии од вредност, во последните 5 години, обемот на мобилизација на средства на пазарот на капитал се движи -

1999 година

добро	1,433,894,048 денари (23,655,153 Евра)
еализирано	1,318,517,926 денари (21,751,873 Евра)

2000 година

добро	5,434,562,770 денари (87,879,592 Евра)
еализирано	5,052,471,849 денари (81,584,974 Евра)

2001 година

одобрено	2,584,551,396 денари (42,371,323 Евра)
----------	---

<u>2002 година</u>	реализирано	2,440,283,790 денари (40,004,528 Евра)
	одобрено	4,832,090,172 денари (79,265,276 Евра)
<u>2003 година</u>	реализирано	3,454,488,006 денари (56,628,943 Евра)
	одобрено	2,265,111,989 денари (37,048,528 Евра)
	реализирано	1,971,931,064 денари (32,258,720 Евра)

Во продолжение се прикажани податоците според редоследот утврден во Прашањето.

а) пазарна капитализација (вкупно и по категории на трговски друштва)

Пазарната капитализација на пазарот на хартии од вредност е следната:

- Официјален Пазар (69 котирувани компании) - 17.603.810.254 денари, односно 286,2 милиони Евра, со следната структура според дејноста:

Дејност	Број
Индустија	41
Градежништво	4
Земјоделство	2
Сообраќај	1
Трговија	5
Угостителство	2
Услуги	6
Банкарство	8
Вкупно	69
Извор: Министерство за финансии	

- Друштва кои се водат во посебен регистар на КХВ (112 друштва) - 15.100.439.405 денари, односно 245,5 милиони Евра;
- Обврзници - 21.675.223.621 денари - односно 352,4 милиони Евра.

б) број и обем на регистрирани акции со кои се тргува

Со состојба 30.09.2004 година на Македонската Берза АД Скопје се тргувало со 431 хартија од вредност, од кои:

- Котирувани - 83 хартии од вредност,
- Друштва кои се водат во посебен регистар на КХВ - 114 хартии од вредност,
- Слободен Пазар - 234 хартии од вредност.

в) развој на општиот индекс на цени на акциите

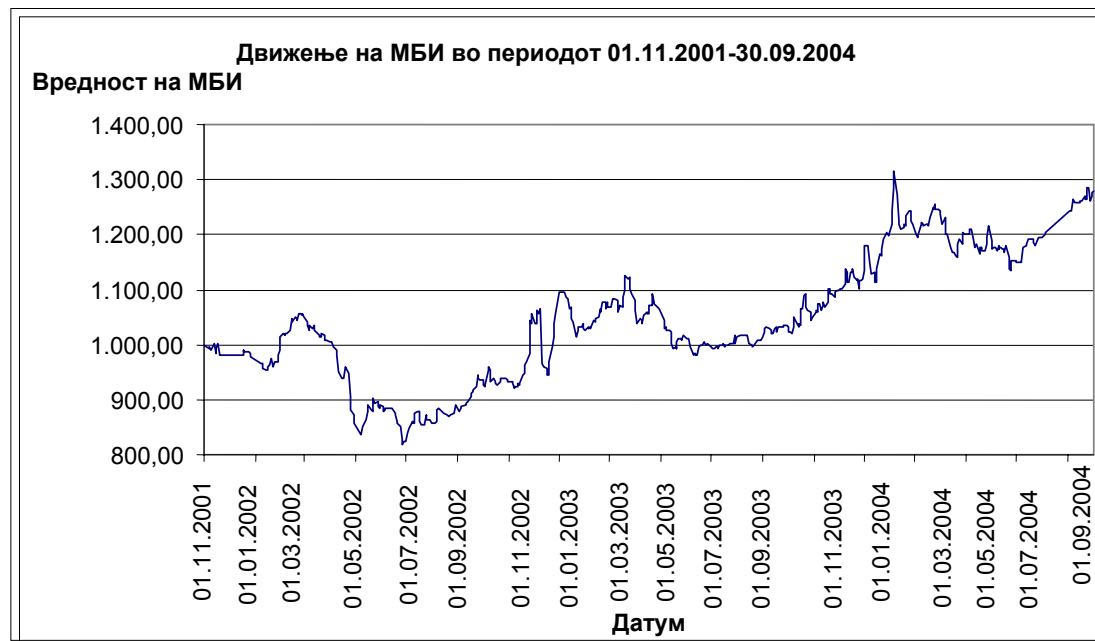
Од 01.11.2001 година, Македонската Берза АД Скопје го пушти во практична примена и Берзанскиот Индекс (непондериран), ценовен, наречен МБИ, во кој се опфатени петте најликвидни акции на Официјалниот Пазар.

Движењето на цените на петте акции во состав на Македонскиот Берзански Индекс во периодот од неговото воведување на 01.11.2001 година до 30.09.2004 година е следно:

Р.б.	Друштво	Просечна цена на акција на 01.11.2001	Просечна цена на акција на 30.09.2004	Процент на промена
1.	Алкалоид АД Скопје	1.372,37	1.895,86	+38,14%
2.	Европа АД Скопје	1.301,00	770,00	-40,81%
3.	Комерцијална банка АД Скопје	2.110,00	4.200,00	+99,05%
4.	Макпетрол АД Скопје	9.450,00	12.000,00	+26,98%
5.	Топлификација АД Скопје	1.600,00	1.370,00	-14,37%

Извор: Министерство за финансии

Движењето на МБИ во периодот 01.11.2001 - 30.09.2004 година е следно:

Извор: Министерство за финансии

Од 01.01.2005 година, Македонската Берза планира воведување на нов индекс МБИ – пондериран. Основните елементи за составувањето на индексот се

- пазарна капитализација,
- ликвидност,
- 10 компании,
- број на денови на тргување.

г) учество на странски инвеститори

Опис	Правни лица (број)	Физички лица (број)
Акции	182	1,339
Обврзници денационализација	4	9
Обврзници старо девизно штедење	9	3,117

Извор: Министерство за финансии

3. Колкав дел (%) од работењето се одвива надвор од берзата? Дали е регулиран пазарот преку шалтер?

Моментално целокупното тргување со хартии од вредност во Република Македонија е централизирано и се одвива на единствениот институционализиран и организиран пазар на

хартии од вредност, односно на Македонската берза на долгорочни хартии од вредност АД Скопје.

Од почетокот на тргувањето на Македонската берза АД Скопје, односно од 28.03.1996 година заклучно со 15.09.2004 година, на берзата по сите основи е остварен промет од 1.015.853.035 долари.

Дали е регулиран пазарот преку шалтер?

Македонската берза АД Скопје е формирана во септември 1995 година, а започна да функционира во март 1996 година. Во Законот за издавање и тргување со хартии од вредност од 1997 година, покрај допрецизирањето на условите за формирање на берза на долгорочни хартии од вредност во Република Македонија (при што не е исклучено формирање на повеќе берзи), се предвиде и формирање на "пазар преку шалтер", при што се пропиша дека за начинот на организирање и функционирање на истиот ќе се донесат посебни правила на Комисијата за хартии од вредност. Воедно, со истиот закон, во преодните одредби се воведоа обврска за задолжително тргување со сите хартии од вредност во Република Македонија преку берза, без разлика дали станува збор за котирани или некотирани хартии од вредност. Со овој концепт се продолжи и со Законот за хартии од вредност од 2000 година (кој моментално е во сила). Одредбата за задолжително тргување на берза во неколку наврати се продолжуваше, со оглед на оценката дека ваквата централизација и транспарентност на тргувањето со хартии од вредност е од исклучително позитивно значење, во сегашната развојна фаза на пазарот на хартии од вредност, за пазарно формирање на цените на хартиите од вредност. Предвидените правила за организирање и функционирање на "пазарот преку шалтер" Комисијата за хартии од вредност на Република Македонија досега не ги донесе, пред се поради тоа што во изминатиот период воопшто немаше иницијатива од пазарните учесници за профункционирање на овој сегмент на македонскиот пазар на хартии од вредност.

НБРМ, како регулатор на пазарите на пари, во моментот е насочена кон стимулирање на тргувањето со хартии од вредност. Во таа смисла, изготвени се Правила за тргување и порамнување со државни записи на пазарите преку шалтер, кои се предвидува да започнат да се применуваат од почетокот на 2005 година.

Во новиот Закон за хартии од вредност, што се планира да се донесе во 2005 година, се предвидува тргувањето со хартии од вредност во Република Македонија во иднина да може да се одвива исклучиво на организиран пазар на хартии од вредност - овластена берза. Притоа, се предлага една поширока дефиниција за овластена берза, со која како еден од модалитетите на тргување се предвидува и одредена централизирана варијанта на "пазар преку шалтер". Според предвидените одредби од новиот Закон, останува обврската за Комисијата за хартии од вредност за изготвување на посебен Правилник, со кој би се регулирал пазарот преку шалтер.

4. Во која мерка изборот на поранешните методи на приватизација на државните трговски друштва влијаел врз развој на пазарот на хартии од вредност? Дали се предвидуваат флотации на пазарот во иднина? Земајќи го во предвид растот на институционалните инвеститори, дали ограничувањето на одредени инвестиции во недвижности и пруденцијалните правила за инвестирање во хартии од вредност на еден издавач значат дека имотот на фондовите се насочува во државни обврзници?

Може да се оцени дека иницијалниот модел на приватизација во Република Македонија не беше многу поволен за развојот на националниот пазар на хартии од вредност. Во Република Македонија во ниту една фаза од приватизацијата не се примени ваучерскиот систем, што резултираше со отсуство на приватизациони инвестициони фондови, кои во многу земји беа никулци на индустријата на институционални инвеститори. Оттаму, денес на пазарот на хартии од вредност сеуште не постојат активни домашни инвестициони фондови од кој било

тип. Понатаму, приватизацијата, поради низа објективни и субјективни фактори, во крајна инстанца се сведе на приватизација во која доминираа менаџерите и вработените, при што во некои компании државата подолг временски период остана значаен (поретко и доминантен) сопственик, а речиси целосно отсутствуваа странските портфолио инвеститори. Во првите две години од приватизацијата, предвидените модели за приватизација ги одбираа и спроведуваа самите компании, и трансформацијата не се одвиваше преку продажба на државниот/општествениот капитал преку берза, туку по пат на јавна понуда. Акциите на македонските акционерски друштва се појавија на берзата подоцна, во фазата по нивната трансформација / корпоратизација.

Најбитните суштествени последици за развојот на македонскиот пазар на хартии од вредност што произлегоа од ваквата приватизација се: а) берзата наместо пазар на хартии од вредност (раководен од финансиски мотиви) се претвори речиси исклучиво во пазар за сопственичка доминација во компаниите (раководен од потребата за сопственичка консолидација); б) кај приватизираниите компании кои поминуваа низ процесот на сопственичка консолидација по дефиниција се појави информациска асиметрија, односно на купувачите на акциите (најчесто инсајдерите - менаџерите и вработените во фирмите) не им беше во интерес податоците за работењето на компаниите да бидат достапни во јавноста; в) финансирањето на работењето на приватизираниите компании се одвиваше исклучиво преку банкарскиот сектор, со кредитирање, а не со нови емисии на хартии од вредност.

Во однос на флотациите на пазарот во скорешна перспектива, според планираното, еден од моделите за спроведување на процесот на приватизација во здравството (државни аптеки) е токму преку пазарот на капитал односно по пат на јавни берзански аукции.

На пазарот на хартии од вредност во Република Македонија сеуште не постојат домашни инвестициони фондови од кој било тип (отворени или затворени инвестициони фондови, приватизациони инвестициони фондови или приватни пензиски фондови), и покрај постоењето на законска регулатива за класични инвестициони фондови (2000 година).

Една од можните причини за отсуство на институционалните инвеститори на пазарот на хартии од вредност, особено класичните инвестициони фондови, не е во непостоењето на законска можност за вложување во недвижности, туку пред сè релативно неликвидниот пазар на хартии од вредност и можноста за вложување на средствата на фондовите во друг вид на хартии од вредност за диверзификација на портфолијата на фондовите.

Имајќи го во предвид задолжителниот карактер на капиталното финансирано пензиско осигурување и гаранцијата од страна на државата на средствата на пензиските фондови се очекува дека заживувањето на ова осигурување ќе го поттикне развојот на капиталот во Македонија. Средствата на пензиските фондови се инвестираат врз основа на следниве принципи: сигурност на средствата на пензискиот фонд, диверзификација на ризикот од инвестициите и одржување на адекватната ликвидност. За поопширно, види II_VI_E_4.

Согласно горенаведените принципи, инвестирањето во недвижности е забрането, освен во хартии од вредност врз основа на хипотеки издадени од банки кои имаат дозвола од НБРМ и посредно вложување во инвестициони фондови. Инвестициите во хартии од вредност на ист издавач се ограничени најмногу до 10% од номиналната вредност на поединечна хартија од вредност издадена од тој издавач, освен во случај на обврзници и други хартии од вредност издадени или за кои гарантира Република Македонија и најмногу 5% од вредноста на средствата на пензискиот фонд во хартии од вредност издадени од ист недржавен субјект регистриран во Република Македонија или во земјите членки на ЕУ, Јапонија и САД, со цел да се обезбеди доволна диверзификација на инвестициите. За очекување е дека ваквите пруденцијални правила за инвестирање можат да насочат значајни средства на фондовите во државни обврзници. Во таа смисла, Министерството за финансии планира да издаде и нови хартии од вредност, со што ќе се зголеми понудата и диверзифицитетот на државните хартии на пазарот.

5. Колку е развиен пазарот на обврзници? Кои се главните учесници на пазарот и кои се главните финансиски инструменти што се користат? Дали постојат приватни емисии? Дали постои секундарен пазар? Ве молиме да доставите детални информации за обемот, активноста и структурата на пазарот на обврзници, вклучително и просечниот рок на доспевање на најважните хартии од вредност?

За степенот на развиеност на пазарот на обврзници, како индикатор може да послужи следниот податок. Од 2001 година емитирани се 4 емисии на државни обврзници, од кои:

- Една емисија на државни обврзници за замрзнатите штедни влогови на граѓаните во вкупен износ од 550.000.000 Евра, со рок на доспевање од 10 години,
- Три емисии за денационализација, со рок на доспевање од 10 години, во вкупна вредност од:

- а) прва емисија 2.500.000 Евра,
- б) втора емисија 39.500.000 Евра,
- в) трета емисија 47.000.000 Евра.

ОБВРЗНИЦИ	МАКС% од номинална вредност	МИН% од номинална вредност
РМ01	86,00	55,10
РМДЕН01	79,90	52,00
РМДЕН02	80,40	47,00
РМДЕН03	66,00	55,00
Извор: Македонска берза АД Скопје - Вкупна вредност на издадените емисии - 639.000.000 ЕВРА		

Учесници и инструменти - При непостоење на институционални инвеститори, во Република Македонија главни учесници на пазарот на обврзници се индивидуални инвеститори, брокерски куќи и банки. Инструментите на пазарот на обврзници се прикажани во последниот дел од ова Прашање, како и II_V_11.

Приватни емисии - Согласно Законот за хартии од вредност ("Службен весник на РМ" бр: 63/00, 103/00, 34/01, 4/02, 37/02, 31/03 и 85/03), иницијалната (примарна) продажба на корпоративните хартии од вредност може да се врши по пат на јавна понуда, непосредна спогодба со познат купувач (пласман) и лицитација на понуда (тендер). Досега, во Република Македонија имало 4 приватни емисии на корпоративни обврзници од 3 издавачи.

Секундарен пазар – Во Република Македонија постои секундарен пазар на обврзници. Со државните обврзници се тргува на Официјалниот Пазар на Македонската Берза АД Скопје.

Со оглед на намената на користење (овие обврзници се ануитетски и имаат разни намени за користење на истите) воглавно главни учесници на пазарот на обврзници се индивидуалните инвеститори.

На секундарниот пазар, пак, досега не се тргувало со корпоративните обврзници издадени од неколку друштва во Република Македонија, од причина што истите се конвертибилни во акции и се наменети за познати купувачи.

Во продолжение се дадени податоци за структурата, обемот и активноста на пазарот на обврзници, вклучително и просечниот рок на доспевање на најважните хартии од вредност.

1. Примарен пазар на обврзници

1.1. Обврзници издадени од правни субјекти

1.2.

Во 1998 година Комисијата за хартии од вредност ја одобри првата емисија на обврзници во дотогашното функционирање на пазарот на капитал. чија висина изнесуваше 2.725.740.000 денари (50.000.000 САД \$, односно $\approx 40.753.000$ Евра). Истата претставува приватен пласман и е наменета за странски инвеститор.

Во текот на 1999 година Комисијата за хартии од вредност ја одобри I-та емисија на конвертибилни обврзници во вредност од 1.007.304.512,50 денари (32.500.000 германски марки, односно $\approx 16.620.000$ Евра), издадени од фармацевска компанија, а наменети за странски стратешки инвеститор како приватен пласман.

Во 2000 година, пак, истата компанија повторно се јави како издавач на II-та емисија на 650.000 долгорочни конвертибилни обврзници со поединечна вредност од 50 ДЕМ (≈ 25 , 50 Евра), во две серии А и Б во поделен вкупен износ по серија од 16.250.000 ДЕМ ($\approx 8.308.500$ Евра), за странски инвеститор преку приватен пласман.

Номиналната вредност на обврзниците ќе се амортизира во 12 рати и за двете серии и тоа:

-	1 рата	15.02.2002 година	во износ од	677.600 ДЕМ (≈ 346.451 Евра)
-	2 рата	15.08.2002 година	во износ од	677.600 ДЕМ (≈ 346.451 Евра)
-	3 рата	15.02.2003 година	во износ од	1.017.250 ДЕМ (≈ 520.112 Евра)
-	4 рата	15.02.2003 година	во износ од	1.017.250 ДЕМ (≈ 520.112 Евра)
-	5 рата	15.02.2004 година	во износ од	1.353.600 ДЕМ (≈ 692.085 Евра)
-	6 "	15.08.2004 "	" " " "	1.353.600 ДЕМ (≈ 692.085 Евра)
-	7 "	15.02.2005 "	" " " "	1.634.750 ДЕМ (≈ 835.834 Евра)
-	8 "	15.08.2005 "	" " " "	1.634.750 ДЕМ (≈ 835.834 Евра)
-	9 "	15.02.2006 "	" " " "	1.681.900 ДЕМ (≈ 859.942 Евра)
-	10 "	15.08.2006 "	" " " "	1.681.900 ДЕМ (≈ 859.942 Евра)
-	11 "	15.02.2007 "	" " " "	1.759.900 ДЕМ (≈ 899.823 Евра)
-	12 "	15.08.2007 "	" " " "	1.759.900 ДЕМ (≈ 899.823 Евра)

На едно друштвото со ограничена одговорност Комисијата за хартии од вредност на почетокот на 2004 година му издаде одобрение за издавање на долгорочни должнички хартии од вредност - прва емисија на 4.500 обврзници со поединечна номинална вредност од 1.000 Евра, а вкупна вредност на емисијата од 4.500.000 Евра во денарска противвредност, наменета за странски инвеститор преку приватен пласман.

Рокот на достасување на обврзниците е заклучно со 31.12.2024 година, додека каматата на обврзниците е месечна и истата изнесува 9,5% на годишно ниво, доколку истата успешно се реализира.

1.2 Обврзници издадени од државата

Табела 1. Обврзници издадени во Република Македонија до 2003 година

Намена за која се издадени обврзниците	Година на издавање	Износ	Година на исплата на првата рата	Година на исплата на последната рата	Рок на отплата во години	Каматна стапка	Датум на кој се исплатува главнината	Датум на кој се исплатува каматата	Состојба на 01.10.2004 година
Обврзница за санација на Стопнаска банка	1996	75,00	1996	2010	15	во висина на есконтна стапка	01.04	Секој месец	32,00
Обврзници за селективни кредити	1996	17,03		2020	25	без камата			17,03
Обврзница за	2000	546,50	01.04.2002	01.10. 2011	10	2% годишно	01.04 и 01.10	01.04 и	356,20

депонирани девизни влогови								01.10	
Обврзница за приватизација на Стопанска банка	2001	120,10	31.03.2002	31.12. 2014	14	Еурибор + процентен поен ¹	31.03, 30.06, 30.09 и 31.12	31.03, 30.06, 30.09 и 31.12	88,00
Прва емисија на обврзници за денационализа ција	2002	2,5	01.06.2003	01.06.2012	10	2% годишно	01.06.2003	01.06	1,11
Втора емисија на обврзници за денационализа ција	2003	39,5	01.06.2004	01.06.2013	10	2% годишно	01.06.2004	01.06	28,00
Трета емисија на обврзници за денационализа ција	2004	47	01.06.2005	01.06.2014	10	2% годишно	01.06.2005	01.06	37,70
ВКУПНО		847,63							560,54
Извор: Министерство за финансии									

А. Обврзници на Република Македонија за намирување на побарувањата на граѓаните по основ на депонираните девизни влогови на граѓаните

Согласно Законот за начинот и постапката на исплатување на депонираните девизни влогови на граѓаните по кои гарант е Република Македонија (“Службен весник на РМ” бр. 38/00, 108/00, 4/02 и 42/03), Република Македонија изврши емисија на обврзници за исплатување на депонираните девизни влогови на граѓаните. Обврзниците се издадени во вкупен износ од 550,0 милиони Евра. Исплатата на главнината и каматата се врши полугодишно на 1 април и 1 октомври. Рокот на отплата е 10 години. Првата рата на главнината и каматата започна да се исплатуваат 2001 година а последната исплата достасува на 1 октомври 2011 година. Каматната стапка е 2% годишно.

Обврзниците за исплатување на депонираните девизни влогови граѓаните може да ги користат за купување и отплата на државен имот, за откуп на побарувања на Агенција за управување со средства (која од април 2004 година престана со работа и надлежноста ја презема Министерството за финансии), за плаќање на надомест за концесија и за купување и закуп на државен имот.

Б. Обврзници за намирување на обврските по основа на надоместокот кој во постапката за денационализација се дава во вид на обврзници (I, II и III емисија).

Согласно Законот за издавање на обврзници на Република Македонија за денационализација (“Службен весник на РМ” број 37/02), Република Македонија во наредните 6 години треба да изврши 6 емисии на обврзниците за денационализација. До 30.04.2004 година, извршени се 3 емисии на обврзниците за денационализација и тоа:

- 1) Во јуни 2002 година Република Македонија изврши Прва емисија на обврзници за денационализација во вкупен износ од 2,1 милиони Евра. Со оваа емисија беа опфатени сите решенија за денационализација кои станале правосилни до 31.12.2001 година а во кои како надомест се даваат обврзници. Главнината и каматата на обврзниците се отплатува во 10 годишни рати. Исплатата на првата рата на главнината и каматата започнува од 1 јуни 2003 година а последната рата се исплатува на 01.06.2012 година. На обврзниците се добива камата во висина од 2% годишно.
- 2) Во јануари 2003 година Република Македонија изврши Втора емисија на обврзници за денационализација во вкупен износ од 39,5 милиони Евра. Со оваа емисија беа опфатени сите решенија за денационализација кои станале правосилни до 31.12.2002 година а во кои како надомест се даваат обврзници. Главнината и каматата на обврзниците се отплатува

во 10 годишни рати. Исплатата на првата рата на главнината и каматата започнува од 1 јуни 2004 година а последната рата се исплатува на 01.06.2013 година. На обврзниците се добива камата од висина од 2% годишно.

- 3) Во јануари 2004 година се изврши Трета емисија на обврзници за денационализација во вкупен износ од 47,0 милиони Евра. Со оваа емисија беа опфатени сите решенија за денационализација кои станале правосилни до 31.12.2003 година а во кои како надомест се даваат обврзници. Главнината и каматата на обврзниците се отплатува во 10 годишни рати. Исплатата на првата рата на главнината и каматата започнува од 01.06.2005 година а последната рата се исплатува на 01.06.2014 година. На обврзниците се добива камата во висина од 2% годишно.

Обврзниците за денационализација граѓаните може да ги користат за купување и отплата на државен имот, за откуп на побарувања на Агенција за управување со средства (која од април 2004 година престана со работа и надлежноста ја презема Министерството за финансии), за плаќање на надомест за концесија и за купување и закуп на државен имот.

Со оглед на тоа што овие обврзници се издадени за намирување на одредени обврски на државата, нивните карактеристики не соодветствуваат на потребите на потенцијалните инвеститори (пред се долги рокови). Мал дел од овие хартии од вредност се релативно ликвидни на секундарен пазар (Берза) и нивното тргување е стимулирано од страна на државата преку давање на одредени поволности.

Имајќи го предвид досегашниот успех остварен со емисиите на тримесечните државни записи (од јануари 2004 год.), како и големата заинтересираност на инвеститорите своите слободни парични средства да ги инвестираат во овој безризичен финансиски инструмент, чија исплата ја гарантира државата, кон крајот на првата половина од 2005 се предвидува воведување на долгорочни државни записи.

2. Секундарен пазар на обврзници

Во продолжение е прикажан обемот на остварено тргување со обврзници на секундарниот пазар:

- во 2000 година на секундарниот пазар на обврзници на Македонската Берза е остварен промет со обврзници во износ од околу 4 милиони Евра;
- во 2001 година, остварениот промет достигна вкупен износ од 15,97 милиони Евра;
- во 2002 година остварен е вкупен промет од 11,56 милиони Евра (транзакции со државни обврзници)
- во 2003 година обемот на тргување со обврзниците на официјалниот пазар на Берзата изнесуваше околу 33 милиони Евра.

6. Во врска со регулаторната и супервизорската рамка, дали постои Закон за пазар на хартии од вредност? Доколку да, кои се главните карактеристики на законот? Дали супервизијата, сега, се смета за задоволителна? Како и во банкарството (горе), кои чекори се планираат за надминување на потенцијалните проблеми во соработката помеѓу супервизорите на консолидирана основа?

Законот за хартии од вредност е донесен од страна на Собранието на Република Македонија на 26.07.2000 година и е објавен во Службен весник на РМ бр.63 од 2000 година. По донесувањето на основниот текст на Законот за хартии од вредност направени се и неколку негови измени кои се објавени во ("Службен весник на РМ" бр: 63/00, 103/00, 34/01, 4/02, 37/02, 31/03 и 85/03), (види 11_Прилог_16).

Кои се главните карактеристики на законот?

Главни карактеристики на Законот за хартии од вредност ("Службен весник на РМ" бр: 63/00, 103/00, 34/01, 4/02, 37/02, 31/03 и 85/03) се следните:

- Целосна дематеријализација на хартиите од вредност преку воведување на електронскиот запис како дематеријализиран облик на евиденција
- Воведување на Централен депозитар за хартии од вредност основан како централна информациона база во која се запишани електронските податоци (записи) за издадените хартии од вредност, правата од хартиите од вредност и имателите на тие права. Исто така, во централниот депозитар за хартии од вредност се врши утврдување и порамнување на обврските врз основа на трансакциите со хартиите од вредност и се води регистар на хартии од вредност.
- Работите на тргување со долгорочни хартии од вредност по добивањето на соодветно одобрение од Комисијата за хартии од вредност на Република Македонија можат да ги вршат брокерските куќи и банки кои се овластени учесници на Македонската берза на хартии од вредност АД Скопје.
- Една од новините на Законот е воведување на капитално базирани овластувања на брокерските куќи во извршувањето на одредени активности, предвидени со Законот. Со Законот е предвидено поврзување на основната главнина со дејностите за кои таа куќа е регистрирана. Така, зависно од дејноста на брокерската куќа, основната главнина изнесува 75.000, 150.000 или 500.000 Евра, а висината на ликвидниот капитал односно ликвидните средства во зависност од дејноста која ја обавува брокерската куќа мора да изнесува 15.000, 30.000 или 50.000 Евра. Брокерската куќа е должна да ја одржува вредноста на основната главнина во секој момент од своето работење.
- Изборот на составот на Комисијата за хартии од вредност и неговото разрешување го врши Собранието на Република Македонија. Комисијата за хартии од вредност има својство на правно лице и е самостојна и независна институција која врши регулирање и контрола на сите учесници во работењето со долгорочни хартии од вредност на територијата на Република Македонија. Комисијата за хартии од вредност е составена од претседател на Комисијата и шест члена со мандат во траење од седум години и со право на повторен избор.
- Зајакнување на независноста на Комисијата за хартии од вредност.
- Воведување на Регистар на акционерски друштва кој се води во Комисијата за хартии од вредност во кој се евидентираат друштвата кои по основањето издале хартии од вредност по пат на јавна понуда или имаат повеќе од 100 акционери и основна главнина повеќе од 1.000.000 Евра.
- Обврска за задолжителна котација на хартиите од вредност на Македонската Берза АД Скопје за акционерските друштва кои се водат во регистарот на Комисијата и кои ги исполнуваат условите за котација со напомена дека оваа законска обврска за задолжителна котација трае до 31.12.2004 година.
- До 31.12.2004 година тргувањето со веќе издадените хартии од вредност кое не е регистрирано на официјалните пазари на берзата ќе се врши на неофицијалниот пазар на Берзата, со оглед на тоа што во Република Македонија не е започнато да се тргува преку шалтер.

Во постапка е донесување на нов Закон за хартии од вредност во кој ќе се имплементираат соодветните европски директиви, како и приципите на (IOSCO).

Дали супервизијата сега се смета за задоволителна?

Комисијата за хартии од вредност успешно се справува со сите аномалии и неправилности кои се јавуваат на пазарот на капитал.

Со член 157 од Законот за хартии од вредност е регулирано дека Комисијата е самостојна и независна организација одговорна за спроведувањето на Законот за хартии од вредност, на Законот за инвестиционите фондови и на Законот за преземање на акционерските друштва, и на сите подзаконски акти донесени врз основа на овие закони. Комисијата врши регулирање и контрола на сите учесници во работењето со долгорочни хартии од вредност на територијата на Република Македонија. Комисијата, во рамките на своите законски надлежности и овластувања, е одговорна и за законито и ефикасно функционирање на пазарот на долгорочни хартии од вредност и за заштита на правата на инвеститорите, со цел постојано јакнење на довербата на широката јавност во институциите на пазарот на долгорочни хартии од вредност во Република Македонија.

Во рамките на своите законски надлежности, Комисијата за хартии од вредност врши редовни и вонредни контроли, целосни и делумни контроли, теренски (непосредни односно директни) и вонтеренски (посредни односно индиректни) контроли.

Имено, Комисијата два пати годишно врши целосна непосредна контрола на работењето на учесниците на пазарот на долгорочни хартии од вредност (берзата на долгорочни хартии од вредност, централниот депозитар за хартии од вредност, брокерите, брокерските куќи и банките во доменот на работењето со хартии од вредност). Воедно, Комисијата врши и делумни посредни или непосредни контроли на работењето на учесниците на пазарот на долгорочни хартии од вредност, како и на акционерските друштва – издавачи на хартии од вредност.

Доколку при вршењето на контролата утврди неправилности и незаконитости во работењето со долгорочни хартии од вредност, Комисијата донесува решение за отстранување на утврдените неправилности во определен рок. Доколку истите не бидат отстранети, Комисијата има законски овластувања да донесе решение за привремено запирање на работењето на берзата, депозитарот, брокерот, брокерската куќа односно банката во доменот на работењето со хартии од вредност, како и решение за привремено или трајно одземање на дозволата за работа. Комисијата е овластена да презема и други мерки регулирани со член 103, член 121, член 122, член 124, член 126 и член 151 од Законот за хартии од вредност, а во насока на извршувањето на основните функции на Комисијата за хартии од вредност регулирани со член 163 од Законот за хартии од вредност.

Како и во банкарството (горе) кои чекори се планираат за надминување на потенцијалните проблеми во соработката помеѓу супервизорите на консолидирана основа?

За надминување на потенцијалните проблеми во соработката помеѓу супервизорите на консолидирана основа Комисијата за хартии од вредност како една од основните функции дефинирани со Законот за хартии од вредност ("Службен весник на РМ" бр. 63/00, 103/00, 34/01, 4/02, 37/02, 31/03 и 85/03) ја има и функцијата да соработува со други институции во Република Македонија и надвор од неа по пат на размена на информации и на други начини.

Во поглед на соработката со домашните супервизори, на иницијатива на Комисијата за хартии од вредност започната е активност околу склучување на меморандум за зедничка соработка со Народната Банка на Република Македонија. Започнатата постапка за склучување на меморандум за соработка е при крај и се очекува негово скоро потпишување.

Комисијата за хартии од вредност на меѓународен план има склучено на билатерална основа шест Меморандуми за соработка со регулаторите на пазарите на капитал на: Р. Словенија, Федерацијата на Босна и Херцеговина, Бугарија, Хрватска, Србија и Црна Гора и Романија.

Комисијата за хартии од вредност на Република Македонија е полноправна членка на Меѓународната организација на комисиите за хартии од вредност (IOSCO) од 1994 година.

D.Пазар на пари

1. Колку е развиен пазарот на краткорочни финансиски инструменти? Кои се главните учесници на пазарот и кои се главните финансиски инструменти што се користат? Дали постои секундарен пазар? Ве молиме да наведете детални информации за обемот, активноста и структурата на пазарот на пари.

Доминантен сегмент од пазарот на пари во Република Македонија е меѓубанкарското краткорочно тргување со депозити.

Тргувањето со депозити се одвива помеѓу банките, директно и преку институционализираниот пазар на пари. Најзастапена рочност на овој сегмент од пазарот на пари се трансакциите со рок на доспевање од 1 ден. Нивното учество во вкупно остварениот промет за првите девет месеци од 2004 година, изнесува 68%. Просечниот дневен меѓубанкарски промет за првите девет месеци од 2004 година, изнесува 92 милиони денари, од кој 50% се реализирани без посредство на институционализираниот пазар на пари, односно на билатерална основа.

Тргувањето со краткорочни хартии од вредност како сегмент од пазарот на пари во Република Македонија е во почетна фаза на развој.

Во поглед на краткорочните хартии од вредност кои се издаваат на континуирана основа во Република Македонија, се благајничките записи на НБРМ и државните записи на Министерството за финансии.

Благајничките записи се краткорочни, дематеријализирани и преносливи хартии од вредност на НБРМ кои се продаваат по дисконтиран износ во денари. Регистарот на сопственост на благајничките записи се води кај НБРМ. Благајничките записи се продаваат аукциски каде право на учество имаат сите банки во Република Македонија. Фреквентноста на аукциите на благајнички записи во моментов изнесува два пати неделно (среда и петок), додека рочноста на благајничките записи е 7 и 28 дена.

Со цел да се поттикне тргувањето со благајнички записи, изготвени беа правила за порамнување на трансакции со благајнички записи склучени на пазарите преку шалтер, запазувајќи го принципот испорака наспроти плаќање. Меѓутоа, краткиот рок на достасување и честото присуство на НБРМ на пазарите на пари преку аукциите, е причина за нискиот обем на тргување со овие хартии од вредност на секундарен пазар.

Почнувајќи од 2004 година, Република Македонија отпочна со издавање на краткорочни државни хартии од вредност - државни записи. Државните записи се краткорочни, дематеријализирани (регистрирани кај Централниот депозитар за хартии од вредност - ЦДХВ) и преносливи хартии од вредност на Министерството за финансии кои се продаваат по дисконтиран износ во денари. Државните записи се продаваат аукциски каде право на директно учество имаат сите банки во Република Македонија, а останатите небанкарски правни и физички лица можат да учествуваат на аукциите индиректно преку банките. Фреквентноста на аукциите на државни записи во моментов изнесува два пати месечно, додека рочноста на државните записи е 3 месеци.

Во сопственичката структура на државните записи, доминантни се небанкарските правни и физички лица (63% од вкупниот износ на издадени државни записи со состојба 30.09.2004 година).

Со оглед на тоа што примарниот пазар на државни записи во Република Македонија стартуваше на почетокот на 2004 година, износот на вкупно издадените државни записи е низок (2.000 милиони денари или 0,8% од БДП проектиран за 2004 година). Поради тоа, како и поради високите трансакциони трошоци за тргување со државни записи преку берза, тргувањето на секундарниот пазар е минимално. Имено, од јануари до октомври 2004 година, на секундарниот пазар на државни записи, преку Македонската берза, реализирана е само една трансакција со државни записи која изнесува 0,5% од вкупниот износ на емитирани државни записи. Притоа, зголемувањето на износот на издадени државни записи (до крајот на 2005 година вкупниот износ на емитирани државни записи се очекува да изнесува 1,6% од БДП), како и планираните активности за развој на пазарите преку шалтер - ОТС пазарите, се очекува да придонесат за заживување и развој на секундарниот пазар.

НБРМ, како регулатор на пазарите на пари, во моментот е насочена кон стимулирање на тргувањето со хартии од вредност. Во таа смисла, изготвени се Правила за тргување и порамнување со државни записи на пазарите преку шалтер, кои се предвидува да започнат да се применуваат од почетокот на 2005 година. (поопширно објаснување за развојните активности во врска со пазарите на пари види II_VI_D_2).

2. Кои промени се сметаат за потребни за да се подобри пазарната организација и ефикасност?

Министерството за финансии презема активности за заокружување на законската регулатива во областа на хартиите од вредност, што значително ќе ја подобри пазарната организација.

Со цел ефикасно функционирање на пазарот за хартии од вредност, во првата половина од 2005 година ќе се донесе нов Закон за хартии од вредност, изработен според директивите на ЕУ, принципите и стандардите на Меѓународната организација на комисиите за хартии од вредност (IOSCO). По донесувањето на законот ќе следи и донесување на подзаконски акти. Паралелно со донесувањето на новиот Закон за хартии од вредност ќе следи и измена на Законот за инвестициони фондови.

Народна банка на Република Македонија како регулатор на пазарите на пари во моментот е насочена кон изнаоѓање на решенија за стимулирање на тргувањето на сегментот со хартии од вредност на пазарите на пари. Активностите кои ги презема Народна банка на Република Македонија се во насока на поддржување на развојот на пазарот на државни записи, кои Република Македонија започна да ги издава од јануари 2004 година. Донесени се правила за тргување и порамнување со државни записи на пазарите преку шалтер кои се предвидува да започнат да се применуваат од 2005 година. Исто така, завршени се сите организационо-технички подготовки за воспоставување на системот за тргување со државните краткорочни хартии од вредност во рамките на Народната Банка на Република Македонија и се планира истиот да отпочне со работа во јануари 2005 година. За следење и за развој на пазарот на пари формиран е посебен пазарен комитет.

Народна банка на Република Македонија и Министерство за финансии ќе преземат активности за стимулирање на банките да ја извршуваат улогата на поддржувачи на пазарот (market makers) на државни записи. Исто така, во насока на зголемување на ефикасноста на пазарите на пари, Народна банка на Република Македонија ќе се ангажира околу изготвување на Генерален репо договор (General Master Repo Agreement) кој ќе претставува основа за склучување на репо трансакции.

Ефикасноста и транспарентноста на пазарот на пари се од големо значење за монетарните власти од аспект на процесот на трансмисијата на сигналите на монетарната политика. Од тие причини, НБРМ е заинтересирана за модернизирање на начинот за тргување на пазарот на пари преку развивање на конкурентна пазарна инфраструктура која би овозможила ефикасно и транспарентно тргување.

Е. Небанкарски финансиски институции (види исто така Поглавје 3 – Слободно движење на услуги)

1. Ве молиме накусо да ја опишете правната рамка во врска со осигурителните трговски друштва. Дали се предвидени понатамошни мерки во ова област?

Законската рамка која ги регулира условите и начинот на вршење работи на осигурување, посредување и застапување во осигурувањето е Законот за осигурување (“Службен весник на РМ” бр. 35/01 – пречистен текст), Законот за супервизија на осигурување (“Службен весник на РМ” бр. 27/02, 84/02, 98/02 и 33/04), Законот за облигациони односи во делот кој се однесува на договорите за осигурување (“Службен весник на РМ” бр. 18/01, 4/02 и 5/03) и Законот за трговски друштва (“Службен весник на РМ” бр. 28/04).

Законската рамка која го уредува работењето на друштвата за осигурување и осигурително брокерските друштва детално е опишана во II_V.

Во Согласно со Спогодбата за стабилизација и асоцијација на Република Македонија со Европската Унија, законската рамка од областа на осигурувањето ќе се доизгради во насока на понатамошна и целосна имплементација на директивите на Европската Унија и стандардите и принципите на IAIS.

За таа цел се планираат следниве активности:

- измена на Законот за супервизија на осигурување со цел зајакнување на супервизорската функција на Министерството за финансии, подобрување на мерките за управување со ризик, зајакнување на одредбите кои се однесуваат на издавање дозволи и согласности на друштвата за осигурување и друго;
- донесување на нов закон за задолжително осигурување во сообраќајот со цел имплементирање на IV Директива на Европската Унија од областа на осигурувањето од автомобилска одговорност и подобрување на ефикасноста на системот на задолжително осигурување;
- донесување на подзаконски акти кои регулираат конкретни специфични прашања од работењето на друштвата за осигурување (барања за солвентност, технички барања, fit and proper барања итн.).

Согласно Акциониот план за Европско партнерство, овие активности е предвидено да се реализираат во текот на 2005 година.

2. Каква е опшатата оценка на властите за степенот на конкурентност во овој сектор?

На осигурителниот пазар во Република Македонија во моментот дозвола за вршење работи на осигурување имаат девет (9) друштва за осигурување од кои едно (1) друштво за осигурување врши работи на неживотно осигурување и реосигурување, едно (1) друштво за осигурување врши работи на осигурување на живот, а останатите седум (7) вршат работи на неживотно осигурување.

Во табелата, дадена во продолжение прикажано е учеството на двете најголеми друштва за осигурување на осигурителниот пазар во Република Македонија, во однос на остварената бруто премија за осигурување, во периодот 1999-2003 година.

Табела: Концентрација во 2 друштва во однос на остварена бруто премија						
1999	неживот	98,0%	Домашни	98,0%		
			Странски	/	ЕУ	
					Други	
	живот	100%	Домашни	100%		
			Странски	/	ЕУ	
					Други	
2000	неживот	97,8%	Домашни	97,8%		
			Странски	/	ЕУ	
					Други	
	живот	100%	Домашни	100%		
			Странски	/	ЕУ	
					Други	
2001	неживот	97,2%	Домашни	97,2%		
			Странски	/	ЕУ	
					Други	
	живот	100%	Домашни	100%		
			Странски	/	ЕУ	
					Други	
2002	неживот	83,0%	Домашни	83,0%		
			Странски	/	ЕУ	
					Други	
	живот	100%	Домашни	100%		
			Странски	/	ЕУ	
					Други	
2003	неживот	78,1%	Домашни	78,1%		
			Странски	/	ЕУ	
					Други	
	живот	100%	Домашни	100%		
			Странски	/	ЕУ	
					Други	
Извор: Министерство за финансии (врз основа на податоците содржани во годишните извештаи на друштвата за осигурување)						

Иако, осигурителниот пазар во Република Македонија се карактеризира со сеуште мал број на друштва, сепак во однос на понудата на осигурителни услуги, може да се каже дека истиот добро е структуриран.

Со донесување на Законот за супервизија на осигурување ("Службен весник на РМ" бр. 27/02, 84/02, 98/02 и 33/02) се овозможи либерализација на осигурителниот пазар со што се создадоа услови за привлекување на странски капитал и зајакнување на конкуренцијата. Од податоците наведени во Табелата, може да се согледа дека учеството на двете најголеми друштва на пазарот во однос на остварената бруто премија е во постојано опаѓање. Забележлив е тренд на дисперзијата на вкупната бруто премија на поголем број на друштва за осигурување, што го одразува зголемениот степен на пазарна конкурентност. Влегувањето на нови друштва за осигурување на осигурителниот пазар, од аспект на корисниците на услугите истовремено создава услови за подобрување на изборот и квалитетот на услуги како и намалување на нивната цена.

3. Каква е состојбата во поглед на новите финансиски пазари и инструменти, како што се трговските друштва со заеднички капитал, факторинг, лизинг и др.? Дали постои правна рамка за ваквите активности?

(Ве молиме да ги наведете сите расположиви податоци во врска со развојот на овој пазар.)

Структурата на финансиските пазари и инструменти во Република Македонија сеуште е недоволно диверзифицирана. На пазарот преовладуваат банките и осигурителните друштва кои главно нудат традиционални банкарски и осигурителни услуги. Банките, и покрај тоа што им е дозволено, не вршат финансиски лизинг и факторинг.

Генерално, вршењето на небанкарски финансиски активности, како лизинг, факторинг, кредитирање, издавање гаранции и слично, е регулирано со Законот за облигациони односи (“Службен весник на РМ” бр. 18/01, 4/02 и 5/03) и Законот за трговските друштва (“Службен весник на РМ” бр. 28/04). Овие закони не поставуваат посебни барања во поглед на основањето и давањето на услугите.

Лизинг

Во 2002 година, со цел да се промовира и поттикне развојот на лизинг индустријата, е донесен Законот за лизинг (“Службен весник на РМ” бр. 4/02 и 49/03). Законот ги регулира само основните принципи на вршење на лизингот и дава слобода во договарањето на услугата. Согласно член 3 став 1 од Законот, давател на услуга лизинг може да биде друштво или подружници на странско друштво основани согласно Законот за трговски друштва. За вршење на финансиски лизинг, друштвата и подружниците треба да добијат дозвола од Министерството за финансии (член 3 ставови 2, 3 и 4 од Законот за лизинг). Процедурата за добивање дозвола за вршење финансиски лизинг е едноставна и брза и е регулирана со Правилникот за начинот и условите за добивање дозвола за вршење финансиски лизинг (“Службен весник на РМ” бр. 13/04). Согласно Правилникот, до Министерството за финансии се доставува образец - барање и се приложува следнава документација:

- уверение од надлежен суд дека против правното лице не е изречена мерка забрана за вршење на дејност;
- уверение од надлежен суд дека против одговорното лице на правното лице не е изречена мерка на безбедност забрана за вршење на професија, дејност или должност;
- потврда од надлежни институции за редовноста на плаќање на јавни давачки; и
- потврда од надлежен суд дека не е поведена стечајна или ликвидациона постапка.

Законот обезбедува сигурност на давателите на услугата преку обезбедување на наплата на побарувањата со можност за раскинување на договорот и враќање на предметот во случај на несоодветно користење (член 11 став 5) или стечај над корисникот (член 8), како и преку обврската за задолжително осигурување на предметот од страна на корисникот (член 13). Сигурноста на корисниците на лизинг се обезбедува преку можноста за одбивање на предметот на лизинг од страна на корисникот во случај на неиспорака или ненавремена испорака (член 11 став 3), како и преку задолжителна регистрација на предметот на лизинг од страна на давателот на услугата (член 12).

Од стапувањето во сила на Законот за лизинг во февруари 2002 година заклучно со октомври 2004 во Република Македонија се поднесени 8 барања за добивање дозвола за вршење финансиски лизинг и за сите се издадени дозволи (четири дозволи се дадени на друштва основани од странски правни лица, три на друштва основани од домашни и странски правни лица и една на друштво основано од домашно физичко лице).

Во текот на 2003 и 2004 година во рамките на Проектот за реформа на банкарскиот сектор финансиран од ЕУ беше направена промоција на лизингот како нов финансиски производ во Република Македонија.

Факторинг

Во моментот не постои посебна регулатива за факторинг. Ограничувања во однос на вршењето на оваа активност не постојат и истата може да се извршува врз основа на договори склучени согласно општите правила за договори и посебните правила за пренос на побарувања регулирани со Законот за облигациони односи (“Службен весник на РМ” бр. 18/01, 4/02 и 5/03). Согласно член 20 од Законот за девизно работење (“Службен весник на РМ” бр. 34/01, 49/01, 103/01; 54/02, 32/03 и 51/03) резидентите можат да извршуваат факторинг со нерезиденти.

Факторингот како финансиски инструмент во Република Македонија е слабо развиен. Со цел да се стимулира неговиот развој во 2004 година од страна на Southeast Europe Enterprise Development (SEED) е направено истражување на пазарот. Врз основа на истражувањето, во завршна фаза е изготвување на Студија за факторингот во Република Македонија од која се очекува да произлезат и препораки за активностите што ќе треба да се преземат за да се стимулира појавата и развојот на овој инструмент.

Брз трансфер на пари

Во 2003 година е донесен Закон за вршење на услуги брз трансфер на пари ("Службен весник на РМ" бр. 77/03 година).

Услугата брз трансфер на пари можат да ја нудат друштва регистрирани во Република Македонија согласно Законот за трговски друштва ("Службен весник на РМ" бр. 28/04), кои ќе добијат дозвола од Народната банка на Република Македонија за вршење услуга брз трансфер на пари и друштва - субагенти кои ќе склучат договор со давателот на услугата (член 3 од Законот).

Трговско друштво кое има намера да врши услуга брз трансфер на пари задолжително треба да ги исполнува следните услови (член 6 од Законот):

- да е регистрирано во регистарот на трговски друштва за вршење помошни активности во финансиско посредување;
- да располага со соодветен деловниот простор, техничка опременост и информативен систем;
- да обезбеди соодветна заштита и обезбедување на паричните средства, имотот и вработените;
- над друштвото да не е отворена стечајна или ликвидациона постапка;
- против одговорното лице и вработените кои ќе ги извршуваат услугите на брз трансфер на пари да не е изречена мерка на безбедност забрана за вршење професија, дејност или должност и да не е изречена правосилна судска пресуда за кривично дело од областа на финансиите и
- да има овластување во форма на договор од овластен глобален систем за електронски трансфер на пари.

За добивање дозвола до Народната банка се доставува барање проследено со следната документација (член 7 од Законот):

- документи, односно информации со кои се потврдува исполнувањето на условите од член 6 од Законот (наведени погоре во одговорот);
- акти за начинот на работењето и програма за спречување на перење на пари;
- доказ за добиен матичен и даночен број;
- седиште на трговското друштво и адреса на местото каде што ќе ја врши услугата брз трансфер на пари;
- потврда од надлежна институција дека нема неизмирени обврски по основ на јавните давачки;
- позитивно мислење за бонитет од Централниот регистар (за трговските друштва кои работат подолго од шест месеци);
- податоци за идентитетот (место и адреса на раѓање, место и адреса на живеење, единствен матичен број на граѓаните и број на лична карта), образованието и

искуството на одговорното лице и на вработените во трговското друштво кои ќе ги извршуваат услугите на трансфер на пари;

- потврда за престој и дозвола за работа во Република Македонија за странски физички лица кои ќе бидат одговорни лица во давателите на услуга брз трансфер на пари или ќе ги извршуваат услугите на брз трансфер на пари;
- ревизорски извештаи за последните две години за овластениот глобален систем за електронски трансфер на пари изработен од меѓународна призната ревизорска куќа и
- доказ дека глобалниот систем за електронски трансфер на пари со кој има склучено договор е правен субјект кој врши електронски трансфер на пари согласно со прописите во земјата во која е регистриран и дека е функционален во најмалку 100 земји.

Пред издавањето на дозволата, Народна банка ги оценува исполнувањето на условите за вршење на услугата, како и интегритетот и репутацијата на основачите. Од донесувањето на Законот до денес поднесено е едно барање за добивање дозвола за вршење услуга брз трансфер на пари и по истото е издадена дозвола.

Перспективи за иден развој

Развојот на лизинг индустријата до кој дојде по донесувањето на Законот за лизинг дава уверување дека развојот на новите финансиски пазари и инструменти може да се поттикне со воспоставување на посебна правна рамка. Заради тоа, во текот на 2005 година е предвидено да се направи анализа на пазарот од аспект на интересот на потенцијалните даватели и корисници на одделни финансиски услуги и производи по што ќе следи и донесување на регулатива за финансиски компании и услуги. При тоа особени ќе се имаат предвид услугите од Анексот II на Директивата 2000/12/ЕУ.

Анализата, како и сите активности што ќе произлезат од истата, се очекува да бидат реализирани со експертска поддршка, пред се, од ЕУ.

4. Ве молиме да наведете информации за формирањето на двостолбниот пензиски систем. Кои се главните предизвици за неговиот развој? Кои се следните чекори на властите за одговор на овие предизвици?

Законот за изменување и дополнување на Законот за пензиското и инвалидското осигурување ("Службен весник на РМ" бр.24/00) претставува законска рамка со која се дефинира концептот на реформата на пензискиот систем и се воспоставува трестолбен пензиски систем во Република Македонија.

Со измените на Законот на пензиското и инвалидското осигурување во 2000 година направени се параметрички реформи на првиот столб од пензискиот систем со цел намалување на неговите трошоци и поставени се основите на капитално финансирано пензиско осигурување.

За регулирање на работењето на вториот столб на пензискиот систем во април 2002 година се донесе Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување ("Службен весник на РМ" бр. 29/02, 85/03 и 40/04).

Основните цели цели што треба да се постигнат со реформата се следните:

- сигурност во остварувањето на правата од пензиското и инвалидското осигурување,
- осигурување краткорочна и долгорочна солвентност на Фондот на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија,
- максимум сигурност и минимум ризик,
- гарантирање праведност на пензиите за сите генерации,

- јакнење на довербата на јавноста во пензискиот систем преку постигнување на другите цели.

Воспоставувањето и егзистирањето на тростолбен пензиски систем како комбиниран систем од јавен, тековно финансиран и капитално финансиран пензиски систем во Република Македонија се очекуваат како придобивки и предности за поединецот така и за самиот пензиски систем во целина и за економијата.

Гледано од аспект на поединецот ваков систем обезбедува поголема сигурност бидејќи финансирањето на пензиите ќе се врши од два односно три извори. На овој начин ќе се постигне диверзификација на ризиците кои секој систем ги носи сам по себе и постоењето на комбиниран пензиски систем обезбедува тие еден со друг да се амортизираат, со што се постига повисок степен на сигурност. Исто така, со воведувањето на индивидуални сметки со цел да се инвестираат средствата што се акумулираат на тие сметки дава можност за обезбедување на поголеми приходи за периодот по пензионирањето. Транспарентноста на работењето на овој вид пензиски систем е важна карактеристика од причини што поединецот во секое време ќе знае со колку средства располага на својата сметка, во какви инструменти е инвестиран неговиот имот и каква добивка се остварува од инвестирањето.

Во однос на целокупниот пензиски систем, повеќеслојноста помага во постигање на долгорочно солвентен пензиски систем што е цел на секоја држава при креирањето на својата социјална политика. Имено, со намалувањето на обемот на државниот пензиски систем за сметка на воведување на капитално финансиран систем, долгорочно обврските на државниот систем ќе се намалат со што истовремено ќе се постигне намалување на буџетските расходи (трансферни плаќања) за делот на пензиите. За разлика од тековно финансираниот пензиски систем кој не ги поттикнува заштедите на населението поради генерациската солидарност, системот на капитално финансирана основа ќе има влијание на зголемување на националните заштеди на среден и долг рок. Истото ќе претставува инструмент за развој на финансискиот пазар и зајакнување на моќта на инвестирањето што ќе резултира врз порастот на економијата.

Главните предизвици за развој на двостолбниот пензиски систем

Од особено значење за успешна имплементација на пензискиот систем е административната реформа во Фондот на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија. Во Фондот веќе две години интензивно се спроведува административната реформа на сите деловни процеси, а особено за имплементирање на новата функција во единствена постапка на собирање, контрола и поделба на придонесите за државниот така и за приватните пензиски фондови.

Во текот на подготовката на реформата на пензискиот систем, Владата на Република Македонија ги процени можните ризици (предизвици) од воведувањето на повеќеслојниот пензиски систем и предвиде начини за справување со истите. Тука спаѓаат:

1. Димензионирање и премостување на транзицијата кон новиот систем, на следниот начин:
 - Развој на актуарски модели со користење на странска консултантска помош и проценка на транзиционите трошоци
 - Внимателно планирање и тестирање пред почетокот на имплементацијата
 - Македонскиот модел на реформа е постапен и не стимулира влез на голем број вработени во системот
 - Развој на пазар на државни хартии од вредност
2. Недостиг на инструменти во кои ќе се инвестираат приватните пензиски фондови кој треба да се надмина на следниот начин:
 - Можност за инвестирање на 20% од средствата надвор од земјата

- Во првите пет години Агенцијата може да пропише и дополнителни ограничувања поврзани со инвестирањето на пензиските фондови, согласно Закон за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување
- Ангажирање на експерти за анализирање на домашниот пазар со препораки за негов развој
- Постојат банкарски депозити и наменски државни обврзници, домашниот пазар на хартии од вредност функционира, а на сила е и задолжителната котација на компаниите на Берзата
- Во процес е создавање на нови државни хартии од вредност
- усвоена е Стратегија за развој на пазарот на државни хартии од вредност со Акционен план

Според стратегијата за развој на долгорочни хартии од вредност и со цел успешна имплементација на приватниот пензиски систем, Владата на Република Македонија ќе изврши емисија на долгорочни државни обврзници, кој е основен услов за почеток на вториот столб.

3. Обезбедување на квалитет на друштвата за управување со пензиски фондови преку:

- Распишување на меѓународен тендер за доделување на само две дозволи за управување со пензиски фонд
- Спроведување на предквалификациона постапка со строги услови за основачите со цел да се отстранат некавалитетните понудувачи
- Градење на силна теренска и вонтеренска супервизија за да се идентификуваат и разрешат проблемите
- Строга законска и подзаконска регулатива со цел да се спречат злоупотреби

4. Градење на ефикасна и специјализирана Агенција за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување

- обука за вработените (подрчана од Светската банка и USAID)
- Обучен директор со искуство во областа
- Квалитетен ИТ систем за вонтеренска супервизија и мрежно поврзување со Фондот на ПИОМ, чуварот на пензиските фондови и други релевантни институции
- Адекватен буџет и плати за одговорните лица во Агенција

5. Нецелосна наплата на придонеси, која може да се надмине со:

- Довршување на реорганизацијата на процесите и системите на управување во Фондот на ПИОМ
- Месечно прибирање и усогласување на податоците и придонесите
- Постојани проверки и усогласувања со базите на податоци на останатите владини институции
- Поврзување на базите на податоци за придонесите
- Зајакнување на функцијата на ФПИОМ во прибирањето на придонесите и за двата столба

6. Спречување на лоши инвестиции со средствата на пензиските фондови:

- Усвоени законски и подзаконските акти кои строго одредуваат во што и каде може да се инвестира

- Инвестициите мораат да се вршат врз основа на принципите за сигурност, ликвидност и диверзификација
 - Пензиските фондови ќе можат да купуваат хартии од вредност со кои се тргува на официјалните пазари
 - Портфолијата дневно ќе бидат проверувани од страна на Агенцијата
 - Чуварот ќе ги пријавува нелегалните трансакции кај Агенцијата
 - Чуварот е независен од друштвата за управување со пензиски фондови
7. Подобра информираност и едукација на јавноста за новиот систем преку:
- Широка кампања за информирање и едукација на јавноста
 - Фокусот насочен на лицата кои имаат можност и кои мораат да се зачленат
 - Објективни совети за одлуките за влез во системот и за избор на пензиски фонд
 - Користење на компјутерски софтвер, кол-центри и информативни центри
8. Заради надминување на можното неетичко однесување на продажните агенти преземени се следните мерки:
- Агентите ќе добијат дозвола по положен испит за агенти
 - Строгата регулатива за маркетингот забранува неетичко однесување
 - Материјалите за маркетинг и реклама на друштвата мора да бидат одобрени од Агенцијата пред нивна дистрибуција
 - Забранети се ветувања за приносите како и рекламирање на идните приноси
9. Спречување на можноста членовите да ги изгубат средствата ако друштвата за управување со пензиски фондови или чуварот на имот пропадне, преку:
- Средствата на пензискиот фонд се одвоени од средствата на друштвото за управување со пензиски фондови
 - Средствата на фондот се згрижени кај чуварот
 - Средствата на пензискиот фонд не можат да бидат предмет на побарување од страна на доверителите на пензиската компанија
 - Строго регулирани ограничувања на инвестирањата во врска со хартиите од вредност, издавачот итн. Само мал број одбрани банки можат да “примат” инвестиции на фондовите
 - Инвестирањето во странство е можно само ако постои инвестициски рејтинг или ако се инвестира во хартии од вредност издадени од владите или централните банки на земјите во САД, ЕУ и Јапонија
10. Градење на доверба на јавноста во новиот систем со:
- Транспарентен и регулиран тендер за лиценцирање на друштвата за управување со пензиски фондови, со строги критериуми
 - Законско одвојување и заштита на средствата на пензиските фондови
 - Строга контрола на маркетинг активностите на друштвата за управување со пензиски фондови
 - Објективни совети од страна на Владата
 - Градење на силна регулаторна и супервизорска Агенција

- Строга контрола на инвестициите на дневна основа
- Редовни извештаи за состојбата на индивидуалните сметки до членовите
- Важна улога на ФПИОМ, институција која има кредибилитет кај јавноста.

Согледани претпоставки за развој на двостолбниот пензиски систем

1. Економски развој следен со зголемување на вработеноста.

Во реалниот сектор на економијата, влегувањето во циклус на подинамичен економски развој значи зголемување на производствените капацитети што од своја страна предизвикува отворање на нови работни места.

2. Реален пораст на платите

Со зголемување на висината на платите се зголемува и основицата за плаќање придонеси за пензиско и инвалидско осигурување, што од своја страна го зголемува и приливот на средства во фондовите.

3. Системско подобрување односно дигитализирање на системот на уплата и евиденција на придонесите.

Електронската евиденција на придонесите за пензиско осигурување придонесува за зголемување на ефикасноста, но и за контролата на прибирањето на придонесите.

4. Стимулирање на развојот на пазарот на капитал особено на развојот на пазарот на долгорочни државни хартии од вредност

Збогатување на понудата на квалитетни финансиски инструменти особено долгорочни државни хартии од вредност со фиксен принос придонесува за градење на поквалитетно портфолио на фондовите

5. Профилирање на Агенцијата за супервизија на капитално финансирани пензиски фондови во квалитетен регулаторен и супервизорски орган на пазарот.

Ефикасноста и развојот на повеќеслојниот пензиски систем и на самите фондови ќе зависи од начинот на имплементација на законските и подзаконските акти, како и од супервизијата што ја врши Агенцијата за супервизија на капитално финансирани пензиски фондови.